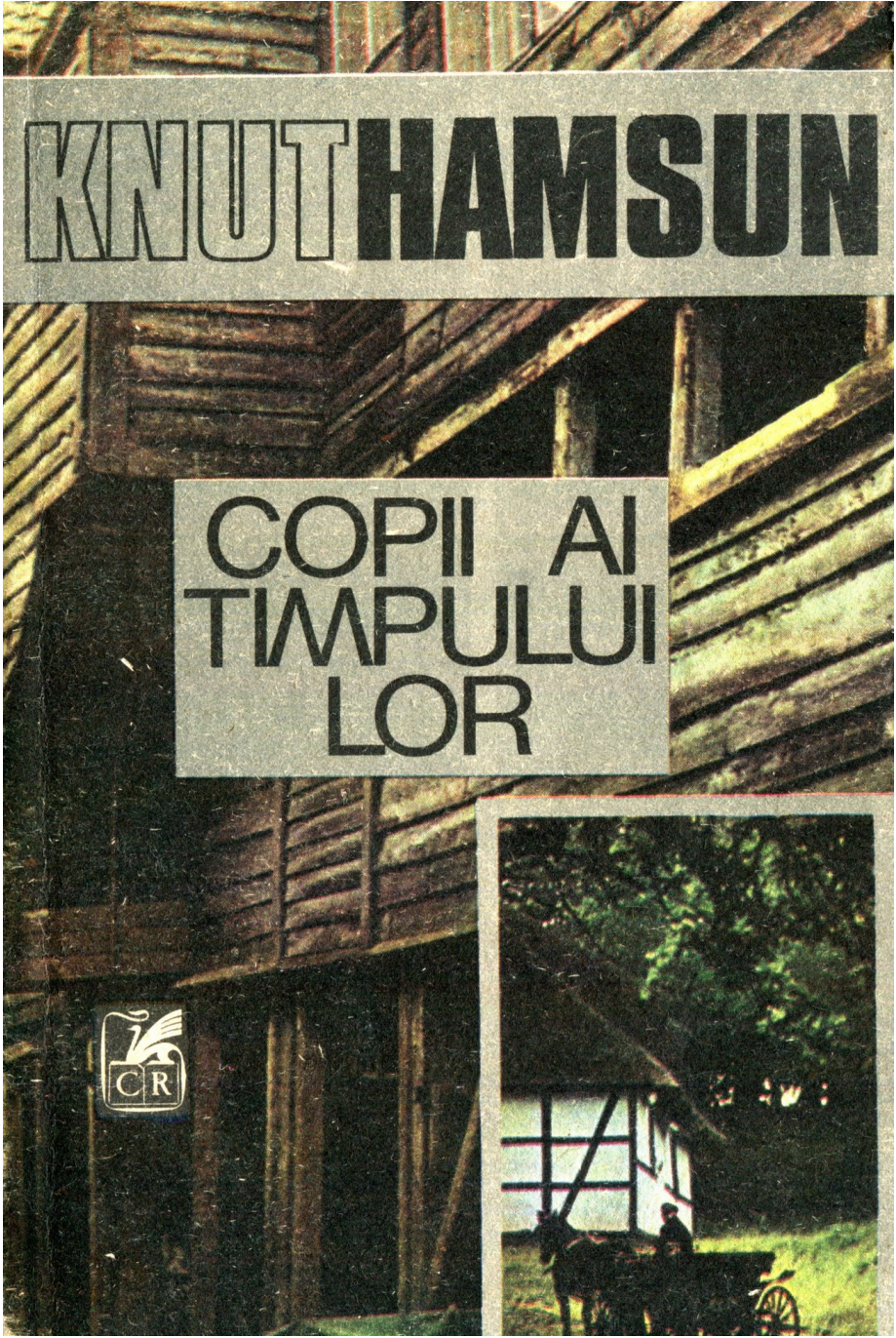

The background of the entire cover is a photograph of a weathered wooden building, possibly a barn or a house, with horizontal wooden planks and a dark, shadowed interior.

KNUT HAMSUN

COPII AI TIMPULUI LOR

Knut Hamsun

Copii ai timpului lor

În românește de Sanda Tomescu Baci

Editura Cartea românească, 1989

Børn av Tiden

Gyldendal Norsk Forlag Syvende utgave, 1976

Gyldendal Norsk Forlag

I

Pe vremuri întregul ținut fusese o singură mare proprietate, iar actualul domeniu Segelfoss era chiar reședința. În vremea aceea, după tipicul nordlandez, Segelfoss era o moșie cu vreo cincizeci de capete de vite, și care mai avea printre altele un joagăr, o moară, o cărămidărie și sute de hectare de pădure. Ce mai viață era pe atunci, cu servitori, și dijmași, și pierde-vară! Erau și animale cu duiumul, pe lângă numeroasa cireadă: cai, câini, pisici și porci, iar în spatele hambarelor hălăduia o obște întreagă de găini și găște.

Da, trebuie să fi fost un trai pe vremea aceea! mai spun încă bătrânii, amintindu-și de povestirile auzite în copilărie din gura părinților.

Proprietarul era Willatz Holmsen, un fermier corpulent și avar care fusese cândva servitor. A cumpărat pe nimica toată fermă după fermă prin împrejurimi și în cele din urmă și-a rotunjit moșia. S-a ocupat cu comerțul și cu vânătoria, a înființat cărămidăria, moara și joagărul, numai investiții foarte folositoare. Acest domn Willatz Holmsen era norvegian, ca și noi, numai că umbla în uniformă și vorbea daneză. La Consiliul de primăvară și la cel de toamnă purta găitane aurite și sabie, știa să scrie și să citească, era judecător și judeca după legea norvegiană. Nevasta lui era câte puțin de peste tot, din Olanda, sau din Holstein, poate din Skåne, sau poate dintr-un basm. Fără îndoială că și ea slujise pe vremuri la case mari, unde a deprins multe purtări alese. Anume pentru ea s-a croit un drum lat de la Segelfoss, ca să poată merge cu trăsura la biserică. Da, erau oameni bogați, și ajunseseră și mai avuți cu timpul; fără doar și poate că domnul Willatz îngropa bani în pământ, căci, dragii mei, mult timp după moartea lui stafia dădea târcoale cărămidăriei.

Dar de fapt la fiu, Willatz Holmsen numărul doi, se gândesc oamenii când își amintesc de istoriile despre

domeniu. Acesta era cu adevărat un domn mare. A desființat pescuitul și terenurile de vânătoare, fie pentru că nu se pricepea, fie că nu dorea să continue, dar a construit o nouă aripă principală a reședinței, cu coloane și turnuri, a amenajat sera, lacul cu lebede din parc și terenul de jocuri pentru toți oamenii de pe domeniu. Acum lacul este înnămolit, iar terenul de jocuri a devenit pășune. El a fost cel care a făcut din Segelfoss un loc încântător, a transformat o cameră în sală de pictură, iar o alta a ticsit-o numai cu cărți din podea până în tavan. Masa din sufragerie era încărcată cu flori și argintărie grea, iar încăperile împodobite cu figurine din bronz și marmură. Când apărea soția sa, grațioasa doamnă, era obiceiul ca servitorii să stea nemișcați în picioare până trecea; avea și ea moșia ei în Suedia, vorbea franțuzește și avea cameristă. Dacă erau nobili, apoi erau nobili până-n vârful unghiilor pe atunci. Stăpânul și stăpâna aveau fiecare valetul său, însoțitorul său și propriile apartamente la Segelfoss. Dimineața nu se puteau îmbrăca singuri, și nu se jenau deloc în această privință: Pune-mi vesta! îi spunea Willatz Holmsen servitorului; Aranjează-mi părul! îi ordonă doamna cameristei.

Erau oameni distinși. O pereche puțin cam excentrică, înconjurată de nimbul acelor vremuri.

În primii ani au lipsit mult de la Segelfoss. Toamna împachetau zece cufere și plecau în străinătate cu copiii, iar primăvara veneau înapoi, tot cu copiii și cu multe alte cufere și obiecte de preț care împodobeau apoi casa în toată splendoarea lor. În ultimii ani au locuit mai mult pe domeniu, stăpânul susținea că nu din cauza economiilor ci, dimpotrivă, pentru că el și soția văzuseră destul lumea și nu mai aveau chef să călătorească. Țineau guvernantă și profesor pentru cei trei copii, două fete și un băiat, care primeau lecții de ce vrei și ce nu vrei, dar altfel pe domeniu rămăsese aceeași listă de servitori.

Destul de ciudat, dar stăpânul a vândut câteva ferme

bune, cu pădure, care aparțineau domeniului. N-a recunoscut în nici un caz că ar avea nevoie de bani, de aceste monezi de aramă, ci doar că moșia devenise cu timpul prea mare pentru el ca s-o conducă. Și dacă așa spunea, atunci așa era, iar stăpânul nu mințea și nici nu avea nevoie să mintă. Gurile rele bârfeau că în ultimii ani începuse să caute comoara îngropată de taică-său, dar asta însemna să-l înțelegi greșit pe domnul Willatz Holmsen, adevăratul mare domn. A murit pe munte, bunul stăpân, a fost atât de trist, departe de toți ai săi, a zăcut într-un culcuș de ierburi, înconjurat doar de cei opt oameni care l-au însoțit în cercetarea locurilor pentru construirea unui nou stăvilar de moară. Cei opt oameni l-au adus pe brațe la domeniu, iar doamna lui s-a cutremurat, a strigat ceva cameristei în franțuzește și a căzut, apoi camerista a venit în fugă cu un flacon de săruri. Bătrâna doamnă, cea cumsecade, a rămas singură acum, fiicele se măritaseră și se stabiliseră în orașe mari din Suedia, iar fiul, al treilea Willatz Holmsen, a urmat câțiva ani școala de cadeți, unde urma să-și încheie studiile în primăvară și să vină acasă pentru câțva timp.

*

A trecut iarna, a început primăvara și al treilea Willatz Holmsen a revenit acasă. Bătrânii își mai amintesc bine de acest bărbat, deși au trecut ani mulți de la moartea lui. Surorile sale au moștenit averea din Suedia, iar el a devenit proprietar la Segelfoss, a preluat domeniul în starea în care se afla. N-a lăsat vreo impresie deosebită prin împrejurimi, era mândru și taciturn, deși s-a căsătorit și el și a ținut aceeași casă mare ca și părinții săi; dar chiar dacă a săvârșit câteva isprăvi însemnate în viața lui, tot nu a strălucit. Și ce să fi făcut un bărbat cu o putere într-atât de ciuntită? Cariera îi era zădărnicită, tatăl său îi lăsase moștenire o datorie durabilă la bancă, mama lui a

plecat la ficele din Suedia, au devenit toate suedeze și nu s-au mai întors acasă niciodată. Așa că a rămas singur. Respectul de care s-ar fi putut bucura trebuia să și-l câștige singur, și avu parte de foarte mult respect. Nu era simpatizat, dar impunea grozav; i se spunea doar „locotenentul“, pentru că nu ajunsese mai mult, dar era salutat ca un general.

Despre omul acesta, și alți câțiva, este vorba în rândurile ce vor urma.

Willatz Holmsen - al treilea - poate că nu era cu adevărat un mare domn, dar poate că a fost mai mare decât oricare alt stăpân de la Segelfoss. Un locotenent în retragere atât de caraghios, un mare moșier căruia îi mergea în chip genial din ce în ce mai prost, da, și la asta se mai adăuga faptul că în tinerețe fusese peste măsură de țăfnos și încăpățânat. Dar același locotenent avea și unele însușiri frumoase despre care umblă povești prin ținut, iar personalitatea lui mergea mâna în mână cu excentricitatea, ba chiar mai mult. Oare cum îl descrie pastorul C. P. Windfeld? Ca pe un domn ridicol și cam într-o ureche, iar aici se termina portretul. Aceasta era imaginea unui mărunț funcționar asupra unei personalități stranii. Locotenentul era un om extrem de instruit și când, cu anii, asemenea unui filosof, a învățat să-și stăpânească temperamentul impulsiv, acest lucru nu s-a datorat nici bătrâneții, nici decrepitudinii, ci doar maturității bărbătești. Are nevoie de o scuză? Poate pentru că a fost îngenuncheat? Așa era legea. Era a treia generație trăită în bogăție și lux, cu el se încheia lanțul. De altfel nici nu a fost îngenuncheat. Un bărbat de o asemenea fermitate rămâne întotdeauna în picioare.

Și-a luat o nevastă din Hanovra, o doamnă care copilărise în Danemarca, unde maică-sa avea rubedenii. Era fiica unui colonel și avea o înfățișare ceva mai aparte, despre chipul ei cu greu ai fi putut spune că e frumos, dar avea un trup zvelt și încântător, de care era mândră, cum

de altfel se mândrea și cu mâinile sale, cu vocea ei, oarecum, și cu zâmbetul său. Pentru că știa daneza din copilărie, nu a avut greutatea cu limba, rareori se poticnea, putea spune orice dorea. În orice caz avea ureche bună și cunoștea multe limbi.

Era mare amatoare de călărie, și o făcea cu curaj, buna, stimata doamnă, iar când s-a zvonit că era dintr-o familie nobilă, lumea a început să se încline cu respect în fața ei prin aceste locuri lacome de legendă, astfel că stăpâna a început să se simtă bine. Nu avea nimic împotriva când, în prezența ei, femeile amuțeau și îi transmiteau rugăminți și dorințe prin intermediul menajerei, domnișoara Salvesen.

Oamenii nu înțelegeau de ce se măritase cu locotenentul; să fi ascuns această căsătorie un pas greșit? Imposibil. În acel caz locotenentul, acest mic Willatz Holmsen scrupulos și riguros, și-ar fi văzut de treabă. Nu, exista o altă explicație, mai potrivită. Doamna venise de acasă cu un cal de rasă bună, cu atât și cu nimic altceva, nici un cufăr, nici o casetă, nici un vapor încărcat cu averi, era probabil săracă, venită cu mâinile goale – poate tocmai de aceea s-o fi luat locotenentul?

Dar de altfel n-ar fi stricat să fi adus cu ea ceva avere la Segelfoss. Pentru că acum începea declinul. O fi fost locotenentul îndeajuns de cumpătat, dar lucrurile începeau să-i meargă tot mai prost pe domeniu, conducea moșia și cărămidăria tot ca înainte, ba chiar mult mai bine decât înainte, numai că timpurile se schimbaseră și nimic nu mai era rentabil. A lăsat moara în paragină, digul – pe care binecuvântatul său tată dorea să-l extindă – se prăbuși în cele din urmă, iar locotenentul nu-l mai reclădea. Își procura făina de la Bergen. În împrejurimi trecea drept omul care nu se învrednicise să dreagă digul morii. Tatăl său, fie binecuvântat, n-ar fi șovăit o clipă.

Altfel moștenise trăsături de caracter bune de la străbunii săi, acești mari domni, bogați și grijulii față de servitori și argați; și acest Willatz Holmsen al treilea voia

să trăiască bine, și departe de el gândul de a nu sări în ajutorul altora. Când pădurea a fost lovită de furtună și a început să vândă din ea, a prins un oarecare gust de a se arăta binevoitor:

- I-am pus pe toți argații și pescarii noștri să lucreze în pădure. Îi voi plăti bine.

Așadar era și el săritor, și bogat, și ocrotitor ca un părinte. Era iarnă, iar oamenii nu aveau nimic de lucru până la începutul sezonului de pescuit în Lofoten, așa că munca la pădure prindea tocmai bine.

- Argații spun că tatăl Dumneavoastră a vândut o parte din Segelfoss, e adevărat? Întreabă doamna.

Locotenentul îi răspunde printr-o întrebare.

- Da, chiar așa?

- Că a vândut cinci ferme, și multă pădure o dată cu ele.

- Tatăl meu a făcut bine ce a făcut, răspunde locotenentul, a rotunjit proprietatea, căci devenise prea mare pentru bătrânețile lui. Ne rămâne și nouă destul.

Asupra acestei chestiuni perechea nu a căzut niciodată de acord, ani în șir au continuat fiecare să-și păstreze părerea. Doamna i-a scris odată tatălui său la Hanovra și l-a pus la curent cu afacerea, iar colonelul a răspuns că, având în vedere noile prețuri la lemnul de construcție, vânzarea pădurilor ce aparțineau domeniului era o eroare.

- Nu este o eroare, răspunde locotenentul. Iar mâna sa mică ce răsucea un nasture de la uniformă se albi în jurul încheieturilor. Cât putea fi de încăpățânat și de îndârjit!

Dar stăpâna, doamna Adelheid, nu era deloc naivă, fie binecuvântată pentru asta. Deși era și ea impulsivă și bătaioasă, era totuși fiica unei familii germane și avea simț practic. Dădu dovadă de aceasta de nenumărate ori în consfăturile cu menajera.

Locotenentul mai era și un călăreț sânguincios. Nu trecea zi fără să urce în șa. Dar în timp ce doamna sa galopa prin împrejurimi, cu poalele rochiei ridicate pe scara șeii, însoțită de Petter, jumătate-laponul, îngrijitorul grajdului, locotenentul prefera să călărească la pas și neînsoțit. Purta uniforma fără epoletă și fără sabie. Avea chiar o înfățișare sărăcăcioasă, cu capul puțin aplecat, cufundat în gânduri, sau în tăcere. Gura strânsă cu hotărâre putea să dea, de asemenea, impresia de dispreț.

Într-o zi doamna Adelheid se apucă să picteze ruinele digului morii. Locotenentul sosi tocmai atunci însoțit de mai mulți bărbați, buzele îi erau strânse în mod ciudat, într-o expresie de nedumerire. O salută și o întreabă cât timp îi mai trebuia pentru a isprăvi tabloul.

- Dar cum aş putea să ştiu înainte de a-l fi început! răspunse doamna iritată. Ce căutau acolo toți oamenii aceia?

- Vor drege digul.

- Atunci oamenii ăștia au avut desigur o presimțire că mi-am ales tocmai ziua asta ca să pictez.

Figura locotenentului se schimonosi puțin și răspunse că el nu-și închipuise așa ceva.

Doamna se grăbi să-și strângă vopselele și pensulele. Deodată rămase nemișcată, se îmbună, un zâmbet de regret îi încolți pe față. Probabil că tocmai își adusese aminte că bărbatul ei încasase în ajun prima sumă de bani pe chereștea, obținând abia acum mijloacele necesare pentru a-și permite aceste cheltuieli.

- Willatz! exclamă ea împăciuitor. Vorbind, încerca să sugereze că nu era așa de proastă, atât de absurdă, că doar el trebuia să se apuce de renovarea digului, că făcuse rost de bani.

Locotenentul se înroși exasperat.

- Bani? întreabă el. Sunteți prea subtilă, vă supraapreciați. Bani? Pe scurt: știam bine că de fapt ați venit aici.

Doamna își înclină capul:

- Deci prima Dumneavoastră dezmințire a fost falsă?
- Da, eu - ba nu - mai curând - da.

Ah, desigur nu toate mergeau strună, dar de neînțelegeri grave nu se pomenise încă, scena de la dig trebuia pusă pe seama circumstanțelor.

Locotenentul s-a frământat cumplit timp de câteva săptămâni. Încercă să-i facă plăcere soției printr-un gest măreț. Trase adânc aer în piept, se duse la ea în cameră, privi pe fereastră și spuse cu indiferență:

- După cum văd, acoperișul bisericii e pe cale să se năruiască.

- Nu e prea îmbucurător, răspunse ea.

Devenise atât de ursuză în ultimele luni, nu înțelegea nici ea de ce.

- Vântul de apus l-a smuls noaptea trecută. Ați putea da dispoziție unora din oamenii noștri să-l repare.

- Aș putea?

- Dumneavoastră și cu mine, cum doriți. Adică Dumneavoastră. Pe scurt, oamenii și banii vă stau la dispoziție.

El intenționa prin asta să-i spulbere dintr-o dată bănuiala rușinoasă ce plana asupra afacerilor sale bănești și să-și demonstreze puterea. Ce altceva ar fi putut urmări?

- Ar fi o faptă bună din partea Dumneavoastră, spuse ea.

- Din partea mea? protestă el imediat.
- Bine, atunci din partea mea, contracără ea.

Dacă e s-o spunem pe șleau, doamna se temuse de nenumărate ori pentru viața ei în biserica mică și șubredă. Locotenentul nu mergea niciodată acolo, nici nu-i trecea prin minte, citea câte puțin din clasici și enciclopediști în biblioteca tatălui său, aceasta era pioșenia lui. Cât timp mama sa a locuit la Segelfoss, bătrâna doamnă și tânăra doamnă veneau împreună la biserică în fiecare zi de

slujbă. Când bătrâna doamnă s-a mutat la fiicele ei și nu s-a mai întors niciodată, tânăra doamnă se ducea singură la biserică. Dar când vremea se schimba dinspre apus, biserica devenea un loc primejdios. Când era acolo, cânta – da, cânta cu vocea ei măreață și suavă, încât toți ceilalți amuțeau, și o făcea, pe de o parte, pentru a-și alunga spaima sub acel acoperiș amenințător, pe de altă parte pentru că slujba devenise oricum unicul său teatru, acum, când trăia atât de departe de lume. Întocmai ca în momentul unei intrări în scenă, enoriașii rămâneau nemișcați să o vadă venind, să-l vadă pe însoțitorul ei descoperindu-și capul și ajutând-o să coboare din trăsură, să o privească intrând pe poartă, străbătând apoi biserica pentru a ajunge la strana rezervată moșiei Segelfoss. Spectacolul ritual se relua în fiecare duminică.

Îi rămăsese recunoscătoare soțului ei pentru milostiva grijă închinată sărmanei case a Domnului, probabil că deveni deodată comunicativă, începu să-i povestească ceva, să facă aluzie la o posibilitate... da, era, de altfel, foarte sigur, acum putea s-o spună...

El se întoarce brusc spre ea, o privește, pur și simplu o privește. Se întâmpla ceva în ochii lui, în trupul său, o surpriză, a auzit greșit? E de necrezut. Ce... după atâția ani de conviețuire, a auzit bine?

Doamna dă din cap și răspunde că da, era adevărat, și că de aceea fusese atât de irascibilă, atunci, lângă moară.

– Irascibilă, Dumneavoastră? Ce îndrăzniți să spuneți?

– Dumnezeu meu, nu, vreau să spun – dar ce părere aveți dacă este așa? N-am putut s-o spun cu siguranță înainte, dar acum pot.

– Dumnezeu să vă binecuvânteze... adică... Hm... este cea mai puternică emoție pe care am simțit-o vreodată. Adelheid, trebuie să spun că mă mâhnește să văd că acoperișul bisericii stă să se prăbușească.

– Nu, vă rog să mă scuzați.

– Încetați. Vă mai încumetați într-un moment ca acesta,

o situație, pe scurt...

Îi venea să intre în pământ, nedumerirea îl împinse spre ușă, o deschise și ieși. Lipsi multă vreme, stăpâna îl auzi urcând scările în bibliotecă și bântuind pe sus. Apoi reveni:

- Scuzați-mă că nu-mi iese din minte biserica. E vorba aici de... dacă întreaga clădire nu va... vreau să spun dacă la următoarea furtună nu vă va pune viața în pericol. Și în plus e o rușine pentru noi, pentru întregul domeniu. Dacă ați vrea să mă lăsați să mă ocup de asta. Mă pricep puțin la desen, aș putea schița planul unei noi biserici pe care Dumneavoastră să o construiți. Aveți suficient lemn de construcție, aveți mulți constructori, Severin, Bertel din Sagvika. Și Ole Johan. Țineți minte cuvintele mele: la viitoarea furtună - de altfel, nu merită, nu mai suntem doi, în curând vom fi mai mulți. Ce părere aveți? Voi ține bineînțelese seama de acustică, cântecul Dumneavoastră o să zburde în voie prin toată biserica, izvorând din strana Dumneavoastră. Dacă mi-ați permite să aduc ajutoare din sud...

- Da, mulțumesc, Willatz, dacă ați putea.

- Dacă aș putea? Mă costă un cuvânt. Permiteți-mi de altfel să vă mulțumesc pentru - pentru tot.

Eșecul îl îngheța pe acest om, dar de această dată nu era eșec, era ceva nou, o șansă, o binecuvântare. Legă de acest eveniment o ciudată imagine despre bogăție, da, pur și simplu ideea de venituri, cum se puteau împăca oare toate acestea? Iar surorile lui, pe care nu le mai văzuse de când deveniseră atât de suedeze - și mama lui care nu putea trăi în mizerie, dar care plecase, ce-ar spune ele acum? De fapt părăsiseră ca niște șobolani vasul înainte de a se scufunda.

Locotenentul își puse verigheta din nou pe mâna dreaptă unde îi era locul - de un timp o purta pe stânga. Mutarea verighetei de pe o mână pe alta era un semn neîndoielnic că se gândea mult și voia să-și amintească

ceva deosebit de important. Asta se întâmpla întotdeauna atât de calm și imperceptibil, nimeni nu știa de ce o făcea, dar poate că el știa.

II

Locotenentul are de la un timp un obicei ciudat: își schimbă cizmele cu papuci de casă atunci când are treabă la primul etaj al casei. Adevărat că nu mai erau doi, erau aproape trei, cum avea să-și permită să umble cu cizme printre tomurile umaniștilor, când apartamentele soției sale se aflau chiar dedesubt? La Segelfoss erau două scări mari de piatră, de la bun început stăpânul și doamna aveau intrări separate, acum locotenentul se folosi de ocazie să examineze așa cum trebuie treptele de la intrarea doamnei și dădu ordin să fie cimentate cele care se deterioraseră. Când se lăsă gerul, avu grijă ca să nu rămână gheață pe trepte.

Dar astfel reușea să o irite pe doamnă până într-atât încât aceasta își frământa nervoasă mâinile: Ați putea găsi ceva mai important de făcut! Aveți mulți oameni care lucrează la digul morii?

- Lucrează, răspunse locotenentul, cară pietre și zidesc, sunt pe cale să termine. Apropo, asta îmi amintește că într-una din zile a fost folosit unul din caii de la trăsura Dumneavoastră.

- De ce?

- Fără permisiunea mea, fără știrea mea. Iar calul a rămas șchiop.

- Bineînțeles.

- Deci nu-l veți mai putea folosi pentru drumul la biserică.

Doamna se gândi să se revolte, dar se abținu. Păcat! spuse doar. Voi merge pe jos.

Această soluție i se păru inconvenabilă. Spera ca doamna să pună capăt vizitelor la biserică până când totul va fi fost gata, până după eveniment; biserica i se părea mai dă râpanată ca oricând.

- Ați putea lua un alt cal, se căzni el să spună.

- Niciun alt cal. Nu, mulțumesc, plec.

- Dar, de altfel, insistă el, ar trebui să vă mai gândiți. Biserica se va prăbuși într-o zi, orice furtună nouă îi agravează starea, s-ar putea întâmpla o nenorocire.

Atunci doamna, cutezătoare, râse cu sarcasm:

- Sunteți atât de temător, Willatz, întotdeauna atât de temător!

Doamna trebuie să fi descoperit din tot felul de indicii că soțul ei nu era curajos din fire, ba era chiar puțin laș, iar în ultimele luni ea nici măcar nu încercase să-și disimuleze această bănuială. De ce preferă să călărească la pas? De ce evită verile să treacă podul șubred care traversa râul morii dacă putea trece prin vad? Aici era sigur un dedesubt.

Treptat, locotenentul se obișnuie să fie suspectat, deveni apatic, pentru că se pare că asta nu-i amăra existența. Bineînțeles, se putea bănuie că locotenentul se gândea mai nestingherit când călărea la pas și că ținea să-i facă baie calului când trecea râul prin vad. Dar la fel de bine se putea presupune că acest bărbat era fricos ca un iepure.

*

Locotenentul își schimbă hainele și pleacă la preot. Drumul său avea un scop măreț; să-l înștiințeze despre biserica cea nouă care urma să fie clădită. Oamenii săi tăiaseră lemnul de construcție și aduseseră piatra cu carul; șefii de echipă sosiseră din sud, iar treaba putea începe.

Tot pastorul C. P. Windfeld este cel care a scris mai târziu istoria noii biserici din Segelfoss. El îl descrie pe locotenent așa cum era pe vremea aceea, aproape de patruzeci de ani: slab, dar bine legat, cu capul aplecat, fața rasă și ochii cenușii, nas acvilin, obraji vineții. Părul grizonant era despărțit cu grijă de o cărare în partea dreaptă, iar perciunii îi avea tăiați drept. Avea mâini lungi și slabe și purta mănuși de piele nevopsite. În rest,

îmbrăcămintea lui se compunea dintr-o redingotă albastră și pantaloni galbeni de călărie, iar pe deasupra o manta militară grosolană pentru sezonul rece. În afară de verigheta de pe mâna dreaptă și de un ceas de aur legat cu șnur din păr împletit, nu purta nici o altă podoabă.

Locotenentul bătu la ușă și, fără să mai aștepte, intră în biroul pastorului. Înainte de a se așeza, șterse praful de pe scaun cu batista sa galbenă de bumbac fin. Dumnezeu, în îngâmfarea sa, nu dădea prea multe parale pe acest slujitor al Domnului.

- Soția mea a hotărât, spuse el,... adică biserica noastră se va prăbuși într-o bună zi.

Pastorul îi răspunde ceva de felul: Din păcate, da, biserica - asemenea atâtor lucruri pământești - se dovedește a fi supusă vremelniciei.

- Prostii! spuse locotenentul. Soția mea a hotărât deci să ofere chereștea pentru o nouă biserică.

- De fapt, o...

- Lăsați-mă să termin - și m-a rugat să vă înștiințez despre asta. Acesta este scopul vizitei mele.

- O imensă binefacere atât din partea Dumneavoastră, cât și...

- Din partea mea? Dacă v-ați permite vreodată să vă închipuiți că aș avea cât de puțin de-a face cu această idee... zilele Dumneavoastră aici ar fi numărate. Înțelegeți!

Pastorul știe foarte bine că e în siguranță în postul său, dar văzându-l pe acest bărbat în stare să calce totul în picioare și să distrugă în pornirile sale, i se făcu frică și cedă. Locotenentul era de nerecunoscut. Se ridică pe jumătate de pe scaun și rămase aplecat, alb ca un cadavru.

După ce se prăbuși din nou în scaun și își recăpătă respirația, aruncă pe masă un sul de hârtie, spunând:

- Iată schița, dacă doriți s-o vedeți.

Pastorul desface sulul de hârtie și are o sinceră izbucnire de entuziasm la vederea micuțului și încântătorului lăcaș al Domnului:

- Oho... un turn și clopotniță?

- Doamna a aprobat-o, se mulțumește locotenentul să răspundă, luând înapoi schița. Desfășură un alt sul: Aici e planul, dacă doriți să-l vedeți.

La asta pastorul se pricepea mai puțin și ar fi vrut să pună întrebări, să se informeze. Se bizuie pe Dumnezeu și spune:

- Dar va trebui o aprobare, nu?

- Nu.

- Autoritățile, ministerul...

- Nu.

Locotenentul strânge schițele. Apoi spune:

- Dacă scrieți, puteți aminti că biserica va fi mutată în partea de nord a cimitirului, unde terenul nu este argilos, ci dimpotrivă, stâncă masivă. Doamna pune la dispoziție acest teren nou.

Acum preotul înțelese că era o idee bună și încuviință.

Locotenentul se ridică:

- Doamna a angajat oameni pricepuți, iar lucrările vor începe imediat.

- N-ar trebui ca, în numele parohiei, să vin să mulțumesc doamnei pentru această extraordinară donație?

- Când, răspunse locotenentul, privind înapoi peste umăr la cizmele preotului, când veniți să-i mulțumiți doamnei, să știți că are o intrare separată, scările dinspre sud. Rămâneți în pace!

Încălecă și porni înapoi la pas.

Și atât de puțin preocupat era de recenta întrevedere, încât brusc se abătu din drum și se îndreptă spre altă țintă, traversă câmpurile domeniului, urcă prin pădure până la dig.

Aici lucrările erau pe terminate, un dig cu totul nou, cu o cădere de apă mai mare decât înainte și, în plus, un braț bun al râului pe deasupra fostului dig pentru transportul lemnului de pe pădurile domeniului. Era un lucru bine gândit de locotenent. Înainte lemnul trebuia cărat cu carul

pe pârție de zăpadă, drum lung până la țarm, dar acum, că fostul dig se prăbușise, aducând la nivel căderea de apă, lemnul putea pluti fără să se mai fărâme.

Locotenentul rămase în șa și examina lucrarea.

- Peste două zile suntem gata aici, spuse el oamenilor.

- Peste două zile? Bine, spuseră oamenii și dădură din cap, cum că au înțeles ordinul.

*

La vremea când se născu copilul, stăpâna de la Segelfoss avea douăzeci și opt de ani, așadar, o foarte tânără doamnă și, în plus, dotată cu o excelentă constituție fizică, făcută deci și pentru a fi mamă. Dar locotenentul, temător cum era, era atât de îngrijorat că s-ar putea întâmpla ceva rău, încât luă măsuri ciudate.

Cu câteva zile înainte de Crăciun îi spuse lui Martin, valetul său:

- Înhamă atelajul sur, caii, atelajul sur.

- Da.

- Și du-l fără sanie până la Ura, la ferma Ura, la administrator. Îl lași acolo până voi merge eu să-l iau.

- Da.

- Când ai terminat, te întorci pe jos.

- Da.

- Asta-i tot.

În ajunul Crăciunului, la Segelfoss domnea o mare așteptare dis-de-dimineată. O femeie cu bonetă neagră sosise cu câteva zile în urmă, stătuse de vorbă cu menajera și umblau zvonuri că doamna ar fi foarte bolnavă.

Mai pe seară, locotenentul se află descoperit, jos, în holul care desparte apartamentele sale de cele ale doamnei, și îi vorbește o clipă femeii cu bonetă neagră.

- Dar sper că pericolul nu e imediat?

- Nu, dar... Nu, cu ajutorul lui Dumnezeu... Eu n-am

văzut-o pe doamnă înainte, iar răspunderea...

- Doctorul? întrebă locotenentul.

- Da. Numai să fie acasă.

- A fost avertizat. Îl pot aduce aici în noaptea asta.

Locotenentul îl chemă pe valet și îi porunci să înhame numaidecât atelajul murg, în timp ce el se îmbrăca de drum. Când totul e gata, se urcă în sanie și o apucă pe drumul din spatele grajdurilor pentru ca zgomotele zurgălăilor să nu ajungă până la urechile doamnei și să o tulbure.

Da, se duce el însuși după doctor.

Mână repede, aspru, ajunge la Ura, înhamă atelajul sur la sanie și pleacă mai departe. Ajunge la reședința doctorului.

Dacă n-ar fi fost vorba de locotenentul de la Segelfoss, medicul districtului ar fi preferat să aibă liniște în noaptea aceea.

Îl îmbie cu rachiu, îl îmbie cu gustări, menajera vine și ea și îl tratează cu cafea și prăjituri, locotenentul îi mulțumește și îi răspunde invariabil: în seara asta am venit doar să-l iau cu mine pe medic.

În sanie. Nu vorbesc prea mult pe drum, aproape că nici nu se cunosc, doctorul este tânărul medic de district Ole Riis. La Ura înhamă din nou atelajul murg, care se odihnisse câteva ore, și pornește iar la drum.

Au ajuns la Segelfoss la ora două. Copilul se născuse.

Copilul Willatz Holmsen al patrulea s-a născut de Crăciun, chiar în noaptea Crăciunului. Era de-a dreptul miraculos. Dar mama se simțea foarte rău, ceva nu mergea, tânărul doctor avu ocazia să arate ce poate. Rămase la Segelfoss până la sfârșitul sărbătorilor Crăciunului, dar în cele din urmă au trimis să-l ia îndărăt acasă, căci altfel ar fi rămas mai mult timp. Doamna sfârși prin a-l aprecia mult, după ce își înfrânse teama de mâinile lui păroase.

Iarna se apropia de sfârșit, doamna se întremă, iar copilul creștea de la o lună la alta, totul mergea strună. Desigur, doamna mai slăbise, iar nasul ei arăta neobișnuit de mare, dar era mult prea preocupată pentru a se mai gândi și la înfățișarea sa exterioară. Avea copilul și îi era destul, un ștregar fără pereche, strigătul lui, o stihie, supărăcios și năbădăios, oh, atât de dulce. Iar acum îi creșteau dinții.

- La drept vorbind, s-ar cuveni să fie botezat în biserica cea nouă, nu-i așa? Ce credeți, Adelheid?

Doamna răspunde că ideea îi surâde.

A devenit mult mai amabilă și mai maleabilă, un om cumsecade. „Când va fi gata biserica?”

Nu se poate spune exact: Cândva, iarna viitoare. Zidurile erau terminate, țiglele erau și ele gata la cărămidărie.

Da, zidul era o bagatelă. Locotenentul calculase corect că, dacă biserica va fi plasată în partea de nord a cimitirului, aproape că nici nu-i va mai trebui zid de temelie pentru nivelarea subsolului. Zidul fu gata în toamnă, era un fleac. Și nici țiglele nu erau mare lucru. Clădirea era în picioare.

Când începu să se imprimăvăreze, lucrările porniră, iar săptămânile se scurseră. Clădirea se înălța, ajunsese peste nivelul ferestrelor. Într-o zi sosește preotul cu căruța, primise o înștiințare că autoritățile doresc să vadă planurile.

- Într-adevăr? întreabă locotenentul. Avem nevoie de ele.

- Se recomandă oprirea lucrărilor până la aprobarea planurilor, spuse păstorul, cât mai blajin cu putință.

- Așa, spuse locotenentul.

Avea respect față de autorități. Educația din familie și instrucția școlară i-au imprimat respect în fața

superiorilor. Dar acum era suveran și nu dădu planurile.

Când biserica avea acoperiș, iar clopotnița era pe jumătate gata, apăru din nou preotul care, în numele autorităților, ceru planurile. Locotenentul îl chemă pe șeful lucrărilor și îl întrebă:

- Mai ai nevoie de schița proiectului?

- Nu.

- Dă-o preotului.

Mai mare hazul. Planurile unei biserici deja construite. Iar pastorul C.P. Windfeld nu era un papă-lapte. El însuși relatează că în clipa aceea își pierduse cumpătul. Chiar dacă se afla în fața omului a cărui soție donase parohiei o biserică nouă; dar despotismul locotenentului mergea prea departe.

- Îmi dați doar proiectul? întrebă el.

- Nu ne putem lipsi de cealaltă schiță, răspunse locotenentul. Am notat pe ea câteva calcule.

Atunci preotul desfăcu un cearșaf de scrisoare pe care o ținea în mână și spuse:

- E de datoria mea să vă informez că autoritățile cer oprirea imediată a lucrărilor.

- Așa deci, spuse locotenentul.

Din biserică și de pe clopotniță se auzeau lovituri nestingherite de ciocan și de secure, nu conteniră defel, iar preotul fu nevoit să plece cu proiectul.

Biserica fu terminată și se înălța ca o mică bijuterie la marginea pădurii. Dar înainte de a fi gata pe dinăuntru aproape că trecuse și iarna. Cu primele raze ale soarelui de primăvară, după sărbătorile de Paște, locotenentul dădu dispoziție ca noua casă a Domnului să fie frumos zugrăvită pe dinăuntru și pe dinafară, iar în strănă înscrise numele soției, cu florituri aurite.

Opera fusese încheiată.

Acum locotenentul îl trimise pe Petter, jumătate-laponul, cu o scrisoare la preot cum că biserica era gata: soția lui a dispus să se construiască o biserică cu materiale

proprii și oameni proprii, pe teren propriu, iar autoritățile nu aveau nimic de-a face cu proprietatea privată a doamnei Holmsen. Acum ea dona biserica și terenul parohiei și rămânea la latitudinea autorităților să decidă dacă acest dar va fi acceptat sau nu. Schița bisericii era anexată.

Așteptă săptămâni în șir, nu sosi nici un răspuns. Trimise din nou o scrisoare pastorului, cum că dacă biserica nu era omologată și târnosă într-un interval de patru săptămâni, începând de azi, atunci locotenentul și soția vor pleca la Trondhejm pentru a-și boteza fiul. În același timp cheltuielile de întreținere a bisericii parohiale, asigurate de domeniul Segelfoss, vor fi reduse la suma stabilită prin lege.

Și n-a fost în zadar. Episcopul Krogh a venit în persoană în parohie și a acceptat biserica, a târnosit-o și l-a botezat pe băiat. I-au dat numele de Willatz Wilhelm Moritz von Platz Holmsen.

III

Dar de ce să n-o spunem pe față - în căsnicia de la Segelfoss lucrurile nu mergeau nici pe departe cum ar fi trebuit. Neînțelegerile s-au îmblânzit pentru un timp, după nașterea copilului, dar treptat reapăreau, iar acum, iată, erau din nou în floare. N-ar fi trebuit, oare, locotenentul, ca bărbat în toată firea, să-și fi găsit preocupări în lucruri pe care în această viață pustie nu le putea suporta, dar de care făcea în schimb atâta caz? Oho, cât de nemulțumiți erau unul în apropierea celuilalt, domnul și doamna, îți venea să râzi, îți venea să plângi. Fiul meu, spunea ea, ceea ce îl ofensa pe locotenent. Micul meu Moritz, spunea ea, și încerca să meargă mai departe; el se zburlea și îi răspundea:

- Îl cheamă Willatz, ca pe strămoșii lui.

- Da, dar îl cheamă și Moritz.

- Nu, deloc.

Atunci doamna râdea și spunea:

- Da, dar când va fi mare și-l vor striga Willatz, atunci ar putea răspunde cel care nu trebuie.

- Când Dumneavoastră, răspunse domnul ironic, când Dumneavoastră veți striga Willatz, atât tizul meu, cât și eu vom înțelege cu siguranță, din tonul Dumneavoastră, căruia din noi vă adresați.

Atunci doamna râdea din nou și spunea:

- Da, s-ar putea. Dar dacă tot mi-am amintit: ați binevoit să-i faceți rost menajerei de o nouă ajutoare, dintr-un sat din munți mi se pare, e tână și frumoasă și se cheamă Marcilie. Dar e cu siguranță cam nebună.

- Cam nebună!

- Vă puteți închipui... noaptea urcă și coboară treptele Dumneavoastră.

Pauză.

- Urcă seara târziu și coboară după un timp, după mult timp.

Pauză.

- Cu siguranță că nu vi se pare tot atât de straniu cum mi se pare mie; altfel ați fi spus ceva.

- Tac, răspunde stăpânul, fiindcă Dumneavoastră o doriți; altfel nu m-ați copleși în felul acesta. Mă lăsați mut.

Doamna râde zgomotos.

- Vă las mut?

- Aproape. Mă copleșește ideea că am fost atât de neîndemânatic în alegerea ajutorului de bucătăreasă pentru menajeră. Fata nu-și face datoria?

Doamna nu răspunde, se gândește. Amândoi gândesc. Amândoi se înarmează din nou. Doamna renunță și întreabă:

- Doriți să-mi mai spuneți ceva?

- Nu... Am bătut la ușa Dumneavoastră acum o săptămână.

- Eram ocupată, v-am rugat să mă scuzați.

- Am bătut acum trei săptămâni. Am bătut anul ăsta, anul trecut, v-am cerut o întrevedere, câteva minute...

- V-am rugat de fiecare dată să mă scuzați.

Stăpânul se înclină și rămâne în picioare.

- Și vă rog să mă scuzați, spune Doamna, pentru a fi corectă, și îl privește.

Stăpânul nu o înțelege. Și de ce stătea aici? O neliniștea, doamna se temea pesemne de ceva, de aceea i-o luase înainte și spusese: „Și vă rog să mă scuzați”.

Atunci stăpânul râde, ha, ha, ha. Un sunet exterior, gura se deschide și gâtul se încordează, scoate un hohot. Și stăpânul pleacă, iese din casă, traversează domeniul, merge la grajd, își ia calul și se duce. Așa face stăpânul.

Cum fierb amândoi! Și doamna fierbe, nu mai simte mare lucru pentru bărbatul care tocmai ieșise, nici măcar cine știe ce tandrețe, după cum se pare. De neînțeles, este totuși bărbatul ei, și oare n-ar trebui să-ți iubești tocmai bărbatul! Lângă fereastră este un loc plăcut și bun unde stă și privește după el până ce dispare călare, după care se

simte în siguranță. În ușa are o cheie, pe care probabil n-ar da-o nici în schimbul unei chei de aur, obișnuiește să o folosească, să o răsucească pe dinăuntru.

Totul e atât de greu de explicat! Cu ce greșise față de ea? Să-i fi fost viața în comun respingătoare, obișnuința, rușinea? Poate mâinile lui lungi, respirația lui?

Se îndreaptă spre masa de scris și se apucă să noteze. Reflexii, însemnări, un jurnal. Mâinile ei umblă blând cu foile de hârtie, cu pana. Pe alocuri strecoară câte un cuvânt norvegian în germana ei, se întâmplă din neatenție și asta o nemulțumește, dar nu-și pocește jurnalul cu corecturi. Sunt lucruri de zi cu zi pe care le consemnează, nimicuri ce-i pot veni în minte unei fiice de colonel. Dar uneori tare ar mai da înapoi paginile, să recitească și să mai audă un vechi ecou lăuntric.

Apoi se duce la locul de lângă fereastră, să vadă dacă cineva coboară dealul, dacă cineva nu s-a întors din drum, - ca apoi să se îndrepte fredonând spre pianină. Lovește câteva clape.

Își lovește bucuriile înăbușite.

Nu părăsise ea un cămin aristocrat în marele oraș Hanovra pentru a se îngropa de vie aici, la Segelfoss? Ei îi spusese nefericitul rege orb, odată, în copilărie: Ascult cât de minunată vă este vocea, copila mea. Sunteți copila mea! Vocea ei, da, bogată și dulce, luxuriantă, cântă melodiile meleagurilor natale, din adâncurile ființei. Dumnezeu s-o aibă în pază, este o vibrație de gong în vocea aceasta, instrumentul o însoțește cu delicatețe, își dă capul pe spate, o trec fiori pe șira spinării.

Pe neașteptate se întrerupe și străbate ca o furtună două încăperi până în camera copilului, până la fiul ei.

Scena se relua tot mai des, cu trecerea timpului. Servitorii din bucătărie o ascultau cântând, ei, singurii, obișnuiau să deschidă câteva uși pentru a o auzi mai bine. Altfel nu mai era nimeni în casă care să deschidă ușile și să asculte, de asta era sigură doamna; cu bărbatul ei era

împreună doar în timpul meselor și nici cu vecinii nu avea relații. Bătrânul proprietar de pământuri Coldevin și soția sa mai păstrau încă amintirea acelui Segelfoss de pe vremea foștilor stăpâni și veneau cu vaporul de pe insula lor cea mare o dată pe an și rămâneau acolo timp de o săptămână, cam asta era totul. Acestea erau aproape toate relațiile ei sociale. Doamna Adelheid mai avea ziarele ei nemțești și primea scrisori din Germania; dar răvașele nu aveau o voce vie.

*

Iar locotenentul călărea precaut în lunga sa plimbare zilnică. Avea dijmași și arendași de la munte și până la șes, cobora până la pescarii de pe țărm; acolo rămânea în șa, se uita cum munceau, le privea casele și fetele. Locotenentul nu era hain, uneori ajuta câte o fată să intre în slujbă ca servitoare pe domeniu, alteori trimitea cartofi și carne câte unei familii strâmtorate.

Se apleacă în șa și bate cu cravașa la o fereastră. La casa pescarului Lars Manuelsen. Omul se ivește la fereastră și salută, în spatele lui e îmbulzeală de chipuri și încă mai în spate se află nevasta lui, care își duce mâna la piept, de parcă ar da să se ascundă.

- Pescuiești ziua? întrebă locotenentul.

Bărbatul scutură din cap cu umilință:

- Vă puteți închipui că nu se prinde nimic?

- Am nevoie de bărbați la râu. Poți să mai iei câțiva și să veniți să curățați iazul.

- Așa. Vreți să goliți apa? E multă apă în râu?

- Dacă vom începe luna viitoare... Cine-i vlăjganul de colo?

- El? Fiul meu. Nu saluți, Lars...? Îl cheamă Lars. A fost confirmat anul trecut și a ieșit pe locul doi; nu capul îi lipsește. Dar la ce-i folosește?

- Și ea? E fiica ta? Ce nevoie ai tu de gogeamite fata în

casă? De ce ții atât de mulți oameni în toată firea acasă?

- Ce să caute în lume? Unde să se ducă? Și de unde haine ca să se arate în fața oamenilor?

- Prostii! spune locotenentul. Spuneai că-l cheamă Lars?

- Băiatul, da. E o pacoste pe capul meu. Nu vrea decât să citească. Dumnezeu i-a dat mâini mari și zdravene, dar nu face nimic cu ele, nu câștigă nimic.

- Ți place cartea? întreabă locotenentul.

- Nu răspunzi, Lars?! strigă tatăl amenințător.

Lars se întoarce și rânji stânjenit, fără să poată scoate vreun cuvânt ca lumea.

Locotenentul întreabă:

- Toțiăștia sunt copiii tăi? Și micuțul?

- Da, bineînțeles, răspunde Lars. Cinci ani împliniți astă-toamnă. Îl cheamă Julius.

Deodată locotenentul spune:

- Fata de colo poate să intre în serviciu pe domeniu.

Cum o cheamă?

- Daverdana.

- Daverdana?

- Du-te și aranjează-te, Daverdana, și nu te mai zgâi așa la oameni.

- Vreau să-ți văd mâinile, spuse locotenentul scurt.

Daverdana începu să roșească până la rădăcina părului său roșcat, dar îi arată cu candoare mâinile.

- Știi să citești?

- Nu poți să deschizi gura? o amenință tatăl. Trece printr-o carte exact ca prin pâine, răspunse el în locul ei. La confirmare a ieșit a treia.

- Nu, a patrusprezecea, răspunde Lars, flăcăul, care în sfârșit și-a regăsit vocea.

- A treia, spune tatăl. Tu știi mai bine, Daverdana.

Locotenentul dă afirmativ din cap:

- Fă-ți niște haine și vino la domeniu. Ți plătesc hainele. Să vii de duminică în opt zile. Să-ți mai văd o dată

mâinile. Bine. Spală-le cum trebuie, Daverdana.

- Da, Daverdana, răspunde tatăl.

Locotenentul își întoarce calul și spune:

- Deci luna viitoare dăm drumul apei.

Apoi își văzu mai departe de drum, ușor aplecat în șa, puțin stânjenit în uniforma reiată, dar ferm și subțire și cu un aer arăbesc: și dacă i s-ar ivi o piedică în cale, ar înlătura-o pe loc, ar doborî-o în trapul lui hotărât.

Bineînțeles că vindea lemn, pe care lua un preț bun acum, făcea scânduri și podini chiar la joagărul lui și se scălda în bani. Cum, nu mergea afacerea? Pământul nu arunca nimic din el. Foarte bine, cultivarea pământului te aducea la sărăcie dacă nu aveai expediente bune. Dar când le aveai, atunci! Iar cărămidăria... avea tot mai puține pierderi din cauză că dăinuia. Moara aducea aur, un firicel subțire de aur, moara se menținea, chiar mai mult decât atât, dacă te gândești că mai măcina și pentru dijmași, lucru pentru care nu primea nimic. Treaba mergea, fără doar și poate.

Doar să nu fi fost tărașenia cu biserica. A fost o afacere foarte costisitoare. Au trecut ani de la clădirea ei, dar locotenentul tot mai păstra câte o amintire neplăcută din vremea aceea. Dar și pădurea și lemnul de construcție erau o adevărată mană cerească.

*

Locotenentul se întoarce acasă. Tot sună, sună ceva, ce-o fi? Cling, cling, cling. Doamna se joacă cu fiul în curtea domeniului, se joacă de-a căruța. I-a pus băiatului un clopoțel la gât și cară lemne cu el. Era extrem de amuzant, amândoi râd și aleargă. La sosirea locotenentului jocul se oprește, iar băiatul începe să plângă. Plânsul sfâșie inima tatălui. Dar de îndată ce mama îi spune: „Nu mai plânge, Moritz mic“, locotenentul se strâmbă și rămâne pe cal fără să spună un cuvânt. Cu numele ăsta probabil că doamna

vrea să pretindă că este mai de soi decât el - de viță nobilă, Moritz von Platz.

- Hm, spuse locotenentul. Clopoțelul ăla dă-i-l jos!

- E doar în joacă, răspunde doamna.

- Unui Willatz Holmsen nu i se pune zurgălău nici măcar în joacă.

- Cum știți să exagerați! spune doamna. Dacă eu permit, atunci puteți și Dumneavoastră... vino, Moritz dragule, să mergem în casă.

Da, o nouă neînțelegere, o fricțiune dezagreabilă. Cât de multe înțepături între ei, chiar mult prea multe! Unele incidente puteau fi costisitoare, fiecare propoziție continua să înțepe.

Acum începuseră să cânte, acolo, în casă. Doamna îl învăța pe fiu să citească și să cânte la pian, adevărate surse de bucurie; uneori desenau cu creioanele colorate, uneori cântau bucăți scurte; băiatul avea ușurință la toate. Oh, în orice caz, era un dar ceresc în casă, micuțul Willatz în jachetă albastră de catifea și guler brodat care-i ajungea până peste umeri.

Când locotenentul veni la masă, domnea din nou o atmosferă pașnică și o politețe căutată.

Nicio ciocnire, nicio înțepătură; lupta se terminase, din lipsă de adâncă mânie? Dar în aceste clipe pașnice din timpul mesei micul Willatz înceta să mai fie Moritz; dimpotrivă. Mama fie că evita să-l cheme pe nume, fie că îl numea drăgăstos Willatz, așa cum i se cerea să o facă. Și, recunoscător pentru această concesie, nici locotenentul nu-l mai striga pe nume cu insistență ostentativă, Willatz și iar Willatz. Îi spunea mai curând „prietene“, „băiatul meu“, așa îi zicea, evitând să-i rostească numele.

Dar numai pentru atât nu era locotenentul să cedeze. Respingea numele de Moritz de câte ori îl auzea în gura fetelor de serviciu sau a menajerei.

- Scuzați-mă, domnișoară, spunea el, dar despre cine vorbiți? Cine se numește Moritz, aici, pe domeniu? Vă

gândiți la fiul meu, Willatz Holmsen?

- Iertați-mă, îi răspundea aceasta, doamna a... uneori doamna îi spune Moritz.

- Pe doamnă o ia gura pe dinainte. Nici unul din noi nu ține ca băiatul să aibă neapărat o poreclă.

După care locotenentul salută și pleacă.

- Și fiindcă tot sunt aici, domnișoară, spune locotenentul întorcându-se, Lars din Sagvika are o casă plină de adulți care nu fac nicio treabă. Una din ficele lui va veni aici, și întrebați-o pe doamna dacă o puteți angaja în locul Marciliei.

- Marcilie va pleca?

- Așa am înțeles.

- Bine! Atunci vine una nouă?

- Tatăl ei are mai multe guri de hrănit, spune locotenentul.

Bănuie probabil că menajera are propriile păreri în această privință și adaugă numaidecât:

- Are și un băiat mare care nu vrea decât să învețe. Pe el îl voi trimite la Tromsø.

Astfel, în orice caz, bunul Lars Manuelsen va fi cu adevărat scutit de povară! Același gând avusese locotenentul pentru o clipă la Sagvika, dar acolo se abținuse; acum lucrul era spus, tânărul Lars putea merge la Seminarul din Tromsø. Peste tot numai cheltuieli. Cum se numea fata? Daverdana? Ca eroina din poveste. Părul roșcat, mâinile lungi.

Pe când locotenentul traversa domeniul, zări ceva pe jos, la picioare. Întotdeauna merge cu capul aplecat, privește în pământ și de aceea observă totul în calea sa.

- Ce străin a trecut pe aici? întreabă pe unul din argați.

- Un străin?

- E o țigară pe jumătate fumată, aruncată acolo, jos.

- Atunci trebuie să fi fost doctorul cel care a aruncat-o acolo, spune un alt argat.

- Da, asta trebuie să fie, adaugă primul.

Locotenentul își vede de drum. Deci doctorul fusese aici de dimineată. Cât de distrată putea fi doamna, în tot timpul mesei de prânz nu a amintit nimic despre vizita doctorului. Voia să intre să-i vorbească soției sale și să spună: A fost aici doctorul? Ce dorea? Deodată îi veni un gând: cât de ciudat suna, nu venise un străin, ci doctorul. Doctorul nu era deci un străin la Segelfoss?

La cină, micul Willatz povesti întâmplător cum doctorul l-a ridicat în brațe, sus de tot, chiar mai sus decât lustra.

- Doctorul? întreabă tatăl.

Doamna răspunde imediat:

- Doctorul era în împrejurimi, așa că l-am chemat aici azi-dimineată.

- Cine e bolnav?

- Marcilie.

- Nu știam nimic despre asta.

- A răcit. Doctorul a spus că e grav.

- Nu știam nimic, se mulțumi locotenentul să repete.

- Nu voiam să-ți spun. Nu era nimic de spus.

Locotenentul zâmbi:

- Ați vrut să mă menajați?

Dar dacă el ia lucrurile în acest fel, nesocotind tactul ei, doamna se simte jignită și spune:

- Da, doream să vă scutesc. Marcilie nu s-a ales cu nimic bun din perindările sale nocturne pe trepte.

Tăcere.

- Marcilie s-ar fi descurcat și fără doctor, spune locotenentul. Dar atunci, adevărat, nu ați fi avut prilejul să faceți o demonstrație.

- Demonstrație... Eu? De-ați ști cât îmi este de indiferent totul, în afară de micul meu Moritz. Să vă fie de bine.

Doamna se ridică de la masă.

IV

Se apropie o barcă, o barcă de închiriat, albă, cu patru oameni la vâsle. Cum era o zi blândă și caldă de primăvară, cei patru vâslași erau în cămașă, dar cel pe care îl duceau era desigur în cabină, pentru că nu era de văzut. Ambarcația trase la mal ceva mai sus, în gura râului, nu departe de cărămidărie.

Din cabină ieși un bărbat corpulent, îmbrăcat cu haină de blană și o largă pelerină de ploaie pe deasupra; nu era doctorul și nici bătrânul Coldevin, barca nu era nici ea cunoscută și pesemne că venea mai de departe. Individul coborî pe mal, spuse câteva cuvinte echipajului și începu să urce de-a lungul râului. Doi înși îl însoțiră.

Sus, oamenii ieșiseră din case și priveau acest spectacol neobișnuit. Se pare că mătăhălosului domn îi era cald, fiindcă își scoase blana și o dădu unuia din oamenii săi ca să i-o ducă. Avea un fund atât de mare, încât pulpanele hainei se depărtau la fiecare pas, și nici nu mergea repede, se oprea des și își ducea mâna la piept. Și au tot mers, probabil că se îndreptau spre cascadă, în cele din urmă dispărură în pădure.

Atunci oamenii coborâră la țărm, ca să afle ce și cum, coborâră toți dijmașii și toți pierde-vară. Lars Manuelsen coborî și el și droaia de copii îl urmă la o oarecare distanță. Oamenii din barcă pricepuseră bine ce voiau acești vizitatori și se pregătiră ca atare, se știau persoane importante, care dețineau un secret.

– Pace bună! spune Lars Manuelsen, deși ceilalți ar fi trebuit să salute întâi, fiind străini prin aceste locuri.

– Pace bună, se mulțumiră să răspundă ei.

– Frumoasă vreme!

– Da, am cam asudat la vâsle.

Sporovăiră un timp despre asta: dacă nu cumva era briză în largul mării, dacă vântul nu sufla dinspre răsărit. Vâslașii erau zgârciți la vorbă.

– Halal barcă, spune Lars, e a voastră?

Bărbații scupă și se umflă puțin în pene:

- Nu tocmai.
 - De unde sunteți?
- Pauză, pauză plină de înțeleșuri.
- Venim de departe.

- Am înțeleș asta, spune Lars.

Se apropie mai mult de barcă și o cercetează, dar nu o identifică; pe vâsle și pe lopata de scos apa e doar o literă — sau două.

Dar acum vâslașilor li se pare că lucrurile cam lâncezesc, poate că prin purtarea lor îi speriaseră pe localnici până-ntr-atât încât aceștia se retrag și îi lasă pe ei să rumege secretul, atunci se destind puțin, iar unul din ei spune:

- Nu, barca nu e chiar a noastră.
- Nu, din păcate, spuse și celălalt.

Și din această clipă vorbesc doar cei doi barcagii, astfel că Lars nu mai este nevoit să întrebe. Vorbesc din ce în ce mai mult, atenți unul la altul, se întorc cu îndrăzneală, dar se stăpânesc apoi la timp.

- Pentru că suntem doar tocmiți.
- Dar pe cine duceți? întrebă Lars.

Pauză. Ar fi prea simplu!

- Pe proprietarul bărcii, răspunde unul din ei.

Cel care rămăsese ca pe jar adăugă:

- Da, el a cumpărat barca doar pentru călătoria asta.
- A scos banii și a plătit peșin pentru cărăușie.

Bărbații se uitară la Lars Manuelsen. Copiii stăteau și priveau, și ascultau, erau numai ochi și urechi.

Dar Lars făcu doar o observație:

- Trebuie deci că l-a împins o mare nevoie.

Mai întrebase o dată cine era stăpânul, fără să primească răspuns, acum nu stăruia... neîndoielnic că răspunsul va veni.

- În ce privește această călătorie, nu pot să vă spun nimic, răspunde unul dintre străini.

- Au plecat în susul apei, spune celălalt.

Pauză. Cât de prelungă și de plină de tâlc putea fi pauza aceasta!

Lars privește barca îndelung, vorbește cu străinii vrute și nevrute, despre primăvară, despre heringii de la Langoen, despre o luntre care s-a rătăcit pe aici de departe, anul trecut, pe vreme de furtună. Se știa totuși că aparținea comerciantului Henriksen din Utvaer.

Bărbații dădură afirmativ din cap cum că îl cunosc pe negustorul Henriksen.

- Nu cumva pe el îl duceți? întrebă Lars.

- Nu.

Lars simte că obosește. Scurpă, își pune mâinile la spate și mai stă puțin. Deodată spune, dând să plece:

- Da, e o minunăție de barcă. De-ar fi fost a mea! Bun, mi se pare că vă stingherim.

Bărbații devin atenți:

- Nu ne stingheriți, spune unul din ei.

- Nici pomeneală, răspunde celălalt.

Și acum luntrașii își fac socoteala că dacă ei înșiși n-ar dezvălui secretul, atunci cei doi inși care plecaseră în susul râului ar fi făcut-o curând. Cine știe, poate unul din ei ar intra în vreuna din case să ceară apă de băut și ar povesti cine e cel căruia îi duc blana.

Unul dintre străini întreabă:

- Nu cumva aveți cunoștință aici, în district, cine este cel pe care-l ducem?

- Nu, răspunde Lars și privește fix.

Copiii priveau și ei fix.

- Nu am înțeles dacă da sau ba, intervine celălalt ortac. Părea că stă ca pe jăratec. Dar v-ați minuna să aflați, adăugă el, coborând costișa.

- Deci nu este prefectul.

- Nu, răspunseră oamenii.

- Dar înțeleg că este un om de seamă, de vreme ce e atât de gras.

- Da, răspunseră luntrașii, un om mare.

Lars așteaptă puțin, se gândi în cele din urmă să plece. Căci venea și Bertel și nu-i convenea să împartă taina cu el.

- Pace bună! spuse Lars.

- Și totuși e chiar unul de prin părțile noastre, aş putea spune.

Celălalt străin interveni din nou:

- Fârtatul nostru de joacă din copilărie, aş zice.

- Ah, bun! spune Lars.

- Da, chiar așa. Bineînțeles că nu este chiar din districtul nostru, dar ne despart câteva parohii. Îi știm pe mai mulți dintre ai lui. A fost plecat timp de treizeci de ani.

Celălalt străin nu vrea să se lase mai prejos și dă lovitura:

- A plecat de acasă când era copil încă, a umblat în toate țările străine și a ajuns în Australia, a fost și în America. Apoi s-a căsătorit și a făcut afaceri grase. Pe urmă a găsit aur.

Din acest moment barcagiii se iau la întrecere, supraveghindu-și cu invidie cuvintele.

- Dar ce te mai aprinzi, Jon, spune unul din ei nemulțumit și adaugă la ce spusese ortacul: Dar a fost și în China.

- Da' pe unde n-a fost! revine celălalt. Și când a rămas închis mai multe zile în cala unui vas... nu-mi amintesc în ce țară să fi fost asta.

- Era pe vremea când naviga, în copilărie, dar eu vorbesc de ultimii ani.

- N-are rost să-mi tot îndrugi despre lucrurile astea, le știu la fel de bine ca tine. A rămas în cala unui vas zile în șir, n-ai decât să-l întrebi și-ai să vezi.

- Era o țară necunoscută. Dar cât privește nevasta, pe aia și-a luat-o din Mexic.

- Da' ce, crezi că nu știam?

- Cum îl cheamă? întrebă Lars Manuelsen.

- Își spune...

- Holmengrål, răspunde la rezezeală celălalt, cu iuteală de fulger.

- El e Tobias, cel plecat departe, se grăbește primul să explice. N-ai auzit vorbindu-se despre un băiat care a plecat din țară și a ajuns rege?

Treaba era gata!

Lars Manuelsen trage adânc aer în piept și privește fix. Ca și cum n-ar fi auzit de Tobias, băiatul pescarului de pe o insuliță cenușie, de pe coastă¹, cel care a părăsit țara de o viață, a ajuns rege mare în vreun colț de lume, a fost glorificat de Dumnezeu și de oameni și nu s-a mai întors niciodată! Și iată că acum era aici!

Copiii auziseră și ei această legendă, stăteau acolo și ascultau cu gura căscată la ce vorbeau bărbații.

- El, Tobias! spuse Lars Manuelsen. Pe tatăl lui l-a chemat tot Tobias, după câte știu.

- Tatăl lui a murit, răspunde Jon. Maică-sa e și ea moartă acum, dar se spune că are o soră care locuiește la Bergen.

- Da, tată-său se chema tot Tobias, spune celălalt, apăsând cuvintele pentru a-l corecta pe colegul său, dar el își spune doar Holmengrål.

- Nemaipomenit, spune Lars.

Își ridică privirea spre Bertel, care se apropiase neplăcut de mult. Lars mai are timp să afle lucrurile cele mai importante, iar oamenii de pe barcă îi răspund fiecare pe rând.

- Cum așa, e căsătorit? A adus-o și pe nevastă-sa?

- Nu, nu a venit. A rămas în străinătate.

- Da, a rămas acolo, între străini.

- Trebuie să fie o doamnă mare? Cum o cheamă?

- N-aș ști să-ți spun, dar...

- Este moartă, spune celălalt pentru a încheia lucrurile.

- Dumnezeule, e moartă! N-are copii?

- Are doi copii, sunt aici, un băiat și o fată.

1 Holmengrål = „insulă cenușie” (norv.)

- Să nu spui cumva că sunt chiar atât de mici, Jon, doar fata e destul de mare.

- Da, da, dar băiatul e mic. Asta și spun.

Iată-l pe Bertel. Lars întreabă dintr-o suflare:

- Unde sunt copiii? Cum îi cheamă? Ce face sus, la râu?

- Mi-a spus că vrea numai să arunce o privire.

- Și mie tot asta mi-a spus.

Vâslașii s-au contrazis în fel și chip până să cadă la înțelegere:

- Dar era înțolit, nu glumă, spune Lars.

- Are haine și de blană și de catifea.

- Spune că îngheață în țara noastră friguroasă și că nu mai ajunge să se încălzească.

Bertel nu salută, dar deschide bine urechile. E numai urechi.

- Despre cine vorbiți? întreabă el.

Barcagiii nu-i răspund, se adresează tot lui Lars și vorbesc și mai mult despre bogăția regelui, despre bancnotele cu care a plătit barca, despre portmoneul lui. Nemaipomenit, spune Lars Manuelsen.

- Duceți pe cineva? întreabă Bertel.

Luntrașii îl măsoară, scupă și răspund că da, duc pe cineva. După care se adresează din nou lui Lars, sporovăie și dau din cap și gândesc și vorbesc despre domnul cel bogat.

- Da, eu și cu Jon, aici de față, nu suntem decât niște gunoaie și niște hârburi pe lângă el, ca să zic așa. Și cu toate acestea am crescut pe același țărm de mare.

- Da, așa se întâmplă pe lumea asta, spune Jon.

Acum Bertel i se adresează lui Lars și întreabă:

- Despre cine vorbiți?

Dar Lars nu are de zăbovit nici măcar o clipă, se face că nu aude întrebarea lui Bertel și spune:

- Bun, văd că v-am răpit cam multă vreme.

După care pleacă.

Acum îi veni lui Bertel rândul să afle secretul. Oh, cât

este de curios și cât îl chinuiesc cei doi barcagii!

La început Lars urcă dealul cu pas măsurat, i se părea rușinos să alerge, dar treptat grăbi pasul și cam pe la jumătatea drumului o tăie pe scurtătură spre casa lui Ole Johan. Lars nu-și mai încape în piele de importanță; știe mai mult decât oamenii de prin case. Dacă s-ar folosi bine de secretul său, ar deveni o persoană importantă pentru o bună parte a zilei. A și găsit câteva femei, sus, lângă casa lui Ole Johan, care îl așteaptă.

Dar pe când ajunge, se pare că i-o și luaseră înainte copiii, cei din propria sa casă și de pe la alte case, zdrențăroșii cu urechi lungi și chiar Lars al lui, vlăjganul ăsta pocit. Iar acum loazele astea alergau de la o casă la alta și stricau totul, în frunte cu fiul său.

Ole Johan se întâlnește cu Lars și îl întreabă:

- Pe cine duc? Și când Lars încercă să se zgârcească la vorbă, Ole Johan îl întreabă de-a dreptul: E adevărat că în barcă era Tobias, ăla care a ajuns rege?

După câteva ceasuri se adunaseră oameni cu grămada lângă barca vopsită în alb, voiau să-și asigure un loc spre a-l putea vedea pentru o clipă pe regele din poveste, când va reveni la bord. Ba femeile chiar s-au gătit și și-au pus sort, Daverdana era atât de sălbatică și de roșcată, era mare și tânără, un rege ar fi putut prea bine să pună ochii pe ea.

Ah, dar s-au păcălit rău cu toții!

Când cei trei călători se întoarseră de la cascadă, cei doi cărauși coborâră cu blana la barcă, iar stăpânul se abătu din drum și se îndreptă spre domeniu, spre Segelfoss. Și nu pentru a-l vedea pe locotenent.

Omul nu mergea cu ușurință și îi trebui mult timp ca să ajungă; pălăria și-o ținea în mână. Nu avea deloc un aspect legendar, era îmbrăcat cu haine noi și un lanț greu de aur îi atârna în jurul gâtului, fața aspră acoperită cu barbă, nasul drept și o puzderie de riduri în jurul ochilor. Putea să aibă vreo cincizeci de ani. Pe mâna dreaptă purta un

mic inel obișnuit de aur. Avea păr bogat, întreg. Corpolența sa consta doar într-o burtă mare și nesănătoasă, picioarele îi erau subțiri.

Când ajunse la fermă privi împrejur și se hotărî să intre prin spate, pe la bucătărie, deși la fațadă erau două intrări mari cu trepte de piatră. Salută o fată pe care o întâlnește, întreabă dacă domnul Holmsen era acasă și îi dădu cartea de vizită.

Locotenentul ieși și rămase pe loc o clipă. Străinul se înclină și spuse:

- Nu știu dacă îmi permiteți să vă salut. Nu mi s-ar părea ciudat să spuneți nu.

Era modestia întruchipată, bărbatul alesese să rămână în picioare în fața ferestrelor de la bucătărie.

- Domnul Holmengră?

- Tobias Holmengră. Am locuit cândva pe coastă.

- Am auzit multe despre Dumneavoastră, spuse locotenentul.

- Și eu am auzit multe despre Dumneavoastră și ai Dumneavoastră, despre tatăl și strămoșii Dumneavoastră, despre domeniul Segelfoss. Am vrut să vin aici și să văd locurile. Am urcat de-a lungul râului.

- Nu vreți să intrați? spuse locotenentul și îi întinse, în sfârșit, mâna.

Pătrunseră în apartamentul locotenentului și se așezară.

Acest străin, Holmengră, își propusese doar să fie umil și modest în această casă elegantă, tăcu mult timp și în cele din urmă spuse:

- Stau și mă gândesc unde mă aflu. În copilăria mea, Segelfoss era un loc fabulos despre care auzisem vorbindu-se acolo, pe coastă. Nici n-aș fi visat vreodată că într-o zi o să ajung să stau aici, în salon.

Locotenentul răspunse:

- Ați avut cu totul altfel de visuri mari, pe care le-ați și realizat.

- Da, da, spuse Holmengră gânditor.
- Spre deosebire de noi ceilalți, care am rămas pe loc.
- Printre alte lucruri pe care am reușit să le fac, mi-am distrus sănătatea.

- Deci nu sunteți sănătos?
- Oh, nu. Și am fost în nenumărate locuri pentru a încerca să mă refac, dar...

Individul îl atrăgea pe locotenent și în același timp îi impunea. Auzise de demult despre acest personaj legendar, renumele lui pătrunsese și în încăperile de la Segelfoss, iar acum ședea aici cât se poate de firesc și de obișnuit, asta făcea acum regele Tobias.

- Ce-ar fi dacă ați încerca din nou viața de aici? întrebă el.

- M-am gândit la asta.
- Măcar pentru un timp.
- Da. Dar asta nu e chiar atât de ușor, am ceva treburi de pus la punct.

Menajera intră.

- Ce vă putem oferi? întrebă locotenentul.

Holmengră mulțumi și spuse că și-ar dori un pahar cu lapte.

- Nimic altceva?

- Mulțumesc, un pahar cu lapte.

Laptele sosi.

- Da, ar trebui să încerc aici, acasă, continuă Holmengră, dar am câteva treburi în Mexic. Locuiesc în Mexic și am afaceri acolo. Nu e mare lucru, dar dacă plec va fi tot mai puțin.

- Afaceri?

- Câteva întreprinderi mici și mijlocii, câteva terenuri, o moară, un joagăr și lucruri de soiul acesta.

- Nu puteți vinde?

- Sunt prea bune pentru a le vinde. Soția mea a murit, dar am doi copii, acolo este pâinea noastră.

A fost o informare. Locotenentul își închipuia că acest

personaj mitic ar putea face abstracție de această față a lucrurilor.

- Dar sănătatea trebuie să v-o păstrați.

- Să o recâștig. Da, așa este. Dar m-am vârat în munca mea de acolo, am preluat afaceri mici pe care le-am lărgit mult.

Locotenentul se ridică și se îndreaptă spre fereastră. Băga el oare de seamă că se petrecea ceva neobișnuit acolo, afară? Vedea oare îmbulzeala de la debarcader? Rămase nemișcat o clipă — poate că Holmengră îl urmărea cu privirea, poate că nu.

Locotenentul își vedea dijmașii și arendașii, în deplină trândăvie, acolo jos, lângă barca cea albă; cu șaisprezece vâsle, un pachet masiv trecea printre ei: era blana la care se holbau.

Se întoarce și întrebă cu ochii aproape închiși:

- Barca de jos este a dumneavoastră, desigur.

Holmengră se ridică și privi afară:

- Da... dar ce privești minunată, marea, și păduri întinse, câmpuri și pășune. Și râul. Și biserica de colo.

Vorbele acestea sunau oarecum fals în gura străinului și părea că o spune doar pentru a-l măguli pe proprietar. Regele Tobias nu avea aerul că ar fi un mare cunoscător de peisaje, de la fereastră nu se vedeau decât marea și câteva insulițe golașe, nimic altceva.

Micul Willatz intră să anunțe că masa era gata.

- Pofțiți, spuse locotenentul și îi deschise ușa oaspetelui său.

În sufragerie, Holmengră fu prezentat doamnei. Era mirată și încordată, chiar dacă nu copilărise cu povești despre acest bărbat, auzise totuși vorbindu-se despre el ani în șir; de altfel, azi menajera i-a înprospătat memoria și a pregătit-o.

Doamna era matronală și îndatoritoare.

- Domnul Holmengră s-a reîntors în Norvegia pentru a se întrema, o informă locotenentul. În ultima vreme

sănătatea sa a avut de suferit.

- Atunci ar trebui să știe dacă i-am putea oferi ceea ce îi este indicat, spuse doamna. Poate ține o anumită dietă?

Nu, Holmengrã nu ținea regim. Ah, nu era chiar atât de grav, era doar extenuat, probabil că-și va reveni.

Trebuie să fi avut multă voință, probabil că se dădea mai sănătos decât era de fapt, figura lui nu trăda vreo suferință. Calm și fără a se face observat, își puse în gură o pastilă pe care se forță să o înghită fără apă. Dar cea de-a doua pastilă căzu pe jos și nu păru că ar fi scăpat-o înadins.

- Veniți din lumea largă, domnule Holmengrã, spuse doamna.

- Azi am ajuns în lumea mare, mă aflu în salonul de la Segelfoss.

Nu e rău spus, pe masă era argint și vin și flori și mai apoi pește și păsări și multe alte bunătăți. De fapt, pentru prima dată la masa holmseniană ședea un străin care avea maniere: doamna nu era mai puțin atrasă de ființa lui decât fusese soțul său. Vorbea agreabil despre diferite lucruri și se pricepea să-l amuze pe copil, din când în când îl distra pe micul Willatz.

- Cum găsiți lucrurile aici, acasă, după o absență atât de îndelungată? Întrebă doamna. Treizeci de ani?

- E foarte ciudat pentru mine, răspunse el. Privesc insula și recunosc pietrele și nisipul refluxului și aud zgomotul mării, cu toate că nici unul dintre ai mei nu mai este - unii au murit, iar ultimul în viață a plecat - și mi se pare ciudat că nu demult erau cu toții împreună, acolo. Pe deal fusese aruncată o jumătate de piatră tocită care încă mai există; erau câțiva brazi mici, sus, pe munte, și tot acolo sunt.

- Și eu am avut aceeași impresie când l-am vizitat pe tatăl meu la Hanovra, acum câțiva ani, spuse doamna. Dar nu fusesem plecată de mult timp.

- A fost atunci când am venit și eu cu tine? Întrebă

micul Willatz.

- Da. Din păcate, nu mai ajungem noi acolo.

Locotenentul își face de lucru cu mâinile pe sub masă, își trece inelul pe mâna stângă.

- Nu-mi amintesc nici eu dacă era bine acolo, spune Willatz.

- Taci, dragul meu, erai un țânc pe atunci. Nu-ți amintești cum te-ai jucat cu sabia de paradă a bunicului?

- Nu.

- Tatăl doamnei este ofițer? Întreabă Holmengră.

- Colonel. S-a retras colonel. Totul s-a terminat.

- Am citit despre frământările din Hanovra, spuse Holmengră. N-am fost niciodată acolo. E un ținut bogat și frumos.

- Da, bogat și frumos.

- Iar tatăl doamnei s-a retras?

- Colonelul Moritz von Platz nu era bătrân și se evidențiasse. Dar se simțea prea bătrân ca să intre - cum să spun - în serviciul unor străini.

Locotenentul întreabă:

- Dar ceea ce ați văzut până acum vă dă impresia că Norvegia ar fi progresat sau ar fi dat îndărăt, domnule Holmengră?

- A progresat. Fără nicio îndoială. Toate țările progresează. Oamenii locuiesc în case mai mari, au mai mulți copii, trăiesc mai bine, și numărul populației a crescut. De altfel nu am văzut prea mult, am luat un vapor englezesc până la Trondhejm și pentru a urca încoace am luat un cabotier. Da, statistic, țara este în progres.

- Statistic?

- Dacă vorbim în cifre, vreau să spun, creșterea populației a antrenat intensificarea agriculturii, a sporit preocuparea. Dar dacă în consecință oamenii au devenit mai capabili, asta nu mai știu să spun.

- Dacă nu ar fi fost așa, lucrurile ar fi mers prost.

- Aici, în nord, mi se pare că s-au înregistrat cele mai

mici progrese. Aici s-au ivit oameni noi, care seamănă atât de ciudat cu bătrânii, umblă cu mâinile în buzunare, aceștia sunt oamenii din Nordland.

- Da, umblă cu mâinile în buzunare, spune și doamna.

Holmengră începu să zâmbească, parcă i se deșteptase un gând, o amintire, și povesti:

- Când am vrut să închiriez o barcă pentru micile mele escapade, mi-a fost imposibil. Mi s-a spus să mă duc la comerciantul Henriksen din Utvaer, el avea o barcă cu douăsprezece vâsle, pe care nu o folosisese niciodată, numai că nu voia să o închirieze. Vrei să vinzi barca? l-am întrebat. A luat-o în glumă și a răspuns că da, dacă ar primi două sute de daleri pe ea. Și așa am cumpărat barca.

Doamna zâmbi, și locotenentul zâmbi. Holmengră continuă:

- Când a trebuit să fac rost de vâslași, n-am găsit nici unul. Stăteau degeaba acolo, prin magazinul lui Henriksen, tăiau frunză la câini, pe lângă debarcader, cu mâinile în buzunare. Voiau să navigheze, numai că nu era vânt, iar de vâslit n-aveau chef. Îmi recunoșteam compatrioții.

- Nu le-ai spus cine sunteți? întrebă locotenentul.

- Am lăsat să se înțeleagă chiar mai mult decât era necesar, mi se pare, dar cu siguranță că nu m-au crezut. Atunci le-am spus direct că ar putea vâsli măcar pentru o veche cunoștință de pe insulă, că mă numesc Tobias, dacă își mai amintesc de mine. M-au măsurat de sus până jos și nu m-au prea crezut. Din nou îmi recunoșteam compatrioții. Am plecat acasă, mi-am înfășurat un toptan de fulare în jurul burții ca să par gras, m-am îmbrăcat cu alte haine și mi-am atârnat acest lanț de gât. Știam că dacă ceva i-ar putea impresiona pe locuitorii din Nordland, atunci asta ar fi un pânțec umflat, hainele dichisite și zorzoanele. Era atât de cald afară, încât nu-mi închipuiam că voi rezista, dar m-am îmbrăcat și cu o blană. Când m-au văzut așa, m-au privit cu alți ochi și s-au învoit.

Toată lumea de la masă râde. Era o farsă delicioasă.

- Și credeți într-adevăr că doar ținuta Dumneavoastră i-a înduplecat de fapt să vă ducă?

- Sunt convins, doamnă. Acești oameni au auzit desigur multe povești nemaipomenite despre mine de-a lungul anilor, că am ajuns puternic, bogat, aproape rege - nu trebuia așadar să am înfățișarea unui om gras și bogat? Când am apărut îmbrăcat în haină de blană, cu lanț de aur la gât, eram Tobias cel de pe insulă, am fost deci recunoscut. Este ca și cum un rege negru e singurul din toată seminția lui care își pune o oală pe cap, iar în rest e cu desăvârșire gol. Avem de-a face cu niște copii, locuitorii din Nordland sunt niște copii.

- Trebuie să fi fost pătrunși de un imens respect când și-au dat într-adevăr seama cine sunteți.

- Așa a fost, firește, dar deloc plăcut pentru mine. S-au strâns oameni din toate părțile, voiau să mă vadă; au venit cu gălețile și cu sacii, cerșeau bani și amintiri, cu toții aveau câte o rugămintă. Unii își aminteau cum eram în copilărie, cu toții o cunoșteau pe sora mea, care a rămas ultima de pe insulă, majoritatea se înrudeau cu ea și deci și cu mine. O femeie mi-a cerut ajutor pentru înmormântare, un bărbat își dorea chereștea pentru grajd, un băiat a venit cu tatăl lui; pezevenghiul furase, iar acum eu trebuia să-l achit.

- Nu, că asta-i prea de tot.

- Nu, ia te uită, niciodată nu mi-aș fi închipuit...

- Da, cred că vă închipuiți, doamnă, că n-au fost zile ușoare pentru mine. Cu toate acestea am reușit până la urmă să astâmpăr această nebunie, să răspândesc zvonul că nu eram din cale-afară de generos, că nu aveam decât un milion în buzunar și că prin urmare trebuia să mă restrâng până îmi vor sosi rezervele; acestea erau pe drum, împărțite în cincizeci de cufere și fiecare cufăr avea patru încuietori. Pe scurt, mă regăseam în țara veche... Nu în cea a muncii și a realității, ci în cea a basmelor.

Recunoșteam locurile.

Locotenentul ascultase cu atenție și politețe, iar în ultimele clipe își aruncase de mai multe ori ochii spre lanțul gros de la gâtul lui Holmengrâ. Să nu-l fi observat până atunci? Sau să se fi îndoit că era cu adevărat de aur? Era în firea acestui om cusurgiu să aibă o bănuială și poate să simtă totuși o mică nemulțumire.

- Da, v-ați săturat? spuse el și se ridică.

Doamna era bine dispusă și îi urmă pe bărbați în salonul care dădea spre grădina de vară, fu adusă cafeaua, argintăria veche și scumpă străluci din nou pentru străin, iar lichiorul era veritabil. Fereastra oferea același peisaj.

Micul Willatz striga în gura mare că jos, la malul mării, era o grămadă de oameni, veniți să vedeți!

Doamna interveni:

- Da, e o grămadă de lume, ce se întâmplă? Iar tonul cu care bărbatul ei răspunse: „Stau și se holbează la barca lui Holmengrâ“, nu o intimidă. Doamna găsi că e amuzant și râse: Dumnezeu, stau și se zgâiesc la barca Dumneavoastră, domnule Holmengrâ, vă așteaptă. Ah, cu siguranță că veți avea parte de o primire triumfală.

Holmengrâ se îndreptă spre doamnă zâmbind, clătină din cap și privi și el. Dar nu spuse un cuvânt despre oameni, și nici despre primire, lăudă din nou priveliștea, apele înspumate ale râului, peisajul. Se întoarse spre locotenent și își exprimă îndrăzneța dorință de a fi proprietarul unei bucăți din acest pământ.

Locotenentul nu avea nimic împotrivă ca doamna să audă vorbindu-se despre splendoarea domeniului Segelfoss, dar se temu ca musafirul să nu insiste asupra acestui fapt.

- Găsiți într-adevăr că este superb? întrebă ea.

- Ah, da. Am făcut un drum până la cascadă, spuse Holmengrâ, o cascadă splendidă, a fost o plimbare înviorătoare. Parcă îmi trecuse și boala.

- Dar trebuie să locuiți aici! strigă doamna. Trebuie

neapărat să vă așezați aici! Și să vă însănătoșiți.

Holmengră spuse:

- Dacă domnul locotenent ar vrea să-mi vândă teren. Cu toții priveră spre locotenent, trăsăturile sale beduine căpătară o expresie mirată, pentru câteva clipe își plecă privirea gânditor.

- O să ajungeți cu siguranță la o înțelegere, spuse doamna.

Locotenentul remarcă zâmbind:

- Soția mea face excepție cu Dumneavoastră, domnule Holmengră, căci altfel în ruptul capului nu s-ar despărți de vreo bucățică a proprietății Segelfoss.

- Da, de pădure. Asta este altceva, obiectă Adelheid. Așa spune și tatăl meu.

Ah, această doamnă, atât de cântăreață și de pianistă, nu degeaba era ea nemțoaică, avea simț practic, o judecată sănătoasă, era cu picioarele pe pământ.

- Și dumneavoastră sunteți cu siguranță ultimul care să nu regrete că tatăl Dumneavoastră... că pe vremea sa au fost vândute terenurile împădurite din Segelfoss, adăugă ea.

Întinsese prea mult coarda.

- Nu-mi pare rău de acele vânzări, răspunde locotenentul.

Pauză. Doamna îi aranjază părul micului Willatz, cu care șușotește ceva.

- Dar nu mă gândeam la pădure, Holmengră înclină capul cu sfială, nici nu mi-a trecut prin minte. Dar un teren, aici sau mai încolo, unde doriți, puțin pământ pe malul râului, mai sus.

Nici nu era rău. Iată un om bolnav care avea o dorință rezonabilă, poate că de aici aveau să iasă și niște bani, nu era exclus.

De ce era și doamna de față? De ce nu pleca? Ce-și închipuia ea, că vinde terenul fiindcă era constrâns?

- Nu mă voi opune, bineînțeles, încercărilor

Dumneavoastră de a vă recâștiga aici sănătatea, spuse locotenentul. Dacă aceasta vă este intenția.

- Trebuie să spun că ideea mi-a venit în timp ce coboram de-a lungul râului, spuse Holmengră, mirosul brazilor era atât de binefăcător și de tare, respiram cu totul altfel. Merită o încercare, m-am gândit. Și apoi e ispititor pentru un om dintr-o insuliță cenușie să aibă o casă la Segelfoss, adăugă el cu oarecare timiditate.

Locotenentului cu siguranță că nu-i scăpară aceste aluzii, și exprimarea lor, și întrebă:

- În Mexic nu există păduri de conifere?

Iar domnul Holmengră răspunse fără să stea pe gânduri:

- Ba da, dar nu acolo unde locuiesc eu.

Deocamdată nu fu luată nici o altă hotărâre. După ce domnul Holmengră și-a băut cafeaua și a mai zăbovit puțin, și-a luat rămas bun cu cele mai frumoase cuvinte de mulțumire. „Vă rog să reveniți curând”, spuse doamna.

Locotenentul ordonă să i se înșeeze calul și îl conduse pe Holmengră, fiindcă dorea să facă o plimbare.

Atunci se întâmplă ceva. Jos, la țărm, mulțimea de gură-cască îl așteptase cu fidelitate pe regele Tobias în tot acest răstimp, dar tocmai acum, când acesta în sfârșit apăruse, mai întâi unul, apoi mai mulți și în cele din urmă toată lumea porni în sus, pe tăpșan, întorcându-se fiecare la ale lui.

Era atât de stupid când te gândești mai bine, atât de absurd, tot acel timp irosit așteptând degeaba! Cum de era cu putință? Bravii dijmași și arendași nu-și închipuiseră că locotenentul îl va însoți, că însuși locotenentul îl va însoți; dar iată că acum venea chiar el, călare, ca de obicei, în timp ce regele Tobias mergea doar pe jos, iar haina de blană îi fusese de altfel trimisă înainte. La vremea aceea locotenentul Willatz Holmsen era un bărbat căruia nu puteai cu nici un chip să-i stai în cale, nu puteai să faci pe niznaiul când apărea el, stăpânul înnăscut.

- De partea cealaltă a râului, m-aș gândi, spuse Holmengră și arată într-acolo.

- La ce vă referiți? Ah, da, la teren. Da, s-ar putea, dacă e cazul.

- Mulțumesc. Ar merita o încercare. Cât despre preț, voi lăsa chestiunea cu totul la aprecierea Dumneavoastră.

Mai făcură câțiva pași, după care Holmengră trebui să se îndrepte spre țărm. Își ridică pălăria și mulțumi din inimă pentru ziua minunată. Cei doi domni se despărțiră.

Dar locotenentul, călărind mai departe, se gândea: asta e tot. Asta este toată legenda. Un bărbat bolnav care dorea un teren pentru o casuță, poate pentru o cabană, sau orice ar fi. Dar un om simplu și modest, nu făcea o impresie respingătoare. Iar la masă se comporta neobișnuit de manierat.

V

Locotenentul avea totuși dreptate, servanta Marcilie nu avea nevoie de doctor. Doar ceilalți exageraseră starea ei de indispoziție și o pususeră la pat. A doua zi era din nou pe picioare, deretica în apartamentele domnului, trebăluia la bucătărie, spăla vasele, punea lumânări în lămpi, bătea covoare, verifica sobele... Marcilie luneca zgomotos sau tăcut în întregul apartament din aripa dinspre nord. Iar seara urcă, bineînțeles, din nou treptele ce duceau spre odăile domnului.

Locotenentul stă întins pe canapea și fumează.

Marcilie face o plecăciune, dar domnul o învățase, și era frumos, de aceea el îi răspunde prietenește cu o mișcare a capului. Marcilie știe ea însăși ce are de făcut aici, se îndreaptă spre stăpân și rămâne nemișcată în picioare. Și asta este frumos. O fată tânără e o fată tânără, atinge ceva și acel ceva capătă frumusețe și gingășie, privește pe cineva și nu privește în zadar, privirea are efect. Întotdeauna privirea unei tinere fete are efect.

Marcilie ia cartea de pe masă. Avea degete flexibile, din acelea care se pot curba în spate, dar mâinile erau mari și umflate de spălat; pe dosul palmelor ei nu se puteau vedea venele.

- Da, poate că nu te simți încă în stare să citești astă seară, spune locotenentul și se ridică în picioare în fața ei.

- Ba da! răspunde Marcilie, plină de bunăvoință.

Își găsește un loc sub o anume lampă cu două lumânări și se așază. Apoi începe să citească, la început rostește timid, apoi se simte tot mai în largul ei. La cuvinte mai greoaie se încruntă încordată, când un pasaj mai lung merge bine și îl citește cu ușurință; atunci fața i se luminează și se destinde din nou. Domnul s-a tolănit iar la locul său, astfel își imagina, probabil, că e un mare pașă. Stă întins în așa fel încât să poată urmări expresia schimbătoare a fetei și se pare că acest lucru îl mulțumește; când Marcilie se încruntă, i se întâmpla și lui să ridice sprâncenele o dată cu ea. Această scurtă oră de lectură, la două zile o dată, nu o instituiseră pentru a o învăța pe Marcilie să citească, nu o corectează nici măcar o dată, i se pare cu totul inutil; dar observă că ea citește tot mai bine, probabil că între timp face de una singură exerciții. Stabilise această oră de citire doar pentru propria sa delectare. Ce pașă, ce egoist.

A ajuns deja la vârsta la care poate aprecia drăgălășenia feminină în mod gratuit; dar dacă nu poate obține drăgălășenie sub acest acoperiș, neputând să se lipsească cu totul de ea, o cumpără, din două-n două seri, de la fata în casă. Așa trebuie să fie. Te ajuți cum poți.

Obiceiurile trașurilor se aseamănă în rest cu cele ale celorlalți traci, citește Marcilie într-o traducere din Herodot, cu excepția nou-născuților și a morților. Când se naște un copil, toate rudele adunate cu acest prilej deplâng nenorocirile la care este supusă speța umană și soarta tristă care îl așteaptă negreșit pe prunc. Când, dimpotrivă, cineva moare, aceștia își fac cunoscută

bucuria în timp ce-l îngroapă pe răposat și îl fericesc că a fost mântuit de atâtea suferințe pământești.

Citește mai departe despre obiceiul tracilor de a-și vinde copiii cu condiția ca aceștia să rămână în țară. Nu-și păzesc fetele, în schimb nevestele și le țin din scurt, le păzesc și le cumpără foarte scump de la părinți. Se tatuează pe corp, acesta fiind un semn al obârșiei nobile, cel care nu are astfel de semne este socotit de neam prost. În ochii lor nimic nu se bucură de mai mult preț ca trândăvia, nimic nu stă la loc mai de cinste decât războiul și jafurile, și nimic nu e mai demn de respect decât agricultura. Acestea sunt obiceiurile lor cele mai deosebite...

Timpul trece, Marcilie citește cu sârg, locotenentul se simte bine. Din când în când aruncă câte o privire prin cameră, pe peretele din fața sa atârna o oglindă, poate că ochii lui caută într-acolo, probabil că ar vrea să vadă ceafa fetei, poate că asta îl mulțumește pe pașă. Sau poate altceva? Și-a dat seama că întreaga situație, cu fata care citește și cu Herodot, este comică și îl face ridicol? Deloc. Ceea ce născocеște el nu e caraghios. Nici nu i-a trecut prin minte. Se simte bine, ochii lui se plimbă de ici-colo, clipește liniștit și blând.

În această încăpere a adunat multe lucruri de pe vremea când Willatz era foarte mic, aici se află prima pereche minusculă de pantofiori din marochin verde, o păpușă de cârpe cu sfori, bile, mosoare și conuri de brad. Pe perete atârna un alfabet de carton, și-a găsit locul acolo de parcă ar fi fost un tablou de valoare. Cu acest decor în fața ochilor, în compania unei fete tinere care-i citea cu voce tare, un bărbat la vârsta lui se putea simți mulțumit.

Nu-i așa?

Pașa se ridică, Marcilie închide cartea, locotenentul savurează o schimbare. Marcilie pune cartea la loc și ia o tablă de joc, mai bine zis o tablă pentru jocul de dame, cu piese albe și negre. Iată ceva pentru un Willatz Holmsen!

Și se așază să joace.

Dar Marcilie e tot mai stingherită. Locotenentul este atât de exersat, face mutările fără să se gândească prea mult, iar când îi vine rândul ei, stă și o privește. Uneori, serile, după ce au terminat jocul și ea ridică din întâmplare privirea, o întâlnește pe a lui. Cam asta vrea un Willatz Holmsen.

Joacă câteva partide și el o lasă să câștige. Cât de caraghios și îngust este domeniul fanteziei lui în aceste clipe. Dacă faci mișcarea asta, am să câștig! spune el. Ea se fâstâcește și vrea să revină, mâinile lor se apropie, suflarea lor se întâlnește; partida se încheie, dar el e puțin tulburat desigur, se bâlbâie. Câteva piese cad pe jos și fata se apleacă să le ridice, acum... acum s-ar putea răsturna masa, figura lui avea trăsături absurd de beduine.

- Mulțumesc, e destul, spune și se ridică.

Ea strânge lucrurile și le pune la loc, se îndreaptă spre ușă și face o plecăciune.

- Da, da, spune el. Hm. Iar când Daverdana vine mâine, nu uita să-i spui ce are de făcut.

- Da.

- Adu-o și învaț-o drumul până aici.

- Da.

- Asta a fost tot.

Era ultima seară cu Marcilie.

Nu o singură dată au forfecat fetele de la bucătărie aceste seri de lectură din camera locotenentului.

- Ce Dumnezeu faceți acolo? întrebă menajera. Nu e ciudat din partea lor?

Ah, menajera era și ea foarte ciudată, iar când spunea vreo obrăznicie i se strâmbă gura din dorința pură de a râde. E dinspre vest și a trecut de douăzeci de ani, se numește domnișoara Kristine Salvesen. Dar Dumnezeu să o păzească, dacă ar auzi-o locotenentul cât e de neobrazată!

- Ce-ți închipui, că stau și se uită unul la altul?

- Marcilie zice că citește cu voce tare dintr-o carte, răspunde una din rândăsoaice.

- Citește?

- Așa spune ea.

Menajeră face o grimasă și zice:

- Da, citesc. Silabisesc și culcă silabele la un loc.

- Ha, ha, ha, râd toate slujnicele, aplecându-se din șale și ținând mâna la gură.

*

E o seară luminoasă de vară și locotenentul iese din nou, se duce să hoinărească, pleacă să contemple împrejurimile. Fiind înzestrat în cel mai înalt grad cu simțul ordinii, nu privește doar spre ferestrele lui, ci se uită și la ferestrele doamnei - sunt deschise, răzbat parcă niște voci, doamna vorbește cu cineva. Și tocmai pentru că el era înzestrat în cel mai înalt grad cu simțul ordinii, doamna ar fi putut să vorbească ceva mai încet cu doctorul.

- Dar fata este din nou pe picioare, spune ea.

Iar doctorul îi răspunde:

- Pe picioare? Firește. Am exagerat puțin pericolul, doamnă. Pentru a mai putea veni și azi.

Locotenentul coborî în grădină. Acolo se află o fântână arteziană instalată de tatăl său, în lumina soarelui jetul de apă părea o lamă arcuită de oțel.

Își rotește privirea peste grădina vastă, peste câmpurile din depărtare, spre mare. La debarcader era o barcă străină, cu echipaj, a doctorului, cu siguranță. Greu și liniștit sclipește fiordul, e liniștea dinaintea unui trăsnet; departe, deasupra munților plutește văzduhul întunecat, vinețiu, cu un larg tiv auriu. Ca și cum s-ar iți o căptușeală de aur.

Locotenentul se îndreaptă spre zidul grădinii, aude câțiva pași în spate, dar nu se întoarce. Fiind înzestrat în

cel mai înalt grad cu simțul ordinii, închide poarta grădinii și scoate cheia.

- Hei, se aude un strigăt în spatele lui. Nu închideți. Nu închideți, domnule locotenent. O clipă...

Nu se strigă „Hei” unui Willatz Holmsen. Locotenentul se întoarce încet.

- Scuzați-mă, domnule locotenent, am fost s-o mai văd pe pacientă, servanta, spune doctorul. Cum locotenentul se mulțumește să-l privească, doctorul își scoate pălăria și salută în chip de noapte bună. Și-a revenit repede fata, spune el.

- Da, e din nou pe picioare, e sănătoasă, răspunde locotenentul.

- Da.

- Da.

Se privesc. Locotenentul începe să zâmbescă.

- Scuzați-mă, zise doctorul, îmi puteți deschide?

Cum locotenentul nu dă semne că ar intenționa să deschidă, doctorul întreabă jumătate în glumă, jumătate cu teamă: „Sau sar zidul?”

- Doar dacă vă convine, răspunde locotenentul.

- Dacă-mi convine...?

- Dacă nu, am să vă arunc eu peste zid.

Locotenentul își pierduse controlul, strângea în mână cheia cea mare de la poartă cu atâta putere, încât i se albiseră încheieturile degetelor. Doctorul măsură de sus până jos zidul, apoi aruncă o ultimă privire descumpănită spre locotenent și făcu câteva salturi iuți. Era o seară atât de liniștită, o vreme atât de frumoasă, tocmai bună pentru escaladarea unui zid.

Puțin mai târziu, când locotenentul se calmă și intră în casă, doamna îl întâmpină în ușă. Adelheid, doamna lui, stă în prag. N-avea nimic împotriva faptului că ea stătea acolo și o salută. Poftim, iată că-l putem vedea pe bărbatul care i-a făcut pentru ultima oară un semn cu capul Marciliei! Avea un aer prietenos, superior.

Dar ea înțelese greșit:

- V-am așteptat, dar erați plecat. V-ați plimbat pe afară.

El răspunse:

- E ciudat, dar n-aveți obiceiul să mă așteptați seara.

M-ați așteptat într-adevăr până la o oră atât de târzie? Nu vreți să intrăm?

Intrară.

- V-am așteptat să vă întreb ce fel de doctor mi-ați trimis. O paiată.

- Doctor? Nu-l cunosc. E doar medicul districtului. A fost doctorul Dumneavoastră timp de zece ani.

- A fost, zece ani, dar nu va mai fi.

- De ce? Eu nu-l cunosc, dar poate îl cunoașteți Dumneavoastră! Ole Riis - poate că nu sunt prea multe de spus despre el, dar sora lui, Charlotte Helene, care s-a căsătorit cu magnatul Rodvanyi din Ungaria, ea a avut o soartă cu totul neobișnuită. Nu v-a povestit și Dumneavoastră despre sora lui?

- Nu știți decât să vorbiți.

- Nu vorbesc decât despre ceea ce știu. Această persoană mică, ignorantă și suficientă nu m-a preocupat prea mult.

- Da. Nu știți decât să vorbiți, Willatz. V-aș fi rugat ceva, dar dacă stau să mă gândesc mai bine...

Ce se întâmpla cu doamna Adelheid? Era atât de agitată, își aruncă brusc brațele în jurul bărbatului său și spuse:

- Ah, de ce vă purtați astfel? Vă cer iertare.

Spre marea ei mirare, el nu îi mai răspunse la tandrețe, rămase rigid, cu capul într-o parte.

Atunci îl lăasă, se îndepărtă și se prăbuși într-un scaun.

Nu mai înțelegea nimic din toate astea, nu înțelegea că provocase un rău ireparabil între ei, că răbdarea lui se zdruncinase și că voința lui îndelung înăbușită lua locul răbdării.

Nu simți decât umilință.

- Atunci de ce-ați venit? întrebă ea.

- Ca să aud ce aveți să-mi spuneți, răspunse el. Numai pentru asta.

Acum el era cel care avea controlul și se folosea de asta. Ea simțea asta prea bine și răspunse:

- Nu mai am nimic de spus.

- Sunteți sigură?

- Vreți să știți ce aveam de spus? întreabă ea și se ridică brusc. Doctorul... aș vrea să vă rog să-i spuneți acestui țărănoi că nu mai avem nevoie de el. Acum știți.

- Hm, spuse locotenentul.

- Dar nu vă pasă, nu-i așa?

- Nu mi-aș... răspunse soțul ei cu un aer enervant de superioritate, nu mi-aș putea închipui o misiune mai agreabilă.

Dar iritată de tonul lui, doamna Adelheid strigă:

- N-o veți face, cu siguranță că n-o veți face.

- Nu mai știți ce vorbiți.

- Vă cunosc, continuă ea furioasă. Preferați să călăriți la pas. Nu vă puneți în pericol propria persoană. Este una din caracteristicile Dumneavoastră. Cum doriți. Noapte bună.

Când ajunse în dreptul ușii, el mai dispunea de suficientă malițiozitate stăpânită, pentru a spune:

- Acum câteva zile, la masă, ați lăsat să se înțeleagă că v-ar face plăcere o călătorie la casa părintească. Din partea mea nimic nu vă oprește, de altfel banii vă vor sta la dispoziție... Acum ca și altădată.

Tăcere.

- Bine. Mulțumesc.

Dar această propunere a bărbatului o descumpănea grozav, astfel că părăsi salonul mergând aplecată, cu pași mari și repezi, pentru a ajunge cât mai curând în singurătate, înainte de a izbucni într-un hohot de plâns.

Iar locotenentul își mută din nou inelul pe mâna stângă.

VI

Micul Willatz a crescut, s-a făcut un lungan, are ceva anișori acum, este talentat la muzică dar năbădăios, nu mai e același copil drăguț ca înainte, face numai ce are chef și nu prea vrea să-și asculte mama.

Tatăl își face de mult gânduri în legătură cu el, un preceptor, așa cum el însuși îl avusese cândva, un educator cu ceva știință de carte și în rest nimic deosebit, era pentru el un gând insuportabil. Un învățător venit dintr-un sat sau altul să stea aici, în odăile de la Segelfoss, să mănânce la masa lor, să se oploșească aici? Dacă ar face ore cu copilul în timpul zilei, noaptea ar sta să studieze mai departe ca să ajungă preot sau avocat. Locotenentul cunoștea rasa asta, nu putea vorbi cu astfel de oameni, felul lor de a gândi era cu totul altul, la ei nimic nu era înăscut, original, tot ce știau era împrumutat din cărți.

Locotenentul se gândea la Anglia, aceasta era țara potrivită pentru băiatul său, școala adevărată, țara aceasta scumpă. Numai de-ar avea mijloace să-l trimită acolo. Mijloace? Nu-l trimisese deja pe vlăjganul lui Lars Manuelsen la Troms, și-l ținea acolo pe cheltuiala sa? Iar propriul său fiu să stea să lânzezească acasă? Cum ar putea să rămână el mai prejos decât bătrânul Coldevin, care pe vremuri își trimisese propriul fiu, pe Fredrik, la Academia Saint-Cyr?

Locotenentul se frământa și se tot frământa.

Dar micul Willatz, el nu se frământa. De un an de zile și-a luat obiceiul să se joace cu băiatul vecinului, pe nume Julius, cel de-al doilea fiu al lui Lars Manuelsen, și amândoi petrec binecuvântate zile împreună. Micul Willatz l-a tras totuși pe Julius după el pe scările de serviciu, până la camera lui, unde i-a arătat tot felul de lucruri și au pictat cu acuarele. De necrezut ce noutate interesantă era pentru el Julius; Julius își câștigase de altfel respectul prin

mâinile și picioarele sale deosebit de mari, pe care s-au grăbit să le măsoare. În fața patului lui Willatz era pusă o bucată de covor... fii atent, că-l calci! spuse Julius. Da? spuse Willatz mirat. Iar când Willatz călcă din nou pe covor, Julius îl ridică, îl scutură și îl așează pe pat. De ce faci asta? întrebă Willatz. Să nu te porți urât și să calci pe el, răspunse Julius.

Cei doi prieteni se mânjiră bine cu vopsele, iar când Willatz se spală pe față și pe mâini cu apă rece, Julius îl privi compătimator. Tu nu te speli? spuse Willatz. Nu, acum trebuie să ne grăbim, spuse Julius, căci vine fluxul.

Julius era puțin speriat și-l rugă pe Willatz să coboare în liniște treptele, chiar dacă nu s-ar întâlni cu altcineva, ar putea să dea nas în nas cu Daverdana, iar Daverdana, de fapt, îl cotonogise până acum nu numai o dată pe fratele ei acasă. Willatz ar fi trebuit să coboare primul și abia pe urmă, când n-ar mai fi fost nici o primejdie, s-ar fi strecurat și Julius jos în hol. Willatz pleacă. Julius se întoarce înapoi în cameră și ia cu el o minge de cauciuc pe care o observase printre toate lucrurile de acolo, se gândește că le-ar prinde bine afară. Willatz tușește, iar Julius se strecoară jos.

Apoi pleacă spre țărm să caute stele de mare, și scoici, și alge. Clădiră o casă din bolovani și un grajd pe nisipul malului și apoi mânăra animalele în grajd; animalele erau tot felul de scoici. Vacile erau pictate, unele cu pete, altele cu dungi, culoarea era făcută din cărămidă pisată amestecată cu scuipat. Ah, doamne, cum îi mai pasiona joaca asta, deși acum erau amândoi ditamai găliganii.

Lui Julius i se făcu foame și vru să se ducă acasă. Dar cum să plece tocmai acum, când se distrau cel mai bine! Willatz se gândea cu groază că uitase de ora mesei. Cum să-și fi amintit, când nici nu simțise că-i este foame? Acum, fie ce o fi, îl însoți pe Julius acasă.

- Deci vă plimbați? spuse mama lui Julius. Încearcă să te așezi, Willatz. Hai, vino să mănânci, Julius. Unde ați

fost?

- Am fost la Willatz, răspunde Julius.

- La Willatz? Doar n-ai intrat la el!

- N-am intrat la el! Am desenat și am colorat. N-ai decât să-l întrebi pe Willatz!

- Grozav! spune mama, și e mândră ca o doamnă. Fiica Daverdana era servantă la Segelfoss, iar acum iată că și Julius a călcat acolo.

Julius expediază heringul și cartofii cu dexteritate, fără cuțit și fără furculiță, farfuria lui e pătrată și de lemn, totul e atât de neobișnuit! Brusc, Willatz începe să simtă o îngrozitoare senzație de foame.

- Par a fi buni heringii și cartofii voștri, spune el.

- Da, nu ne plângem; suntem destul de mulțumiți. Numai de am avea ceva să-i dăm lui Willatz! Crezi că ai putea să mănânci o bucată de pâine neagră cu unt? Ah, nu, cum de a putut să-mi treacă prin minte una ca asta...

- Ba da, mulțumesc, răspunse Willatz. Căci foamea lui devenise de nesuportat.

Femeia unge o felie groasă de pâine cu unt, apoi pisează cu o sticlă o bucată de zahăr candel și îl presară pe pâine.

- Acum încearcă să vezi dacă reușești s-o mănânci așa cum este.

Willatz o mănâncă, niciodată în viața lui nu primise o tartină mai bună. Treaba asta cu zahăr pe ea fusese o delicatesă, până acum necunoscută de el, avea să o roage și pe mama lui să introducă metoda.

Și uite așa cu băieții, născociau tot felul de drăcovenii amuzante. Julius ăsta era un tip strașnic, o adevărată comoară pentru Willatz, era grozav de isteț și îl întrecea în născoceli și tot felul de idei, iar în plus se dovedi spurcat la gură și știa neînchipuit de multe lucruri. Se cățăraseră pe acoperișul cărămidăriei, iar acum nu știu cum să se dea jos. Trebuia să coboare cu spatele și să dibuie cu picioarele, fiecare încercare dădea greș și în cele din urmă

Willatz se plictisi și sări. Scăpă nevătămat și se oferi, bărbătește, să-l ajute pe camaradul său la coborâre. Dar Julius nu ajungea, încercă de mai multe ori, dar se lăsa păgubaș de fiecare dată. Nu pentru că n-aș îndrăzni, spuse Julius, dar pot să dau ortul popii! În cele din urmă încercă prima variantă de coborâre, cu spatele, și după ce înaintă o bucată, întrebă: Mai e mult? Nu, răspunse Willatz, o nimica toată, dă-ți drumul, sari! Apoi Julius atârna mult și bine, dar nu-și dădu drumul, începu să se cațare din nou pe acoperiș și renunță și la asta; totul era zadarnic pentru el, se puse pe plâns și spuse că nu mai putea sta atârnat. Dă-ți drumul! strigă Willatz, iar Julius închise ochii și sări.

- Vezi, nici n-a fost atât de periculos! spuse Willatz. Dar Julius se lovise și se julise în nu știu câte locuri, și când se văzu în afară de orice primejdie se porni pe înjurături. Vrei să vezi numai cum m-am lovit, spune Julius și își arată vânătăile și cucuiele; să știi că m-am aruncat de foarte sus.

Dar ce să mai fi fost și asta? Mingea îi căzu din buzunar și acum era între ei.

- Ai și tu o minge de-asta? întreabă Willatz.

- Minge? Trebuie să fi fost mai de demult aici, răspunde Julius. Deodată o întoarce și recunoaște că a luat mingea ca să aibă cu ce să se joace.

Și apoi se joacă cu mingea, culeg flori, zburdă ca mânjii. Câmpia e largă și cerul înalt, râsul și strigătele lor sunt stranii, ca țipetele pescărușilor. Mingea se pierde undeva în iarbă, printre pietre, în chip cu totul de neînțeles. Caută și caută, ia-o de unde nu-i. Nu mai era nimic de făcut decât să renunțe la ea.

Iată-l pe micuțul Gottfred ieșind dintr-o casă învecinată. Urca tăpșanul.

Probabil că aflase despre aleasa tovarășie în care se afla Julius și acum se apropia încet, cu sfială, să ia parte și el. Uite-l pe Gottfred! șopti Julius ridicându-se dintr-un salt. Hai să fugim! O zbughiră. Gottfred se rușină într-atât încât se apucă să culeagă ceva de pe câmp și nu se mai

apropie, iar în cele din urmă se așează acolo, pe pământ, culegând mai departe.

- De ce să fugim? întrebă Willatz.

- Am să-ți spun eu, răspunse Julius. Pentru că dacă e cineva cu care nu vreau să am de-a face, atunci acela este Gottfred. Mai multe nu-ți spun.

Willatz nu înțelese nimic, dar Gottfred îi deveni prin asta mai interesant.

- Maică-sa a furat ouă de păsări de pe stânci.

Dar nici asta nu-l făcea pe Gottfred mai puțin interesant, un băiat cu asemenea mamă avea ceva misterios în el. Pentru a-i abate atenția lui Willatz de la persoana lui Gottfred, Julius spuse:

- Ce zici de toți mieii care nu sunt fătați?

O enigmă totală pentru Willatz. Niciodată n-a rămas cu gura căscată ca acum. Atunci zice Julius:

- Da, oile care nu fată, mieii lor putrezesc în ele.

- Așa, zice Willatz, putrezesc?

- Da. Am avut o oaie cu care s-a întâmplat așa. Ha, ia te uită, Gottfred s-a așezat pe pământ. De ce dracu stă nemernicul ăla acolo?

Dar mai observă și altceva: un călăreț pe drum - locotenentul.

- Vine taică-tău! șopti. Și o șterge fără să mai stea nicio clipă pe gânduri.

Willatz rămase în picioare singur, până și Gottfred îl observă pe locotenent și păru că se ghemuiește și se face mult mai mic, acolo departe, pe câmp. Willatz n-are de ales decât să-i iasă tatălui în întâmpinare.

- Aici erai! spuse locotenentul ținându-și calul în frâu. Azi ai uitat de masa de prânz. Cu cine erai?

- Cu Julius.

- Care Julius?

- Julius. Nu știu care. E din casa aia de colo, spuse Willatz.

- Du-te acasă și cere-i scuze mamei, spune tatăl

continuându-și apoi drumul.

VII

Peste o săptămână sosește Coldevin cu soția și fiul. Oameni de soi, bine primiți la Segelfoss. Tânărul Coldevin, Fredrik, era în vremea aceea un bărbat în jur de patruzeci de ani, căsătorit, și se stabilise într-unul din orașele din vest, era comerciant și viceconsul francez. Se spuneau lucruri bune despre Fredrik Coldevin, era foarte plăcut și elegant, își pieptăna părul cu cărare și purta inele. Anul trecut norocul îi zâmbise, un vas francez care naufragiasse a fost adus în orașul lui și, pe lângă faptul că a cumpărat încărcătura încasând bani frumoși de pe urma ei, a mai reușit să se distingă și prin toate petrecerile pe care le-a dat pentru francezi. Cu măști, o „grotă albastră” și jocuri de artificii; fetele care serveau erau îmbrăcate în rochii scurte, iar fanfara orașului cânta în fața ferestrelor. După ce ofițerii s-au bucurat de petrecerea lor, echipajul de rând avu parte de a sa, consulul nu făcea deosebiri de felul acesta, da, era chiar și un negru din Algeria printre ei.

Fredrik Coldevin povestește cu plăcere despre anul care trecuse, da, fusese un timp binecuvântat, iar străinii erau oameni veseli. Anii de la Saint-Cyr își dădeau acum roadele.

– Ciudat lucru, spune Fredrik Coldevin, dar una din servantele noastre s-a măritat la numai câteva zile cu un ucenic tâmplar. Acum îmi amintesc.

– A fost chiar așa de ciudat?

– Nu. Dar în anul ăsta i-a născut bărbatului un mulatru.

Pauză.

– Nu înțeleg, spune doamna Holmsen.

– Nu, nimeni nu înțelege, răspunde Fredrik Coldevin, și nici doctorul nostru nu înțelege.

– Și noi am avut un străin, intervine locotenentul. Nu puteți dumneavoastră, Adelheid, să povestiți despre el?

Scuzați-mă un moment.

După care locotenentul părăsi încăperea.

Iese în curte, servitoarea Daverdana e afară și el îi spune:

- N-ai venit ieri-seară, ai uitat?

- Nu, doamna m-a trimis cu un comision, răspunse Daverdana.

- Unde ai fost?

- La pantofar.

- Desigur, acum îmi amintesc. Chiar eu am spus să te duci. Pantofii erau stricați.

- Nu, trebuiau doar lustruiți, a spus stăpâna.

- Da, și lustruiți. Și lustruiți.

După care locotenentul plecă mai departe. Poate că nici nu avea vreun motiv să iasă din încăpere, ieși totuși, are atâtea lucruri la care să se gândească; locotenentul îmbrăcase o uniformă frumoasă în cinstea oaspeților, de aceea nu se duse în grajd, dar își găsi de lucru în hambar într-un loc întunecat, și rămase acolo un timp. Nu este defel tulburat, dimpotrivă, în acest moment dă mulțumit din cap. Să fie lustruiți, repetă, și își freacă mâinile osoase, înainte de a se întoarce, își mută inelul pe mâna stângă pentru a-și aminti ceva.

Daverdana stă tot în picioare, în curte, și locotenentul îi spune în trecere:

- Ai adus pantofii?

- Nu, răspunse Daverdana, abia i-am dus.

Iar locotenentul dădu din nou din cap și păru și mai mulțumit.

Când intră în salon, toată societatea era căzută pe gânduri, fiecare cu ale lui. Consulul fusese cel care deschisese gura ultimul și acum vorbește din nou:

- Am aflat că l-ai primit pe regele Tobias în audiență și că vrea să cumpere teren. E bine, vinde-i pământ.

Locotenentul nu dădu nici un răspuns, spuse doar câteva cuvinte:

- Ne-am gândit, Adelheid și cu mine, că este de altfel un om bolnav. Dar cu siguranță că și voi ați auzit despre el.

Bătrâna doamnă Coldevin dă copleșită din cap și răspunde:

- Da, despre asta e vorba.

- Ne-am împărțit în două tabere, spune consulul: tata și mama într-una, iar doamna Adelheid și cu mine în cealaltă; micul Willatz este cu siguranță și el de partea noastră, nu-i așa, Willatz? Da, se înțelege. Deci vindem terenul.

Bătrânul Coldevin rămase cufundat în gânduri, era un domn în vârstă, liniștit și precaut, și nu-i plăceau schimbările de nici un fel. Când doamna Holmsen i-a povestit despre rege, despre acest Tobias Holmengră care voia să se stabilească aici, zid în zid cu moșierul, a privit-o rece și s-a împotrivit vânzării: Nu, să n-o faceți! spuse el, să nu faceți asta!

Își reluă avertismentul:

- Dacă tot vindeți și iar vindeți, ce vă mai rămâne din Segelfoss? Bineînțeles că rămâne mult, extrem de mult din Segelfoss, se grăbi să adauge; dar, în definitiv, ultimul Willatz Holmsen încă nu s-a născut.

- Sunt alte vremuri, tată, spune consulul. Domeniile întinse nu sunt rentabile, nu fac decât să stoarcă puterile proprietarului. Astea sunt pentru cei care au capitaluri strânse de multă vreme, pe care să le cheltuiască.

- Eu n-am avut mari capitaluri puse deoparte. Ceea ce aș fi putut avea s-a dus în anii de criză și în timpul războiului. Dar pentru asta...

- Ah, da, tată, ah, da, ai avut mult. Și apoi ai mai și moștenit...

Bătrâna doamnă Coldevin îi taie fiului vorba dintr-o singură privire.

- Și tocmai de aceea nu vreau să mă despart de nimic din modesta mea proprietate funciară, nu, nu vreau.

- Dar, tată, nu aduce câștiguri.

- Nu, poate că nu. Nu, nu câștig. Dar trebuie să

câștigăm din toate câte ceva? întrebă bătrânul. Iar dacă ne-am restrânge mama și cu mine, dacă am vinde pentru a face bani, n-am avea decât ceva bani la care să ne uităm, și nu terenuri întinse. Și cui s-ar adresa oamenii la nevoie, dacă nu ne-ar mai avea pe mama și pe mine? Acum, în primăvară, Henrik și-a pierdut vaca, după cum știi. O vacă bună cu vițel. Henrik, pe care l-ai botezat, îți amintești?

- Îmi amintesc. Ei și?

- Atâta tot, spune bătrânul Coldevin. Și a venit la mama ta...

Pauză. Și cum discuția a rămas acolo, doamna Coldevin spuse:

- Da, iar eu m-am dus la tatăl tău.

Pauză.

- Dar, intervine consulul râzând, ar fi fost totuna dacă i-ați fi dat bani sau o altă vacă.

- Nu, răspunseră amândoi bătrânii dând din cap, banii i-ar fi risipit.

Pentru a liniști lucrurile, intervine locotenentul:

- În cazul nostru nu-i vorba de lucruri mari, în orice caz, am promis să ne gândim la un teren, un loc pentru o casă, dar poate nu iese nimic. Adelheid și cu mine am vorbit despre asta cu individul, e un tip înțelegător, rezonabil și cu măsură.

- Trebuie să-ți spun că mi-a lăsat o impresie foarte bună, spune și doamna. Acum e bolnav și ar vrea să încerce aerul pădurii de brazi.

Aici discuția s-a întrerupt, fiecare stătea și se gândea. Dar micul Willatz, pe care nimic nu-l încântă mai mult decât variațiile, stătea deja în salonul cel mare și zdrăgănea la vechiul pian demodat.

- Bom, bom, bom, fredonă consulul și se ridică. Acest Henrik nu avea de altfel nici un tată, dar mama lui se chema Lizbeth și el, fiul, a căpătat numele Lizbeth-Henrik, iar eu l-am rebotezat Henri l'Isbet.

La Segelfoss zilele se scurgeau în singurătate și monotonie. Fredrik Coldevin le cunoștea bine. Nu erau pe gustul lui, dar făcu tot ce se poate pentru a nu se simți prea rău. Locotenentul îi era prieten din copilărie, iar cu doamna se împrietenise de-a lungul anilor, trăncănea și fluiera și cânta prin încăperi și seara bea bine cu locotenentul, iar dacă se întâmpla să fie și menajera, domnișoara Kristine Salvesen, atunci vorbea uneori cu ea prin fereastra camării.

- Domnișoară Salvesen, v-am salutat desigur de când am venit, dar n-am apucat să vă spun o vorbă serioasă.

- Din nou ceva serios? întrebă domnișoara Salvesen râzând.

Consulul dădu din cap:

- Nu-mi merge bine anul acesta. Iar acum am venit să pun capăt acestei stări.

- La fel ați făcut și anul trecut, ha, ha.

- Compun versuri despre sprâncenele dumneavoastră, despre ochii dumneavoastră. Ochii dumneavoastră sunt bogăția mea, sau cum era? De altfel ar trebui să știți ce spun despre ochii dumneavoastră! Domnișoară Salvesen, este adevărat că între timp v-ați logodit, de la ultima mea vizită aici, anul trecut?

- Dar ce să fi făcut? Consulul doar m-a părăsit. Domnișoara se preface că plânge, schimonosindu-se.

- Eu? Vă rabdă inima să fiți atât de perfidă? De aceea și spun că ochii dumneavoastră îmi sunt monedă, pe toți îi cumpăr cu ei.

- Vai, domnule consul!

- Vă îndoiiți că mi-am pierdut ultimul strop de rațiune? Trei ani în șir pe banca suferinței și iată că vin să aflu că v-ați dăruit altuia. Ah, de nu v-aș fi văzut vreodată... sau cum mai spune Shakespeare? M-ați năpăstuit crunt!

- Da. Arătați slab și istovit!

- Dar așa sunteți voi, femeile; când călătoream spre nord am întâlnit un bărbat, Dumnezeu știe dacă nu era preot pe aici pe undeva. A stat lângă patul de moarte al soției, spunea el, împreună cu cei trei fii ai săi. Se recunoștea în doi dintre ei, îi semănau, după câte i se părea, dar pe cel de-al treilea, care era mic și plăpând, nu-l putea suferi deloc. Atunci nevasta îi spune: El este fiul tău! Omul se clatină, parcă lovit în moalele capului. După un timp se îmbărbătează și întreabă: Și ceilalți nu-s ai mei? Femeia nu răspunde. Nu și ceilalți, nu și ceilalți? Mă auzi, repetă el. Dar nevasta sa își dăduse duhul.

Consulul și domnișoara Salvesen se privesc.

- Uf, spuse ea și se cutremură.

- Puneți-vă în situația acestui om, domnișoară Salvesen: toată viața de acum încolo se va întreba: Nu și ceilalți? Nu va primi nici un răspuns.

Pauză.

- Adu omul aici și va primi răspuns! spuse brusc domnișoara Salvesen cu năduf. Cu siguranță că mama era îngrijorată pentru ultimul și voia să spună — pentru că urma să moară și voia să-l ajute pe cel mai mic — dragă, amintește-ți că e cel mai mic, sărmanul, și pe deasupra mai e și bănuț, n-am auzit niciodată o prostie mai mare! Așa că...

Consulul așteaptă.

- A făcut-o numai ca să-l ajute puțin pe mezin, strigă domnișoara, nu înțelegeți asta?

Consulul dă din cap. Se înclină în fața acestei bune-credințe:

- Exact ceea ce i-am spus și eu bărbatului. Să nu mai vorbiți despre asta cu nimeni, i-am spus atunci.

- Ha, ha, ha. Bine ați făcut. Domnișoara Salvesen este de-a dreptul frumoasă, și îmbujorată de atâta bună-credință.

Consulul cedă și mai mult, poate că a mers prea departe și vrea să repare lucrurile:

- Exact la fel i-am spus și eu, în parte cu propriile Dumneavoastră cuvinte. Aproape cuvânt cu cuvânt. Și asta mă face să mă gândesc acum cât de bine ne-am fi putut înțelege, în fond, domnișoară Salvesen, numai dacă n-ați fi fost atât de perfidă. Acum voi rămâne singur, chinuit de întrebarea: Ce este viața? Ce dracu este viața?

- Nu, cred că nu sunteți în toate mințile! strigă domnișoara, hohotind de râs. Ah, de atâta râs o să-mi cadă fileul, spune ea, aranjându-și plasa de păr și cochetând puțin. Credeți că acum stă cum trebuie?

- Da, desigur, răspunde consulul. Dar când întindeți brațele în felul acesta parcă mi-ați oferi un acoperiș primitiv.

- Nu, dragă consule, sunt sigură că glumiți!

- Ce talie aveți! De fapt ar trebui să intru și să vă ridic în brațe.

Și cine știe dacă nu era chiar pe cale să o facă, pentru că domnișoara se mulțumi să spună:

- Ce frumos ar fi! Și dacă ar veni doamna!

Dar el rămase totuși pe loc să încheie conversația cu câteva fraze bine gândite. Domnișoara Salvesen se interesă de soție și copii. Nu vor mai veni niciodată la Segelfoss?

*

Dar consulul se întreținea cel mai adesea cu doamna Adelheid. Îi povestea tot felul de istorii nostime și peripeții pe care le avusese în răstimpul scurs de la ultima vizită, era amuzant și distractiv, doamna se însuflețea și se îmbrăca mai frumos din zi în zi, da, pentru că Fredrik Coldevin era el însuși plăcut și vesel. Și, în plus, nici nu stătea doar să bârfească sau să toarne baliverne, chiar își exprima părerile și avea o concepție proprie despre viață. Convingerea lui era că trebuie să ții pasul cu timpul tău.

Doamna Adelheid stătea cu plăcere să-l asculte. Era

atât de germană pe vremea aceea, iar consulul Fredrik era francez, dar cu toate acestea...

- De ce spuneți întotdeauna războiul franco-german? se întâmpla să întrebe ea. Germanii sunt cei care câștigă și atunci se spune războiul germano-francez.

- Da, răspunde consulul, prusacii înving.

- Germanii. Nu suntem cu toții germani?

- Cu excepția francezilor, da. Dar, dragă doamnă Adelheid, să nu vorbim despre asta acum. Ieri am auzit lebedele cântând în larg, la un moment dat erau mai multe la un loc și au făcut un cor. Era o scenă atât de gingașă și de sălbatică totodată, n-am putut să nu mă gândesc la Dumneavoastră.

- Într-adevăr? spune doamna Adelheid.

Vedeți, nu era deloc o persoană rece, se vedea asta când cânta pentru cineva la care ținea, atunci își arunca pe spate capul și dădea frâu liber unui patos nebănuit. Fredrik trebuie să fi văzut ceva la ea, cântecul ei îi stăruia în urechi și o rugă din nou să-i cante.

- Da, mai târziu, spunea ea, chiar în seara asta dacă doriți.

- Dacă doresc?!

- Dar să nu-mi mai mulțumiți, așa cum obișnuiți. Eu vă mulțumesc Dumneavoastră.

Doamna Adelheid rămăsese atât de liniștită după aceste cuvinte, fără să-și ascundă îmbujorarea.

Liniște. Ca și cum cântase Ave Maria. Consulul Fredrik tăcea, acest zăbatec, acest sugubăț stătea cu privirea pironită în podea. Și nu avea un aer de învingător, nici un zâmbet, doar cea mai profundă compasiune.

Apoi doamna se ridică și plecă.

Fiecare cu soarta sa, iar doamna Adelheid o avea desigur pe a ei. De aceea ținea o cheie în ușă, de aceea îl alungase de la ea pe doctorul care făcuse o gafă, de aceea ținea un jurnal.

VIII

Era inevitabilă o discuție când consulul Fredrik rămânea noaptea să bea un pahar de vin cu locotenentul. Nu avea consulul concepția sa de viață? Dar când stătea într-un vechi salon distins, luxos și cu obiecte prețioase din vremea strămoșilor, cu trabucuri și vin și cristaluri venețiene, cu un bun prieten din copilărie, la un taifas de care trebuia să se lipsească uneori ani în șir în orașul său de pescari, – atunci era fermecat de o altă viață decât cea pe care o ducea. Și, vedeți, îi venea nespus de greu să revină la concepția sa de viață. Ce era de făcut? Ah, să se depășească, să se revolte împotriva a tot ceea ce a trebuit să înghită în cursul anilor, să rostească cele mai crase platitudini filistine, să reia cu tărie aceleași puncte de vedere ale clasei mijlocii pe care le aude zi și noapte acasă – ce altceva! Părinții lui au vrut cândva să facă din el un diplomat, de aceea l-au instruit atât de bine în limba franceză... Putea să jure că propriul său fiu, Anton Bernhard Coldevin, nu va ajunge nici el în diplomație! O anumită ereditate, un strop de sânge albastru, ce să fi fost asta! Prostii, vise, dracu să le ia.

O vacă pentru Henri l'Isbet? Nu, vă rog, domnule, aici sunt bani lichizi, doar să muncești pentru ei la mine la debarcader și să-ți pui ipotecă pe casă, pentru orice siguranță. N-o duce chiar rău pentru un proprietar de pământuri. Războiul nu i-a luat pământul, nici canapelele și nici oglinzile, până și sobele sunt tot acolo, unele au ornamente de argint, altele au frize mari suflate cu aur. Cele două sute de oi aflate la iernat n-au fost luate de război, hangarele cu bărci n-au fost nici ele luate de război, sunt multe lucruri pe o moșie mare care rămân pe loc chiar dacă trece un război peste ele. Iar în cel mai rău caz pot supraviețui. Aștepti un pic, te oprești o clipă, există rezerve, o forță latentă – peste câțiva ani ne punem iar pe picioare. Moare tata-socrul, fericit să-i fie sufletul în

ceruri, era din aceeași spiță, de o distincție cenușie și masivă; și el a trecut prin vremuri grele, dar s-a pus din nou pe picioare. Iar acum? Proprietarul de pământ moștenește... moștenește. Al naibii bunicul, Dumnezeu să-i bucure și mai mult sufletul în ceruri! Nu e tocmai rău. Ceilalți, muncitorul, oamenii de afaceri, salariații cu ziua sunt cei care își arată unii altora colții și se încaieră. Așa-i viața. De fapt se luptă pentru bătrânul proprietar de pământuri, se luptă pentru cel care are ceva, pentru ceea ce acesta are.

Bătrânul moșier e osul, ceilalți sunt câinii. Dar ce face osul? Când câțiva câini se bat pentru un ciolan, atunci ciolanul, pentru a sta liniștit, nu participă, și nici nu se amestecă. Nici asta nu-i o problemă. Dar toți ceilalți sunt obligați să țină pasul cu timpul.

Consulul Fredrik... Ah, desigur! Avea adesea amintiri neplăcute din copilărie, dar la dracu cu visele și iată-l acum căzut, împielițatul. Uneori e mai violent decât ar fi nevoie, oare de ce? Îi venea greu să-și mențină visele în viață? Prietenul lui, locotenentul, nu-l întărește prea mult, e zgârcit la vorbă, dar atât de categoric de altă părere încât nimic nu-l mișcă. Și atunci de ce să mai insiste atât de pătimăș, ani și ani de-a rândul, iar locotenentul să rămână atât de încăpățânat. Poate că Fredrik Coldevin ajunsese pe un raft greșit în lumea asta, iar acum se lupta să nu rămână singur acolo, se lupta să-i tragă și pe alții după el? Dumnezeu știe.

- Merg atât de departe, încât vreau să-mi las fetele să se mărite cu cine doresc ele, spune el. Tea are optsprezece ani și e aproape logodită cu un căpitan de vas, ce zici? Dar asta, am spus eu, nu merge. A înțeles și ea. Printre rudele tale se numără Willatz Holmsen și doamna Adelheid de la Segelfoss, am spus eu, și trebuie să ții puțin seama de asta. A înțeles. Dar oricine altcineva, am spus, fie, n-am nimic împotrivă. Gerda mai are timp, are numai cincisprezece ani. Dumnezeu, frecventăm cei mai de

vază oameni din orașul nostru, ar fi culmea să n-o facem. Toți demnitarii, de exemplu. Familia judecătorului cantonal, sunt oameni cultivați, iar soția sa are un nepot avocat. Apoi e familia preotului, apoi sunt colegii mei din lumea comerțului. Când într-o asemenea viață găsești o minunată satisfacție, n-aș schimba-o cu alta.

Locotenentul ascultase cu capul plecat, așa cum îi era obiceiul, își ridică privirea și spuse:

- Mai bine căpitanul.

- Ce vrei să spui?

- Spune-i Margaretei - căreia tu îi spui Tea - spune-i din partea mea: Mai bine căpitanul.

Consulul zâmbeste, oarecum neliniștit.

- Spui asta pentru a grăbi decăderea Coldevinilor.

- Nu, dragă Fredrik, pentru a o întârzia. Poate chiar pentru a o împiedica de tot. Un marinar vede multe lucruri, călătorește mult și vede, în cele din urmă ajunge conducător. La fel și soldatul, dacă este război poate ajunge ceva. Un marinar și un soldat nu sunt deloc oameni comuni, cum sunt în schimb funcționarii.

Ah, dar acum consulul fu nevoit să revină la concepția sa de viață:

- Scuză-mă, tu stai aici la Segelfoss și greșești, spuse el. Dacă ai fi în pas cu timpul tău, atunci ai afla că această concepție de pe vremea copilăriei noastre s-a schimbat acum. La noi funcționarii au devenit aristocrația. Nici nu avem alta.

- Funcționarii civili... nu, aceasta e cu adevărat o specie jalnică. Din tată în fiu, generație după generație, niște copiști. Recrutați din fii de țărani care „se ridică”. De fapt nu fac decât să decadă, din buni pescari și agricultori ajung conțopiști și preoți. Dar, fie. Se pare că există o lege ca funcționarul să nască alt funcționar, oare de ce? Uită-te la ei — nimic altceva decât capacități modeste și energii anemice, mediocritatea și vulgaritatea în floare. Corectitudine în slujbă și în relații, foarte bine! Dar

superioritatea, dar măreția? Din tată în fiu, generații la rând același lucru. Există o lege în lumea lor: fiii trebuie să devină funcționari, fiicele să se mărite cu funcționari, chiar dacă doar cu un doctor sau preot. Această lege exclude orice abatere, este foarte aspră, guvernează devastator generații întregi de funcționari. Nu e câtuși de puțin vorba de destin, capriciile fulgerătoare ale fatalității nu lucrează niciodată aici; tatăl a început să copieze, fiul urmează să facă același lucru, asta numesc ei a dobândi cultură. În ce mă privește, mă simt mult mai bine când vorbesc cu muncitorii decât cu funcționarii noștri. De fapt, nu vorbesc cu nimeni, adăugă locotenentul.

- Nu, tu ești atât de mândru, spuse consulul, iritat. Noiăștia, ceilalți, trebuie să vindem și să cumpărăm, să discutăm și să acționăm.

- Mândru! strigă locotenentul deodată, și îl cuprinse vechea sa furie. Aș vrea să fiu mândru. Dar mi-e scârbă, înțelegi tu, scârbă. Merg să vărs în spatele gardurilor după ce-i aud vorbind pe judecătorul cantonal, pe doctor, pe episcop. Am cutreierat pe aici în solitudinea mea și i-am depășit, i-am lăsat în urmă. Se răsfată în propria lor nulitate, se înghesuie să iasă în față și cred că pot susține o conversație, eu îi las să creadă asta. Au tupeul să meargă cu capul sus, eu îl plec pe al meu, nu conțin să mă uit în pământ, la iarbă, la pietriș, da, un interminabil dialog cu iarba și pietrișul. Iată că vin fiii aceștia de conțopiști, cunoscători de mari adevăruri, că după ploaie iese soarele, de pildă, stau cu capul sus și proclamă asta în urechea mea. Poate că n-ai fost pus într-o asemenea situație? Știi să scrie și să citească, ocupație ce aparținea înainte slugilor de cancelarie, așa ar trebui să fie și acum. Se poate trăi din cultură, dar nu se poate trăi din a ști să scrii și să citești, nu se poate trăi din cunoștințele de școală elementară... Din asta pot trăi doar unii. Pentru a trăi din cultură, prima condiție e să te naști în bogăție și lux multe generații la rând, nu folosește la nimic dacă treci

de la condiții de viață comune și de la o sărăcie cronică într-o casă de funcționari. Bogăția și luxul de generații trebuie să-ți imprime acel ceva care face din ființa umană o personalitate. Să trăiești atunci din cultură. Funcționarii, Domnul să te binecuvânteze, prietene, nu vezi cu propriii tăi ochi cât sunt de proști, triviali și manevrabili? Fii atent la modul în care sunt promovați... Se întâmpla asta vreodată în virtutea unui destin sau a unei excepții? Ai văzut vreunul care să parvină prin măreție? Nici nu s-ar putea, pentru că nu există. Ci prin vârstă, vechime în slujbă și certificat școlar. Astea există! Nici nu pot fi promovați altfel, nu de altceva, dar sunt culeși dintr-o pepinieră de banalități spre o folosință banală. Așa este în orice țară, tot așa e și la noi. De aceea îți spun: mai curând ofițerul.

- Scuză-mă, răspunde consulul. Eu spun: nu ofițerul!

- Dar pentru care motive?

- Nu ofițerul. Pentru că nu vreau s-o împing pe Tea într-o mezialianță.

Ah, dar omul acesta era un monument de banalitate!

Pauză. Locotenentul rămâne cu gura căscată:

- E chiar atât de neînțeles ce ți-am spus? Spun: mai curând ofițerul, ți-am explicat doar că oricare altă variantă e mult mai rea.

- Nici măcar nu se trage dintr-o casă ca lumea. Tatăl lui e plutaș. Deci e marinar până în măduva oaselor.

- Poți trăi și din natură. Pe când funcționarul nu poate trăi din cultură, pe care nu o posedă și nici nu o poate dobândi, deoarece cultura nu se însușește pe băncile școlii. În schimb ofițerul poate să trăiască din natură. Ai putea să-mi răspunzi că nici ofițerul nu mai este doar natură. Dar dintre cei doi el este cel care a pierdut cel mai puțin din natură, e, deci cel mai suportabil. Spune-i asta Margaretei din partea mea.

- Te rog să mă scuzi, dar n-o voi face. Iar maică-sii i-ar fi de-a dreptul fatal. Familia soției mele este dintre acelea

care s-au ridicat singure.

- În categoria funcționarilor? Adică a decăzut. Are un văr avocat și ți se spune zilnic că *asta* este într-adevăr ceva... Iar tu, în sinea ta, tu știi că e o minciună. Astă-seară ai spus lucruri minunate! Zici că nu are nici măcar o casă, un cămin strămoșesc? Nu, dar dacă ar fi provenit din casa avocatului, atunci ar fi avut! Sunteți nebuni? Unde este iluminarea, acea strălucire sălbatică, de undeva, de departe, din spița lui, care să facă din el ceva pe lume? Funcționarii cunosc o singură anomalie și nimic mai mult, aceea de „a se căsători sub condiția lor“. Acesta este pentru ei singurul accident al destinului. Nici măcar nu au premise pentru altceva, sunt născuți în banalitate, făcuți pentru tot ce e banal. De exemplu, a fost aici un doctor, trebuia să vină în casă, era un caz de boală, avea cunoștințe de medicină. A intrat în salon, în acest salon, n-a înțeles nimic, dar a vrut să dea de înțeles că nimic nu-l impresionează: A stat pe scaunul de colo, a crezut că era pentru șezut și și-a pus fundul acolo. Ar fi trebuit să se așeze pe podea și să ia scaunul în brațe. S-a uitat pe pereți, a auzit de la colegii săi doctori că tablourile sunt o chestie, s-a uitat la Afrodita, la grupul acela, la lustra cu vulturi, s-a uitat la tot... n-a plecat privirea cu sfială, nu și-a împreunat smerit mâinile, parcă-l chema Ole Riis.

- Sora lui e contesă în Ungaria - la ce te gândești?

- Ce spui tu nu poate fi cu totul nesemnificativ... Pentru descendenții ei, într-o bună zi; pentru fratele ei, în cel mai bun caz, acest fapt ar putea avea cel mult efecte de snobism.

Consulul bea și se pregătește să-și contrazică prietenul, să-i dea lovitura de grație. Ah, cât ar vrea să-l copleșească cu toată acea banalitate pe care o știa pe dinafară de acasă și din orașul său!

- Astă-seară ai spus câteva lucruri minunate! Stai aici la Segelfoss și tiranizezi, pe tine însuși și pe ceilalți, ești contrazis o dată la nu știu câți ani, și asta când vin eu. Dar

acum vei afla răspunsul. Am să te iau foarte logic - și te voi întreba mai întâi dacă îmi cunoști minunatul oraș? Nu. Așa-i că nu-l cunoști nici pe Bommen? Bommen este proprietar de imobile și are un fiu student, deci el este un tată care vrea ca fiii lui să se ridice mai departe. Mă voi folosi parțial de convingerile sănătoase și corecte ale acestui om. Bommen te-ar fi întrebat: După părerea ta, cel mai bine ar fi să provoc deviații, să produc anomalii în generațiile familiei mele? Iar apoi te-ar fi privit cu superioritate.

Locotenentul zâmbește:

- Bommen nu crede asta. Să creeze artificial aceste anomalii? Domnule Bommen, atunci individul redevine ceea ce a fost înainte. Trebuie să fi existat un torent de bogăție și capricii ale destinului printre strămoșii Dumneavoastră pentru ca fiul Dumneavoastră, studentul, să poată deveni altceva decât un funcționar. Este o primă condiție. Familia Dumneavoastră ar fi trebuit să fie bogată de multe generații, și abia pe acest fond ar fi câștigat calități care să vă deosebească de conțopistul cu înzestrare obișnuită.

Menajera intră cu o carte de vizită și spune:

- Un domn dorește să-i vorbească locotenentului.

- La ora asta? Citește cartea de vizită, se încruntă, se gândește puțin și zice: Scuză-mă o clipă, Fredrik, aș fi vrut să spun mai multe, dar...

- Da, ține minte. Și eu vreau să-ți spun mai multe când te întorci. Fii sigur.

Locotenentul pleacă și revine peste câteva minute, ca și când l-ar fi expediat pe omul de afară.

- Ce ciudat! spune el și se uită la ceas. Ți s-a părut cumva că Adelheid ar dori să vândă terenul acela?

- Da? răspunde consulul mirat. Chiar așa?

- Omul e aici, e afară, cu siguranță că vrea să încheie afacerea în seara asta.

- Da, așa mi s-a părut. Deci vrea să facă târgul în seara

asta?

Locotenentul umblă prin odaie, oarecum derutat.

- Nu obișnuiesc s-o deranjez pe Adelheid atât de târziu, adică eu, fără vreun motiv. Abia s-a culcat, fereastra ei e deschisă, așa că dacă ai vrea să bați la ușă și să vezi...

- Să vorbesc cu doamna Adelheid?

- Dacă vrei să-mi faci un serviciu. Ești mai jovial, ea nu e prea jovială, nici eu nu sunt un tip jovial. Ascultă-mă înainte de a pleca: să nu îngreunezi lucrurile dacă cumva și ei i se pare că putem vinde terenul.

Consulul iese.

Locotenentul rămâne în picioare, cu o mină supărată. Acest domn Holmengră trebuie să fi fost cel care l-a indispus, cu siguranță. Și ce moment și-a găsit să vină la Segelfoss! Și ce credea el, că stăpânul de la Segelfoss se află într-un impas financiar? Nicidecum!

Consulul revine și îl anunță că doamna Adelheid... Că era dorința ei.

- Da, și n-ai vrea să vorbești tu cu omul? Mi-ai face un mare serviciu. Scuză-mă te rog.

- Cu multă plăcere. Să negociez pur și simplu în numele tău?

- Da, mulțumesc... mâine. Spune-i omului că acum e seară.

- N-am nimic împotriva să mă întâlnesc cu regele și să lichidez un teren cu el pe loc. Ție ți-e oricum indiferent.

- Fă cum vrei. Sper să nu-i indispun pe părinții tăi implicându-te în afacerea asta.

- Am eu grijă. Toată viața a trebuit să acționez împotriva voinței lor. Printre altele au vrut să mă bage în diplomatie.

Peste noapte consulul o mai deranjează pe doamna Adelheid: regele dorea terenul de pe malul celălalt al râului, câteva hectare, începând de pe malul mării. Avea să plătească bine.

Încă o dată o mai deranjează consulul pe doamna Adelheid,

dar acum e dimineață: regele dorește jumătate din râu, în zona de sus, până la munte, și în plus jumătate din lac. Ce avea să facă cu toată apăraia asta era un mister.

*

La micul dejun, Fredrik Coldevin lipsește, încă nu a coborât. El, Fredrik Coldevin, împreună cu domnul Holmengră și oamenii acestuia, au cutreierat malul de vest al râului în tot timpul nopții. Au ajuns până sus la lac. Acum stau cu toții pe îndelete în camera consulului la Segelfoss și completează un contract. Dar bătrânul Coldevin și doamna trebuiau scutiți: Fredrik vine imediat, hai să mâncăm!

Și după masă bătrânii sunt conduși afară, să facă o plimbare pe câmp și pe pajiște, pentru ca cei doi oameni de afaceri să-și poată lua în liniște micul dejun.

- Privește, Willatz, ce fac acolo? întreabă bătrânul Coldevin.

Locotenentul văzuse deja totul. Pe vechiul acoperiș al bisericii se urcaseră oameni; nu era cu totul străin de această enigmă; dar n-a vrut să spună nimic.

- Cu siguranță că o dărmă, răspunde acesta.

- Cine-o dărmă? A fost vândută? Hai să mergem să aflăm.

- E atât de departe pentru Dumneavoastră, dragă prietene.

- Deloc. Hai să aflăm.

Se îndreptară așadar spre biserică, iar bătrânul Coldevin s-a lămurit: regele, acest Tobias Holmengră, cumpărase biserica așa cum era, iar acum o demola până la temelii. Lucrau zece oameni la treaba asta. Și, ceva mai târziu, Coldevin află că domnul Holmengră intenționează să-și clădească o casă din vechea biserică. Pe malul de vest al râului se pregăteau să înceapă dărmarea.

Dar la întoarcere, în drum spre conac, bătrânul

Coldevin se mișca mai greu decât la dus: Ai avut dreptate, Willatz, e mai departe decât aș fi crezut, spune el și ia brațul locotenentului. Da, chiar așa și era. Câmpurile sunt mari și foarte întinse la Segelfoss.

În vârful dealului s-au întâlnit cu domnul Holmengră. Acesta salută respectuos și mulțumi pentru masă și amabilități. Își ceru din nou scuze pentru vizita sa târzie din ajun, consulul Coldevin a avut extraordinara amabilitate să-i stea la dispoziție toată noaptea.

Locotenentul observă cu uimire că, neînfășurat cu multe fulare peste burtă, acest Holmengră era un bărbat slab și în vârstă. Nu putu să nu facă prezentările, dar foarte scurt.

- Da, chiar așa, sunt câmpuri foarte întinse la Segelfoss, spuse bătrânul Coldevin și răsuflă din nou. Iar acolo ai o minunată pădure tânără; micul Willatz va fi un bărbat puternic. Îți mulțumesc că m-ai însoțit. Aș vrea să citesc ceva acum, în camera mea. Am obiceiul să citesc dimineața.

*

- În primul rând trebuie să-ți transmit mulțumirile lui pentru masă.

- A făcut-o el însuși, răspunse locotenentul.

- S-a și scuzat pentru ziua de ieri? Ți-a spus de ce a venit atât de târziu? Un tip extraordinar de deștept acest Holmengră, un geniu! Are cu el una sau două duzini de oameni, le dă până la un daler pe zi, se adună ceva bani, deci să ne folosim de ei, așa gândește Holmengră. Și folosește noaptea pentru a face tranzacția și pentru alegerea terenului, iar azi-dimineață la orele șase își pusesese deja forța de muncă la treabă. Ce zici! Nici o oră pierdută.

- O drămuire atât de strânsă îmi este din păcate străină, răspunde locotenentul, Mai curând m-aș apuca -

asemenea răposatului meu tată - să caut comoara bunicului, adăugă el zâmbind.

- Nici nu știu, de altfel, dacă e vorba de o zgârcenie atât de perfectă, spune consulul. Asta trebuie să judeci tu însuși. Iată contractul.

Locotenentul nu-l citește, rămâne cu el în mână.

- Important este ca Adelheid să nu dezaprobe afacerea.

- Doamna Adelheid este mulțumită.

- Am vorbit de altfel înainte cu tatăl tău. Bănuiește totul, a urcat la el în cameră profund dezamăgit.

- Nu vrei să citești contractul?

- Ba da. Mai târziu. Îți mulțumesc pentru acest enorm serviciu.

Fredrik Coldevin stă o clipă și apoi spune:

- Ce stil!

- Ce? Dragă Fredrik, scuză-mă dacă am spus ceva...

- Ce stil, esențialul este că doamna Adelheid nu se opune tranzacției? Aș vrea să-ți dau câteva răspunsuri atât pentru ieri, cât și pentru acum. Doar tu și tatăl meu sunteți în stare să vorbiți așa, o asemenea manieră de tranzacție numai voi puteți adopta, eu în viața mea am fost nevoit să folosesc o altă metodă. Tu n-ai nevoie de bani, tu n-ai fost niciodată în impas, puteai doar să risipești banii; eu am fost constrâns să-i câștig. Înțelegi tu, Willatz, să-i câștig!

- Am avut și eu deseori nevoie de bani, spune locotenentul calm.

- Tu? Tare mă îndoiesc.

- Am avut cheltuieli mari.

- Nu ai tu rezerve ascunse la care să recurgi, nu ai tu avuții nesfârșite sub pământ?

- Măcar de-ar fi așa.

- Tata are.

- Așa? Da. Eu nu am. Deci tatăl tău are? Ciudat. De multe ori m-am întrebat de unde are toate astea?

- Am să-ți spun eu, ca răspuns la altceva: de la mine.

Locotenentului i se pare că n-a auzit bine, de aceea are o expresie atât de neghioabă.

- De la mine, de o jumătate de viață de om. Fără asta ar fi fost falit.

Pauză. Cei doi rămân un timp de gânduri.

- Te rog, spune consulul, nu-mi înțelege greșit sinceritatea. Am amintit acest lucru ca să-mi gâdil puțin orgoliul. Și nici nu sunt atât de orb încât să nu văd măreția faptului de a fi proprietar de pământuri, așa cum este tatăl meu, dar asta e o treabă moartă. Definitiv încheiată, moartă. Timpul a îngropat-o.

- Da, epoca ne-a depășit, spune gânditor locotenentul.

- Nu vorbesc, bineînțeles, de tine. Aici erau cu totul alte rezerve.

- Au fost epuizate.

- N-au fost epuizate. Așa cum mi-am permis să mă exprim ieri-seară: mai rămân multe pe un domeniu mare, chiar dacă trece un război peste el. Epuizate?...

Consulul râde, fie pentru a-i ridica moralul prietenului său, fie...

- Ce-ar fi dacă, de exemplu, aș fi cumpărătorul râului tău?

- Râului?

- Să zicem, jumătate din râu, jumătate din cascadă și jumătate din lac... dacă de exemplu aș fi un lord englez cam trăsniț care ar cumpăra apă și nu s-ar mai sătura de apă... Ai fi de acord?

Locotenentul zâmbește.

- Vorbesc serios. Jumătate din râu cu cascadă și lac.

- Ia râul dacă vrei. E al tău.

- L-am vândut în noaptea asta.

- Așa. Te-ai îmbogățit din asta!

- Na, na! Pentru a ști ce afacere fac vreau să cunosc prețul. Și în plus prețul solului. Nu e zgârcit, a spus că nu vrea nimic pentru o sumă mică. Toată fâșia de pe partea de vest a râului până la terenul de construcție, cinci sute

de coți, iar lângă țărnișă preț dublu, datorită poziției.

Pauză.

- Nu că aș subestima marele tău serviciu, spuse locotenentul, dar drept să-ți spun ai vândut terenul și... apa de la Segelfoss, fără ca eu să trag vreun folos. Prețul? Poate să ia râul. Dar joagărul meu, moara mea și cărămidăria mea nu pot rămâne totuși intacte pe partea mea de proprietate?

- Da.

- Atunci să ia râul. Acea parte de pământ de cinci sute de coți lățime este totuși pământ. Nu e pământ scump, căci n-are pădure, de-a lungul râului e numai drum și câmp, iar în rest teren pietros. Dar e pământ. Așa că trebuie să primesc ceva în schimb.

- Cât?

- Cât? Oricât ar fi, dragă Fredrik, tot nu mi-ar ajunge. Totul e în paragină aici, micul Willatz va pleca, cheltuielile zilnice sunt mari, câmpurile prost întreținute. Două mii de daleri ar fi prea scump? O mie? Nu știu.

- Vrei să citești hârtia asta?

- Da, mulțumesc. Mai târziu.

- Ce să-ți faci o idee despre caracterul tranzacției, aș vrea să-ți povestesc cum am vândut râul. Holmengrå spune că are o mică moară în celălalt capăt al lumii, iar dacă se va muta aici ar vrea să pună pe picioare ceva asemănător, deci îi trebuie jumătate din cursul râului. Sunt comerciant, răspund eu. Va fi scump. Cât de scump? întreabă el. Mă gândesc că am vândut multe lucruri, dar niciodată râuri. Prietenul meu, locotenentul, este omul căruia nu i-ar place să-și vândă propriul râu, spun eu, iar dacă ar veni cineva și i-ar oferi trei mii de daleri, el n-ar face decât să zâmbească.

- Ești nebun, trei mii!

- Ascultă-mă, domnul Holmengrå este un tip ciudat. El îmi răspunde doar că nu cunoaște prețul râurilor în țara asta, dar că dorește acest râu mare și frumos și locul și că

s-a gândit și a calculat după bunul său simț în funcție de prețurile internaționale, și crede că poate oferi șase mii de daleri pentru râu, dacă primește și pământul din jur.

Tăcere deplină.

- Și-a bătut joc de tine, spune locotenentul.

- Cu toate astea așa scrie în contract.

Mijesc zorii aurii pentru Willatz Holmsen, se înmoaie de mulțumire, alunecă, deschide contractul, îl închide din nou, deodată zâmbește și întreabă:

- Deci acesta este contractul... deci acesta este contractul, dar nu și banii.

- Trebuie din nou să-mi exprim respectul față de acest individ extraordinar, Tobias Holmengră, spune consulul. A plătit tranzacția.

- A plătit?

Acum Fredrik Coldevin are un aer triumfal! Își descheie haina și scoate din buzunare bani mari, banii cei grozavi.

- Sunt pentru râu, spune el. Și pentru pământul din jurul râului, în total opt mii de daleri. Domnul Holmengră a inclus în preț și splendoarea peisajului, spuse el. Numără-i, i-am numărat și eu de altfel, e corect. Mi-am ușurat buzunarele când mi-am scos toate astea din ele.

Ah, ce om nemaipomenit era Fredrik Coldevin!

Dar locotenentul era copleșit. Își mișca buzele fără să poată spune ceva. Și deodată bărbatul acesta ciudat își consumă încordarea printr-o mișcare stranie, își adună brațele pe piept și își pune inelul înapoi pe mâna dreaptă; îl purtase pe mâna stângă de o săptămână.

- Ai dreptate, spuse el și își îndreptă spinarea, ești obosit, du-te și culcă-te.

IX

Holmengră lucrează cu o echipă numeroasă, are un șef pentru muncitorii forestieri și unul pentru pietrari, închiriază cai de pe unde poate și plătește bine, dar nu cu

ziua, ci pentru fiecare încărcătură. Se vede că biserica cea veche e construită dintr-un lemn minunat.

Era vânzoleală mare în ținut, cu foloase și ponoase. Segelfoss deveni pur și simplu o piață. Multă agitație peste tot, explozii în munte, forfotă mare pe drum. La țarm trăgeau cabotiere cu cherestea și alimente, sobe, tapet, mobile, saci și cutii, lăzi mari; veneau suedezi și își ofereau forța de muncă.

Holmengrâ locuia pe domeniu. E de la sine înțeles, spuse locotenentul. O nouă mare favoare, răspunse Holmengrâ. Șefii echipelor locuiau și ei pe domeniu, fiecare în camera lui. Jur-împrejur, în case și în cocioabe, oamenii se pricopseau găzduind lucrători pentru șase șilingi pe noapte.

Cât timp Coldevinii s-au aflat la Segelfoss, n-a fost zi în care bătrânul domn și bătrâna doamnă să nu facă o plimbare spre est... spre est, pe pământurile de la Segelfoss, și pe pășuni și în pădure. Câmpuri întinse la Segelfoss! spune în fiecare zi bătrânul, iar doamna știe pe dinafară și îi răspunde de fiecare dată: Da, așa se pare, nu știam că sunt atât de mari.

Holmengrâ a rămas același ins corect și atent. Când consulul Fredrik îi povestea că bătrânii se frământau din pricina vânzării terenului, acesta încerca să-i împace, să le facă o impresie bună, se ridica în picioare când intrau și rămânea așa până ce se așezau, nu forța nota, dar se folosea de cel mai bun prilej să li se adreseze. Într-una din zile se așază lângă ei și le poveste ceva despre familia lui, că soția murise în Mexic, că va aștepta până la primăvară să-și aducă aici copiii, și îi va aduce el însuși. Holmengrâ își cerea apoi scuze pentru toată agitația pe care o crease la Segelfoss, spera că în curând avea să se sfârșească cu ce era mai greu, avea mulți angajați la lucru. Și o să vă puteți bucura din nou de pace și tihnă la Segelfoss, încheie el.

- În ce ne privește, răspunde bătrânul Coldevin, nu-i

nici o supărare, vom pleca în curând. Dar trebuie să-ți spun, adăugă el zâmbind, că nu-i invidiez pe cei care rămân.

Doamna dori să atenueze lucrurile.

- Cum ați pus totul în mișcare, într-un timp atât de scurt! Muncitorii au venit într-o singură zi. Și cabotierele cu materiale. E aproape cu neputință!

- Am toate motivele să-i mulțumesc locotenentului și doamnei pentru asta, răspunse Holmengră. Contând pe promisiunea pe jumătate dată acum câteva săptămâni, am putut pregăti totul.

Slavă Domnului, deci toată tranzacția nu se datorează numai lui Fredrik, se gândiră bătrânii; se simțiră ușurați, li se luase o piatră de pe inimă, dar bătrânul Coldevin întrebă:

- De la ferestrele noastre se poate vedea că ați demolat biserica. Înseamnă că ați cumpărat-o. Să nu mă înțelegeți greșit... adăugă el încurcat.

- Nu, înțeleg foarte bine. Da, am cumpărat-o, răspunde domnul Holmengră. S-a dovedit că e construită cu un lemn minunat, mult mai bun decât cheresteaua obișnuită. Intenția mea e să fac o casă din ea.

Coldevin își aminti de poveștile în legătură cu vechea biserică; fusese construită pe vremea copilăriei bunicului său, pe vremea aceea era lemn grozav în Nordland. Un trunchi era atât de gros încât era nevoie de doi bărbați să-l cuprindă. Da, aici la Segelfoss era un lemn nemaipomenit, Dumnezeuule.

- Neîndoielnic.

- Imens de mult lemn, poate că mile în șir. Nu crezi că erau mile întregi de pădure, Charlotte?

- Ba da, așa mi s-a spus întotdeauna, spune doamna.

- Și cea mai frumoasă e pădurea tânără; micul Willatz va fi un om bogat. Ce aș fi vrut să vă spun, domnule Holmengră: de la ferestrele noastre vedem că se lucrează și jos, la țarm, sunt tot muncitorii Dumneavoastră, nu-i

aşa?

- Zidarii aceia? Da. Construiesc un chei.

- Unde să poată trage cabotierele.

- Da, şi vase mai mari, vapoare, cargoboturi. Mă bătea gândul, printre altele, să construiesc o moară mai mare. Rămâne de văzut dacă voi avea material.

- Da. Şi să măcinaţi, da. Dar oamenii au mori de apă şi macină la ele. Noi avem o moară, care funcţionează, am putea măcina mai mult decât până acum.

- Dar domnul Coldevin cumpără secară din altă parte?

- De la Bergen. O transportăm cu cabotierele. Şi apoi o măcinăm. Dar făina fină o cumpărăm. Moara noastră nu macină fin.

- Tocmai de aceea aş prefera să aduc secara din ţările producătoare.

- Aşa! Noi n-am făcut aşa. Şi nici părinţii mei. Cum au făcut părinţii tăi, Chărlotte?

- Noi aduceam secara cu cabotierele. Ca şi făina fin măcinată şi grişul şi făina de grâu.

- Vezi! spune bătrânul Coldevin, şi dă din cap.

- Se poate să fi fost cea mai bună soluţie.

- Nu-i aşa!? Acum vreţi să măcinaţi făină, dar ce să facă oamenii cu morile lor? Vor ajunge în paragină.

- Dar nu toţi au mori. Şi de făină au toţi nevoie.

- Atunci măcinăm noi pentru ei. Cei care nu au mori macină la cei care au. Aşa facem noi. Aşa au făcut şi părinţii noştri.

- Ideea este ca atunci când aduc marfa direct de la sursă, aceasta să nu mai treacă printr-o altă filieră la Bergen, devenind astfel mai scumpă.

- Nu se va scumpi tot mai mult în felul ăsta? Ori o aduceţi direct, ori că v-o aduc oamenii din Bergen, nu ajunge tot la acelaşi preţ?

- Eu fac concurenţă. Voi da totul mai ieftin. La nevoie dau sub preţul pe care îl cer comercianţii din Bergen. Da.

- Da. Aşa va să zică, spune Coldevin.

- Transportul de la Bergen costă, bineînțeles, iar oamenii, cumpărând aici făina, nu vor mai plăti pentru acest surplus.

- Oricum nu îl plătesc. Noi aducem marfă cu vasul.

- Dar nu toți au vase.

- Nu. Dar noi, care avem, transportăm pentru toți ceilalți. Așa facem noi, așa au făcut și părinții noștri.

- Da, scuzați-mă, întrebă Holmengră zâmbind, atunci vă costă pe Dumneavoastră ceva să aduceți marfa acasă pentru toată lumea?

- Nu, totul e atât de ieftin, răspunde Coldevin. Să se fi întors vreodată vasele fără încărcătură acasă? Pleacă oricum cu pește la Bergen, dar trebuie să se întoarcă, și cum să vină neîncărcate cu marfă? Nu, trebuie să mă scuzați, dar cargoboturile nu se pot întoarce fără încărcătură.

Doamna Coldevin își privește bărbatul. Ce imagine: privirile ei pline de admirație! Credința din ochii săi bătrâni. Nici ea și nici soțul ei nu-și dădeau seama că ceea ce făceau - transportul de marfă cu vasul proprietarului de pământ, ținea de vremuri crepusculare.

*

Apoi Coldevinii pleacă.

Dar înainte de asta locotenentul se sfătuiește cu prietenul său, consulul, în legătură cu studiile lui Willatz. O școală așa cum trebuie, a spus locotenentul, cunoștințe, bineînțeles, dar și educație, lecturi, bune maniere, o școală pentru un Holmsen. Ce părere avea Fredrik despre Anglia? Bună, era un colegiu la Harrow, a răspuns consulul, îl cunoștea bine datorită relațiilor sale, Xavier Moore putea să se ocupe puțin de Willatz. Consulul îi scrisese imediat lui Xavier Moore și îl pregăti.

Fredrik Coldevin nu uită să poarte o ultimă conversație cu domnișoara Salvesen înainte de plecare:

- Dumnezeule, ce m-ați speriat, domnule consul, nu stați acolo, spune domnișoara prin fereastra oficiului.

- Stăteam și priveam. Aș îndrăzni să spun că nici un bărbat n-ar fi rezistat.

- Ha, ha! Iar începeți!

- Voi pleca, în curând va sosi ultima noastră clipă. Vin să pun capăt lucrurilor.

- Ha, ha.

- Nu râdeți, asta înseamnă dispreț față de sentimentele mele, dispreț pe care nu-l merit. Acum nu mai am nimic de spus. Când v-ați logodit acum câțiva ani, ați rupt-o cu mine. Am de gând să fac ceva definitiv, vreau doar să vă cer sfatul în ce privește calea. Cu cloroform e bine?

- Nu, cred că sunteți nebun, domnule consul! Ha, ha, ha. Uite că mă sufoc de râs, spune domnișoara Salvesen cu cochetărie.

- Să râdeți într-un asemenea moment ar putea însemna una din două: fie că râdeți cu totul sincer, și atunci vă înjosiți, fie că râdeți ca să nu plângeți.

- Da, spune domnișoara Salvesen, da, râd ca să nu plâng.

- Mulțumesc, izbucnește consulul. La asta m-am referit când am spus că voi pune capăt acestei situații. Nu e cel mai bun sfârșit, nu e cel mai fericit, dar în funcție de împrejurări este cel mai folositor. Deci în acest moment vă mișcă ceva, și pentru asta mulțumesc inimii Dumneavoastră, amărăciunea mea a fost risipită, pot să mă consolez cu amintirile.

- Ah, da, sărmanul, ce viitor vă așteaptă!

- Speranța mea e ca pe lumea cealaltă să fie ceva mai plăcut.

- Ha, ha, se silește domnișoara să râdă. Dar să nu stați aici și să glumiți cu asemenea lucruri.

- Când voi zăcea în cel din urmă pat al meu, din cele o mie trei pe care le-am avut pe lume, atunci mă voi gândi la Dumneavoastră. Vă îndoiiți că îmi voi aminti?

- Da. Ba nu.
 - Ce veți face în schimb?
 - Mă voi așeza aici în oficiu și voi hohoti de plâns în ziua aceea - sau va fi noaptea?
 - Noaptea, noaptea cea mare.
 - Ce păcat. Pentru că aş putea trezi pe cineva.
 - Femeie, femeie, râzi de un suflet care își trăiește ultimele clipe. Domnișoară Salvesen, vă rog să-mi întindeți mâna.
 - Dumnezeule, nu știu dacă... da, așteptați puțin!
- Domnișoara se șterge cu râvnă pe mâini.
- Mulțumesc și adio, domnișoară Salvesen, numai bine. Asta îți doresc.
 - Adio, domnule consul, vă mulțumesc și pentru anul acesta.
- Consulul dă să plece, dar se întoarce.
- E adevărat. Am întâlnit un om pe bordul unui vas care se îndrepta spre nord.
 - Preotul? Mi-ați povestit.
 - Era preot? Nu se poate.
 - Ați povestit o întâmplare cu un preot.
 - Nu se poate să fi fost preot. V-am povestit eu întâmplarea? Nu-mi amintesc.
 - Despre un preot care avea trei fii.
 - Nu, întâmplarea asta n-am povestit-o, asta v-a povestit-o, desigur, cel cu care v-ați logodit, îmi închipui că e o poveste cu totul înfricoșătoare. Trei fii, copii nelegiuiți, așadar.
 - Nu, Dumnezeule, domnule consul, să nu mă faceți să râd chiar așa! hohotește domnișoara Salvesen.
 - Ah, voi, femeile, cum vă mai bateți joc de noi, bieții bărbați! spune consulul. Pe un vapor am cunoscut un om care ar fi putut povesti și el câte ceva despre asta. Avea cea mai chinută și patetică figură pe care am văzut-o vreodată, și atunci nu-i greu să înțelegeți cum a fost. O femeie îl distrusese. Cum așa? Da, a spus el, m-a mințit tot

timpul, mi-a spus că am fost numai eu. Dar în cele din urmă am aflat că urmam unui altuia, spuse el. Eu, Fredrik Coldevin, i-am răspuns cât am putut de delicat: Deci trebuie să fi îndurat suferințe cumplite? Ah, da, a răspuns el, am suferit enorm. Dar m-a liniștit faptul că am fost antecesorul celui de-al treilea, spuse el. Nu, Dumnezeule, am zis eu, Fredrik Coldevin, și mi-am împreunat mâinile, femeia asta era o bodegă a amorului? O bodegă? spuse el adâncit în gânduri. Aș zice mai curând un han, e un cuvânt mai potrivit. Noi toți am iubit-o, iar ea a deschis un han pentru noi.

După care consulul se pregăti să plece.

- E bine că plecați acum, spune domnișoara Salvesen, căci altfel nu știu ce aș fi făcut. Ha, ha, ha, e de-a dreptul cumplit.

- Chiar așa?

- Dar vă spun sincer. Așa este întotdeauna, mi se face puțin frică de ceea ce povestiți, domnule consul.

- Și iubitul Dumneavoastră?

- Iubitul meu?

- Gândiți-vă la preotul cu cei trei copii nelegiuți.

- Ha, ha, ha. Nu, Dumnezeule, nu mai vreau să vorbesc cu Dumneavoastră!

- Adio, domnișoară Salvesen.

- Adio și bun venit la anul.

*

Se scurgeau zilele în singurătate și monotonie la Segelfoss? Nu, nicidecum, așa fusese odinioară, Holmengrã schimbase însă ritmul și culoarea vieții. Toți acești oameni, toți caii, cântecul zidarilor, exploziile cu dinamită, brațele cabestanelor de pe cabotiere... toate acestea aveau un efect stânjenitor și dezagreabil asupra domeniului. Dar la orașe, se gândi locotenentul pentru a se consola, poți oare rămâne aristocrat în mijlocul

vacarmului? Da, dar și acolo calmul este cel care îți dă notă maximă de noblețe. Uite, aici, propriii lui oameni, caii lor mișunau pe câmpuri, la cositul fânului și la culesul recoltei; mai demult lucra acolo o armată serioasă și argați sub supravegherea lui Martin, dar acum abia îi mai deosebești de venetici.

Dar fie și așa.

A doua zi după plecarea Coldevinilor, locotenentul se întâlnește cu camerista Daverdana și îi spune: Vom termina cu serile noastre de lectură.

Daverdana pălește și spune speriată:

- N-am uitat nici ieri-seară, dar doamna m-a trimis după pantofi.

O mulțumire traversează fața locotenentului și răspunde:

- Eu te-am trimis. Deocamdată nu vom face lectură.

Când locotenentul dă să plece, Daverdana spune:

- Să... plec?

- Nu, răspunde el. Să pleci? Ești o fată isteată, menajera are nevoie de tine.

Un cuvânt bun din partea locotenentului prețuia imens. Daverdana roșește de bucurie și se supune hotărârii lui.

Locotenentul merge mai departe. Totul era suportabil pentru el în aceste condiții, avea bani acum, o avere trimisă la Trondhejm, dispunea cu mai multă libertate de acțiunile sale, nu-și mai muta inelul atât de des pe mâna stângă ca odinioară. Acum Adelheid putea să-și viziteze casa copilăriei. Ce mai aștepta?

De fapt nu vedea cu ochi buni plecarea doamnei Adelheid. Revenea întotdeauna mai puțin amabilă și mai mândră, cine știe din ce cauză; în ceea ce îl privea, el a rupt orice legătură cu familia aceea. Adelheid era oricum de scuzat. Nu a fost tatăl ei un general pe care soarta l-a oprit la rang de colonel pentru că ceva nu mergea la Hanovra? Și nu era ea fiica lui, care s-a îngropat de vie în Norvegia, în Nordland, într-o lume moartă?

- M-am gândit, îi spune locotenentul... Willatz stă acasă și a început să învețe cuvinte nerușinate, să înjure, trebuie să-l trimitem de aici, nu-i așa?

- Dumnezeu știe dacă nu învață cuvinte noi de la Daverdana și de la celelalte fete, răspunde doamna. Nu știu.

- Daverdana? spune locotenentul deosebit de mulțumit. Apropo, menajera poate să-i dea orice poruncă Daverdanei.

- Nu vă mai servește pe Dumneavoastră?

- Nu, a pus mâna pe alfabet.

- Ce alfabet?

- Al băiatului. Poate nu vă amintiți că-l păstrez de când Willatz era mic, îl am atârnat pe perete și mă uit la el. Un alfabet mare pe hârtie. S-a atins de el.

Pentru început, se ivi un zâmbet discret pe fața doamnei și locotenentul însuși zâmbi, atât de mulțumit era în acea clipă.

- E una din bizareriile mele, spuse el, când Willatz va pleca, aș dori să am câteva lucruri amintire de la el. M-am gândit că dacă doriți să plecați imediat la Hanovra ați putea să-l luați și pe băiat.

- Și unde se va duce Willatz?

- Sunteți germană, răspunde locotenentul precaut, dar... în Anglia, nu credeți că ar fi mai bine? La Harrow, Fredrik are relații acolo. Bineînțeles că în Anglia.

- Și eu să mă duc la Hanovra?

- Din păcate va fi un ocol pe la Harrow. Dar dacă este vreme bună, o asemenea călătorie ar fi binevenită pentru Dumneavoastră, ar putea fi chiar o înviorare. Ar trebui să vă luați și camerista. Deodată se trezi în ea o bănuială, se plimbă nervoasă și rămase în picioare lângă fereastră, privind afară. Stătea acolo și zâmbea din nou, dar de data aceasta era un zâmbet stins.

- Ce părere aveți despre asta?

- Mda, răspunde ea.

- S-ar părea că vă displace.
- E neapărat nevoie ca Willatz să plece?
- E aproape tot timpul în casele țăranilor, iar când vine acasă nu face altceva decât să cânte la pian.

- N-ați putea totuși să vă hotărâți să-i luați un preceptor? întrebă ea.

- Doar dacă nu există o altă soluție.

- Nu voi pleca la Hanovra, spuse ea.

Pauză.

- Ba da, ba da, răspunse el.

Se întoarse spre el și spuse:

- Așa deci. Încep să înțeleg!

- Ce mai e acum? Îl deruta aerul ei sfidător, căci nu stătea el aici, în fața ei, și era cumsecădenia întruchipată?! Era cât pe-acți să-i dea o lecție pentru lipsa ei de înțelegere, dar știa prea bine că nu-i va folosi la nimic și tăcu.

- V-ați făcut socotelile fără mine, spuse ea. Ah, cât mi se pare de urât și de josnic din partea Dumneavoastră.

- Cum vorbiți!

- Da, așa cred.

- Și urât și josnic? Dar faptul că-mi numărați mereu greșelile nu mă face cu nimic mai bun. Greșelile mele... trebuie să vă spun că mi-am pierdut total interesul pentru Dumneavoastră.

- Ah, trebuia să vă spun, răspunde ea, că o dată, demult, a fost o vreme când n-aș fi crezut asta despre Dumneavoastră.

- Să nu spuneți așa ceva. În orice caz nu e un semn de înțelepciune. Nu vă dați seama că asta aruncă o umbră asupra propriei Dumneavoastră puteri de discernământ?

- Vorbe, eram doar un copil.

- Copil? Vă amintiți bine?

- Am fost un copil.

Da, acum erau în plin război și nu avea de gând să-l cruțe - ci țintea fără greș, lovea în plin. Ah! își ridică

sprâncenele și îl privi oblic, dintr-o parte, apoi cu ochii aproape închiși... Era din cale-afară de ironică.

- Ați vrut să mă liniștiți luându-vă rămas bun de la fată, când ați eliberat-o din serviciul Dumneavoastră personal.

Auzise cu siguranță multe observații din gura ei, dar acum i se păru că nu auzise niciodată ceva mai drăguț, mai îmbucurător, pur și simplu. Era gata să-i sară în ajutor și să-i spună ceva, să o asigure cumva, Dumnezeu știe, dar ea nu se aștepta la așa ceva de la el, astfel că nu-l mai păsui.

- Mulțumesc, spuse ea încă o dată, și plecă.

Da, și totuși de-ar fi găsit o cale să se facă auzit, i-ar fi putut spune: Da, departe de mine gândul de a vă liniști, întrucât nici n-am considerat că aveți nevoie să fiți liniștită în acest sens! Tot restul zilei a umblat după ea, dar era de neînduplecat, îl evita și în cele din urmă se duse să-i vadă la lucru pe muncitorii lui Holmengră. La cină nu mai fu în stare să-i spună nimic, fiindcă Holmengră era de față, iar când ea se retrase în apartament, seara, era prea târziu. Ar fi trebuit să se grăbească, asta ar fi trebuit să facă.

Seara iese din casă. Fereastra ei e deschisă ca de obicei, îi aude pașii prin încăpere, nu știe ce-i vine și întreabă încet:

- Ușa Dumneavoastră e închisă, Adelheid. Aș fi vrut doar...

- Da, m-am culcat, răspunse ea.

*

A doua zi locotenentul ieși din nou călare. Își întrerupsese plimbările în timpul vizitei Coldevinilor, acum simțea din nou plăcerea de a se legăna în șa, de a-și rătăci privirile departe, peste ținut și în lungul mării. Mda, Negrule, ai lenevit cam mult.

Locotenentul coboară până în drumul mare, dar își mână calul în pași mici, săltați. Aude strigăte în apropiere:

Vă rog, aici. Locotenentul se face că n-aude, nu era el omul care să fie oprit din drum și în orice caz n-ar trebui să se strige după el.

Apoi se aude o bubuitură.

Clipa următoare este încărcată de teroare, calul se înfioară, se încordează, face un salt, o săritură cu totul neobișnuită, într-o parte, călărețul își pierde echilibrul, rămâne atârnat într-o rână, calul galopează bezmetic, o ia razna pe câmp, pământul freamătă sub copite, tot mai departe, pe lângă case și ferme, se pierde din privire, călărețul atârna tot mai tare, se răstoarnă agățat piezis, șaua alunecă, mai sunt secunde, e vorba doar de secunde... acum.

Această clipă e hotărâtoare. Călărețul a rămas cu un picior pe spina calului, iar cu celălalt sub burta lui – apoi întinde mâna spre coama animalului, un cârlig de oțel care zvâcnește, despică aerul și reușește să se prindă. În aceeași clipă șaua ajunge sub burta calului care se eliberează, țâșnește. Un dans care se termină cu o cădere.

Ah, da, de parcă n-ar fi fost destul! Armăsarul se cabrează și cade din nou, se ridică și se prăbușește o dată, tremură, se lovește cu capul de pământ. Locotenentul a reușit să-și scoată piciorul, poate ajunge cu mâna la capul animalului, desface șaua, își saltă calul pe picioare.

La înapoiere șade din nou bine proptit în șa, călărește la pas, ca de obicei. Se întâlnește cu oamenii care îi ies în întâmpinare fugind. Propriul lui valet, Martin, muncitori străini și șefi de echipă, însuși Holmengră, cu toții profund îngrijorați. Holmengră e emoționat și ia vina asupra sa. Aceste explozii, aceste bubuituri groaznice! Chiar nu v-ați rănit? Dar calul?

Locotenentul își vede soția venind în goană, traversând călare domeniul, în întâmpinarea lui. Vrea să-i scurteze drumul și de aceea nu se oprește lângă acești oameni îngrijorați, ci le dă doar răspunsuri scurte.

– Ați fugit? Cum ați căzut? Întreabă ea în grabă. V-ați

lovit?

- Nu, n-am căzut, răspunde el.

- Într-adevăr. Cum a fost? Gândiți-vă, dacă s-ar fi întâmplat o nenorocire, un accident! Și chiar nu v-ați lovit?

- Nu m-am lovit, răspunde el...

Ah, înțelegea din tonul ei doar că era fericită că el se afla în viață, dar nu călărise cu destulă atenție, nu călărise la pas, așa cum era obișnuit.

- Dar calul? întrebă ea. Am aflat că s-a speriat de o explozie. Nu înțeleg. Nu țineți dârlogul? O explozie e doar un lucru simplu.

- Da, un lucru simplu. O bagatelă.

- Nu-i așa? O bubuitură nu e ceva deosebit. Dar trebuie bineînțeles să știi cum să te ții în șa. Doar sunteți un călăreț vechi.

- Apropo, spuse el ca și când acum i-ar fi venit altceva în minte. Trebuie să vă păziți de explozii o vreme, dacă vreți să vă plimbați. Uneori sunt explozii grozave. Exploziile de mină, vreau să spun.

- Nu mă tem, răspunse ea, asta ar mai lipsi.

Mângâie calul și spune:

- Ah, ce prost mai ești, ia gândește-te dacă ar fi război și tu n-ai suporta exploziile.

- Pentru că tot suntem aici, spune locotenentul, de azi în opt zile Willatz și cu mine vom pleca în Anglia. Poate vreți să vă îngrijiți să-i pregătiți hainele.

Ah, dar nu avea nici un motiv să joace teatru cu Adelheid, nu avea nevoie și nici nu se mai simțea în stare.

Seara se duse la el în cameră și se distră dându-și în cărți ca o femeie bătrână. Daverdana nu mai citea pentru el, trebuia să o înlocuiască cu ceva: pasiențele, o ocupație materială, ceva nevinovat, femeiesc. Dimineața ieși din nou călare, așteptând o explozie sau două. Era doar liniște, zidarii cântau, jos, lângă noul chei, era singurul zgomot care se auzea. Acum lucrurile nu mergeau după dorința lui, iar după ce trecură câteva zile în același fel își dori o

schimbare. Erau suficiente explozii pe tot parcursul zilei, dar când locotenentul dorea să călărească, totul se cufundă într-o liniște deplină. Era ciudat, desigur. Ciudat era că totul se cufunda în tăcere în momentul în care dădea ordin să i se înșeueze calul și nu abia atunci când apărea călare pe deal. Era oare de înțeles?

Într-o dimineață stă în fața ferestrei deschise și urmărește artificierii care începeau să foreze. Îi privește cum sfredelesc adânc, tot mai adânc, cum schimbă burghiile cu altele tot mai mari și, în cele din urmă, sunt gata. Zăbovește dinadins atât de mult acasă tocmai pentru această mare explozie, acum dă ordin să i se înșeueze calul. Pe parcursul acțiunii de degajare a găurii și apoi a reîncărcării, oamenii stau cu ochii ațintiți spre domeniu; în cele din urmă, unul dintre ei le face semn cu mâna celorlalți. Trebuie să fi fost un telegraf pe undeva, locotenentul se apleacă pe fereastră și își inspectează casa de sus în jos. Ce mai era și asta? O cârpă, un șervet atârna la una din ferestrele Adelheidei. Atârna acolo așa, în soare, fără îndoială la uscat, vântul îl legăna ușor.

Locotenentul iese, cercetează minuțios șaua și hățurile, strânge chinga și se urcă pe cal. În timp ce coboară dâmbul, își ridică ochii o clipă spre șervet, e încă tot acolo. Oare au hotărât Adelheid cu Holmengră că soțul ei, Willatz Holmsen, nu știe să se țină pe cal și că trebuie ferit de exploziile artificierilor? Să-i fi fost o oarecare teamă să iasă din mersul la pas?

Coboară pe drum, observă că jos totul e pregătit pentru explozie, dar că oamenii se apucă de altceva. Își mână calul până în dreptul lor și ordonă:

– Trageți!

Oh, locotenentul nu era nicidecum un om care să poată fi contrazis! Muncitorii reveniră la explozibil, șeful de echipă se apropie și-l întrebă:

– Să tragă?

– Da.

- Ne-am gândit... Oare suportă calul o explozie?
- Se va obișnui.

Țeapăn și neînduplecat stă locotenentul acolo și știe foarte bine că e o metodă stupidă să obișnuiești un cal cu exploziile; dar rămâne.

- Vă rugăm, strigă muncitorii.
- Da, domnul locotenent n-ar trebui să stea aici, spune maistrul.
- Dar și Dumneavoastră tot aici stați, nu?
- Cu mine e altceva, eu pot să mă salvez fugind.
- Ne salvăm și noi, nici o grijă! răspunde locotenentul zâmbind.

Fitul arde, iar muncitorii se pun la adăpost.

Calul adulmecă fumul și e neliniștit, presimte că se va întâmpla ceva, locotenentul îl mângâie cu cravașa și îi vorbește. Știind că are atâția spectatori, se arată mai liniștit poate decât e în realitate, doar că strânge tare din pînteni, de parcă, la o adică, asta l-ar salva. Apoi își mângâie și iarăși își mângâie armăsarul, vorbindu-i.

Încă nu terminase când se auzi explozia. Următoarea clipă a fost un fulger de trăire; calul sări de la pământ, se năpusti în toate direcțiile și făcu câteva salturi într-o parte pe terenul pietros. Dar de data aceasta în șa era un călăreț care nu se lăsa zvârlit, degeaba, acum mergea parcă mai bine, în salturi zvâcnite, tot într-o parte, spre drum, dar ordonate, stăpânite; când se apropiară de cotul drumului mare, calul încetini pasul de la sine, din ce în ce mai mult, și ajunseră pe drum într-o stare perfectă. Apoi goniră spre dreapta, înspre case, și dispărură într-un nor de nisip.

Este duminică.

Micul Willatz umblă din casă-n casă și-și ia rămas bun de la camarazii săi, culegând atât onoare, cât și faimă, că doar pleca în Anglia, în lumea cea mare, și nu avea să se mai întoarcă. Gottfred, sărmanul, nu fusese compania sa zilnică, dar nici pe el nu-l va uita, da, îi dăruiește totuși câteva mărunțișuri care i-ar putea fi de folos lui Gottfred

de-a lungul anilor: un cocoș cu care să fluiere și un pieptene căruia îi lipseau câțiva dinți, unul dintre pieptenii doamnei Adelheid.

Apoi Willatz se îndreaptă spre casa lui Lars Manuelsen. Îi aducea în dar lui Julius un cal pe roate și o cutie plină cu tot felul de curiozități, Julius se uită în cutie și spuse:

- Robinetul nu este aici?
- L-a primit Gottfred.
- Într-adevăr? Atunci a primit și cutia cu culori.
- Nu, asta a primit-o tata. M-a rugat să i-o dau.
- Ce tot întrebi? spune mama lui Julius. Și nu mulțumești pentru ce-ai primit? Am spus și mai spun: Ai rămas un idiot!

Julius mulțumește pentru daruri, iar Willatz se simte cu adevărat jenat pentru că erau atât de modeste.

Apoi mama lui Julius ia de pe o grindă a tavanului o scrisoare și-l roagă pe Willatz să i-o citească, e de la Lars, de la seminar. Bătrânul Lars Manuelsen zace pe pat și doarme, e duminică, dar nevasta îl trezește din somn, că doar acum li se va citi scrisoarea.

- Dragi părinți! începe Willatz.
- Când a fost scrisă? întreabă Lars.

Willatz citește.

- Deci a făcut o lună pe drum.
- A stat o săptămână întreagă sus pe grindă, spune femeia.

Scrisoarea descria călătoria la Tromsø, orașul și viața de acolo, toate casele, toate vapoarele de pe malul mării, mii și mii de oameni pe străzi, era o scrisoare lungă, cu un scris migălos, citeț, școlăresc. Iar cât privește mâncarea, e mâncare bună în fiecare zi, dar nu destule felii groase de pâine, iar ceilalți seminariști i-au șterpelit felia de pâine și au păcătuț: dar el, fiul vostru, se lasă în grija Domnului.

- Să fi fost eu acolo! spune Lars din pat.
- Și ce crezi că ai fi făcut? întreabă nevasta.
- Nu auzi că-l flămânez?

Apoi în scrisoare era vorba despre învățătură, că erau îngrozitor de multe cărți de toate felurile, și o sală de clasă mai mare decât o biserică, și în plus o clădire făcută doar pentru mișcare, asta pentru binele mădularilor. Dar toate merg, fiul vostru are sădită în suflet acea credință neștrămutată pe care nimeni nu i-o poate lua. În încheiere, salutări pentru toți din casă și pentru Daverdana care-i în serviciu la locotenent.

Când Willatz era pe picior de plecare, Julius îl urmă afară, cei doi aveau atâtea să-și spună. Da, Willatz era atât de abătut și descurajat.

- Trebuie să-mi scrii, spune Julius.

- Da. Dar tu nu știi să citești.

- Ba da, dacă scrii cu litere mari, de tipar.

Willatz promise să scrie cu litere mari. Da, trebuie s-o facă.

- Ce-i cu mingea asta stricată aici? întreabă Willatz.

- Mingea? Ah, da, e cea pe care am pierdut-o noi. M-am dus din nou acolo și am căutat-o, dar putrezise. Nu vrei să vezi cât era de putrezită?

X

Așa trece toamna.

Holmengră a tras din greu de oamenii săi și și-a pus casa sub acoperiș, acum mai rămânea ca tâmplarii și zugravii să lucreze în clădirea cea mare. La fel a ridicat și zidul cheiului, jos, la țărm, și a început amenajarea unui teren imens pentru magazii, se descărcau mereu mine, terenul era minat în continuare, fiecare zi costa viața unei stânci.

Dar mâna de lucru numeroasă pe care o avea îi îngreuna procurarea de alimente și într-una din zile, după ce locotenentul se întoarse din Anglia, Holmengră se duse la el și îl întrebă, delicat și cu amabilitate, dacă ar avea ceva împotrivă ca un comerciant să-și deschidă o prăvălie

jos, la malul mării. Era vitală pentru el deschiderea unei asemenea prăvălii, cei aproximativ cincizeci de oameni ai săi trebuiau să facă în fiecare săptămână un drum lung după alimente, tutun, cafea și haine, asta le răpea din timp, iar unii dintre ei se întorceau beți-criță.

Locotenentul ar fi preferat ca toți acești străini să părăsească domeniul Segelfoss, dar Holmengrã avea un stil propriu de a prezenta lucrurile, astfel încât locotenentul și-a luat obiceiul să răspundă de fiecare dată afirmativ dorințelor acestuia.

- Când zidăria și construcția vor fi încheiate, iar muncitorii vor fi plecați, din ce vă mai trăi negustorul?

- Așa este, spuse Holmengrã, cererea de mărfuri va fi mai mică atunci, m-am gândit și la asta. Dar în primul rând vreau să zidesc și să construiesc cu aceeași mână de lucru încă mult timp de acum încolo.

- Care e următorul Dumneavoastră proiect?

- O moară de proporții mari, despre care i-am mai vorbit domnului locotenent.

- Și apoi?

- Apoi trebuie să deschid un drum până la moară.

- Asta, deci, în primul rând. Și în al doilea rând?

- În al doilea rând, voi avea tot timpul nevoie de multă lume pentru întreprinderea mea. Pot fi oameni care au familie, în cele din urmă pot fi mai mulți oameni decât ne închipuim.

- În cele din urmă veți face un oraș aici, spune locotenentul.

- Cu siguranță că aceste locuri au devenit mult mai agitate și mai aglomerate, dar un întreg oraș, nu, nu v-aș putea impune. De altfel, nu v-a trecut prin minte că locul acesta este propice unui trafic mare și unor activități intense? Are o coastă curată, apă adâncă până la mal, lemn de pădure, râu, cascadă, pământuri populate, câmpuri și pajiști și pășuni imense.

- Bunicul meu ar fi trebuit să audă tot ce spuneți, era

atât de întreprinzător! În ce privește magazinul de care vorbeți, unde ar urma să-l amplasați?

- Pe malul mării, pe mica bucată de țărm care îmi aparține.

Locotenentul își ridică privirea spre el.

- Îmi cereți mie permisiunea să construiți pe proprietatea Dumneavoastră?

Holmengră își înclină politicos capul și răspunde:

- Trebuie să spun că altfel nici nu m-aș fi gândit să o fac. Și, în plus, știam că dacă ați fi avut vreo obiecție, aceasta ar fi fost întemeiată pe motive serioase, astfel că în mod cert aș fi renunțat.

- N-am nicio obiecție.

- Vă mulțumesc.

- Ah - îmi dau seama acum - aveți intenția să construiți un antrepozit mare acolo, jos, și poate că aveți nevoie de spațiul de care dispuneți, iar atunci puteți construi prăvălia în imediata apropiere, pe terenul meu. Oricum, nu e altceva decât piatră acolo.

- Vă datorez multe mulțumiri pentru această manieră de reglare a afacerii, domnule locotenent, veți primi o rentă anuală pentru acest teren. De altfel, nu mă îndoiesc de clarviziunea Dumneavoastră, atunci când mi-ați dat voie să construiesc chiar la granița domeniului Dumneavoastră.

- Vă simțiți bine aici? Vi s-a ameliorat starea sănătății?

- Mii de mulțumiri, această vară a fost o adevărată binecuvântare pentru mine.

- Mă bucură mult ce aud, spune locotenentul...

Holmengră puse totul în ordine, se agită, plin de bani și de idei, priceput, executând construcții în piatră și lemn. Vedeti, nu mai avea nevoie de blană sau de o burtă mare pentru a impune, și chiar lanțul de aur părea că-l incomodează când trebuia să se așeze la masa holmseniană, astfel că adesea își încheia haina peste el. Nu, ceea ce impunea acum era caseta lui plină de bani, în

serile de sâmbătă, când plătea salariile. Unii din oamenii săi trebuie să-și fi dat seama de înalta sa competență, în fața căreia se înclinau cu respect.

Timpul trecea; cheiul cu magazinul era gata, iar negustorul sosi cu mărfuri. Era un țăran de pe coastă, îl chema Per și își scria numele P. Jensen, când pune pe cineva să i-l scrie, fiindcă el nu știa. Era un ins ignorant și meschin, dar în ceva era neîntrecut: în avariție, în arta de a aduna bănuții și de a-i ascunde. Răspundea cerințelor acestor locuri și acționa cu băgare de seamă, aducea doar acele produse de care lucrătorii aveau nevoie, vedeți, nu se întindea mai mult decât îi era plapuma. Oamenii îl numeau Per din Bua, era un tip masiv, cu ochii congestionati, avea trăsături comune de țăran și privirea fulgerătoare. Era atât de simplu, îmbrăcat cu haine grosolane, dar îi ținea pe toți la distanță, chiar și pe nevastă-sa, chiar și pe copiii săi, îl interesau doar alimentele și mărunțișul. Aceasta era concepția sa de viață și religia sa, nu-i ieșea niciodată din minte și chiar atunci când se folosea de măsurătoarea cu cotul sau de cântar i se întâmpla să se surprindă că e pe cale să-și procure mici avantaje din vârful degetelor. Oamenii evitau să-și trimită copiii la prăvălia lui, iar dacă totuși o făceau, atunci copiii erau instruiți să-și țină ochii bine deschiși.

Holmengrâ îl adusese pe omul acesta din arhipelag deoarece era rudă îndepărtată cu soția lui. La început Holmengrâ îi dăduse doar un teren, nu fusese vorba de nici un fel de comerț, micul negoț nu-l privea pe regele Tobias.

- Am aflat, spuse Holmengrâ, că oamenii nu prea au încredere în tine, Per.

- Nu au? întrebă Per.

- Nu! Sunt preocupați să cumpere cinstit pe banii lor și se plâng de felul cum măsoară și cântărești.

- Uite, măsoară de un cot! spuse Per.

Holmengrâ îl cercetă, îl puse deoparte și zise:

- Oamenii se plâng șefilor mei de echipă. Bertel din Sadvika are un băiețel pe care îl cheamă Gottfred.

- Își pierde vremea pe aici în fiecare zi.

- Bertel l-a trimis după cafea. A primit cafeaua în șorțuleț și a plecat acasă. Așa e?

- Da, o jumătate de livră de cafea.

- Dar Bertel a trebuit să vină în persoană aici s-o cântărească.

- E așa cum am spus, zice Per, de ce nu cumpără o livră de cafea în loc de o jumătate?

- Dar chiar și o jumătate de livră nu trebuie să fie mai puțin de o jumătate de livră.

- Dar cât trebuie să fie într-o jumătate de livră de cafea, puteți să-mi spuneți? întrebă Per. O jumătate de livră de cafea nu e o afacere, odată ajunsă în șorț nu mai face două parale.

- Băiatul a primit prea puțină cafea, ai cântărit prea corect.

- La fel de bine s-ar fi putut să aibă o gaură în șorț. Nu știu.

- Dar a trebuit să cântărești încă o dată cafeaua pentru Bertel.

- I-am adăugat foarte puțin. Am făcut-o numai din bunăvoință.

Holmengră zice:

- Nu da oamenilor prilej să se plângă de tine, Per.

Mai târziu Holmengră se văzu din nou în situația de a-i face o observație lui Per, dar nu folosi la nimic, minunatul Per din Bua nu se putea abține, iar oamenii nu mai aveau deloc încredere în el. Totuși era singurul la care să poți merge, iar dacă erai atent și cu ochii în patru puteai foarte bine să faci comerț cu el. Ah, acest straniu, stupid Per din Bua trebuie să fi crezut că va trăi o veșnicie, iată de ce era atât de aprig la câștig și nu se mai sătura.

- Am primit o propunere din partea unui oarecare P. Jensen, care ține o prăvălie jos pe malul mării, sau cam

așa ceva, îi spune locotenentul lui Holmengrâ...

Cât de departe era el de un P. Jensen, cum se pricepea să-l reducă la nimic pe acest P. Jensen! Nu făcea rău, dimpotrivă, era calea cea mai bună, având în vedere că Adelheid era de față și asculta.

- Este Per din Bua, răspunde Holmengrâ. V-a adresat o propunere...? Holmengrâ era profund mirat.

- Mi-a scris. Dorește să deschidă o sală de dans, o baracă pentru dans, sau cum se cheamă.

- Nu, că Per ăsta din Bua... izbucnește domnul Holmengrâ și dă din cap.

- I-ar putea aduce un mic venit suplimentar, atâta timp cât sunt muncitorii aici, îmi scrie el.

- Hm! E de la sine înțeles că domnul locotenent nu a...?

- Nu, de fapt, nu i-am răspuns, spune locotenentul, surâzând atât de indiferent, ca și cum P. Jensen ar fi fost mai mărunț decât o muscă.

- Bineînțeles că nu. Dacă îmi permiteți, voi sta puțin de vorbă cu bunul Per din Bua. Cu siguranță că am greșit când l-am adus pe omul acesta aici. Doar că e căsătorit cu o rudă de-a mea, o rudă îndepărtată, vară de gradul doi, sau ce-o fi, altfel nu m-aș fi gândit la el. Acum trebuie să văd cum să-l expediez de aici.

Locotenentul ascultă atât de indiferent toate astea, poate că nici n-a auzit, stă doar la masă și-și termină cina, se gândea și clipea. Doamna Adelheid întrebă din politete:

- Are familie?

- Da, o familie destul de mare, băieți și fete.

- Poate că nu o duce bine?

- Ba da, foarte bine, e înstărit.

După masă locotenentul se retrage în apartamentul lui. Ah, micul Willatz, năzdrăvanul, plecase, nu mai pune nimeni întrebări copilărești, nu mai cânta nimeni; pianul tace. Dar Willatz o duce bine în Anglia, învață lucruri bune și frumoase, scrie că a învățat să înoate și să danseze, cântă și la pian, iar în rest merge la școală. Scrisorile de la

Willatz erau bucuria tatălui și niciodată nu așteptase ca acum poșta. Așa cum s-a înțeles cu Willatz înainte de plecare, scrisorile erau întotdeauna adresate mamei pentru ca să le poată citi ea prima; ea era întotdeauna atât de bună să deschidă scrisorile imediat și să le citească cu glas tare soțului ei, fapt pentru care îi era recunoscător. Pentru a nu o mai împovăra mereu, trimise o dată menajera să-i ducă doamnei numeroasele sale scrisori; dar Adelheid îi trimise imediat vorbă să vină.

- Ați pierdut din vedere că azi au sosit scrisori de la Willatz.

- Așa, de la Willatz, mulțumesc.

Spunea că învață să vorbească limba și că de-acum putea citi câte puțin, deși îi erau străine atât cuvintele, cât și scrierea. Uneori îi era dor de tine, dragă mamă, pentru că erau 40 000 de cuvinte englezești și se temea că nu le va putea învăța vreodată. Aici în Anglia nu era zăpadă, dar era rece și urât, iar noaptea dormea cu fereastra deschisă ca să se călească.

Avea un nou profesor de dans, pentru că cel vechi se spunea că și-ar fi luxat piciorul, dar domnul Xavier Moore spunea că nu era prea ordonat. În încheiere mama trebuie să-i transmită salutări tatei și să-i aducă aminte cât de plăcută fusese călătoria în Anglia.

- Mulțumesc, hm!

Când vru să plece, ea îl reținu spunându-i:

- Acum e a doua oară că-și amintește de Dumneavoastră din călătoria în Anglia.

- Da, a văzut multe lucruri noi și interesante.

- O călătorie pe care eu am refuzat-o.

- Vă pare rău? Întrebă el uimit.

- Da, răspunse ea și se îndreptă spre fereastră.

Pauză. Apoi continuă:

- Dacă v-aș ruga din nou, dacă v-aș implora acum, nu mai pot suporta, el este printre străini, singur, iar domnul Moore cine este? Întrebă ea și se întoarse.

- Puteți fi sigură, dar...

- Fereastra deschisă noaptea... Îl și derutează, nu de aceea l-am trimis, ca să învețe patruzeci de mii de cuvinte; o mie este destul.

- Cred că aveți dreptate.

- Nu vreau să plec la Hanovra, ci la el, mi-a părut rău în fiecare zi de când a plecat. Nu doream să merg acasă, departe de mine acest gând.

- Dacă n-ar fi fost iarnă... încep el.

- Atunci m-ați lăsa să plec?

- Cu cea mai mare plăcere. Adică, să nu mă înțelegeți greșit, dar bineînțeles atunci când veți dori...

- Mulțumesc, Willatz. Atunci plec. Sunt foarte fericită.

Ah, acum ar fi putut s-o întoarcă pe degete, ar fi putut s-o ia în brațe și să o ducă afară din salon până la el, iar ea s-ar fi ținut bine și nu ar fi scâncit dacă el ar fi lovit-o de ușă. Poate că aștepta o explozie de entuziasm din partea ei.

- Nu, stau aici și vă împiedic să citiți celelalte scrisori, spuse el și făcu o plecăciune înainte de plecare.

- Willatz!

- Mă duc să pun la punct plecarea Dumneavoastră. Plecați imediat?

- Da, mulțumesc. Dar, Willatz..., spuse ea și se apropie de el, era destul de umilă, cu capul plecat. Când ea deschise ochii și îi văzu expresia feței, înțelese că nu mai avea nici un rost; că era prea târziu; în acest cap încăpățânat de arab hotărârea era de nestrămutat.

Atunci el lovi. Acum avea, în sfârșit, întreaga putere; cea pe care ea a avut-o ani în șir; lovi:

- Nu mai e nimic altceva... de natura asta.

Nu făcea totuși puțin cam devreme uz de triumful său? Ar fi trebuit s-o cunoască mai bine pe Adelheid, ea nu se prăbuși și nu-și lovi capul de pereți, dimpotrivă, se îndreptă și spuse cu multă stăpânire de sine:

- De natura asta? Voiam doar să vă întreb în legătură

cu o blană... o blană pentru Willatz. Dacă aş putea să i-o dau?

Pauză.

- Bineînţeles, răspunse el. Mulţumesc că mi-aţi amintit. Dacă aşa este obiceiul în Anglia, ca să poarte blană şi copiii.

- Nu, poate că nu. Nu ştiu. De fapt, n-are importanţă.

- N-am nimic împotriva. Interesaţi-vă. Asta face oricum cinste inimii Dumneavoastră de mamă.

S-ar fi putut spune că întreaga poveste cu călătoria îi era acum indiferentă. Pregătirea, călătoria şi toate celelalte, poate că-i venise această idee numai ca să-şi îmbuneze bărbatul, pentru a-i da ocazia să se arate mai indulgent faţă de nehotărârea ei. N-ar fi fost chiar imposibil ca în ultima clipă să fi renunţat la călătoria în Anglia, care a survenit atât de periculos de repede, dar Holmengrâ a fost cel care avea să-i dea curaj şi entuziasm. Holmengrâ spuse la masă:

- Şi eu voi pleca. Mă aşteaptă copiii.

- Dar trebuie să mergeţi mult mai departe.

- Până în Mexic. În Munţii Cordilieri.

- Gândiţi-vă, dacă m-aţi însoţi până în Anglia!

- Ar fi o mare onoare pentru mine.

Atât doamna, cât şi locotenentul îl privesc.

- V-am înţeles bine? Când plecaţi? Întreabă doamna.

- Când ordonaţi, doamnă, răspunde domnul Holmengrâ, cu o plecăciune.

- Nu, niciodată nu m-aş...! exclamă doamnă, stupefiată: Aţi putea pleca imediat?

- Peste câteva ore, cu plăcere.

- Închipuiţi-vă ce şansă!

- Voi face tot ce-mi stă în putinţă pentru a vă fi de folos, doamnă.

Locotenentul întreabă:

- Aţi putea să vă părăsiţi oamenii?

- Mai devreme sau mai târziu tot trebuie s-o fac. Şi am

câțiva șefi de echipă care vor rămâne pe loc, nu-i așa?

- Dar, dacă am înțeles bine, până la primăvară copiii Dumneavoastră n-ar putea veni aici.

- Nu vreau să-i aduc aici până la primăvară. Dar am multe lucruri de pus la punct în Mexic. Adică nu multe, bineînțeles, doar câteva, anumite afaceri, și am nevoie de timpul care îmi rămâne la dispoziție, trebuie să vând câteva întreprinderi, două sau trei întreprinderi și ceva avere. În total nu mare lucru, dar am nevoie de timp pentru a rezolva, nu-i așa?

- Desigur, fără să fie un sacrificiu pentru Dumneavoastră, pot să vă însoțesc până în Anglia, vă voi fi foarte recunoscătoare, spuse cu sinceritate doamna.

Locotenentul făcu semn din cap cum că este de acord.

- Doar cu condiția să nu vă grăbiți plecarea din cauza soției mele.

- Nicidecum.

- Poate că altfel n-ați fi plecat decât peste două-trei luni.

- Fără îndoială că aceasta a fost prima mea intenție, dar acum copiii îmi scriu că deja mă așteaptă.

- Se pare, Adelheid, spune locotenentul, că vă veți bucura de compania plăcută a domnului Holmengră și de experiența rară a unui mare călător.

Așadar, totul era în regulă.

*

În tot răstimpul în care Adelheid a fost plecată, locotenentul nu părea să-i fi dus lipsa, chiar dimpotrivă, se învioră la trup, la suflet și fu mai activ decât înainte. Ce spectacol! spunea menajera, domnișoara Salvesen. Acum îl vedeai pe drumuri, călare sau pe jos, și făcea comisioane pe la dijmași și pe la vecini, dădea personal instrucțiuni în legătură cu zonele de pădure de unde se putea tăia lemn pentru iarnă, lucru pe care nu-l mai făcuse de ani de zile,

și dădu dispoziție ca toate vehiculele pe roți să fie reparate pentru primăvară. Oare la ce se gândea în timp ce mergea cu uniforma descheiată, cu degetele mari vârâte în buzunarele de la vestă, fredonând? Probabil că se minuna el însuși de spiritul său de inițiativă și pentru a nu se dovedi în chip vădit mai voios decât înainte, dădea ordine pe un ton scăzut, ceea ce nu însemna însă că ordinele lui nu erau îndeplinite numaidecât. Scăpase de o povară? Această ființă condamnată la declin, unde a ajuns? Chiar neglijând probleme exterioare de solvabilitate, având în vedere că avea bani în buzunar, locotenentul devenise un bărbat mai liber, își pleca mai puțin și mai rar capul în pământ și nu mai medita la praful de pe drum. Iar serile nu mai făcea deloc pe pașa întins pe canapea, lăsând-o pe Daverdana să-l surescite, dându-i fiori în inimă din celălalt colț al camerei, nu... nicio mare, niciun val. Într-o seară se întâlni din întâmplare în hol cu fata cu părul roșcat, iar ea stătea lipită de perete și paltonul lui era agățat tocmai acolo, confundând-o cu paltonul: Ce... a, tu erai, copilo? E atât de întuneric aici, apoi intră la el și își turnă cu mâna tremurândă un pahar bun cu apă. După ce străbătu de câteva ori camera, începu să-și facă veșnicele pasiențe.

Dar mai târziu, după ce se mai imprimăvără și doamna se întoarse acasă, recăzu oare în vechea stenahorie? Nici gând, începu să fredoneze și bineînțeles că acum nu se putea opri imediat. Astfel continuă să fredoneze încă vreo câteva luni, ca și cum nimic nu-l deranja, da, și făcea tot atât de multe lucruri ca și înainte de sosirea doamnei; omul acesta făcea totul din plin. Voia oare ca astfel să deruteze lumea de pe domeniu?

- Vă aud fredonând? spuse doamna Adelheid.

- Ce păcat! Ați auzit? răspunse el. E un obicei prost. Îl voi combate.

- Nu, de ce?

- Pentru că normal e să fredonați Dumneavoastră, care vă pricepeți, iar eu să tac. Dumneavoastră nu cântați rău.

Eu fredonez doar pentru mine însumi și mă îngrozesc la gândul că m-ați fi auzit.

- E bine ca cineva să fredoneze aici, pe domeniu, spuse ea.

- De când Willatz a plecat, ați rămas doar Dumneavoastră să cântați, Adelheid, dar tăceți.

- Ce să mai spun. După o pauză începu din nou: În timpul călătoriei am văzut o pereche ciudată, deosebit de ciudată.

- Într-adevăr.

- Da, erau neobișnuiți.

- Mă faceți curios.

- Chiar așa? Erau căsătoriți. Într-o zi își zâmbeau unul altuia și dădeau mereu din cap, erau în armonie, se sărutau, vorbeau împreună, își urau noapte bună.

- Iar a doua zi?

- Făceau același lucru.

- Ciudat. Ce fel de cuplu mai era și acesta?

- Așa erau toate cuplurile.

Tăcere. Locotenentul era luat prin surprindere. Avea sentimentul că stă de o parte a calului. Doamna Adelheid continuă:

- I-am urmărit în timpul călătoriei. Am să vă mulțumesc, Willatz, că mi-ați dat prilejul să-i văd.

Locotenentul făcu o plecăciune și spuse:

- Mai e ceva?

- Nu, nimic, răspunse ea. Erau căsătoriți, se iubeau, erau fericiți.

- Hm. Dacă vă înțeleg bine, Adelheid, ar fi trebuit să semăn și eu puțin cu ei?

- Dumneavoastră și cu mine; credeam că amândoi am putea învăța puțin de la ei. Nu știu.

- Mă scuzați că iau acest scaun o clipă, spuse locotenentul așezându-se. Nu pentru a face socoteli, dar se pare că doriți într-adevăr ca lucrurile să se petreacă altfel între noi.

- Am dorit-o și mai înainte, nu vă amintiți? Dar am întâmpinat rezistență.

- Foarte rău.

- A fost cum nu se poate mai trist, spuse doamna cu lacrimi în ochi. Și n-a avut decât darul să mă rănească. Dar fie și așa.

Bineînțeles, trebuia să se arate din nou de nezdruccinat, acest încăpățânat, căci zâmbea strâmb, iar craniul său părea un fier roșu. O rugă doar să-și amintească:

- Ați fost respinsă?

- Niciodată n-am auzit...! N-am fost? N-am fost respinsă de două ori? N-ați spus că nu mai este nimic?

Pauză.

- Hm. Nu că vreau să vă interoghez, dar am fost eu acela care ani în șir mi-am închis ușa cu cheia?

- Dumnezeu, nu, eu am fost aceea. Și v-am rugat de fiecare dată să mă iertați. Și ați spus de fiecare dată da și totuși eu nu m-am iertat. Nu știu ce să mai cred.

Locotenentul trebuie să fi fost dintr-o dată descumpănit, se aplecă înainte și o privi fix, părea că nu înțelege nimic. Vorbea din prostie sau viclenie, voia să-l scoată din minți?

- Știu foarte bine că am exagerat atunci, continuă ea, n-ar fi trebuit să vă pedepsesc atât de mult timp. Ah, înțeleg acum și regret.

- În primul rând, nu cumva înțelegeți greșit situația atunci când doriți să mă pedepsiți? Pentru ce să mă pedepsiți?

- Da, vedeți... Deci nu vă pot pedepsi? Pe propriul meu teren?

- Aveți un teren propriu?

Chițibușării... Iar acum îndrugă într-adevăr un discurs lung, la care se gândise probabil ani în șir, dar care îi părea atât de grosolan acum, când se simțea atât de aprinsă. Ah, erau cuvinte mult prea tari și prea directe,

nepotrivite cu firea ei: Cum ați venit — ați venit la mine? Aveați dreptul, nu vi se putea refuza. Așa a început. Nu era camera pregătită, nu eram eu însămi pregătită, stăteam și priveam marea, stăteam și ascultam poate ceva din interiorul meu, nu aveam niciun scaun pentru Dumneavoastră fiindcă erau lucruri pe scaune... Da, într-adevăr, doar de câteva ori am pus ceva pe scaun ca să nu vă puteți așeza. Și apoi le-am pus la loc, nu-i așa? Am sărit să iau lucrurile de pe scaun. Dar atunci erați deja indispus, ursuz. Priveați ceasul, vă înclinați și plecați. În momentele acelea simțeam un fior rece și nu vă mai rețineam. Doar n-ați pretinde că trebuia să cerșesc. Apoi plecați, venea următoarea dată. V-ați fi așteptat cu siguranță ca între timp să nu mă fi gândit la altceva decât la modul în care v-aș fi putut fi pe plac data viitoare... Scuzați-mă, ar fi trebuit în acest caz să meritați acest lucru. Dar ați venit ca și mai-nainte. Ați venit, de fiecare dată ca și înainte. Sunt inoportun? spuneți. Dar vi se părea de necrezut. Vă supărați atunci când se dovedea într-adevăr că erați inoportun. Aș fi putut fi ocupată cu ceva, aș fi putut să fac tocmai niște însemnări într-un caiet de-al meu, sau poate aș fi putut picta într-o noapte albă de vară, sau nu trebuia să mă gândesc la altceva pe lumea asta decât să fiu cu totul pregătită pentru Dumneavoastră? De ce? N-am fost învățată cu astfel de sacrificii, am venit dintr-o casă mare și nu știam să stau la dispoziția cuiva. Și ce-ați fi spus, de altfel, dacă aș fi venit să vă deranjez eu pe Dumneavoastră și veșnicele Dumneavoastră cărți, devreme sau târziu? Așa a fost. Văd că zâmbiți, așa că tot ce v-am spus fără doar și poate vi se pare o neghiobie, o cumplită neghiobie. Dar așa a fost.

- N-am să zâmbesc.

- N-o să zâmbiți? Veți găsi cu siguranță altceva cu ce să mă umiliți, într-o clipă. Ah, Dumnezeule, n-ar trebui... vreau să spun că am greșit venind aici.

Pauză.

- Tăceți? Și asta înseamnă ceva.

- Doriți să vorbesc?

- Nu, nu vorbiți, că e oricum un război al cuvintelor, din nou. Nu, dar m-am gândit că ați putea spune ceva, câteva cuvinte, ați putea să mă liniștiți. Nu există mângâiere în mintea Dumneavoastră? Nu știu de ce trebuie să fim mereu în discordie, în timpul călătoriei mele n-am văzut decât cupluri care erau mereu în armonie. Iar acum v-am cerut împăcare și v-am întins mâna, n-ați putea aprecia asta? Aș fi vrut să fac ca lucrurile să fie ceva mai firești între noi, de două ori v-am rugat, am plâns...

Poate că descoperise ceva înțelept în explicația ei, deja obosit de luptă, oricum locotenentul îi răspunse doar:

- Este prea târziu, Adelheid.

- Da, așa ați hotărât și cu asta basta. N-am știut nimic când ați venit ultima dată, ați fi putut să-mi spuneți că e pentru ultima oară, m-ați fi putut preveni. De ce nu m-ați prevenit? M-aș fi schimbat atunci, aș fi reflectat imediat și v-aș fi cerut iertare. Dar nu, n-ați făcut decât să tăceți. V-ați spus în sinea Dumneavoastră că aceea era ultima dată, fără să mi-o spuneți și mie. Nu a fost corect din partea Dumneavoastră, deloc!

- Ați spus atât de des că mă cunoașteți bine.

- Da. Desigur. Dar n-am crezut că era ultima oară, a fost o surpriză.

Locotenentul chibzui bine, îndelung, și spuse... vorbea cu cuvinte obișnuite, bine stăpânite:

- Ca să nu facem scandalul și mai penibil decât este, hai să terminăm. Nu va fi altfel decât este deja, de aceea ne putem dispensa de scena aceasta. Dacă am cădea de acord acum, Adelheid, nu ar trece o săptămână și același joc s-ar relua, vorbesc din experiență. Ați venit să mă pedepsiți din nou. Am risipit mulți din anii noștri cei mai buni stând tot timpul în gardă, și unul și celălalt. V-ați folosit tertipurile, v-ați practicat artificiile, și eu m-am lăsat agasat, dar acum s-a terminat. Suntem amândoi destul de înaintați în vârstă,

cel mai bun timp al nostru a trecut, nu mai putem juca rolul de îndrăgostiți puri. Iată ce gândesc, atât în numele meu cât și în al Dumneavoastră.

- Da, da, deci nu mai este nimic. Deci nu mai este nimic! Doamna Adelheid se gândește dând din cap. Deodată spune: Înaintați în vârstă? Sunteți primul care mi-o spune, în tot timpul călătoriei mi s-a spus doar contrariul. Dar, mă rog, nu trebuie să vă rușinați că sunteți grosolan dacă asta vă face să vă simțiți bine.

Locotenentul se ridică.

- Știți ce experiență am avut? întrebă ea enervată. Mi s-a întâmplat ca atunci când mergeam împreună cu fiul meu să fim luați drept frați.

În acel moment diavolul puse stăpânire pe el și răspunse disprețuitor:

- Gândiți-vă, s-a făcut Willatz chiar atât de mare? Atât de matur?

După care locotenentul se retrase.

Acest incident n-avea să fie nici ultimul, după cum nu fusese nici primul, în anii care urmau locotenentul și doamna au mai avut multe ciocniri. Dar fermitatea sa de nezdruncinat învingea de fiecare dată, niciodată nu mai cedă. Cu toate acestea nu găsea, desigur, nicio plăcere în acest exercițiu de asprime, îl costa multă stăpânire de sine, înfrânare, autodisciplină. Această capricioasă și înțepată Adelheid de Hanovra îi înrobise totuși, cândva, inima și simțurile. Altfel de ce ar fi dat târcoale ușii ei ani în șir? De ce dracu s-a condamnat de bunăvoie la virtute, cruțând oricare femeie din împrejurimi, dacă nu din cauza ei? De câte ori n-a fost pe punctul de a pune capăt tracasarilor sale prin a-și cuprinde soția și a o ține strâns, prin a o duce... a o duce cu forța de om nebun până în apartamentele ei, ah, da! Se și vedea făcând-o, își auzea propria gură suspinând cuvinte violente: Am să vă învăț... Am să vă învăț eu, nă răvașo, draga mea. Era în stare să stea pe canapea și să trăiască totul în închipuire. Ajunse

chiar în situația de a se retrage în sine ca pentru a face acel salt să o cuprindă; și apoi reveriile sale se opreau. Totul îi mergea rău, da, foarte bine; dar încă nu fusese zdrobit. Omul trebuie să fie mai presus decât destinul său. Reflectă la consecințele unei asemenea violențe care ar fi dus la repetări continue, căci Adelheid nu voia să renunțe la nimic. Și atunci să-i fi pregătit el o viață total catastrofală? Exista o altă cale lipsită de violență indecentă. Viața conjugală trebuie condusă cu fantezie.

Locotenentul se purta cum îi convenea, el era omul superior, stătea în puterea sa să-și facă singur dreptate și nu o făcea. Ah, ce stăpân ciudat! Avea cea mai mare semnificație pentru el faptul că nu fusese rugat, nici forțat... pentru că, altfel, ar fi reacționat, oh! Hotărâse în sine să-și dovedească pe deplin superioritatea, soția lui putea fi liniștită. Cam în stilul gânditorilor umaniști din biblioteca lui.

Timpul trecea, locotenentul încărunga din ce în ce mai mult, se înveselea cu binecuvântatele sale cărți și cu pasiențe în fiecare seară. Divertisment cu totul nedemn pentru un Willatz Holmsen. Apoi se întâmpla să se ridice brusc și să tragă fără motiv de cordonul de la sonerie. Daverdana intra și făcea o plecăciune. Da, dar nu venea chiar imediat, nu în aceeași clipă, el însuși i-a impus să-și spele mâinile înainte de a intra. De ce? Voia să câștige timp, să se liniștească? Când Daverdana intra, locotenentul stătea cu amândouă mâinile pe masă și o privea mut. Avea o privire turbată.

- Ei bine, găsește el să spună, nu te-ai atins de nimic de aici?

- Nu, răspunse ea speriată.

- Ah, nu! De la vechea istorie cu alfabetul pe care l-a agățat invers, Daverdana nu se mai atingea desigur de niciunul din obiectele interzise din acest salon.

- Vezi, toate lucrurile astea au rămas de la Willatz, le păstrez. Îți amintești de Willatz?

- Da, cum să nu-mi amintesc.
- Bun. E în Anglia, crește, cât mama lui de înalt. Cum te cheamă deci?

- Daverdana.

- Nu-mi amintesc niciodată. Dar ești isteță, fetiço.

Asta a fost tot.

Dar Daverdana rămase acolo în picioare, ținea ceva în mâna fără să îndrăznească să-i dea.

- Vrei să întrebi ceva?

- Nu... Ba da, mulțumesc, spuse Daverdana. E un portret al lui Lars al nostru, dacă vă dați osteneala să-l priviți. Lars de la seminar.

Locotenentul nu ia fotografia, dar își pune mâna pe cea a fetei și o întoarce puțin, astfel stă și privește fotografia, cu obrazul aproape de al ei. Poate că astfel vroia să cerceteze dacă se spălase pe mâini sau poate a avut o mică dorință să țină o mână de față într-a sa.

- De ce să mă uit la fotografie? întreabă el.

- Asta i-am spus și eu, răspunde Daverdana, dar el, tata, m-a rugat s-o iau. Și a mai spus să vă mulțumesc mult în numele lui Lars.

Iată-l pe feciorul lui Lars în straie grozave de oraș și cu un lanț imens la ceas, un fiu de pescar deghizat, o față imensă, vulgară.

Locotenentul făcu semn cu capul că a văzut destul.

- E nemaipomenit! spune tânăra fată. Da, da, a împrumutat hainele ca să se fotografieze în ele.

- A împrumutat hainele?

- Da, și ceasul. Iar inelul pe care îl are în deget l-a luat cu împrumut de la un coleg, așa scrie el. În curând vine acasă.

Locotenentul dă din cap în semn că acum în orice caz văzuse destul. Dă drumul mâinii Daverdanei și o lasă să plece.

Un protejat de-al său doar nu putea să împrumute haine ca să se fotografieze, trebuia să pună capăt acestei

situații. Ah, dar locotenentul trebuie să dea de capăt mai multor probleme, acasă, la Willatz în Anglia, la servitori, la seminarist, la negustorul din Bergen, banii se scurgeau din păcate, locotenentul își mută din nou inelul pe mâna stângă. Niciodată nu se mai sfârșeau sâcâielile sale. Și apoi Willatz avea, fără îndoială, să vină acasă în vacanță, era un adevărat domn acum, un „master” de mulți ani, a învățat să călărească, dar nu avea cal în grajd la întoarcere. Acasă, iată, problema era deci cum ar putea să-i facă rost de cal.

Ciudat, dar locotenentul începuse să-l aștepte pe Holmengră, cum de era posibil? Poate pentru că însemna bani pentru el și salvare și remediu la toate. Iar în seara de vară în care domnul Holmengră debarcă cu copiii și servitorii săi, locotenentul se învioră și călări el însuși până la debarcader și îi aduse acasă la el.

XI

Au avut loc mari schimbări pe domeniul Segelfoss și prin împrejurimi, moara era gata și pusă în funcțiune, zumzetul ei se auzea până la țarm, Holmengră conducea totul ca un rege, ceea ce și era. De ce băteau clopotele câte o oră zilnic în mica biserică? Regele murise la Malmö – domnul Holmengră îi luase locul! Cât era de activ și cum făcea ca totul să fie în mișcare. Când debarcaderul a fost terminat și când se construi un zăgaz, nu trecu multă vreme și un vapor enorm aruncă ancora, venea din țări îndepărtate și aducea secară, la bord erau marinari străini care coborau pe uscat cu pălării lucioase ce le acopereau părul închis la culoare și vorbeau o limbă ciudată. Era un basm demn de regele Tobias. Chiar și pentru locotenent, acolo sus, pe domeniul său, a fost un eveniment momentul în care împreună cu domnul Holmengră au fost invitați să supeze la căpitanul englez, elegant și somptuos. Avea Holmengră ceva de-a face cu acest supeu? Avea doar de-a

face cu toate lucrurile. Mai târziu căpitanul și ofițerii de vas fură invitați la locotenent la prânz. Au fost zile de sărbătoare.

Iar aceste evenimente aveau efectul unei binecuvântate renașteri în împrejurimi. Toată secara aceasta care se transforma în făină făcea aproape imposibilă foametea sau lipsă de mâncare prin aceste locuri; dacă nu mai exista altă ieșire, puteai apela la regele Tobias să cumperi pe credit, dar deocamdată puteai primi de lucru și mânca o pâine de la el. De necrezut cum se lumina viața, lucrătorii cu ziua puteau mesteca tutun de toți banii pe care-i câștigau, iar țăranii care aveau cai transportau marfă cu căruța și câștigau bani ca să-și plătească impozitele și să-și cumpere lucruri de la prăvălie. Fără capăt era progresul și binecuvântarea! Însuși domnul Holmengrâ părea că se simte bine și prosper, aerul pădurii de brad și activitatea care-i plăcea i-au refăcut sănătatea, iar în privința profitului nu era nici un pericol, he, he, nici un pericol iminent, probabil! Sau cum? Nu trimiteau negustorii din împrejurimi sau din depărtări ambarcațiuni cu zece sau șaisprezece vâsle ca să ia încărcături de făină? Iar situația nu evoluase astfel încât să impună construirea unui birou și a unei locuințe pentru șeful antrepozitului acolo jos, la debarcader? Acum Segelfoss deveni oficiu poștal, escală pe traseul de-a lungul coastei, pentru vasele de la Vads la Hamburg care veneau tot a treia săptămână din sud și din nord, descărcau aici poșta și mărfuri pentru a fi din nou încărcate cu făină pentru toate provinciile din nord. De fapt, era destulă bătaie de cap pentru un șef de debarcader, avea poșta și biroul de expediție, ținea evidența afacerilor, nota toate scrisorile, supraveghea muncitorii de pe chei, supraveghea greutățile și măsurile. Nu trecu mult timp și se văzu nevoit să-și ia un ajutor, căci afacerile prosperau mult. Numai Per avea o prăvălie mare și primea lăzi și butoaie cu fiecare vas, iar după Anul Nou urma să obțină dreptul de a vinde băuturi alcoolice și

atunci aveau să sosească și mai multe lăzi și butoaie; cine și-ar fi putut imagina un sfârșit la toate astea!

Dar peste tot și peste toate guverna însuși domnul Holmengrâ, zeul. Valora cât toți ceilalți la un loc și cu toate acestea rămânea le fel de cald și cumpănit și atent în purtarea sa. Dacă l-ai fi oprit pe drum și l-ai fi întrebat ceva, nu i-ar fi plăcut să dea un răspuns într-o doară. După un timp fu nevoit să-și schimbe atitudinea. Oamenii se țineau de el, îl pândeau; dacă stătea de vorbă cu locotenentul ar fi fost în stare să stea în apropiere și să aștepte până ce termina și apoi l-ar fi atacat. A trebuit să învețe să-i expedieze scurt și răspicat: Mergeți la șeful debarcaderului! Întrebați pe șeful morii! Erau și din aceia care nu se dădeau bătăuți, erau insistenți; fuseseră la șeful debarcaderului, îl întrebaseră pe șeful morii, așa sunau răspunsurile lor cu obiecții... Domnul Holmengrâ fu obligat să recurgă la a treia metodă: aceea de a nu da atenție nici unei întâmpinări și de a nu răspunde niciun cuvânt. Vedeți, dacă ar fi știut să învețe de la locotenent adevărata manieră de a fi stăpân! Departe de el să fie mut, dar rareori formula o cerere. Nimeni altul nu impunea mai convingător distanța decât acest proprietar de pământuri superior, putea foarte bine să călărească singur până la unul din supușii săi și să-i vorbească, să-i dea ordine; iar acesta nu ar fi venit a doua zi pentru că ar fi avut și el ceva de spus.

- Ce vor oamenii? întrebă locotenentul stând, cum îi era obiceiul, în șa.

- Vor să-mi vorbească, cu siguranță, răspunse Holmengrâ. Văd printre ei și unul care se ține scai de mine, e brutar, a învățat meserie la Bergen, vrea să construiască o brutărie aici. Îl resping în fiecare zi, dar revine. În cele din urmă voi fi obligat să-i cedez o bucățică de teren, acolo, jos.

- Aveți ceva împotriva unei brutării?

- Dimpotrivă. După calcule omenești, ar trebui să fie

chiar în avantajul meu, dar...

- Puteți să-i dați un teren din proprietatea mea, spune locotenentul.

Pauză. Domnul Holmengră se gândește și spune:

- Am cele mai multe motive să fiu recunoscător pentru această nouă bunăvoință; dar nu trebuie să mă folosesc de ea. Azi este asta, mâine intervine altceva. Nici Dumneavoastră nu veți avea liniște.

După câteva clipe domnul Holmengră spune:

- Ar fi cu totul altceva dacă pentru o anumită sumă de bani ați dori să-mi cedați tot terenul până la promontoriu.

Locotenentul privește de sus, de pe spinarea calului, și se gândește: Atunci nu v-ați mai deranja de fiecare dată cu astfel de cereri.

- Dacă aveți nevoie de teren pentru construcția în folosul întreprinderii Dumneavoastră, nu m-aș opune deloc unui asemenea aranjament.

- Recunosc aici maniera de a gândi superioară și binevoitoare a locotenentului...

- De la chei și până la promontoriu, parcă așa spuneți.

- Da. Iar ca lățime, până la platou. Multă lume ar vrea să construiască.

Locotenentul dorea să-și continue plimbarea călare și spune:

- Ne mai putem gândi la asta. E adevărat că brutarul stă și așteaptă? Puteți face contractul.

Holmengră se înclină adânc și mulțumește.

- Vă mulțumesc în numele meu și al mai multor oameni. Dorește domnul locotenent să accepte același preț ca ultima oară?

Prețul. Locotenentul avu o mică tresărire, cu siguranță în momentul în care a făcut o legătură între bani și această afacere, în orice caz, bani destul de serioși. Dacă ne-am lua după prețul de ultima oară, atunci această bucată mare de teren ar valora o sumă, nu glumă.

- Accept prețul Dumneavoastră, spuse el.

Când călări înapoi spre domeniu, își scoase la un moment dat mânușile, își puse inelul la loc pe deget, apoi își trase mânușile. Salvare! gândi el, fără îndoială; rezolvare deplină, își zicea el pesemne.

Dar nici domnul Holmengrâ nu părea nemulțumit. În ciuda tuturor obiceiurilor sale, îi expediasse în ultima vreme pe cei care așteptau cuvinte binevoitoare: Șeful morii vă va anunța! Vezi, dă-i șefului debarcaderului acest bilet și vei primi un sac de făină! Pe brutarul străin îl lăsa ultimul și avu o întrevedere cu el.

În timp ce sta acolo și ducea tratative, vin spre el, în fugă, o fată și un băiat. Sunt copiii lui Holmengrâ. Fetița e mai mare. E îmbrăcată într-o rochie galbenă, băiatul e în roșu, amândoi au un aer exotic, cu tenul arămiu și ochi căprui. Aveau ceva de dincolo de zare: ceva robust, ceva barbar în forma nasului, iar buzele lor mature, pline le dădeau o înfățișare insolită. Dar sunt copii deștepți, au venit aici la Segelfoss doar cu spaniola în cap, dar în scurt timp au învățat o sumedenie de cuvinte norvegiene, sunt nordlandezi voinici care se simt bine și se zbenguie cât e ziua de lungă. Iată, prima sosește fetița, alergând, Mariane, zvăpăiată, plină de vioiciune, și frățiorul Felix după ea, amândoi cu capul descoperit, cu părul negru și fruntea îngustă, veneau ca o furtună, ah! Tatăl desface brațele și îi cuprinde. Poate fi fericit să-i vadă înflorind și strălucind. Lăsați-mă să vă privesc, spune el, iar ei înțeleg și stau o clipă liniștiți; apoi îl trag după ei. Dumnezeu fie binecuvântat, își spune cu siguranță domnul Holmengrâ, nu le-a stricat să vină la Segelfoss, e liniște. Toate merseseră bine, făcuse tocmai un pas mare, au venit el și copiii săi din casa lor de departe și s-au stabilit în alta nouă. De ce a făcut-o? Poate că vocea sângelui l-a chemat, probabil că o slăbiciune omenească l-a împins. Putea străluci în Cordilieri? Cât de singur și de străin s-a simțit după moartea soției, avea putere și mijloace, dar nu mai avea cui să-i demonstreze... Exista o insuliță cenușie

departe, știa despre o cascadă din Nordland, putea străluci acolo, la el acasă.

Împreună cu copiii se îndreaptă sporovăind înspre casa cea mare de lângă râu, s-a mutat de mult din casa locotenentului în propria sa locuință, dar laptele îl primește de pe domeniu. La început nu i-a fost prea ușor să-și găsească servitori, pentru că își construise casa din clădirea unei biserici: era cu siguranță bântuită de duhurile celor morți, cu siguranță că pereții miroseau a morți, a cadavru. Astfel că la început obținu câțiva din numeroșii servitori ai locotenentului care trebuiau să-și petreacă câteva nopți periculoase în casa cea nouă. Totul decursese bine, nu erau fantome și peste o lună Holmengră avea deja destui servitori; printre ei era și Marcilie, care fusese odinioară menajeră pe domeniu și servise în apartamentele locotenentului.

Holmengră pusese totul la punct și chiar o grădină era în curs de amenajare. Căminul său era destul de somptuos și de mare, se găsea în pădure, iar vuietul morii care funcționa zi și noapte ajungea până aici. Văduva unui avocat din apropiere, doamna Irgens, născută Geelmuyden, îi făcea menajul.

*

„Orion” acostează la chei, la bordul vasului se află master Willatz, tatăl și mama îi ies în întâmpinare călare. Descalcă și predau fiecare hamurile valetului său, ca și cum stăpânul și soția sa veniseră separat. Holmengră și copiii săi coboară, la rândul lor, până pe chei pentru a-l saluta pe tânărul Willatz și pentru a acorda atenție părinților lui.

- Uite că face cu mâna! spune doamna și începe să agite și ea mâna.

Locotenentul își scoate și el batista.

Era atâta lume pe chei, șeful antrepozitului stătea cu

niște hârtii în mână, iar ajutorul său ținea sacul cu poștă. Aceștia împărțiră câteva ultime ordine oamenilor lor. Per din Bua își închise casa și își îngădui pentru o singură dată o plăcere. Copii de toate vârstele stăteau pierduți și priveau vasul; mai în spate putea fi zărit Lars Manuelsen, cu barba lui roșcovană, în zdrențe și fierbând de curiozitate, la câțiva pași înaintea sa era fiul său Lars, seminaristul, care venise cu ultimul vas ce mergea spre sud, purta pânzeturi apretate și avea părul lung. Apoi vaporul face o manevră îndărăt, pătrunde lunecând până la chei și amarează.

Tânărul Willatz pășește pe uscat și își salută mai întâi tatăl, deși mama îi este mai apropiată. Căci mereu ea i-a plâns sau i-a zâmbit. Ce mare te-ai făcut! Bine-ai venit acasă! spune tatăl mândru, se vede că e mândru. Apoi fiul își îmbrățișează mama și o bate pe spate și îi răspunde la numeroasele întrebări. Ah, ce mare crescuse. Un adevărat bărbat, aproape de înălțimea mamei! Tânărul Willatz se îndreaptă spre Holmengră, îl salută, pe el și pe copiii săi, avea un aer atât de englezesc, atât de politicos și de matur. Caii încep îndată să necheze. Oare din ce cauză? Locotenentul îi privește, dar nu e nimic ieșit din comun. Cred că Elsa te recunoaște, cu siguranță, Willatz! spune doamna și râde fericită.

Seminaristul se apropie puțin, e atent și îi salută pe domni, iar locotenentul îi răspunde înclinând capul.

- Este Lars, după cum văd, spune Willatz. Îi cunosc pe toți, uite-l și pe Julius, tată, nu cumva ai slăbit?

- Chiar așa ți se pare, Willatz? E atâta gălăgie aici, Adelheid! Nu dorești să plecăm?

Se întorc și văd trei cai înșeuăți în fața lor. Cine e stăpânul calului străin? Locotenentul îi privește întrebător pe toți. Domnul Holmengră face un pas înainte și răspunde:

- Master Willatz, vă rog să nu mă refuzați, e o mică atenție pe care vreau să v-o fac cu prilejul întoarcerii

acasă.

Mare și fericită surpriză. Nu, acest Holmengră, rege peste toate! Un cal șarg, cu tot harnașamentul, pentru master Willatz! Cele mai fierbinți mulțumiri îi sunt adresate din toate părțile lui Holmengră și pentru o singură clipă pare să se simtă nesigur: când doamna își scoate mănuașă și îi mulțumește.

- Mă bucur. Deci vă place, doamnă, cu adevărat? Nu aveți pentru ce să-mi mulțumiți, deloc...

Calul este cercetat și mângâiat, o iapă de cinci ani, bine întreținută, zveltă, cu copite frumoase, chiar așa! Domnul Holmengră poate fi mulțumit, a făcut o alegere cum nu se poate mai fericită. Nu trebuie să dea nimic în schimb, doar locuise luni de zile la locotenent fără să plătească. Deci nu avea altceva de făcut decât să ofere gazdelor sale mici atenții de acest gen, bagatele de felul acesta.

- Dar nu mi-am închipuit că v-ați făcut bărbat în toată firea, master Willatz, spune el exagerând politico; trebuie să lăsăm căpăstrul mai liber.

Și astfel mama și fiul călăresc spre domeniu, aveau aerul unor oameni nobili și bogați, chiar și de pe vas se uitau pasagerii după ei. Locotenentul își lăsa calul în grija lui Petter, jumătate-laponul, și îl însoți pe Holmengră pe jos.

- Tânărul care vine în urma noastră îi este cunoscut domnului locotenent?

Locotenentul se întoarce, dă din cap că nu.

- Este seminarist. Mi-a cerut un post de profesor.

- Așa. Nu, nu-l cunosc.

- Indienii mei cei mici, așa le spun, au nevoie de învățătură. Mă gândeam că bunăvoința pe care i-ați arătat-o ar reprezenta o garanție pentru mine.

- Nu, nu e nimic. Se rezumă doar la șederea lui la seminar.

- Mă sfătuiți să-l iau de probă?

- Da, desigur. Este poate la fel de bun ca și ceilalți de

felul său.

Holmengră schimbă vorba:

- Intenționează domnul locotenent să taie lemn anul acesta?

- Poate. Voi vedea.

- Întreb fiindcă avem aici oameni care vor să construiască, dar le lipsesc materialele.

- Așa. Nici nu sunt prețuri proaste acum. Nici nu știi dacă mai rentează să aștepti. Am putea vorbi mai în amănunt despre asta?

- Da, mulțumesc. Poate peste o săptămână.

- Da, foarte bine, peste o săptămână. Voi examina cheștiunea.

Cei doi domni se despărțiră și o luară fiecare către casa lui. Seminaristul îl urmă pe Holmengră de-a lungul râului.

Ce bine că locotenentul nu se angajase imediat să-i dea chereștea de construcție anul acesta, e adevărat că nici nu mai avea de dimensiuni prea mari, totuși de dimensiuni apreciabile, din acel tip care se cere în Anglia. Nu, locotenentul intrase tare în pădure; dacă nu ar fi constrâns să vândă, atunci ar păstra pădurea așa cum era. Trebuie să fii cumpătat cu pădurea.

*

Casa Holmsen avea de profitat de pe urma acestei scurte vizite a fiului. Nu mai era atât de pustiu acum, la masă se vorbea mai mult decât înainte, sunetul familiar și prietenos al pianului se făcea auzit în salon. Era inevitabil ca în timpul discuțiilor zilnice tânărul Willatz să-i facă pe părinții lui să-i răspundă sau chiar să-și răspundă unul altuia și era inevitabil ca mama și fiul să cânte și să facă muzică în miezul zilei, când stăpânul casei se afla de fapt în apartamentele sale și putea auzi totul. Iată, o nouă trăire! Adelheid nu uitase nimic, pieptul ei era același, ah, Dumnezeule cât de nepământeală era vocea ei!

- Vino aici. N-ai văzut animalele, îi spuse locotenentul fiului.

Merseră la animale și zăboviră puțin. Desigur, nemaipomenit, cea mai nouă organizare, cu despărțituri speciale pentru vaci; noul jgheab mobil pe roțile pentru furajarea animalelor; porcii, scroafele masive care se plimbau pe acolo ca niște forme de animale geologice printre progeniturile lor; păsări, bibilici, cocoși tineri de luptă cu piteni ca paloșul... Bine!

Dar locotenentul iese imediat, vizitarea grajdului fusese doar un pretext, își conduse de fapt fiul spre țarm, la acea mică seră ciudată pe care o reparase și o scosese dintr-o paragină care durase ani în șir.

- Privește, spune el. Au reapărut câteva floricele. Rupe câteva din ele și du-le cui vrei tu. Ia-o pe asta. Și pe asta. Și chiar și pe cea pe care o ții în mină, dar mai ales pe aceea. Ai venit acasă, ia-le. Uite aici un boschet, cum se cheamă...

- Sunt trandafiri.

- Trandafiri probabil, adunați în boschet asemenea unui mic cântec, nu-i așa, asemenea celui pe care l-ați cântat înainte? Ia-i pe toți. Nu știu unde vrei să-i duci, fă cum crezi...

Fiul nu avea cui să-i ofere decât mamei sale, în apartamentele ei. Tatăl tace când aude asta, dar nu dă din umeri și nici nu-și încruntă sprâncenele, dimpotrivă, pare indiferent și se uită la ceas. Își aduce deodată aminte că are de inspectat pădurea și că trebuie să plece.

Hm, bineînțeles că era plăcut să-l aibă din nou pe băiat acasă, era sărbătoare acum, ușile dintre apartamentele părinților nu mai stăteau închise cât era ziua de lungă. Locotenentul se bucura mult de pe urma lui Willatz, deși... Hm... În ultimul an mai fusese câte ceva care să-l nemulțumească. Fiul a crescut parcă prea repede în scrisori și a început să semneze Will. De ce? Ultima scrisoare către mama lui a fost semnată totuși Bill, care

era același bun și vechi Willatz? Și în cele din urmă întregul nume avea să ajungă Bill Holmsen, un nume comun, lipsit de distincție. Locotenentul era capul dinastiei Willatz Holmsen și așa avea să rămână până la sfârșitul zilelor sale.

Fără îndoială că nici tânărul Willatz nu se gândea să știrbească numele familiei, numai că acum era atât de tânăr și atât de englez! Ah, dar ce minune e să fii din nou acasă! Și domnișoara Salvesen și toate fetele din casă și-au împreunat mâinile a mirare când l-au văzut cât se făcuse de mare, uite cum l-au salutat valetul Martin și ceilalți servitori, și au rămas muți, nu au cutezat să scoată un cuvânt de atâta admirație și respect. Doar băiatul acesta se născuse într-o noapte de Crăciun, nu-i așa!

Tânărul Willatz bătea toate drumurile călare, trecând pe lângă casele dijmașilor, călărea când mai repede, când mai domol și zărea chipuri la toate ferestrele și copii care îl priveau muți din pragul porților. După câteva zile se plictisise să se tot țină departe de ei, își lăsă calul și merse pe jos să-l caute pe Julius.

Și Julius crescuse, dar mai ales la picioare și la mâini, ah, ce mâini extraordinare avea! Chiar acum de altfel Julius părea cam ciudat, căci tocmai își tăiasse sprâncenele ca să-i crească mai stufoase. Văzându-l pe Willatz, îi ieși în întâmpinare ca și cum ar fi fost un vechi camarad și înjură astfel că mama îl auzi:

– Ei, drăcia dracului, tu ești, Willatz?

Willatz râde, că da, așa era. Se dă mai mare decât e de fapt și vorbește cu voce mai groasă decât are:

Femeia șterge un scaun cu șorțul și i-l oferă:

– Ce vizită! Vă rog să fiți bun și luați loc.

Frații și surorile mai mici ai lui Julius stau departe în toate colțurile casei și îl privesc pe străin, au crescut și ei, hainele le sunt chiar prea mici, ah, ce-au mai crescut! Ultima oară nu erau copii atât de mari în casa aceasta!

– Ce mare v-ați făcut, spune mama lui Julius. Aproape

că nici nu v-am recunoscut!

- Ah, da, au și trecut multe zile de când n-am mai fost pe aici, răspunde Willatz făcând pe bătrânul.

- Da, timpul trece!... Nu mai stați pe aici să vă arătați zdrențele, le spune ea copiilor.

Julius își îndepărtează brațele, cască zgomotos și viril și apoi spune:

- Ce voiam să-ți spun, vii din Anglia?

- Da, de la Harrow, din Anglia.

- Am de gând să mă imbarc în curând și să plec pe mare, spune Julius.

- Tu? întreabă mama. Ar trebui să-ți fie rușine să minți așa.

- Eu mint? Asta pentru că n-am spus-o până acum? Nu spun totdeauna tot ce gândesc, asta s-o știți.

- Am să-ți dau jos pantalonii și ai s-o iei la fund, îl amenință mama cu amărăciune.

Julius se schimbă, se alungește la față și se dă bătut. Când își revine puțin, se întoarce din nou spre Willatz.

- Ai suportat marea când ai venit înapoi?

Willatz răspunde:

- După câte știu, da. Dar au fost mulți cărora le-a fost rău.

Dar Julius își dă seama că nu mai putea fi o atmosferă bună acasă. Mama îl inhibă prea mult. Reușește să-l atragă pe Willatz afară și se simte imediat mai liber.

- Ai fost un porc, fiindcă nu mi-ai scris, așa cum mi-ai promis.

Willatz rămâne înmărmurit de ton și are de gând să se răzbune. Unde voia să ajungă acest Julius? Poate că ar fi trebuit totuși să vină călare în vizita asta.

- Ce-ți închipui, că n-am avut nimic altceva de făcut în Anglia? întreabă el.

- Da, se poate, da... Ce voiam să-ți spun, dacă vrei să vezi ce-am făcut în vara asta, n-ai decât să vii înapoi.

Julius mergea înainte, iar Willatz îl urmă. Ajunseră la

micul hambar cu fân ce aparținea locului și unde se ținea furajul pentru capre. Acolo Julius arată spre o grămadă de fân așezată într-un colț și spuse:

- Uite ce-am cosit.
- Da.
- Și l-am uscat, și l-am cărat acasă în spinare. Ți închipui că n-a fost chiar așa de ușor.
- Da, cred.
- Câte încărcături crezi că am dus?
- Grămada de colo? Întrebă Willatz.
- Am făcut-o pentru capra mea, dar e prea mult pentru ea. Mă gândesc să vând o parte.
- Chiar vrei să faci asta?
- Da, pentru că acum prețurile sunt mereu în creștere... Te-am văzut călare, știi să călărești?
- Dacă știi să călăresc? Doar ai văzut și tu.
- Dar nici nu-i mare lucru, spune Julius, că și eu am călărit de multe ori... N-aș vrea să-ți spun că ai fi putut să-mi scrii, continuă el și închide hambarul.
- Oricum n-ai fi știut să citești. Și n-am avut timp să-ți scriu cu litere de tipar.

Se vede că nu era pe placul lui Julius să fie atât de umilit, cunoștea un remediu:

- În ce privește cititul și scrisul, nici nu trebuia să merg departe să găsesc un ajutor: ce zici de Lars?

Willatz tace.

- Doar e fratele meu, continuă Julius și știe cu ceva mai mult decât noi doi împreună. Dumnezeu să te aibă în pază.

- Să văd dacă voi avea timp să-ți scriu la iarnă, spune Willatz timid.

Julius scoate din buzunarul pantalonului o bucată lungă de tutun și îi oferă lui Willatz:

- Nu, mulțumesc.
- Deci nu mesteci.
- Nu.
- Mă rog, nu e mare scofală. Dar eu, eu trebuie să mă

obişnuiesc cu tutunul ca să pot pleca la Lofoten. Dacă n-aş avea rău de mare! Trebuie să fii fericit să scapi de mare!

- Doar ai spus că vrei să mergi pe mare.

- Dar în ce priveşte călăritul, Lars trebuie să fi văzut destule la seminar. Acolo era un cal de lemn, căci un cal adevărat nu rezistă.

- Un cal de lemn? Da, dar eu am un cal viu, spune Willatz.

- Da, dar nu e al tău.

- Nu-i al meu? Nu ştii! E chiar calul meu.

- Nu cred, răspunde Julius scurt şi răspicat şi scuipă.

Willatz se înroşeşte brusc şi spune supărat:

- Eşti un prostănac.

Julius se schimbă şi se alungeşte la faţă şi lasă furtuna să treacă în linişte. În final spune:

- Da, da' Lars este acum imediat după decan. Va fi preceptor la Holmengrå. I-ai văzut pe Mariane şi pe Felix?

- Nu, răspunse scurt Willatz, încă supărat.

- Ba da, i-ai văzut la sosire, erau pe chei. Nu ştiu să vorbească, un cuvânt pe ici-pe colo, nu ştiu decât spaniola. Sunt unii care cred că-s păgâni, dar e o minciună sfruntată, aşa spune Lars.

- Ce mai face Gottfred? întrebă Willatz.

- Trebuie să-ţi spun adevărul că de fapt nu ştiu... Nu mi-ai putea vinde ceva de prin buzunarele tale?

- Nu.

- Nici măcar un fluier sau un briceag, sau aşa ceva?

Willatz scoate din buzunarul hainei un briceag cu mânerul încrustat cu perle, Julius îl examinează şi întreabă:

- Vrei să-l vinzi?

- De ce nu? răspunse Willatz.

- Cât ai dat pe el?

- L-am primit.

- Chiar am la mine patru şilingi, vrei să-l vinzi pentru atâta?

- Nu.

- Nu face nimic, spuse Julius, îți ofer șase șilingi bani gheață și restul în fân.

- Nu vând cuțitul, răspunde Willatz și îl băgă în buzunar. Din nou.

Apoi vru să plece. Nu, Julius nu mai era la fel de interesant ca altădată, nici măcar un camarad drăguț, se maturizase atât de urât, era respingător. Iată că din nou scui pă, vulgar și plin de importanță.

- Unde mergi? Mergi la Gottfred? întreabă Julius.

- Da, de ce nu? În parte mă gândeam la asta.

- Dacă vrei să asculți de sfatul meu, să nu te întâlnești cu Gottfred. Mă cam feresc de el.

- Așa.

- Nu pentru că este atât de hoț. E iute de mână precum calul de picior, așa cum spune o veche zicală. M-am trezit ba fără una, ba fără alta și după ce am văzut că-mi lipsesc trei sau patru lucruri, m-am repezit într-o zi la el.

- Te-ai repezit la el?

- Chiar așa. Ar fi meritat să vezi și tu, Willatz. Să-ți spun drept, n-a fost o joacă.

- L-ai lovit?

- Dacă l-am lovit? Da, cât am putut. Și atunci a recunoscut totul, toate ticăloșiile pe care le-a făcut. Bine, dragă prietene, am auzit atâtea din gura lui, încât aș fi putut să-l bag în pușcărie, dar n-am făcut-o.

Willatz tace și stă o clipă. Numai că dorea să scape de Julius, dar Julius se ținea scai de el și nu era prea ușor să-l îndepărteze. Voia neapărat să plece?

- Da, da, da, la revedere, spuse el.

- Nu se poate să pleci chiar acum! strigă Julius după el. Nu vrei să mergem pe coastă?

- Nu.

- Nu vrei să vezi capra? Și am și o muzicuță.

Julius nu primește răspuns. Rămâne o clipă și-l privește pe Willatz îndepărtându-se, îl vede pornind de-a dreptul

spre casa lui Gottfred, în câteva minute avea să fie acolo. Îi veni deodată să strige, apoi renunță, scuipă și intră în casă.

Gottfred era tot subțiratic și cu ochi mari, ca pe vremuri. Willatz îl găsi stând în prag. Se salutară și, cum Gottfred se sfia în fața băiatului bogat, nu aveau mare lucru să-și spună. Ah, nu! Nu era mai nimic de făcut cu acești camarazi ai săi! Crescând, Willatz se depărtase fără îndoială de ei, îi lăsase în urma lui, toți îl dezamăgeau. Gottfred era totuși cel mai bun dintre ei, așa slăbuț și tăcut cum era; dar nu trebuia să stea astfel în pragul ușii când venea un bărbat care poate dorea să intre. Gottfred nu pricepea lucrurile acestea.

- Am vrut doar să fac o plimbare, spune Willatz. Mă plictisesc să călăresc tot timpul.

- Te-am văzut trecând călare pe aici de multe ori, răspunde Gottfred, fericit că îl văzuse.

- Da, într-adevăr? E propriul meu cal.

- Da.

- Știai? întrebă Willatz, căci altfel ar fi fost jenant să se laude cu asta.

- Da, tata a auzit vorbindu-se.

- Crezi că aş putea să beau puțină apă? întrebă Willatz și aruncă o privire pe lângă Gottfred.

- Da, în bucătărie, răspunde Gottfred și o luă înainte.

Era o tindă foarte întunecoasă, fără ferestre, care făcea corp comun cu staulul de capre. Acolo Willatz primi apă dintr-un polonic de lemn. Nu mai băuse niciodată dintr-un polonic de lemn, era atât de gros încât era nevoit să deschidă o gură imensă și, nefiind obișnuit să bea astfel, își vărsă apă pe piept; îi trecu și setea.

- Ai tăi sunt acasă? întrebă el, și intră din nou în încăpere.

Da, mama era acasă.

Totuși, ce idee la Gottfred, să se posteze în ușă în calea omului. Lui Willatz n-ar fi trebuit să-i pese, dar, dacă își

amintea bine, aici, în casă, era și o fată ultima dată, și nici nu era chiar așa de mică și avea ochi pe care mereu îi pleca în pământ, ochi de un albastru închis.

Apoi ieși mama lui Gottfred, salută și îl pofti pe străin înăuntru.

- L-am rugat pe Gottfred să vă mai țină afară până termin de curățat podeaua, spuse ea. Era atât de urât la noi.

Willatz intră; podeaua era udă, tocmai fusese spălată. Dar nu era nimeni înăuntru, doar trei băieți, casa era deci goală. Willatz refuză politicos să aștepte cafeaua și îl chemă pe Gottfred afară din nou.

- Nu-mi amintesc de ea aproape deloc, dar sora ta nu-i acasă?

- Pauline? Ba da, dar s-a dus la prăvălie.

- E aproape la fel de mare ca tine acum?

- Da.

- E adevărat că Julius a sărit la tine? întreabă Willatz.

Gottfred pare puțin surprins.

- Nu. Ce vrei să spui?

- El a spus că a sărit la tine și te-a bătut.

- Da, dar nu ți-a spus măcar pentru ce?

- Nu. Ba da, a spus că i-ai luat niște lucruri.

- Asta a fost atunci, deci, spune Gottfred.

Pauză. Willatz nu înțelege nimic și întreabă:

- Ce i-ai luat?

- Luat? Nu i-am luat decât muzicuța înapoi. A ascuns-o acasă la el.

- Și te-a bătut atunci?

- Da.

- Te-a durut?

- Nu.

- Te-a bătut de mai multe ori?

- Ah, da. Mă bate pentru orice.

Willatz nu pricepe o boabă, dar se simte mișcat și spune:

- Să încerce numai să mă bată pe mine! Dar ai primit muzicuța!

- Da. Dar acum mi-a luat-o înapoi.

Willatz îl privește fix.

- Și ai de gând să i-o lași?

- Nu, nu știu. Nu, am să încerc s-o capăt înapoi.

- Dar nu e cazul să te rogi de el.

- Îi dau doi șilingi pentru asta.

- Doi șilingi? Pentru propria ta muzicuță?

- Așa a spus el.

Pauză. Willatz se pregătește să ia o mare hotărâre de om matur.

- Hai să mergem la Julius, spune el.

Gottfred mergea mai mult decât cu plăcere, Willatz era un bărbat.

Afacerea fu tranșată într-o clipă, Julius îi văzuse pe cei doi venind și le ieși în cale în curte, cu muzicuța în mână. O predă imediat, declarând că a luat-o doar în glumă.

Cei doi pleacă, se depărtează de acest personaj și de acel loc. Gottfred e covârșit de admirație:

- Ai văzut în ce viteză a adus-o? spune el.

Willatz se înfoaie:

- Atât i-ar fi trebuit, să nu se grăbească.

Stau în drum, pe punctul de a se despărți, fiecare spre casa lui, dar sunt atât de rar împreună, nu sunt grăbiți. Dacă Gottfred mai stă, poate vine și sora lui, și atunci i-ar putea însoți spre casă.

Willatz scoate un briceag și începe să cioplească o creangă, Gottfred vede cuțitul și tare ar avea poftă să-l țină puțin în mână, să-l atingă. Deodată Willatz închide briceagul și i-l dăruiește lui Gottfred.

- Uite, poți lua briceagul.

Niciodată Gottfred nu mai trăise un asemenea eveniment, totul se învâрте cu el, nu-i vine să creadă. Ia cuțitul și spune:

- Pot să-l țin în mână?

- E al tău, poți să-l păstrezi chiar și după ce plec eu.

Numai că Gottfred nu știa bine cu cine are de-a face și spuse, ezitând, privindu-l cu ochii lui neobișnuit de mari:

- Chiar îndrăznești? Și dacă tatăl tău întreabă de briceag?

- Dar e al meu! strigă Willatz cu un ton autoritar.

Atunci Gottfred nu mai insistă și mulțumi. Nici nu se mai afla pe drumul acela, era departe, nu auzea ce-i spunea Willatz: Iată că vine Pauline! E drept că Willatz nu era nici el mai puțin fericit, era o situație extraordinară. Iar Pauline se apropia din ce în ce mai mult.

Willatz se regăsi și spuse:

- Gottfred, în curând trebuie să-ncep să mă rad.

Gottfred rămâne dus pe gânduri și răspunde:

- De ce?

- De ce? Nu vezi? întreabă Willatz și își mângâie obrazii.

- Dar nu doare?

- N-are a face. Că doar așa nu mai pot umbla.

Iat-o pe Pauline. Zveltă și înăltuță, în haine negre de sărbătoare pentru că a fost la prăvălie, cu câte o bocceluță în fiecare mână, încălțată cu saboți de lemn și cu ochi pe care îi ține aproape tot timpul plecați.

Dacă s-ar fi îngrijit din timp să-și elibereze mâna dreaptă, ar fi putut da mâna, dar nu. Și iat-o stând acolo. Willatz spune bună ziua în aer, ea abia răspunde, cu un ton nesigur. Nu se înfiripă nici o conversație, iar ea privește numai la fratele său.

- Uite! spune Gottfred și îi arată cuțitul, râzând ciudat. Cine crezi că mi l-a dat?

Pauline îl privește pe Willatz și apoi se uită din nou în pământ.

- Să nu-l lași pe Julius să ți-l ia, îl previne Willatz.

- Mi-l pune tata bine, răspunde Gottfred.

- Atunci n-ai să-l poți folosi.

- Ba da, din când în când.

Willatz consideră că atunci cuțitul nu va fi cu adevărat

folositor și zice:

- Nu, ai să-l porți la tine în fiecare zi. Iar dacă Julius ți-l ia, atunci să-mi scrii mie în Anglia.

- Da.

Oare ce gândea Pauline despre o asemenea putere? Dar Pauline îl privea doar când vorbea, și apoi își plecă ochii.

- Are două lame, spune Gottfred ca pentru sine și nu-și mai ia ochii de la birceag. Și mai are și un cârlig.

- Cârligul este pentru agățat mănușile de călărie, explică Willatz. Dar eu mai am un cârlig din asta. Cum o mai duci? o întreabă pe Pauline. Nu ne-am văzut de atâta timp.

Nu, nu se înfiripă nicio intimitate, Pauline își ridică doar o dată privirea, roși și răspunse: Bine.

Asta a fost tot, și Willatz își luă la revedere.

Dar atunci începură să vorbească între ei fratele și sora. Willatz îi auzea în urma lui și, când se întoarse și privi înapoi, văzu că Pauline așezase amândouă boccelele pe jos și cercetă briceagul împreună cu fratele ei.

Nu, nu mai găsea nimic deosebit la vechii lui camarazi de-acasă. Pauline era ca toate celelalte și toate celelalte ca ea. Willatz se gândise pentru o clipă să vorbească puțin englezește în fața lor, ca să-și facă și ei o idee cum sună limba aia; dar nu.

XII

- Credeți că vin Coldevinii și anul acesta? i se întâmpla doamnei Adelheid să întrebe. Și nu se putea vedea pe figura ei dacă e nerăbdătoare să afle răspunsul.

- Nu, răspunse locotenentul, bătrânii au fost atât de contrariați de schimbările care se petrec la noi, încât nu vor mai călca pe aici niciodată.

Despre consulul Fredrik nu s-a rostit nici un cuvânt.

În săptămânile de vară nu se întâmplă mai nimic nou, doar că toate cele vechi se schimbau încet, încet la

Segelfoss și acesta devenea un loc tot mai populat. De aceea Per din Bua nici n-a mai așteptat Anul Nou ca să primească autorizație pentru desfacere de băuturi alcoolice și a început să vândă pe ascuns, doar cererea era atât de mare! Iar acest negoț învioră mult serile plictisitoare de duminică.

Se ridicaseră case ici și colo în jurul debarcaderului, totul se concentra în jurul cheiului, astfel că, privit dinăuntru, domeniul Segelfoss începuse să arate de pe acum ca un orășel. Acest loc, care nu demult fusese doar un țărm cu câteva hangare pentru bărci. Nu mai era nicio îndoială, viața oamenilor se schimbase de la venirea regelui Tobias pe aceste meleaguri. La casa lui Lars Manusen, de exemplu, nu apăruseră oare perdele la ferestre? Fiul lui, seminaristul, nu suportase, fără îndoială, să-și vadă casa părintească fără perdele, deși ar fi putut să mai aștepte. Dar oare nu începuseră oamenii din ziua aceea să-l întrebe pe Per din Bua care este prețul perdelelor?

Și, dacă așa stăteau lucrurile, se făcea oare ca un suflet creștin să rămână dijmaș? Era cu neputință. De mii de ori nu. Munca pe moșie, cositul pe terenurile necultivate, corvoada lemnului de foc din pădure, întreagă viața de dijmaș nu merita să fie trăită, doar puteai cumpăra făină gata măcinată la debarcader, făină cernută și albă ca neaua. Pământul merita lucrat doar pentru cartofi și dacă mai căutau furaje pentru capre în pădure, asta o făceau doar pentru picătura de lapte pe care o puneau în cafea. Și cui nu-i mai ardea să lucreze pământul n-o ducea deloc rău, se angaja la Holmengrâ și mânca pâine de la el. Sâmbătă seara primeau un bilet de la șeful de echipă, îl dădeau șefului de debarcader și primeau în schimb făină sau bani, după dorință. Asta da viață! Doar unii dintre ei, când ajungeau la strâmtoare, se împrumutau ca să-și cumpere cal și căruță și se ocupau cu cărăușia la întreprinderea lui Holmengrâ... și dacă făceau datorii? În

scurt timp puteau plăti atât calul, cât și căruța dacă doreau, pentru că parale câștigau și le zornăiau gologanii în buzunare când stăteau în fața tejghelei lui Per din Bua. În orice caz, șilingii nu mai erau acum o raritate. Până și fermierii din împrejurimi, dragi prieteni, se îmbogățeau din cărăușie, era un miracol, le dădea mâna să bea o ceașcă de cafea în plus chiar și după cină și se puteau plimba în toiul verii cu superbe cizme înalte. Până și medicul districtului, Ole Riis, începu să regrete că-și găsisese post în sud; în ultimele săptămâni cât s-a aflat aici și-a făcut necrezut de bine meseria. Ce dracu! spune Ole Riis, oameni care înainte nu-și îngăduiau să cheme doctorul pentru o febră tifoidă au ajuns acum să mă aducă de la două mile depărtare numai pentru un deget puțin zdrelit.

Dar nici noul medic de district n-avea de ce să se plângă. Ieșea pe orice fel de vreme și era chemat noaptea târziu sau dimineața devreme, devenise o modă să-l consulți, iar casa care nu avea suficienți bolnavi pentru a chema doctorul părea suspectă. Rău le mai mergea șarlatanilor și vracilor pricepuți în de-ale medicinei, erau condamnați la o viață sărăcăcioasă acum, îți era și milă să te uiți la ei.

Noul medic de district își propusese de mai mult timp să-i facă o vizită locotenentului de la Segelfoss, dar era prea ocupat. Nu din impolitețe nu fusese încă în vizită, spuse el când în sfârșit ajunsese acolo într-o zi, nu din impolitețe!

Îl primi doamna, ea era întotdeauna cea care primea pentru că nu avea nimic împotriva, da, poate că era și o mică distracție în singurătatea ei. Muus îl chema pe doctor, iar când îl vedeai, imposibilul ți se părea deodată posibil. Un doctor mic și ciudat, desigur un erudit în ale medicinei și bineînțeles destul de palid pentru a nu fi suferind cu stomacul, o înfățișare de om învățat, cu nasul mare, cu urechi mari, diforme și cu barbă rară. Este poftit

să se facă comod, aveau o mică sărbătoare azi, un dejun în cinstea lui master Willatz, care urma să se întoarcă în Anglia.

Tatăl și fiul intră în încăpere, amândoi îmbrăcați festiv, unul în onoarea celuilalt. Locotenentul îl salută pe doctor și schimbă cu el câteva cuvinte. Domnul Holmengră sosește cu cei doi copii ai săi, cei doi indieni, așa cum obișnuiește el să-i numească.

- Sărmanii, de ce să-i numiți indieni? spune doamna.

- Micii mei indieni, răspunde Holmengră. Ei n-au nimic împotrivă, vă rog să mă credeți, doar sunt urmașii lui Kuohtemec — și sunt deci, într-o anumită măsură, indieni.

- Cum așa?

- Mama lor era pe sfert indiană.

- Deci și ei ar fi cam o cincime, spune doctorul. Foarte interesant.

- Da, sunteți copii minunați! spune doamna și îi strânge pe amândoi la piept.

Masă nu dură mult, Willaz avea nevoie de timp să-și schimbe ținuta pentru călătorie, iar vaporul poștal era așteptat să sosească din clipă în clipă. Un observator fusese postat undeva, pe un loc mai înalt, ca să semnalizeze la conac.

Locotenentul ridică paharul și îi urează drum bun lui Willatz, mulțumindu-i pentru această vacanță.

- Da, Dumnezeu să te binecuvânteze, spune mama, să fii băiat silitor din nou! Ți-a dat tata destui bani?

- Da, mulțumesc.

- Du-te și te schimbă.

Doctorul Muus nu a avut nimic de spus. Poate că era bun cunoscător de vinuri, din familie pentru că atunci când bea, degusta cu un aer de expert. În general părea că nu dorește să se lase impresionat, un asemenea conac și-ar putea face oricine, fusese el și la alte mese simandicoase unde se băuse șampanie. Poate că doctorul fusese prevenit de predecesorul său, sărmanul Ole Riis;

poate că și amânarea acestei vizite protocolare să fi fost premeditată.

La cafea, doamna fu nevoită să întrețină conversația, soțul ei era abătut, se gândea la Willatz. El asculta politicos și făcea uneori încercări să răspundă, dar se oprea. Și rămânea așa. Se poate vorbi cu insistență, dar locotenentul tăcea cu insistență, tăcea cu consecvență, tăcea. Nu era întotdeauna atât de absent; trebuie să se fi întâmplat ceva cu el, cine știe.

Doamna se străduia în continuare:

- Veniți din nord, domnule doctor?
- Din Finmark, da. Noi, funcționarii, începem acolo.
- Ați avut mult de lucru de când ați venit aici, după câte am auzit.

- Mult. În special în jurul domeniului Segelfoss.

- Din cauza activităților și întreprinderii domnului Holmengră? Nu-i așa, domnule Holmengră?

Dar doctorul Muus e logician și răspunde:

- Ha, ha, n-ar fi de dorit ca activitatea domnului Holmengră să ducă la înmulțirea maladiilor.

Cu toții se uită unii la alții. Domnul Holmengră zâmbește și răspunde:

- Doctorul e gelos pentru complimentul pe care mi l-a făcut doamna. De altfel, fără îndoială că întreprinderi de felul celor pe care le-am pornit eu aici necesită o asistență medicală sporită, aducând și profituri. Așa e peste tot, sunt mai mulți oameni într-un singur loc și în orice caz mai multe cazuri de accidente. Există pericole de care nu știți să te ferești în viața obișnuită de la țară, o greutate îți poate cădea pe mână, o macara te ia pe sus, sau o manivelă te poate ambala. Ole Johan a fost lovit ieri de o manivelă.

- La el am fost acum, spune doctorul. Nu are cine știe ce, nu sângerează, e ceea ce noi numim o contuzie.

Doamna speră că cei doi bărbați se înțeleg bine acum și fuge o clipă după Willatz. Sărmana de ea, nu e chiar atât

de plăcut să-ți plece feciorul, să rămâi fără muzică, fără măruntele pălăvrăgeli.

Când coborî din nou, domnea o liniște deplină. Adusesese cu ea câteva cărți cu poze.

- Priviți aici, copii, Willatz vă dăruiește aceste cărți. Mâncați și prăjituri, vă rog, Mariane. Așa. Ia-o și tu pe aceea. Felix.

- E gata? întreabă locotenentul.

- Imediat. Ah, de n-ar pleca atât de departe! Nu are niciun sens.

- Dar nici nu e atât de departe, doamnă, o consolează Holmengrâ. Cu vaporul cel mare ajunge duminică.

Doamna zâmbește cam forțat:

- Da, iar duminică este chiar ziua potrivită pentru a ajunge în Anglia.

Domnul Holmengrâ zâmbește și el: nu, duminica englezească nu e chiar atât de amuzantă.

- Amuzantă? Nu știu ce ar putea fi amuzant în țara aceea.

- Doamna e germană, spune doctorul Muus.

- Da, slavă Domnului! răspunde ea fără să fie atentă la următorul cuvânt pe care îl spune.

În orice caz, acest bărbat mărunț nici nu era atât de simpatic cum se zice c-ar fi îndeobște oamenii mici de statură. Cerceta tablourile ca și cum ar fi descins dintr-o casă în care s-ar fi aflat și valori de artă. Ce credea el? Doamna își luă un aer de distincție și spuse:

- Într-un cămin englezesc te simți ca la hotel. Am fost în multe locuri și peste tot era la fel. Servitori îmbrăcați în livrea, masa pusă ca la hotel, doamne care se ridică de la masă imediat ce dejunul s-a terminat. Pentru prânz se sună de două ori. Prima oară pentru a anunța schimbarea ținutei, și a doua oară pentru prânzul propriu-zis. Vreau să spun că am cunoscut deosebit de bine obiceiul caselor mari pe vremuri, dar...

- Tatăl meu, spuse doctorul Muus, a participat ca tânăr

jurist la un congres în Anglia.

Îi lipsesc cuvintele pentru a-și exprima admirația față de oamenii și viața de acolo.

- Și pe deasupra nu e un popor muzical, continuă ea, angajează pe alții să le cânte acasă, angajează oameni să le cânte și în biserici.

Doctorul remarcă:

- Un popor atât de cultivat nu prea merge la biserică.

- Cât costă o orgă? întreabă pe neașteptate doamna. Începuse o luptă. O orgă, oricât de mică, doar câteva tuburi? Gândiți-vă, dacă am avea o asemenea orgă în biserică!

- De ce nu, răspunde Holmengră. Și dacă unul dintre profesori ar ști să cânte la orgă, atunci totul ar fi perfect.

Locotenentul se întoarce spre fereastră să vadă dacă nu se semnalează sosirea vaporului. Iar acum se gândea că Adelheid se obosise destul, voia să o elibereze și o rugă încă o dată să se ducă să vadă de Willatz. Începu să trateze afaceri cu Holmengră:

- V-am răspuns odată, în vară, că nu am lemn de construcții. Am mers prin păduri din nou și cred că voi tăia o parte. Dar poate că-i prea târziu pentru Dumneavoastră.

- Nu, deloc, este tocmai bine. Mereu vom avea nevoie de lemn de construcție de acum înainte. Care sunt dimensiunile?

- Mici. Șapte, opt palme, zece coți.

- Există dimensiuni mai mari în alte locuri. Lemn frumos. Cumpăr oricând.

Plantonul face semne... vaporul sosea.

Doamna coborî cu fiul ei. Willatz era în ținută de călătorie, tăcut; mama și fiul găsiră timp să intre în salon și să cânte de rămas bun. Ah, cum cântau cei doi, un duet la modă, o mamă-lebădă și fiul ei înălțau un cântec către ceruri.

- Doamna cântă? întreabă doctorul Muus ascultând. E o arie italiană?

Pe când își trăgea mănușile, în hol, locotenentul avea din nou inelul pe mâna dreaptă. Această curioasă schimbare a inelului de pe un deget pe altul nu putea avea nici un sens dacă se petrecea la un răstimp atât de scurt, era un obicei, un obicei prost.

Coboară dealul, întreaga societate merge pe jos, împotriva uzanțelor. Willatz se alătură celor mici, încep să fugă, ah, această Mariane era spiridușul cu cele mai lungi picioare! Doctorul și locotenentul vin ultimii, doctorul întreabă:

- Segelfoss a ajuns altceva decât era pe vremuri, după câte am auzit. Este locotenentul pe deplin mulțumit de toate schimbările?

- Dumneavoastră sunteți, domnule doctor? Da, mulțumesc, sunt mulțumit. Propriu-zis de unde sunteți de loc?

- Din Østland. De ce?

- Îmi amintesc doar de câțiva recruți cu care am făcut exerciții.

- Recruți?

- Să nu mă înțelegeți greșit, erau bărbați voinici, frumoși. Când vorbiți, îmi amintesc de ei. Cum spuneți că vă numiți?

- Mă cheamă Muus.

- Muus?

Doctorul își mușcă puțin din firele bărbii și spune:

- Iar Dumneavoastră vă numiți Holmsen?

- Da.

- Poate von Holmsen?

- Nu, doar Holmsen.

Cei doi erau oarecum chit; dar doctorul începu, din păcate, să râdă triumfător, iar locotenentul trebuie să-l fi privit mirat. În ochii lui se citea o indiferență, o distanțare, îl privea pe bărbatul scund de la înălțimi cerești și nu se înjosi să întrebe de ce anume râdea. Willatz veni înapoi la tatăl lui și spuse:

- Fii drăguț și ai grijă de Bella.
- Da, dragul meu.
- Cine e Bella? întrebă doctorul.
- E calul meu.
- Vai!

Willatz îl privi pe doctor, iar ochii săi împrumutară ceva din surprinderea tatălui.

- Calul meu de călărie, explică el.
- Când eram de vârsta ta, spune doctorul, știam latinește binișor. Tata și mama trebuie să aibă bucurii de la băieți de vârsta ta. Știi asta?

După care doctorul dădu părintește din cap spre Willatz.

Dar Willatz nu mai auzise vorbe atât de stranii; era de neînțeles, deși nu era o limbă străină. Era doar dintr-o altă lume.

Tatăl îi zâmbește:

- N-ai înțeles ce-a spus doctorul? Nu-i așa? Îți amintești că nu înțelegeai întotdeauna tot se spune Martin, nu?
- Martin, cine este? întrebă doctorul.
- Unul din valeții mei.

Stăteau pe chei, vasul ancoră, locotenentul și doamna urcară la bord cu fiul lor. Doctorul Muus îi urmă.

- O clipă, îi strigă locotenentul. Aș vrea să-l cunosc pe valetul Dumneavoastră Martin. Cu siguranță că e un om cultivat.

Locotenentul întoarse încet capul și răspunse:

- Data viitoare când veți veni în vizită la Segelfoss, de exemplu pentru a-mi spune adio, atunci intrați în clădirea aceea galbenă. Acolo îl găsiți pe Martin, valetul.
- Mulțumesc. Dacă la vremea respectivă veți mai avea încă o clădire galbenă și un valet Martin.

*

Domnul Holmengră hoinărește de unul singur, nu are

pe nimeni de seama lui care să-l însoțească, menajera, doamna Irgens, o ființă deosebită, desigur, se ocupă de pregătirea meselor, de provizii și de lenjerie și, în plus, este neîntrecută ca educatoare și la scrobitul lenjeriei domnului; dar nu cântă la nici un instrument, și nici voce nu are, nu, doamna Irgens nu se pricepe la muzică. Dacă domnul Holmengră și-ar fi dorit câteva ceasuri plăcute, ar fi trebuit să meargă până la domeniul locotenentului, acolo era altă lume. Nu era întotdeauna sigur însă că locotenentul se bucura de vizitele lui; nu, dar cum ar fi putut să știe? Locotenentul era mereu politicoș și prevenitor, dar rece și închis ca un domn de rasă ce se afla. Distinsa doamnă, dimpotrivă, putea adeseori să-și manifeste bucuria la venirea lui, ca și cum acest lucru ar fi avut o anumită însemnătate pentru domnul Holmengră. Făcea în așa fel încât găsea câte un prilej să treacă pe lângă doamna Adelheid când aceasta își făcea plimbările călare. Nu prea des, nu exagera, dar se întâmpla din când în când, un salut, o scurtă convorbire pe drum. De câteva ori locotenentul și doamna au trecut pe la el, dar fără să zăbovească, doar cu câte un comision și doar pentru a-i lauda odăile frumoase; ultima oară doamna a apărut singură și l-a rugat atunci pe domnul Holmengră să vină din nou, începuse să fie cam scump la vedere.

- Când îmi veți face onoarea să poftiți într-o seară la mine, Dumneavoastră și locotenentul? întrebă domnul Holmengră.

Doamna a mulțumit și a promis orice seară pe care ar alege-o dânsul. Și cât mai curând cu putință! a adăugat doamna cu un zâmbet. Era atât de drăguță.

Acum Holmengră stă pe chei, și e pregătit să-i abordeze pe locotenent și pe soția acestuia. Dorea să-i invite azi, chiar acum, pentru a-i distra pe acești părinți care priveau în largul mării și-i făceau cu mâna fiului lor aflat la bordul unui vas. Poate se gândise să-l invite și pe noul medic de district, domnul Muus, dar cu siguranță că el n-ar fi avut

timp chiar azi, rămânea pentru altă dată. Ah, Holmengrã avea un nemaipomenit dar al înțelegerii situațiilor, o fină intuiție, trebuie să fi pornit de la premisa că locotenentul ar fi preferat să rămână singur astă-seară, după despărțirea de fiul său.

Ar fi putut să-i cheme după aceea. Pe locotenent și pe soția lui.

Doamna Irgens a ținut să organizeze un supeu select, dar stăpânul s-a opus; nu, este vorba doar de un batog fin, cu vin de țară spaniol. Așa a vrut Holmengrã, avea o discreție sigură și nu dorea să forțeze nota.

Doamna Adelheid fu surprinsă să găsească acolo un pian cu coadă, nou, un divin Steinweg. Tocmai a sosit, spuse Holmengrã, iar acum se gândea dacă doamna ar avea gentilețea să-l încerce dânsa prima... Deosebita amabilitate de a-l încerca prima? S-a aruncat asupra lui ca o lebadă ce era și a inundat amurgul cu torentele armonii.

Putea cineva să o înțeleagă, pe ea, pe această femeie, Doamna? Vocea ei era stranie, profundă, delicată, violacee; dacă bărbatul ei cu trăsături beduine a crezut-o vreodată rece, cu siguranță că acum își schimbase părerea. Ce cântă? Foc și cenușă, ofrandă și iubire, sonate, corale, a durat mult timp, o jumătate de oră, fără partituri, și a fost nevoită să încheie pentru că nu-și mai aducea aminte altceva. Nu era nimic surprinzător în asta! Faptul că doamna termina de cântat o piesă și trecea fără să se gândească la alta, în toată acea jumătate de oră, fără să stea pe gânduri... Să fi fost răceală în sufletul acestei ființe? Lucru la care nici soțul ei, arabul, nu se gândise vreodată. Căci atunci i-ar fi fost indiferentă.

Doamna Irgens traversă salonul și mulțumi, o făcu atât de sincer: Permiteți-mi să mulțumesc doamnei!

- Dumneavoastră nu știți să cântați la pian?

- Nu. Am învățat puțin, ca toată lumea. N-am avut talent, dar a trebuit să învăț și eu puțin. De fapt, mai nimic.

- E un pian extraordinar, domnule Holmengră.

Doamna nu spuse mai mult despre pian. Nu, pentru că altfel bărbatul ei și-ar fi băgat gărgăuni în cap, doar își amintea cum decurseseră lucrurile cu orga. Acea orgă nefastă pentru biserică pe care bărbatul ei chiar avea de gând s-o cumpere, i-a spus-o și a întristat-o, pentru că ar fi putut să-și folosească mai bine banii. S-a plâns ea vreodată de vechiul pian de acasă? Defel. Dar cum să nu-și dorească totuși un pian cu coadă ca cel din fața ei? Neîndoielnic și-l dorea mai mult decât orice pe lume. Dar tăcea. Poate că dorea să evite ca domnul Holmengră să i-l ofere. Era bogat, un american! poate că îi trecuse prin cap că acest instrument, nefolosit în casa lui, ar fi fost pentru ea un dar minunat, așa cum fusese pentru Willatz calul. Ah, dar cât de ușor ceda acest bărbat! Dacă ea ar fi dat un semn cât de mic, Holmengră n-ar fi stat pe gânduri nicio clipă, dar ar fi considerat că un asemenea obiect este un dar prea puțin valoros.

Doamna nu putea, de altfel, să nu-l admire pe Holmengră. Câți ani avea? Cam de vârsta locotenentului; poate puțin mai în vârstă, cărunt ca și el, dar cu o față mult mai comună. Într-o viață zbuciumată, departe, în lumea largă, își șlefuisese stilul, era plin de tandrețe, de o delicată rezervă. Își amintea de supeul pe care căpitanul vasului englez l-a dat odată... Acum, în seara aceasta, recunoscuse la masă câteva din tacâmurile de argint de la acel supeu. Deci domnul Holmengră a fost cel care în secret aranjase totul.

Se înșela ea oare? Dăduse Holmengră dovadă de această delicatețe, ca și de altele, pentru a se lăsa descoperit? Doamna Adelheid nu știa nimic, atențiile lui nu ar fi putut, în orice caz, să fie mai pline de tact dacă ar fi fost cu adevărat îndrăgostit de ea. Bărbatul era ciudat și misterios; ce știa ea despre regii din Cordilieri?

Dar rareori acest bărbat deschidea porțițe dinlăuntrul ființei sale... pentru a dezvălui câte ceva din firea lui

bizară... Și atunci? Nimeni, fără îndoială, nu putea fi mai ermetic decât el, deși nu primise educația ca un cadou, nici prin amestec și nici prin formare. Doamna își amintea călătoria lor în Anglia, în compania lui. Calmul și amabilitatea lui erau nemăsurate, de dimineată și până seara, știa să se facă indispensabil, schimbându-se în funcție de situație, mereu interesant, mereu plin de atenții. Mai erau și alte femei la bord, dar nici uneia nu-i arăta interes, era chiar și o tânără frumusețe pe vapor, nepoata căpitanului, care avea obiceiul de a se lăsa admirată, se numea domnișoara Ottesen... domnul Holmengră pur și simplu nu a observat-o. Dar seara o anunță că secretarul legației daneze la Londra se află la bord, un bărbat distins cu suita sa, poate că doamna ar fi dorit să-i vorbească? Nu, dar de ce? a răspuns doamna privindu-l pe Holmengră. Iar el nu a avut nici un răspuns. Nu se putea stăpâni să nu zâmbească, amintindu-și; în rest, ea a pus la punct lucrurile spunându-i: Nu, mulțumesc, sunt în cea mai bună companie care există, a Dumneavoastră.

Astfel, acest bărbat trebuie să fi avut trăsături stranii: neglija pe toată lumea aflată pe vas, dar, deodată, fu impresionat de un bătrân secretar de legație. Ulterior îl observă în apropierea scării de pe punte, înclinându-se adânc în fața secretarului când urca sau cobora.

Acest impenetrabil rege Tobias...

- Cu siguranță că doctorul a fost chemat la vreun pacient, spuse domnul Holmengră privind pe fereastră; iată, barca tocmai a părăsit țărmul.

- Ah, doctorul! spune doamna. Sunt bucuroasă că nimeni nu se îmbolnăvește la noi și nu are nevoie de îngrijiri... Nu știu, ar fi neplăcut.

Bărbatul ei o privește.

- Dacă ar fi boală în casă, vreau să spun... Să trimiți atât de departe după medic, adăugă ea cu repeziciune.

Domnul Holmengră se apropie și zice:

- Mă gândesc dacă n-ar trebui să angajez un medic particular pentru întreținere și împrejurimi.

- De ce? întreabă locotenentul.

- Doctorul Muus e prea departe, poate e și prea ocupat. Nu ajunge destul de repede la bolnavi, iar oamenii mei vorbesc de mult despre asta.

Acum doamna se liniștise și avea o nouă imagine despre puterea domnului Holmengră: putea să-și angajeze un medic particular. Dar nu voia ca ea să fie părtașă.

- Să n-o faceți, spuse ea. Doctorul... cum îl cheamă?... Muus este și inteligent și conștiincios. Nu-i așa, Willatz, că domnul Holmengră nu trebuie să angajeze un medic?

- Nu, spuse locotenentul.

Domnul Holmengră lăsa chestiunea în suspensie:

- Doctorul Muus este cu siguranță destul de bun, așa le-am spus și eu oamenilor mei. Dar de plâns s-au plâns.

Locotenentul începe să se întrețină cu copiii. Îi roagă să-i arate fotografiile cu mama lor, erau multe pe pian, erau minunate, una din ele înfățișa o doamnă îmbrăcată cu veșminte indiene. Dacă își aminteau de ea? Da. Dacă nu avea și Mariane veșminte la fel de frumoase ca și mama? Ea da, și Felix avea asemenea îmbrăcăminte. Atunci ar trebui să vină într-o zi pe domeniu îmbrăcați cu aceste haine.

Doamna Adelheid observă acum pentru prima oară că privirea lui Holmengră era ținută pe furiș asupra ei. Cu siguranță că a fost doar o întâmplare și el spuse imediat:

- Mă gândesc că mi-aș fi dorit ca soția mea să o fi putut asculta pe doamna în seara aceasta. Avea și ea o deosebită sensibilitate muzicală.

*

Iarna, locotenentul nu tăie doar lemn de construcție pe care să-l vândă lui Holmengră, ci expedie și mici încărcături în sud, bârne de susținere de felul celor care se

folosesc în minele din Anglia și Belgia. Dar nu se opri aici, timpul trecea și i se părea că prinde gust pentru propria sa năruire, doi ani în șir tăie stâlpi de susținere din pădurea cea tânără. Oare unde voia să ajungă! Dar locotenentul avea desigur motivele sale să procedeze astfel, casa lui cea mare, datoria tatălui său la bancă, încă neplătită, stilul său de viață costisitor, cheltuielile exagerate, întreținerea lui Willatz la un colegiu pretențios din Anglia, totul făcea ca stăpânul de la Segelfoss să se afle într-o veșnică strâmtoare. De fapt nu înțelegea el însuși ce se întâmpla cu banii, un destin implacabil îi aspira din mâinile sale. Dacă n-ar fi devenit treptat tot mai filosof, probabil că n-ar fi suportat situația. Acum era și orga bisericii, putea să mai trăgăneze oare cumpărarea ei? Era o rușine că nu o cumpărase încă, domnul Holmengră ar putea să-și pună în minte să i-o ia înainte, și ce bine i-ar mai sta! Această biserică era acum ctitorie holmseniană, și să vină un străin s-o înzestreze cu orgă?

Dar niciodată nu au existat fonduri pentru acest mic instrument. Cât costă? Câteva sute, ce știa el, trei sute, poate mai mult. Vorbi din nou cu Adelheid despre asta:

- În ce privește orga pe care v-ați dorit-o odată, am făcut demersuri, spuse el - și spunea adevărul. Am nevoie de dimensiuni, nu am primit nici o dimensiune, trebuie construită o galerie pentru ea, dar nu este spațiu. Biserica trebuie extinsă.

- Nu, categoric nu! răspunse Adelheid. Vă rog să renunțați la orgă: Sunt alte lucruri mult mai importante.

- Vă gândiți la ceva anume?

- Nu. Mă gândesc la Willatz, și din nou la Willatz.

- Willatz este mare și deștept, merită bunăvoința Dumneavoastră. Pentru moment o duce bine, studiază la cea mai bună școală, își pregătește un viitor solid.

- Dumnezeu știe! spuse Adelheid.

- Ce vreți să spuneți?

- Nu știu dacă școala lui nu e exagerat de scumpă.

- Foarte scumpă. Dar, oricum, el este unicul nostru fiu.

Nu că doamnei i-ar fi lipsit înțelegerea tuturor lucrurilor, nici idei fixe nu avea, probabil că înțelesese zbuciumul soțului ei. Ar fi fost de preferat ca Willatz să stea în Germania acum, camarazii lui se făceau remarcați prin câte ceva! Oh! Ceilalți fii de lorzi puteau avea o casă întreagă, un maestru de ceremonii, servitori. În ultima vacanță Willatz fusese într-o excursie costisitoare cu școala în Franța, ca să învețe limba, iar anul acesta avea să meargă din nou.

- Scrie că vrea să-și cumpere haine noi... Nu știu, credeți că e necesar? Eu nu cred. Dar, oricum, n-ar fi cazul să-și cumpere terrierul despre care scrie.

Locotenentul răspunde:

- Aveți cu siguranță din nou dreptate, Adelheid. Și dacă aș fi cunoscut dorința Dumneavoastră dinainte, aș fi procedat în consecință. Dar acum e prea târziu. I-am trimis deja banii.

- Atunci așa să fie.

- E, la urma urmei, un fleac. Apropo, n-a scris Willatz despre un briceag? Un cuțit pe care i l-a dăruit lui Gottfred și pe care i l-ar fi luat un alt băiat?

- Julius. Dar pe mine mă roagă să cercetez și cred că am s-o fac mâine. Nu trebuie să vă...

- Plec oricum călare în aceeași direcție și, de altfel, cunosc și casele, am să lămuresc totul numaidecât. Azi e duminică și băieții sunt acasă.

Locotenentul se duce călare până la casa lui Gottfred. Bate la fereastră cu cravașa și îl cheamă pe băiat.

- Fiul meu ți-a dăruit un briceag, un cuțit, îl mai ai?

- Da, răspunde Gottfred speriat - nu, răspunde el abia ținându-se pe picioare. Se uită îndărăt, în fundul încăperii, după ajutor.

- Ți l-a luat cineva?

- Da, răspunde Gottfred.

Mama lui s-a aranjat puțin și iese.

- Așa s-a întâmplat, explică ea, tatăl lui i-a pus bine cuțitul, dar odată, toamna, a fost o zi nefericită, într-o după masă...

- L-a luat Julius? întreabă locotenentul scurt și precis.

- Da, răspunde Gottfred.

Locotenentul se întoarce spre el și dă din cap:

- Vei primi înapoi briceagul!

Și locotenentul se îndreaptă spre casa lui Lars Manuelsen.

Azi e duminică, fiul Lars, seminaristul, a venit în vizită acasă și stă în pragul ușii să-l salute pe locotenent.

- Cheamă-l afară pe Julius.

Lars se supune și se întoarce cu fratele său.

Julius nu neagă, dar ar vrea să spună ceva, să se explice, locotenentul face o mișcare agasată, ca și cum ar dori să descalece, iar Julius fuge în casă.

Lars rămâne în picioare, într-o poziție jalnică, până când fratele revine și predă cuțitul.

- Ai rupt lama, spune locotenentul.

- Nu, era ruptă dinainte, răspunde Julius, vă rog să mă credeți.

- Prima dată când te mai atingi de un lucru pe care fiul meu îl dă în dar cuiva, ai să simți gustul dumneaei! spune locotenentul pocnind cu cravașa.

Julius dispare cât ai clipi din ochi în casă. Ușa rămâne deschisă în urma lui.

De pe cal locotenentul îl aude pe Lars Manuelsen, tatăl, cum bodegăne înăuntru. Vedeți, Lars Manuelsen era acum un bărbat care lucra la întreprindere și câștiga bani, avea perdele la ferestre, un fiu care învățase la seminar, fiica Daverdana nu mai era nici ea o fată obișnuită, ajunsese de la un timp iubita ajutorului șefului de debarcader. Lars Manuelsen bombănea:

- Ce s-a întâmplat, Julius, te-a lovit?

Locotenentul tocmai dă să plece, dar se oprește brusc. Și îi spune lui Lars:

- Cheamă-l afară pe taică-tu!

Iar Lars se supune din nou. Bătrânul iese, era îmbrăcat cu o cămașă roșie, pânza era cumpărată de la Per din Bua, da, Lars Manuelsen devenise un adevărat bărbat.

- De ce bombăni? întrebă locotenentul.

- Eu? L-am întrebat doar pe băiat...

- Mi s-a părut că boscorodești.

- De altfel, dacă băiatul n-a rupt lama cuțitului, nu trebuie învinuit pentru asta.

- Ascultă, Lars, din nou ai furat oi de pe pășunea mea. Încetează, te previn.

- Cum adică?

- Că le furi încă nu-i nimic, aş mai putea închide ochii. Dar vinzi și pieile cu însemnul meu pe ele, jos, la prăvălie, astfel că Martin, valetul, trebuie să le cumpere din nou. Nu vreau să faci matrapazlăcuri cu pieile și blănurile de la Segelfoss.

- Să fur oi, asta chiar n-am făcut! Nu-i adevărat.

Locotenentul lovește din nou cu cravașa:

- Încă un cuvânt... și te trimit la pușcărie.

- Dragă domnule! spune Lars Manuelsen și gura îi tremură. Și, dacă s-ar întâmpla ceva că aş fi luat o oaie, atunci Dumneavoastră ar trebui să vă gândiți la numeroasa mea familie. Ar fi altccva dacă aş fi păgubit un sărac, dar Dumneavoastră, care aveți dare de mână... Tot ce pot să vă spun este că atât Lars, pe care-l vedeți colo, cât și Daverdana vă sunt atât de îndatorați, atât de recunoscători...

- Nu, du-l pe taică-tău în casă! strigă locotenentul furios. Apoi se întoarce spre fiu: Ce ți-a trebuit să stai aici tot timpul? Nu te privea nimic din toate astea; dacă te porți bine, n-ai ce regreta. Vrei să spui ceva?

Lars ezită, nu știe dacă să îndrăznească. Umil, nevoiaș, un flăcău zdravăn, un bivol cu capul plecat... Așa a rămas pe tot parcursul scenei.

- Nu sunt răspunzător pentru asta, spune el. Nu eu sunt

cel care a greșit.

Locotenentul vrea să plece.

Lars mai face câțiva pași și spune:

- Am studiat la preot un an de zile. Pentru că vreau să încerc să ajung ceva mai departe, voi continua să studiez.

Asta e, gândește locotenentul, țăranul care vrea cu tot dinadinsul să se degradeze devenind preot. Da, acum va studia mai departe! Nu era decât - filosofic vorbind - eternul circuit, nimic nu se pierde, Lars este prea leneș pentru a fi pescar.

- Mi-e tare rușine să vă rog, dar dacă Dumneavoastră, domnule, ați consimți să-mi întindeți o mână de ajutor pentru cât aş avea nevoie să studiez singur — un an de zile...

Nu era momentul cel mai nimerit pentru o asemenea scenă, pentru o asemenea cerere, poate că într-adevăr nu era momentul potrivit: după confruntarea cu cei doi păcătoși locotenentul își putea demonstra mărinimia. Oare nu așa trebuia să fie? Flăcăul Lars trăia din pâinea lui Holmengră, dar nu i se adresa lui Holmengră, venea la moșier, ca pe vremuri, la stăpânul de la Segelfoss, care avea totul în mână. Băiatul era de altfel fratele Daverdanei, iar Daverdana era o fată isteată.

- Aș vrea să iau lecții particulare, încheie Lars.

Locotenentul dădu din cap și răspunse:

- Te voi ajuta!

Scurt și precis, punct. Locotenentul se îndreaptă apoi spre Gottfred. O întreagă corvoadă, o treabă ridicolă de dragul unui briceag, dar locotenentul nu făcea nimic pe jumătate. Mama și fiul stau în pragul ușii. Pauline, cu ochii mari, stă și ea în ușă.

- Briceagul era întreg când l-ai pierdut?

- Întreg? Da.

- Ești sigur?

- Întreg? Gottfred se uită la mama sa.

Nu înțelege, nu era întreg briceagul? L-a stricat cineva?

- Da, cuțitul era întreg și strălucitor, răspunde mama, l-am ținut ascuns în ladă. Dar atunci, în ziua aceea...

Locotenentul își desface mănuașă, își deschide haina și își scoate propriul briceag din buzunar. Ah, acesta avea mânerul de argint și împodobit cu un cap de animal la fiecare capăt al plăselei și două lame strălucitoare și un cârlig pentru agățat mănuași. Locotenentul și l-a cumpărat el însuși într-o călătorie în Anglia.

- Willatz îți trimite în schimb cuțitul acesta, spune locotenentul.

Gottfred nu pricepe altceva decât că nu îndrăznește să ia cuțitul, stă acolo, roșu ca para focului, întinde de câteva ori mâna și apoi și-o retrage repede. O aude pe mama strigând: nu, e prea mult! Când Gottfred ține bijuteria în mână, e mut, nu mulțumește, abia când mama îi amintește, întinde mâna spre sa.

Locotenentul strânge mâna și înclină capul, locotenentul face chiar mai mult, îi ține mâna într-a sa, era atât de mică, ceva viu se mișca, o mână recunoscătoare de copil. Ce se întâmpla cu locotenentul?

- Te cheamă Gottfred?

- Da.

- Vino la mine mâine, la ora asta.

- Să vină la Dumneavoastră? întreabă mama. Chiar mâine?

- Mâine la orele douăsprezece.

Locotenentul dă pîteni calului și se depărtează.

XIII

Acum totul curge năvalnic, ca o lavină. Trec luni, trec ani, dar nu cu nimicuri monotone și calme, așa cum se scurge de obicei lunile și anii, ci în avalanșă, cu căderi, mai mari și mai mici.

Segelfoss și împrejurimile sale, așa cum fuseseră ele pe vremea când locotenentul era stăpân, erau de

nerecunoscut, la drept vorbind nimic nu pierise, dar totul își schimbase înfățișarea și firea și se schimbau în continuare, și oamenii, și lucrurile.

Gândiți-vă de exemplu la Coldevini. N-au mai venit niciodată. Nici anul acesta nu vin? i se întâmpla doamnei Adelheid să întrebe. Nu, nici anul acesta. Apoi a așteptat o vară și o iarnă pentru a întreba din nou:

- Ce ciudat că nici unul din ei nu vine. Nu vine vreunul din ei?

- Niciunul, răspunse locotenentul. Fredrik scrie că părinții au îmbătrânit foarte mult și preferă să stea acasă. Mă roagă să vă transmit salutări.

- Și doamna Fredrik, copiii?

- Nu scrie despre ei.

Doamna Adelheid tocmai a lăsat să-i cadă un ac pe podea și îl tot caută, îl ridică spunând:

- Dar Fredrik?

- El nu are timp... Ați pierdut un ac? Lăsați-mă să vă ajut.

- Mulțumesc, l-am găsit.

Nu, totul s-a schimbat, până și Coldevinii. Nu mai veneau. Și totul continua să se schimbe.

Nu fusese vorba oare odată ca Segelfoss să devină un district? Doar că acest fapt ar fi avut consecințe multiple, preotul Windfeld n-ar fi putut fi de acord cu un asemenea plan care i-ar fi redus serios veniturile. Dar cum zilele mele aici în nord sunt numărate, spunea el, faceți ce vreți.

Zilele lui aici, în nord... Doar avea planuri să se mute. Ducea o viață binecuvântată acum, o parohie mare și foarte puțină treabă, și apoi era aici de șaisprezece ani și voia să stea cât mai mult, prinsese rădăcini, își făcuse un cămin pe pământul acesta. Dar avea să plece în sud, desigur, era slujbașul bisericii, iar sufletele îl chemau în vreunul din satele din Østland. Să trăiască și să moară în Nordland? În Nordland? Să fie oare condamnat la o asemenea pedeapsă? C.P. Windfeld fusese un predicator

cu deosebit har și în plus a îmbogățit arhivele parohiei cu câteva însemnări privind noua biserică din Segelfoss... Să faci atâtea! Un asemenea om n-ar trebui să-și caute slujbă în sud! Cu ajutorul lui Dumnezeu nu avea să se împotrivească legii care prevedea mutarea preoților.

Dar cu ajutorul lui Dumnezeu apăruse perspectiva unui succesor, fiul lui Lars Manuelsen, Lars Larsen, care studia cu sârg.

Ah, acest Lars e un tocilar și un bucher fără pereche. A fost la Kristiania și a dat examen, s-a ascuns un an de zile, a băgat în el carte cu ghiotura, s-a prezentat din nou la examen și l-a luat. Pe când era la seminarul din Tromsø a început să-și spună Larsen, iar în satul natal, în calitate de preceptor al copiilor lui Holmengrål, nu mai putea să-și spună la fel; acum se numea de mai mult timp Lassen, L. Lassen. Mersese vestea studiilor sale, trebuie să fi fost stăpânit de forțe divine. Când episcopul veni în vizită, spuse: Dacă Lassen nu se cruță, o să moară, se pare că are de pe acum necazuri cu pieptul.

Ținutul se mândrea cu el și oamenii începuseră să înjure mai puțin totuși în apropierea tatălui lui, Lars Manuelsen; cu fiecare examen pe care îl dădea, numele său trecea din gură în gură și nu o dată venea vorba despre flăcăul Lars la tejgheaua lui Per din Bua. Numai să scape, spunea unul. Da, numai să nu dea ortul popii, așa cum a spus episcopul, zicea altul. Atunci, Lars va fi fericit, se auzea o voce, și ce e rău în asta! Tatăl, Lars Manuelsen, intervine: Vorbești ca o vită, ai băut?

Oh, oamenii trăncănesc.

E adevărat, din când în când gustau rachii la Per din Bua, era un loc animat unde se pălăvrăgea și se auzeau zornăind banii, un du-te-vino continuu, un loc unde erau butoaie cu cep! P. Jensen însuși devenea tot mai corpulent, mai bogat și mai respectabil, dar nu înceta să umble îmbrăcat ca țăranii, în haine țesute în casă. Toată lumea știa cum că un om cu situația lui n-ar mai înșela un copil la

cumpărături; dar vă închipuiți că în ciuda acestui fapt oamenii nu îl scuteau de bănuieli. Lumea continua, ca și înainte, să se socotească cu el și să lanseze insinuări când era cazul. În rest, P. Jensen își făcea datoria pentru bunăstarea oamenilor și a locurilor, nu avea ce să i se reproșeze. Când nu a primit permisiunea să construiască o sală de dans, i-a sfătuit pe tineri să folosească un hangar aflat în spatele promontoriului. Destul de ciudat, dar, nu se știe cum, locul devenise cât se poate de potrivit pentru reuniunile duminicale.

Dar cel care conducea tot și toate, domnul Holmengrâ, nici nu slăbea din pricina muncii, nici nu se îngrășa de trai bun. Blând și drept, își administra enorma să întreprindere. Acum plătea taxe în valoare de o sută de mii de daleri, iar în anul în care banii se transformară în coroane și øre, sumele deveniră deodată exorbitante pentru toată lumea, iar domnul Holmengrâ însuși a fost supus unei taxe de un milion. Se plângea oare? Nicidecum. Nu, nu s-ar fi văitat nici dacă ar fi fost impus cu două milioane. El era întruchiparea bogăției însăși. Acum era și proprietarul terenurilor învecinate cu domeniul Segelfoss. Întreprinderea, cheiul și docurile, magazinul, brutăria de lângă țarm, chiar dacă erau toate pe numele altora, îi aparțineau; de altfel, se știa sigur că avea mulți bani pe la diverși negustori de-a lungul coastei, în orice caz Henriksen din Utvaer era unul din aceștia, da, se presupunea chiar că proprietățile sale nu se opreau decât la marginea domeniilor lui Coldevin din Ytterioia care însă era prea bogat ca să-i poată veni cineva de hac.

Deci există și pentru el o limită.

În ultimul timp s-a luptat să înființeze un telegraf în aceste locuri, lucrurile au mers însă cam încet. A trebuit să trateze cu autoritățile. Oamenii erau convinși că dacă statul ar mai fi întârziat puțin să aloce sumele necesare, atunci domnul Holmengrâ ar fi construit o linie de telegraf pe propria sa cheltuială. De îndată ce statul a întrevăzut

acest pericol, a și trimis stâlpi de telegraf, sârmă și muncitori care au început să lucreze la instalații.

Iar moara zumzăia neîncetat. Unul după altul soseau cargouri imense cu grâne din Marea Baltică și Marea Neagră; în ultima vreme s-a adus și grâu, astfel că acum oamenii aveau cu o dorință mai puțin. Grâul... un vis, un fruct al sudului! Moara îl măcina, lumea îl cumpăra și, într-adevăr, făina albă de grâu intra în circulație, la brutărie apăru pâinea albă, iar terciul de pe masa săracilor era acum deschis la culoare. Era o adevărată minune că oamenii, îndeosebi pruncii, supraviețuiseră pe vremuri, pe când terciul nu era ca acum, alb ca zăpada.

Ce altceva și-ar mai fi putut dori? În împrejurimi se instalase un avocat, un tânăr atât de bun cunoscător al legilor, încât oamenii începură să-și mai supravegheze vorbele și gesturile. Nu mai era nevoie să străbați distanțe lungi sau să ajungi până la Parlament ca să-ți faci dreptate, avocatul Rasch putea să ți-o facă pe loc. Era binevenit. Înainte de sosirea lui, Holmengrã a dat dispoziție să i se clădească o casă.

Domnul Rasch a vrut să-i viziteze pe stăpânii domeniului, dar domnul Holmengrã a făcut așa fel încât să le fie prezentat locotenentului și soției sale chiar sub cerul liber. A fost o idee bună, iar cele două părți au fost recunoscătoare în egală măsură.

Ocazia a fost următoarea:

Inundațiile de primăvară rupseseră digul morii locotenentului și apele luaseră moara cu ele. Oricum, micuța moară amuțise de mai mulți ani, chiar imediat după ce domnul Holmengrã își construisese întreprinderea; dar și așa cum rămăsese, era totuși o mică proprietate, care aparținea domeniului... Or, acum dispăruse. Dar joagărul... existase și un joagăr. S-a dus și el. S-ar fi putut spune că moara și joagărul fuseseră luate de râu chiar după dorința domnului Holmengrã, părea uimitor, izbitor, cele două instalații stăteau în calea unui nou proiect al lui

Holmengră și iată că râul le măturase.

Domnul Holmengră nu ascundea faptul că ar fi vinovat pentru această nenorocire; îndiguise râul prea mult în sus, pentru plutărit, fiindcă lemnul de construcție îl căra din pădurea locotenentului.

Când locotenentul a plecat să vadă dezastrul, doamna l-a compătimit cu adevărat, într-atât de adânc îl mâhnise faptul că moara și joagărul tatălui său fuseseră distruse. A venit acasă la masa de prânz și a vrut să se întoarcă la locul catastrofei, doamna Adelheid îi ceru atunci permisiunea să-l însoțească, locotenentul tresări mai întâi și apoi îi spuse: Vă mulțumesc pentru compasiune. Luați-vă cizme înalte.

În ceea ce-l privea, Holmengră l-a luat cu sine pe avocatul Rasch și au mers pe urmele locotenentului. Astfel se întâlniră cei patru.

Râul vuia asurzitor, se salutară dar abia auzeau ce-și spun, Holmengră aproape că țipa când îl prezentă pe dl. Rasch. Ce caraghios, să-l vezi pe tânăr descoperindu-și capul și salutând în vacarmul care înghițea vocile.

Plecară abătuți din acele locuri, cu locotenentul în frunte; când se opriră, Holmengră i se adresă:

- Iată ce nebunii poate face un om nepriceput! Un expert n-ar fi îndiguit râul pentru niște lemn de construcție.

Locotenentul își ciuli urechile:

- Ați îndiguit râul? De ce?

- Din prostie, din păcate. Sunt foarte nefericit. Nu cer decât timpul necesar ca să repar daunele.

- Ce vreți să faceți?

- Erau acolo un dig, o moară și un joagăr, vreau să reconstruiesc totul.

Pauză.

- De fapt erau clădiri vechi și stăteau acolo pur și simplu degeaba, spune locotenentul. Nu, nu le veți reconstrui.

Se așteptase Holmengră la un asemenea răspuns? Greu de știut, oricum el nu spuse nimic. Dar i se adresă locotenentului cu deosebit respect:

- Atunci există o altă soluție. Din cauza mea jumătatea Dumneavoastră de râu a devenit nefolositoare și vreau să vă despăgubesc, să plătesc cât valorează.

Pauză. În mintea locotenentului se fac mai multe legături, desigur, și ajunge la o concluzie:

- Doriți să fiți proprietarul întregului râu?

- Dacă vă convine.

Locotenentul pornește, pornesc toți. Când ajunseră la răscrucea de drumuri, se opri și spuse... după ce cumpăni îndelung:

- Nu, nu mai vând nimic din râu.

Se așteptase Holmengră la acest răspuns? Nu era surprins, dar spuse, conciliant ca întotdeauna:

- Există o a treia soluție: doresc să vă ofer despăgubire după expertiză.

*

Peste câteva zile dl. Holmengră urcă de unul singur de-a lungul râului, pe porțiunea care îi aparținea. Avea în gând noul proiect, desigur, și măsura cu privirea și cu pașii, făcea o evaluare estimativă. Un proiect nou? Da, un nou proiect. Mai târziu apăru locotenentul, pe același drum, mergea pe jos. Întrucât ajunse pe malul lui Holmengră, și cum niciodată nu făcea nimic pe ascuns, cu siguranță că îl căuta chiar pe Holmengră. Din când în când se oprea, pierdut în gândurile sale.

Ah, cum se gândea și cum se gândise timp de două zile și încă nu isprăvisese. Când respinsese oferta lui Holmengră de a vinde și restul râului, totul păruse o nechibzuință, un capriciu; dar locotenentul știa el ce știa, avea motivele lui serioase. Pentru siguranța ei și, după consultări cu garanții din Bergen, banca i-a impus să se abțină de la

vânzarea altor drepturi și proprietăți ale domeniului Segelfoss, până la noi dispoziții.

O bancă răbdătoare, care a lăsat lucrurile să meargă destul de departe. Aceasta a fost însă o ofensă adusă stăpânului de la Segelfoss, puternic afectat. În acele zile i se întrezări o șansă imensă: să părăsească pământul și domeniul, dar cum ar putea explica acest lucru urmașului dinastiei Willatz Holmsen? Nu ajungea nicăieri frământându-se, poate că încă nici nu găsise punctul nevralgic al raționamentelor sale. Ah! Nu era decât începutul, simple copilării. Putea să se regăsească pe sine în modul de viață al găinilor de pe domeniu: când o găină își propune ceva, scutură mai întâi din cap, într-o parte, apoi în cealaltă și cercetează dacă lumea corespunde întocmai intențiilor sale. Apoi zburătăcește în gol și fără rost și nu se oprește decât dacă mai găsește vreo altă mărgică. Nimic pe lume nu o poate face să renunțe de bunăvoie, poate ceda, poate apuca pe căi ocolite, dar nu face cale înapoi.

De ce să facă locotenentul cale-înapoi? Nu a risipit totuși nimic, nici măcar nu a cumpărat încă orga - din păcate. Nu, se afla sub stăpânirea unei legi, sub dictatul unei puteri, și cum s-ar fi putut el supune? Ca vechi militar, știa să se supună, executa fără să crâcnească. Bineînțeles, nu era ruinat, era încă în posesia marelui domeniu Segelfoss, el, și nimeni altul, deținea conacul Segelfoss, cu numeroasele sale anexe de preț; dar proprietatea era înecată în datorii, iar ideea de a fi îndatorat cuiva îl exaspera. Bineînțeles, ar putea să se salveze încă o dată acceptând oferta de despăgubire a domnului Holmengrâu, dar până la cât s-ar fi ridicat aceasta? Și nici măcar n-ar reduce banca la tăcere astfel și, odată desproprietărit, nu i-ar mai rămâne nici o rațiune de a trăi. Nu se scuza în fața nimănui, dar nici nu putea accepta imperiul acelei forțe căreia trebuia să i se supună, căci nu o înțelegea. Ar fi putut să-și spună că nimeni nu

poate continua să cheltuiască bani fără să aibă și venituri, dar nu o făcea. Bineînțeles că nu trebuia să arunce la gunoi cărțile de joc aproape neîntrebuințate, era cu totul ridicol și nici măcar nu purtase mantaua aceea scumpă pe care și-a făcut-o pentru călătoria în Anglia. Și asta nu pentru că îl costase cine știe ce, dar era aproape singura risipă care-i venea în minte. Mantaua stătea nefolosită. La Curte nu era invitat, generalul nu se abătea niciodată prin Nordland – nu avea treburi pe acolo – atunci când să-și pună mantaua? Dacă într-adevăr avea să se prăbușească definitiv, atunci doamna Adelheid ar fi avut pentru ce să-i facă reproșuri. Deci, gândiți-vă, dacă mantaua ar fi rămas la croitor până în ziua de azi, o bucată de stofă de culoare închisă, neatinsă, n-ar fi fost oare cu totul altceva? Vedeți, a fost totuși în stare să suporte ba una, ba alta din partea doamnei Adelheid, printre altele că făcuse din el un celibatar în plină viață conjugală; dar până și asta putea suporta atât timp cât se știa nevinovat... Ce să facă, dacă acum îi făcea reproșuri îndreptățite? Era astfel construit încât putea suporta aversiunea nemeritată, în schimb cea întemeiată îl exaspera.

Era deci în drum spre Holmengrâ, pentru a-i cere scuze. Refuzul său brusc fusese oarecum necuviincios, voia să-i spună adevărul, așa cum era, și anume că circumstanțe speciale îl împiedicau să mai vândă din râu. Nici nu i-ar fi răspuns atât de sec data trecută dacă Adelheid n-ar fi fost de față, din cauza ei a trebuit să pozeze în vechiul stăpân.

Zări pălăria și spatele lui Holmengrâ, sus, pe malul râului; bun, n-ar fi vrut să i se adreseze vreo rugămintă, dimpotrivă, dacă ar fi fost posibil. Holmengrâ? Acest străin se infiltrase adânc în viața lui, locotenentul îl putea considera egalul său într-o mie de lucruri și superior în multe privințe; dar cine era Holmengrâ? Un tip la antipodul său.

Iată-l că se întoarce și coboară, îi iese în întâmpinare

locotenentului. Cine era acest om? Nu provenea din nicio familie, din nici un neam, descindea din legendă, din aventură, din toate țările, un simbol poate, o stihie. Îl salută pe locotenent după cum îi era obiceiul, iar locotenentul îi răspunde. Între ei totul era ca mai-nainte, dar proprietarul de pământuri este în acest moment cel mai puțin sigur pe sine. Se plimbase Holmengră pe aici în așteptarea lui?

Locotenentul începe abrupt, după obiceiul lui:

- Ultima oară ați vorbit despre trei soluții. Există și o a patra. Să lăsăm lucrurile așa cum sunt.

- Nu pot, răspunde Holmengră.

- Nu pot vinde mai mult din râu sau din pământ. Anumite obligații, ce datează de pe vremea tatălui meu, îmi interzic s-o fac.

- Dar nu și să primiți despăgubirea care vi se cuvine.

- Hm, nu-mi surâde. N-ați avut nimic de câștigat din paguba mea.

- Domnule locotenent, tocmai am fost într-o plimbare, pe sus. Erau acolo două construcții care îmi stăteau în cale pe acest râu, acum nu mai există. Pare ciudat ce spun, dar mă incomodau, iar acum au dispărut.

Locotenentul rămâne la atitudinea lui:

- Nu știu... nu înțeleg exact ce spuneți.

- Așa e, explică Holmengră, dacă aș construi barajul Dumneavoastră aici, pe partea mea de râu, atunci aș putea folosi o mașină care-mi este deosebit de necesară, îndrăznesc să-l rog pe domnul locotenent să mă urmeze ca să-i arăt.

Urcă împreună cursul apei și vorbesc din când în când:

- Ce fel de mașină?

- O instalație cu cabluri care ar economisi forța de tracțiune a cailor, atât de costisitoare, și de care aș avea nevoie pentru întreținere.

Locotenentul întreabă ceva despre șine și locomotivă, dar Holmengră îi explică mai departe:

- Da, aş vrea să instalez şine, de la chei şi până la moară, şine duble. Dar vreau ca vagonetele să fie puse în mişcare în ambele direcţii de forţa cascadei.

Se opresc, iar Holmengră îi indică locurile, îi arată cu degetul, acolo ar urma să fie barajul, acolo turbina. Vuietul cascadei îi obligă pe cei doi bărbaţi să se apropie unul de celălalt ca să-şi poată vorbi, ceea ce locotenentului îi displace, are senzaţia că nu mai există nici o piedică în calea proiectului şi se îndepărtează puţin de râu.

- Puteţi să construiţi liniştit.

- Cum aşă? Nu. Dar nu există nicio variantă care ne-ar mulţumi pe amândoi?

- Nu ştiu. Banca îmi interzice să vând.

- O bancă, să vă interzică? spune Holmengră indiferent. Am să vă absolv faţă de bancă.

Locotenentul se opreşte. Îl pătrunde o rază de lumină, sufletului său de stăpân îi surâde perspectiva de a putea da un răspuns în numerar băncii.

- E o sumă mare, spune el, dar întregul meu pământ stă drept ipotecă. Am rambursat ceva, dar mai am de plătit paisprezece mii.

- În bani vechi?

- Da, din păcate, paisprezece mii în bani vechi, mari, în daleri.

Holmengră îşi însuşise treptat câte ceva din stilul deciziilor locotenentului, se exprima din ce în ce mai concis.

- E o poliţă cu scadenţă pe termen scurt?

- Da. Garanţii au, de asemenea, asigurări asupra domeniului.

- Voi răscumpăra hârtiile.

Ciudat... Era o afacere mare, de o importanţă colosală, cea care se perfecta acum, dar s-au schimbat doar câteva cuvinte, doar cele strict necesare. Indispensabile. Când cei doi se despărţiră, totul era în regulă, conveniseră asupra sumei pentru întreaga suprafaţă a râului şi a lacului din

munți. Domnul Holmengră le-a cumpărat din domeniul Segelfoss și a devenit proprietarul lor.

Locotenentul simți nevoia să privească unul din cantoanele sale de pădure de pe malul de vest; pentru că tot se afla acolo, se întoarse și hoinări din nou urcând până la ruinele barajului său, trecând pe lângă el, tot pe malul râului, mai departe, până sus la lac. Ah, frumoasă era pădurea aici sus, peste o jumătate de secol va fi și aici pădure mare, valoroasă, Willatz poate fi liniștit. În orice caz...lucrurile se aranjau! O afacere destul de importantă perfectată în această după-amiază, banca plătită, bani în mână, din nou o binecuvântată sumă, suficientă pentru o bună bucată de vreme. Oricine ar fi fost domnul Holmengră, parcă ceva de domeniul providenței l-ar fi însoțit. Există un remediu pentru orice, fu obligat să constate locotenentul cu uimire. Iar cel mai bun din toate era faptul că nu acceptase niciun serviciu pe gratis de la domnul Holmengră și tratase afaceri. Așa trebuia să fie. Să-i fi rămas la nesfârșit obligat pentru un serviciu pe gratis? Nimic nu e mai costisitor decât un dar acceptat.

Vedeți, locotenentul a devenit din ce în ce mai înțelept. Unde erau oare nestăpânirea, îndărătnicia din anii tinereții? Doar rareori arăta focul de sub cenușă. Așa trebuia să fie.

De o oră stă aici și se gândește, e filosof și nu se grăbește. Când se ridică, își continuă drumul prin pădure și își rotește privirea; pe ici, pe colo, trunchiuri proaspăt retezate, din păcate, ultima oară, când a tăiat bârne de susținere pentru mine, dar se iveau și o pădure mai tânără pe care timpul o va împlini, făcând din Willatz un om bogat. Mergea într-un arc de cerc și sfârși prin a-și opri privirea asupra curții lui Holmengră: o casă mare, dar nouă și exotică, cu un acoperiș imens care depășea cu mult suprafața casei, menit să țină umbră... Ca și cum ar fi fost nevoie... Apoi acoperișul se sprijinea pe niște stâlpi. Totul are aerul unei construcții coloniale, găinile mișună și

își fac de lucru în ogradă, în grădină nu sunt decât tufe de agrișe. Iat-o pe Adelheid, ieșind din casă pe ușa din dos, probabil că a fost din nou să cânte la pian. Domnul Holmengră o conduce de-a lungul zidului până la micuța alee îngustă care dă în grădină. Ciudat... o conduce ținând-o de talie. S-au așezat sub tufe de agrișe.

Și aici, jos, pădurea era frumoasă, dar cumva impură, amestecată cu foioase. Dacă Holmengră căuta cu adevărat aer curat, atunci de ce-și clădise casa într-o pădure cu esențe amestecate? Locotenentul nu se mai gândise la asta, abia acum îi trecu deodată prin minte. Își continuă drumul, coborî din nou spre malul râului și se opri la pod. Uite, cărămidăria mai era încă acolo, rămăsese uitată, ocolită de viitura cea mare... Era tot ce îi mai rămăsese de la râu și din vechile amenajări.

*

Când locotenentul stă întins pe canapea, în camera lui, nu mai sare deodată în picioare să o sune pe Daverdana, a renunțat la multe obiceiuri, se autodisciplinează. Nu dă totuși semne că i-ar părea rău, încărunțește, dar asta din pricina anilor, citește din umaniști, dar din înclinație. Când locotenentul sună, rareori, atunci vine Gottfred.

Micul Gottfred, băiatul firav, cu mânuțe de copil. Primise atunci, cu câțiva ani în urmă, poruncă să se ducă la locotenent, îi fusese o frică de neînchipuit, iar mama lui se văzuse nevoită să-l însoțească până la domeniu. Dar locotenentul a fost prietenos cu el, i-a vorbit și i-a spus că poate rămâne.

Straniul locotenent l-a adus apoi pe Gottfred la doamnă și a întrebat-o dacă nu e și ea de aceeași părere. Ba da, doamna era desigur de aceeași părere. Așa se face că Gottfred e acum frumos îmbrăcat și bine hrănit, arată ca un domnișor elegant, deși are ținută de paj, cu vestă scurtă și nasturi sclipitori.

Are o îndatorire specială: să curețe caii și șeile stăpânilor, și să mai facă poate și alte treburi. Era în exclusivitate în serviciul domnului și al doamnei, nimeni altcineva nu avea voie să-i dea ordine. Iar el se împărțea între cei doi. Distinsa doamnă avea nevoie de el, și încă destul de mult, cât de tare dorea să învețe pe cineva puțină franceză, și cine era mai potrivit pentru asta decât Gottfred? Și apoi, când se simțea însingurată și dorea să stea de vorbă cu cineva, Gottfred îi era la îndemână. Vedeți, se gândea la Willatz, și de fapt stătea de vorbă cu acesta, uneori îi citea cu voce tare lui Gottfred câte o scrisoare de-a fiului ei, și asta era o mare desfătare.

În ce-l privește, locotenentul se folosea de tânărul Gottfred la treburi în afara casei, bunăoară să aducă poșta de la oficiul de pe chei sau să hrănească porumbeii cu mazăre. Trebuiau făcute și astea. Una peste alta era destulă alergătură în casa aceasta mare; când domnul și doamna ieșeau sau se întorceau acasă, Gottfred rămânea în hol și se învârtea pe acolo, în caz că ar fi fost nevoie de el. Altfel, locotenentul și doamna erau stăpâni cumsecade, care nu abuzau de servitori, și Gottfred era atât de mic! Se putea întâmpla, de pildă, ca locotenentul să-l sune pe Gottfred și să-l roage să coboare ca să se uite la termometru; când băiatul revenea și îl anunța câte grade arată, locotenentul făcea un semn din cap pentru a-i spune că asta fusese tot.

Nespus de bine o ducea Gottfred. Iar acum iată că și Pauline, fata cu privirile plecate, sora lui Gottfred, voia și ea să intre în casa locotenentului și să rămână acolo. De ce nu? Mama fusese cea care venise să ofere serviciile ficei sale. Am s-o întreb pe doamnă, răspunse menajera. Voi vorbi cu bărbatul meu, replică doamna. Dacă aveți nevoie de ea, eu n-am nimic împotrivă, răspunse stăpânul. Spuneți-i fetei să intre. Cum te cheamă? Pauline? Vrei să rămâi aici? Câți ani ai? Ridică-ți ochii, Pauline!

Astfel s-a instalat aici și Pauline. Era și așa un personal

numeros la Segelfoss, încât unul în plus sau în minus nu mai conta.

Și timpul trecea.

Locotenentul își face plimbările zilnice, călare, își privește pământurile și gardurile, șanțurile și parcela de pădure; stabilește ca pe vremuri cu Martin, valetul, ce mai este de făcut pe domeniu, îi convoacă uneori pe dijmași la munci suplimentare, și toate le face în bunul lui stil vechi.

Dar iernile erau lungi și inerte. Când stă în salonul său, serile, nu aude alt sunet în toată casă decât zgomotul înăbușit al propriilor pași. Ah, iernile erau lungi și moarte, Willatz continua să meargă la școală în Anglia, iar Adelheid cânta la pianul domnului Holmengră.

Un bărbat deosebit, acest domn Holmengră. Acum era stăpân peste râu și putea să-și construiască barajul cu turbine, dar nu o făcea. Timp de doi ani n-a făcut nimic. Și într-o bună zi i-a explicat locotenentului: Nu, din păcate, a trebuit să renunțe la plan, oamenii ar fi avut prea mult de suferit, căraușii ar fi rămas fără pâine. Trebuie să renunț la planul meu, spune domnul Holmengră.

Și proiectul acela cu locomotiva cu aburi... avusese vreodată gânduri serioase?

Dar multe s-au întâmplat: domnul Holmengră a ajuns stăpân peste Segelfoss, peste râu, peste pădure și peste tot pământul, locotenentul o știa. Prima dată când și-a dat seama limpede de această teribilă realitate, locotenentul a fost adânc zguduit, încât la scurt timp a încărunțit și mai mult. Făcea în așa fel încât să-l întâlnească neapărat, ca din întâmplare, desigur, pe domnul Holmengră, o anume neliniște îl împingea spre această întâlnire, pentru a citi în ochii creditorului său. Dar domnul Holmengră se purta la fel ca și înainte, politicos și prevenitor față de stăpânul de la Segelfoss, ca și în prima zi. Apoi frica lui se risipi, trecură luni și ani fără nicio schimbare... Dragi prieteni, casa lui Holmengră primea în continuare lapte de pe domeniu și plătea pentru asta! Dar, pe de altă parte, să nu

uităm că locotenentul, în ceea ce-l privea, plătea cu punctualitate dobânzile și ratele pe obligațiunile sale, deși, la urma urmei, Holmengrâ era cel care, într-un fel sau altul, îi furniza banii necesari. Deci de fapt nu era nimic periculos în toate astea, existau lucruri mai rele. Puteai uita cu desăvârșire, de exemplu, orga pe care te hotărâseși să o cumperi? Și când vor exista fonduri pentru extinderea bisericii cu galeria în care avea să fie instalată orga? Locotenentul își reproșa încetineala cu care mergeau lucrurile, s-ar fi putut spune că nu mai ajungea la capăt. Începuse să-și piardă energia? Cu prima ocazie prielnică se va apuca de treabă.

Și probabil că mai erau și altele în care s-a dovedit a fi prea delăsător, locotenentul recunoștea că ar fi trebuit să vorbească serios cu Willatz, la întoarcerea acestuia în vacanță. El era acum un tânăr chipeș, crescuse frumos, dar încă nu avea tărie, voință și caracter, așa cum trebuia să aibă un adevărat Willatz Holmsen. Ce se-întâmpla cu băiatul acesta? Voia să urmeze cursuri de pictură și desen, voia să ajungă artist... Bun! Să se facă artist! Ar fi preferat să-l vadă marinar, ofițer de marină... Mai bine, cu mult mai bine, băiatul meu, să fii marinar un timp, până ce vei prelua domeniul Segelfoss! Dar Willatz avea multe alte capricii și voia să încerce o mulțime de lucruri, lăsând, din nefericire, să se înțeleagă că ar dori să se consacre cu totul muzicii; dar aceasta era cea mai nesăbuită dintre ideile sale, nu, nu a mai amintit-o niciodată.

Dar tatăl ar fi trebuit să știe că fiul își cheltuia timpul numai și numai cu muzică, zi și noapte. Căci asta avea Willatz în sânge, asta îl învățase mama lui.

XIV

Willatz se întoarce acasă.

Arată minunat, îți crește inima când îl vezi, cu ghetre, îmbrăcat în gri, englez din cap până în picioare. Când îl

revăzu pe acest tânăr bărbat care era fiul ei, doamna Adelheid se emoționează profund; trebuie să fi trecut mulți ani de când îl născuse, se pare că anii își spusese cuvântul și la ea, îmbătrânise. Cât de străin și de ciudat îi părea! Doamne sfinte, cred că băiatul ăsta începe să aibă barbă, se gândi ea. Mama petrecu de fapt câteva zile privind cu aversiune cum fiului ei i se iveau tuleie pe obraji.

Era însoțit de un alt tânăr, un cunoscut din copilărie, Anton Coldevin, fiul consulului Fredrik. Tânărul Anton urmase de mai mulți ani școala din Saint-Cyr, precum tatăl său la vremea lui, făcea studii comerciale și urma să devină asociat în afacerile familiei.

În sfârșit, un Coldevin revenise la Segelfoss, consulul Fredrik era reprezentat de... un fiu aproape adult. Doamna Adelheid îl privea oarecum înfricoșată. Ah, Doamne, câți ani or fi trecut, uite ce namilă s-a făcut tânărul Coldevin, ca și Willatz al ei, de altfel.

Cei doi tineri nu se potriveau în multe privințe, deși erau prieteni; când unul voia una, celălalt voia alta, încăpățânați erau amândoi; Anton umbla peste tot, la moară, pe chei, sus la Holmengrã, în casele dijmașilor. Uneori Willatz îl însoțea, din politețe, dar devenise destul de englez ca să prefere să stea ore în șir, cu stupidă îndărătnicie, să pescuiască păstrăvi în râu. Willatz mai era și un amestec din de toate, știa să cânte împreună cu mama lui și să discute matur cu tatăl sau. A adus cu el, pe tăcute, câteva compoziții originale, romane, piese mici... Ah, da! Nu știa oare mama lui că e un geniu, un copil născut în noaptea de Crăciun? Ea interpreta aceste compoziții juvenile înălțând muzica spre ceruri și paradis cu delicioasa ei voce de mezzo-soprană. Uitase că Willatz a crescut cu un cap mai mare decât ea, că a îmbătrânit-o, era prietena lui, uneori îl lua cu ea la Holmengrã să încerce pianul și să-i întâlnească pe copii.

Acum indienii cei mici se înălțaseră bine și aveau un aer

straniu, palizi, cu părul atât de negru și ochii negri adânc strălucitori. De fapt păreau mult mai indieni decât susținea tatăl lor, iar în mersul Mariane era ceva felin, de animal sălbatic, și avea mâini lascive, moștenite de la semințiile acelea lenevoase din care se trăgea. Willatz rămase mut în fața ei și la scurtă vreme se îndrăgosti.

Era o stare cu totul aparte! Ca și cum ar fi fost pătruns de beatitudine, imobilizat, paralizat, simți că-l străpunge un junghi neînchipuit de dulce. În ce o privea pe ea, ajunse și mai departe, copila de treisprezece ani îl mângâia pe haină, privindu-l. Știa ea oare ce face? Își zâmbeau și amândoi roșiră ca para focului, el o sărută abia atingând-o, stângaci, și îi rămase pe buze o aromă minunată. Îndrăzneala aceasta aduse după sine o asemenea confuzie! Dumnezeule, cum să nu pieri, să te înghită pământul. Nu reușea să se dezlipească de ea, o ținea strâns, se ascundea în ea, se ascundeau unul în brațele celuilalt, unul cu nasul în ceafa celuilalt. Acum ar trebui să slăbească îmbrățișarea și să se întâlnească într-o privire... Imposibil. Nu, cum să se privească în ochi după această zi? Imposibil. De-ar fi fost întuneric! Nu era nicio scăpare? Văd un om care trece pe drum, spune el. Unde? Întreabă ea și se întoarce puțin. Acolo, jos, duce ceva. Da, duce un sac; nu vezi că e un sac? Între timp se desprinseseră unul de altul. Ce cocoș mare aveți, spune el, continuând să n-o privească. Ah, va trece mult timp până când se vor putea privi din nou. Dar, în privința cocoșului, îl întreabă ea, privind în jur numai spre el nu: Unde e? Nu, atunci Willatz răspunde doar că-l văzuse cu o zi înainte, dar că era un cocoș grozav. Da, și atât de frumos! spune Mariane; creasta îi stă țanțos, în sus, că nu toți cocoșii au crestele așa zbârlite.

Dar acum vine Felix și îi salvează... De data aceasta.

Ce clipe minunate și nefirești! Când Willatz se urcă pe cal, nu trecea multă vreme și era văzut din casele de pe marginea drumului, făcea această lungă plimbare de unul

singur, pentru a putea zăbovi și a ridica privirea spre casă și grădina Mariane. Vară blândă și ochi strălucitori! Ce vreme de dulci și sfielnici fiori, care îl purtau prin pădure, pe munte, înapoi spre casele oamenilor, într-o hoinăreală fără țință. Unde se culca noaptea? Unde te puteai culca nopțile! În iarbă, în fân, într-un balansoar al copilăriei din grădină, peste tot, câte puțin în fiecare loc, uneori și în pat, adunat covrig, stors, epuizat... Ce vremuri!

Ah, cât de împrăștiat și de nepotolit, fără să facă ceva anume. Să pescuiască ore în șir în râu? Gata cu asta! Poate că și pozase puțin ca să facă mai mult pe englezul, dedicându-se acestei îndeletniciri plicticoase. Pe vremea aceea Gottfred era o companie prețioasă, avea răbdare să asculte și să fie martor la destinul unui bărbat. Pauline? Ah, da! Pauline era frumos îmbrăcată, ca și fratele ei, și bine hrănită, și cu aceeași culoare sănătoasă în obraji. Dar era și rămânea tot cu privirile plecate, sfioasă ca o floare, nici măcar nu l-a întrebat vreodată cât e ora, ca el să-i poată arăta ceasul. Dar Gottfred, oricum, îl întreba cu bună-credință despre Anglia, astfel că Willatz îi putea povesti; și micul Gottfred știa acum destulă franceză, așa că nu era chiar un băiat oarecare, un nimeni.

- L-am văzut din nou pe Anton mergând spre casa lui Holmengrâ, spunea Willatz indiferent.

- Da, așa e, răspunse Gottfred.

- Și ieri a fost acolo. Nu înțeleg de ce se duce acolo în fiecare zi; Mariane a spus cu gura ei că nu-i pasă de el.

- Da. Poate că se întâlnește cu Felix.

- Da. Am văzut adineori că s-a întâlnit cu Mariane. Acum o jumătate de oră. Iar în această clipă se află cu siguranță în spatele cotețului de găini.

- Dacă vrei, mă duc să mă uit.

- Nu, doar nu crezi că-mi pasă! Lasă-i în pace. Ce voiam să-ți spun... Bella e minunată, nu ți se pare?

- Ba da. Și e atât de blândă, răspunde Gottfred și îi spune cum o îngrijește el. Stă atât de cuminte când îi spăl

copitele și întoarce capul după mine când plec.

Willatz nu-l ascultă, îl preocupă altceva și întreabă brusc:

- Poți să-ți ții gura?

- Să-mi țin gura?

- Da, să taci ca mormântul? Dacă poți, te-aș ruga să-mi faci un mare serviciu.

- Da, răspunde Gottfred îndatoritor.

- Dar să nu spui da dacă nu ești în stare. Pentru că e ceva important. E vorba de scrisoarea asta, pe care trebuie să o duci.

- Da. Bine.

- Și să vezi că o primește cu mâna ei. Vezi ce scrie pe plic?

- Da.

- Dar trebuie să fii iute. Și cel mai important e să o faci în secret. Nu, când am spus să fii iute, n-am vrut să spun asta, de fapt nici nu mai știu ce-am vrut să-ți spun. O să-mi amintesc eu. Dar înțelegi bine că e important! Dacă Anton e acolo, îi faci ei un semn cu ochiul ca să-l îndepărteze.

- Da.

- Dar Anton să nu vadă. În ruptul capului!

- Nu.

Gottfred a lipsit o veșnicie, iar Willatz a simțit că trebuie să-i iasă în cale. Îl întâlnește la pod, Gottfred era prudent și se așează sub tufe, scoase o scrisoare.

- Nu i-ai dat-o? Întrebă Willatz speriat.

- Ba da... Ți-a trimis răspuns!

Gottfred era nemaipomenit!

Se îndepărta spre casă, Willatz ar fi vrut să alerge, dar nu se putea. Oare ce scria acolo?

- Am acasă un baston, un baston de promenadă pe care am să ți-l dau, spuse el. Știi ce scrie în scrisoare?

- Nu.

- Ba da, poate să fie orice, pentru numele lui Dumnezeu. L-ai văzut pe Anton?

- Nu. Plecase.

Willatz urcă într-un suflet în camera lui, rămâne acolo o clipă, două, coboară val-vârtej, tremurând de încântare. Îl găsește pe Gottfred și îi dă bastonul. Nu, mulțumesc, nu face asta! Ba da, să nu mai vorbim! Și fuge înapoi sus, în cameră, unde rămâne mai mult timp, coboară apoi treptele cântând, se oprește în curte, se uită de jur împrejur, se întoarce și urcă din nou scările în goană, era a treia oară și s-ar fi putut spune că, acum, chiar avea de gând să se încuie, să învețe o lecție grea sau ceva de felul acesta. Dar după o jumătate de oră își însușise lecția, desigur, pentru că se arătă din nou pe trepte. Cobora. Ce avea să inventeze? Se mai liniștise puțin, mama lui trecu pe lângă el pe coridor, cu siguranță că ieșise să facă o plimbare, schimbă câteva cuvinte și ea nu-i ceru s-o însoțească. Apoi auzi pașii tatălui său în salon... Acest tată bun, un prieten, un gentleman... Bătu la ușa lui și intra.

- Nu ești la pescuit? Întrebă tatăl. Anton e cu siguranță sus la râu.

- Da, cu siguranță. N-am avut chef. Ce mult ai încărunit, tată.

Tatăl tresare.

- Încărunit! Nu prea tare. Unde-i mama? Nu vrei să cântați?

- Ba da, mai târziu. Data trecută textul era englezesc, dar ai auzit că muzica era norvegiană.

- Da. Foarte frumoasă.

- N-am vrut să-ți spun, era compoziția mea.

Tatăl tresare și mai mult.

- Willatz, nu pentru asta era extraordinar de frumoasă, am auzit-o de aici. Dacă tu însuși ai... Așa? Mama știe?

- Da.

- Muzica e destul de bună, să nu crezi altceva. Dar ce spune mama ta?

- O găsește frumoasă.

Tatăl spune pe neașteptate:

- Te-ai gândit ce ai vrea să te faci, dragul meu?

Pauză.

- Artist sau ofițer de marină? Trebuie să te hotărăști pentru ceva precis, n-o spun ca să te forțez, dar e mai bine pentru tine însuși. Muzica e doar cântec și joc. Dar a fost neasemuit de frumos, am intrat aici și te-am ascultat. Și mama ta crede la fel?

- Da.

Tatăl își ia un aer hotărât și spune:

- Deci așa, muzica e una, afacerile serioase alta, nu suntem de acord în privința asta? Să iei o decizie și mai vorbim. N-am nimic împotriva să te faci sculptor sau pictor, poate că familia noastră are nevoie de un asemenea accident, nu știu. Gândește-te și spune-mi ce crezi.

Willatz se simți amânat în felul acesta și deci fericit. Dar se putea aștepta ca discuția să fie în curând reluată; ce-ar fi dacă ar lăsa să se înțeleagă ceva încă de pe acum?

- Intenția ta e să rămân să termin școala la Harrow? întrebă el.

Dumnezeu știe dacă aceasta era intenția tatălui, dacă acest bărbat încărunit, care se plimba prin cameră, era chiar atât de hotărât! Dumnezeu știe, dar răspunse imediat.

- Toată școala? Bineînțeles... dacă vrei. Astfel că vei avea timp să meditezi la ce dorești să te faci. Da, da, până la terminarea școlii.

Ah, dar nu asta voia să spună Willatz. El nu avea dorință mai fierbinte decât să termine cu școala de la Harrow, îl chinuia cumplit și-l ținea departe. Mama trebuia să-l ajute, cu timpul se va găsi un mijloc, iar tata avea un suflet deosebit și Mariane era minunată.

- Aș putea să-ți cânt încă o dată cântecele, numai pentru tine, dacă vrei? spuse el.

- Acum? Nu, mulțumesc, așteaptă până vine mama, chiar acum am ceva de făcut, dar mulțumesc.

După ce făcu un semn cu capul, Willatz ieși.

Locotenentul redeveni impasibil, dar ceea ce avea de făcut tocmai atunci nu părea a fi altceva decât să se plimbe prin cameră din nou. Să termine școala? Școala asta englezească era pentru el o enigmă. Să fi fost o universitate? Ani la rând într-un colegiu la Harrow — să consimtă oare? Trebuia să-i scrie lui Xavier Moore în această privință, trebuia să se consulte cu Adelheid.

Sună să întrebe dacă doamna e plecată.

Da, Gottfred o văzuse plecând la Holmengră.

- Anunță-mă când se întoarce.

Așteptă îndelung, o oră, chiar mai mult, Adelheid uita tot în fața pianului cu coadă! Peste două ore, sosi... Cum... Plânsese? Era extrem de amabilă, umilă, ceea ce îl surprinse și o întrebă:

- V-a supărat ceva?

- Pe mine? De ce? Nu, din câte știu, mulțumesc.

Vorbiră de Willatz, Adelheid se concentrează și îi dădu argumente excelente: Școala asta de la Harrow, nu mai avea nici un rost să-l mai țină acolo mult, era rafinată și scumpă, șic, dar asta era tot.

- Nu are nicio importanță, e unicul nostru copil!

Dar nu mai servea la nimic, băiatul nu mai făcea nimic altceva în afară de muzică.

Povestea asta cu muzica, desigur, o moștenise de la maică-sa, nu era în sângele holmsenilor, locotenentul putea, în consecință, să facă o remarcă puțin răutăcioasă fără să se arate totuși nedrept.

Dar Adelheid... Ce se întâmpla cu ea astă-seară? Altădată i-ar fi răspuns cu aceeași monedă, acum deveni însă și mai docilă, și tonul ei cerșea bunăvoință: Ah, nu spuneți asta, așa e într-adevăr, e profund muzical. Doar dacă ați ști... Nici nu îndrăznesc să vă spun.

- Că a compus cântece? Chiar el mi-a spus-o.

- Dumnezeule, acesta e adevărul. Ah, băiatul acesta e numai melodie, vă asigur că ce compune el eu cânt cu cea mai profundă bucurie. Ați ascultat ieri, cu siguranță.

- Am intrat la mine în cameră și am ascultat. Ascult de mai multe zile.

- Da, și ce credeți?

- Cântecul Dumneavoastră e întotdeauna frumos.

- Găsiți într-adevăr? Dar bucata este într-adevăr reușită, el nu e deloc un băiat obișnuit, vă rog să nu uitați asta. Locotenentul credea el însuși că fiul său era excepțional: A spus el altceva? Nici mama lui nu era o doamnă oarecare... Pe scurt.

- Hm. N-am nimic împotriva să mi se amintească. Deși e de prisos.

- Scuzați-mă.

Și mai multă supușenie, mai multă blândețe, de ce?

Locotenentul înțelege limpede că se întâmplase ceva cu ea, căci altfel nu s-ar fi purtat atât de neobișnuit. Nu-i displăcea s-o vadă manifestându-și respectul, în plus, avea dreptate să spună că școala de la Harrow era o adevărată ruină. Iată, Adelheid, care era acolo, înaintată în vârstă, păstrându-și încă o anume prospețime, acesta era sprijinul pe care trebuia să și-l caute. Hm. Și pentru prima oară se hotărăște să fie de partea soției, împotriva fiului său, vrea să-și exercite autoritatea și să i se împotrivească lui Willatz. Poate că asta i-ar face bine.

- M-am gândit să-i scriu lui Xavier Moore, spuse el, dar acum nu mai e necesar. Willatz nu va mai merge la Harrow. Dar la ce v-ați gândit după aceea?

- La ce m-am gândit? Să vă rog în numele lui, spuse ea.

A mai auzit el un asemenea ton? Locotenentul spune:

- Ați dori, Adelheid, să-l pregătiți pe Willatz și să-i spuneți că din motive pe care le-ar descoperi ulterior, trebuie să mă opun ca el să se reîntoarcă la Harrow?

- Da. Și nu va fi dezamăgit, vă va fi recunoscător.

Din ce în ce mai bine, totul se precipită, singurul punct fix era rațiunea locotenentului. Ah, să nu ai o mamă și un fiu împotriva ta! Cum se va sfârși? Willatz va pleca în Germania. Va deveni un muzician atât de mare pe cât îi va

permite talentul, iată cum se va sfârși.

- Pe răspunderea Dumneavoastră, a spus locotenentul. E singurul nostru copil, dar aici Dumneavoastră vă pricepeți, pe răspunderea Dumneavoastră.

Apoi ea făcu o mișcare ca și cum ar fi dorit să înainteze cu un pas sau să-i întindă mâna, dar se opri. A fost un gest drăgălaș și cu efect asupra lui, o mică cochetărie, cu grație feciorelnică.

- Mulțumesc, e bine, spuse ea, bine pentru el și bine pentru mine, fără să fi meritat.

Iar seara au cântat.

După câteva zile, Willatz fu purtătorul de cuvânt al mamei. Era un mod de a proceda într-atât de neobișnuit, încât trebuia să fi existat vreun dedesubt: Adelheid dorea să-și însoțească fiul la Berlin. Se folosea de un intermediar ca să evite să dea explicații mai detaliate, nu mai era nicio îndoială în această privință. Locotenentul își întrebă fiul:

- Ai înțeles corect ce-a spus mama?

- Da.

- Spune-i că dacă nu m-aș fi gândit s-o menajez, aș fi rugat-o eu însumi să plece cu tine. Din motive diferite. Ea se pricepe cel mai bine la asta și vei avea mai multă nevoie de ea.

Willatz simți deodată un val de duioșie și făcu eforturi să se stăpânească. Să fi fost dragoste, să fi fost compasiune? Tatăl său avea un aer abătut de om sărman și părăsit, era atât de trist.

Când Willatz se simți din nou în stare să vorbească, spuse:

- Da, dar noi doi trebuie să călătorim din nou împreună, tată. M-am simțit atât de bine alături de tine.

- Așa e, aprobă tatăl său, altă dată. Dar acum du-te și spune-i mamei asta. Spune-i că n-am nicio îndoială că lucrurile vor merge prost aici acasă cât timp ea va fi plecată, dar n-avem ce face. Când vreți să plecați?

- Anton vrea să plece acum.

- Anton. Dar tu și cu mama?
 - Mama zice că imediat.
 - Imediat?
 - Mama spune că pentru muzică nu există vacanță.
- Pauză.
- Bine, la asta ea se pricepe.

*

Tânărul Willatz nu se gândise că se va întâlni cu Julius atunci, Gottfred i-a povestit bineînțeles istoria cu briceagul și asta l-a impresionat profund. Julius a fost de mai multe ori pe domeniu și a stat la pândă, după cum îi era obiceiul, l-a și rugat pe Gottfred să-i transmită lui Willatz salutări; dar Willatz nu apăruse încă. Julius nu putea înțelege, doar fuseseră prieteni buni și, la urma urmei, el era fratele lui Lars, care tocmai ieșise pastor.

De altfel, Julius nu o ducea mai rău decât înainte, dimpotrivă, în felul lui devenise un tip important, lucra când voia și își domina părinții prin forță fizică dacă acasă se iveau neînțelegeri. Așa povestea Gottfred, care aflate toate acestea chiar de la Julius. Destul de înzestrat fusese întotdeauna, chiar mai mult decât fratele său, deși nu-și bătuse capul cu cartea. Păi cum...? Nu se învățea el prin casă toată ziua fără să se sinchisească? Își folosea istețimea la curățatul peștilor de mațe și în a face deosebirea între capră și țap. Da, în ultima vreme Julius devenise un flăcău destoinic, pescuise două ierni la rând în Lofoten și mai lucra și pentru domnul Holmengrâu. Julius se împrietenise și cu Felix, care era acum la fel de ignorant și disprețuitor fața de carte. Felix era un adevărat sălbatic.

Și apoi, într-o zi, Willatz și Anton se plimbau, iar Julius tocmai se găsea în fața casei sale. Fără îndoială că și Felix se afla prin apropiere, căci i se auzea fluieratul din spatele caselor.

Cei doi tineri domni salutară, vrând să treacă mai

departe.

Doar că Julius își imaginase, desigur, că acești tineri domni veniseră în sfârșit să-l vadă... Pentru cine altcineva ar fi luat-o pe drumul acesta? De aceea se și postase el acolo.

- Nu mă recunoști, Willatz? întrebă el.

- Ba da, răspunde Willatz.

- Nu pe mine mă căutai?

- Nu, răspunde Willatz, mirat.

Julius se simte jignit că scopul plimbării celor doi domni fusese atât de diferit de ceea ce-și închipuise el.

- Așa deci. Da, da.

Între timp, cei doi se opriră și Anton izbucni în râs. Așa, va să zică! Să se lase Julius făcut de râs? Niciodată! Era zdravăn, îi crescuseră sprâncenele stufoase și ce mai pumni avea!

— De ce râde dobitocul ăsta? întreabă el.

Doar că Anton Coldevin era și el un bărbat care nu o dată se bătuse cu cadetii de la Saint-Cyr, așa că nu putea fi luat drept un prostănac.

- Poate vrei o scărmăneală? spuse el.

Julius nici gând să bată în retragere, dimpotrivă. De ce? Ce anume îi dădea curaj, sau cine îi dăduse apă la moară? Rămăsese ținut locului și, de rușine, mai trebuia și să lase să se înțeleagă că i-ar place; dar fața i se alungise și avea un aer straniu.

Pauză.

Willatz nu avea din principiu nimic împotriva câte unei bătăi bune, dar nu se făcea să se încaiere aici, în mijlocul drumului. Haideți, potoliți-vă, băieți, spuse el. Felix își făcu și el drum pe acolo, micul indian! Era limpede că cine dădea în Julius lovea și în Felix, se strecură calm printre inamici și îl privi pe Anton cu o lucire sălbatică în ochi. Acest diavol mic putea deveni periculos! Willatz fu nevoit să recurgă la cuvinte, iar în cele din urmă să-l amenințe pe Anton că-l lasă acolo și pleacă.

Atunci Julius deveni deodată serios: Hai, vino îndărăt dacă-ți dă mâna, strigă el. Ah! Devenise pe loc un adevărat războinic, mesteca tutun și scuipa de ți se făcea greață, și acest frate de preot folosea cuvinte dintre cele mai joase. Haideti! Ce, crezi că mi-e frică? Te fac arșice!

Iar Felix scotea urlete scurte, tare i-ar fi plăcut să se întâmple așa.

XV

Willatz și mama sa au plecat. Masa de rămas bun s-a dat la locotenent acasă, iar Holmengră a fost de față. Pentru că era un moment de cotitură în destinul lui Willatz, discursul tatălui fu mult mai grav: există două modalități de a-ți păstra numele pentru posteritate, fie închizându-l ermetic într-un mormânt, pentru a fi descoperit peste două mii de ani, fie jucându-l într-o furtună în fața oamenilor și atunci istoria și-l va aminti. Masa s-a terminat repede, deși nu era pe acolo nici un doctor Muus care să le strice cheful. Tăcerea a fost însă mult mai neplăcută. Toată lumea era emoționată de despărțire, pe chei, domnul Holmengră - atent și afectuos ca întotdeauna - i-a ținut mâna doamnei Adelheid: întoarceți-vă curând!

Trecuseră acum câteva luni și doamna încă nu se întorsese, oare din ce cauză? Locotenentul primea scrisori în care ea îi cerea o amânare... Bine, fie, nu ardeau de nerăbdare să se vadă acasă! Locotenentul se gândea că dacă ea nu dădea dovadă de bunăvoință, atunci era totuna și începu să se deprindă cu ideea, într-o bună zi se apucă din nou să fredoneze. Daverdana, care din nou era camerista lui, aduse vestea în bucătărie. Și toată lumea se puse să tragă cu urechea. Nu se auzea nimic, de data asta locotenentul fredona în surdină, mai mult pentru sine. Și ce dacă fluiera? Nu exista nici un alt motiv decât acela că vocația muzicală a familiei lui își găsise recunoașterea

oficială în societatea berlineză.

După un timp sosi o scrisoare în care doamna îi cerea o amânare până la sfârșitul toamnei. O scrisoare umilă, o rugămintă, acum locotenentului nu-i mai mirosea a bine. Așa, toată toamna? Și când va trece toamna, poate toată iarna? Aici se ascunde ceva. Căsătoria lor n-a fost mai bună ca a altora, nu a fost tulburată de nenorociri, dar o nefericire continuă a planat asupra ei. Așa era. O nefericire... Ce bagatelă! O nenorocire era un capăt, se întâmplă o dată pentru fiecare, mai rău e când zi și noapte, ani după ani, îți lipsește fericirea. Un înger se poate supăra și poate mușca... Bun! Dar când un înger nu mușcă niciodată, doar mârâie, un înger care rânjește într-un etern zâmbet indiferent? Și asta e bine, atunci ești filosof, ești pe aproape, slavă Domnului, de modelul gânditorilor umaniști. Un tânțar e un chin, cântă cu aripile lui sticloase, bâz, bâz, bâz; pentru început e o verificare a rațiunii... Fericirea, fericirea, ce este ea? Trebuie să-i recunoaștem inutilitatea. De altfel, căsnicia holmsenilor a devenit suportabilă, ba chiar se îndrepta spre bine, slavă Domnului. Întotdeauna stima fusese reciprocă, dar acum se transformase în cordialitate, se mai ivea uneori și câte un zâmbet sincer. Locotenentul începuse să spere într-un fel de recuperare de ambele părți, o nouă viață, acum, la bătrânețe; doar Adelheid manifestase în ultimele săptămâni o oarecare apropiere, ca și cum n-ar mai fi simțit acea satisfacție de odinioară de a-l ține departe... Acum, la bătrânețe. Și iată că iar pleacă, vrea să rămână departe!

Atunci îl bate gândul că în viața ei va fi existat poate ceva chiar mai greu de suportat decât căsătoria. Ce-ar fi putut să fie? Dumnezeu știe, dar cu siguranță nu era un fleac. În ultima scrisoare spunea că e vinovată față de el... Așa, era un fel de a vorbi, oarecum lingușitor, pentru a obține amânarea întoarcerii; dar Adelheid purta cu sine o povară. Și locotenentul încetă deodată să mai fredoneze.

Nu-i mai surâdea. Desigur, fredonase puțin, cel mai inocent lucru pe care l-ar putea face un bărbat în absența soției sale.

Dar locotenentul dorea mai mult, nu făcea nimic pe jumătate. Dacă Adelheid se află într-un soi de criză, nu se cuvenea ca el să nu participe, voia să i se alăture atunci când ea se va întoarce acasă, voia, cu adevărat, să reia lucrările pentru instalarea orgii. Acum orga trebuia procurată... Cu orice preț.

Ah, de-ar fi fost numai orga! Dar galeria unde urma să fie instalată? Și unde mai era loc pentru o galerie? Biserica trebuia extinsă. Putea locotenentul, ca altă dată, să-și ia lemnul de care avea nevoie din propria sa pădure, acum ipotecată? Era legat de mâini și de picioare, trebuia din nou să se afle față-n față cu domnul Holmengră.

Toamna trecu și doamna nu se întoarse. Nu, acum scria că ar dori să rămână în continuare încă o vreme – pe timpul iernii, altfel Willatz s-ar simți atât de singur, da, și ea însăși dorea să mai rămână. De altfel se aranjaseră foarte chibzuit, cheltuiau puțin și făceau muzică.

Poate că era hotărârea destinului, acum locotenentul avea timp pentru activitățile sale de construcție înainte de întoarcerea Adelheidei.

Se întâmpla adesea ca domnul Holmengră să întrebe de cei doi, mamă și fiu, aflați la Berlin, și acest lucru părea ciudat: în primul rând pentru că nu întrebasese niciodată de Willatz pe vremea când acesta se afla în Anglia și apoi micul Gottfred mergea din când în când în casa Holmengră, la Mariane, să-i ducă scrisori de la Willatz. Sunt bine? întreba domnul Holmengră. Sunt bine, îi răspundea întotdeauna locotenentul. Azi răspunse la fel, adăugând: Soția mea dorește să mai rămână un timp la Berlin.

Începu să vorbească despre biserică și spuse:

– Biserica aceasta mică... Activitatea Dumneavoastră a dus la creșterea populației în regiune, astfel că biserica a

devenit prea mică.

- Da, spuse domnul Holmengră, așa este.

Dar cu siguranță că îl preocupa altceva, figura lui era de nedescifrat, ca o scriere secretă. Locotenentul nu mai vorbi despre biserică, acest bărbat sensibil tăcu deodată, ca și cum i s-ar fi făcut un semn să se oprească, un semn numai de el știut.

Așadar, biserica era strigător la cer de mică? Iar în duminicile mari de botez, sau când oamenii voiau îndeobște să se întâlnească? Nu era greu de prevăzut cum vor decurge lucrurile la slujba pe care o va ține noul slujitor al Domnului, L. Lassen, când va veni și le va vorbi pentru prima dată consătenilor săi. Da, desigur, așa este, răspunse domnul Holmengră. Locotenentul se gândea cu încăpățănare că, dacă acum ar fi avut puterea de ordinioară, ar fi plecat călare prin întinsele sale păduri și ar fi dat dispoziție tăietorilor de lemne să doboare copaci pentru încă o biserică. Și își continuă gândul, firește: Dacă aș mai putea dispune de fostele mele drepturi, aș telegrafia chiar azi după chereștea la Namsen! Chiar asta îi trece prin minte, desigur, căci chiar în acel moment își luă un aer demn și măreț: Ah! încă mai avea putere, avea suma primită în schimbul râului, iar dacă n-ar fi fost cei doi de la Berlin, mama și fiul, ar fi putut valsa. Aceste coroane ridicole, această adunătură de monezi minuscule, care nici măcar nu erau daleri.

Întrebarea pe care, în cele din urmă, o puse domnul Holmengră și răspunsul pe care-l primi fură demne întru totul de cei doi domni.

- Nu am fost la Berlin, dar nu vi se pare că este scump pentru soția Dumneavoastră să locuiască acolo?

- Nu e prea scump pentru soția mea să locuiască la Berlin, îl asigură locotenentul.

Fără doar și poate că în următoarele săptămâni interveni o schimbare de ton între stăpânul de la Segelfoss și influentul domn Holmengrâ. Cei din afară nu remarcară nimic, dar locotenentul nu mai avea nicio îndoială și în capul lui încăpățânat de beduin se înfiripă un plan pe care îl rumega zi și noapte: păsea pe un pământ ipotecat, locuia într-o casă ipotecată, voia să se mute. Ce bine că Adelheid și Willatz se află în străinătate, îi va îndemna să rămână acolo, deci trebuia acum să croiască o nouă soartă numai pentru el.

În manuscrisul pastorului Windfeld, spre sfârșit, se consemnează că doamna Adelheid a plecat în străinătate și a rămas acolo, dovadă a neînțelegerilor grave dintre cei doi soți. Așadar, cel puțin în privința asta aveau păreri comune. Rămâneți acolo unde sunteți! îi scrisese locotenentul soției sale. Și pentru a nu se simți copleșită de recunoștință față de el, îi explică adevărul, că dorește să pună în aplicare un plan și că pentru asta avea nevoie să fie singur.

Unde să se mute? Mai rămăsese cărămidăria cea veche, pe care n-o vânduse, nu fusese cuprinsă în contractul de vânzare a râului. Cărămidăria era ipotecată și ea, desigur, dar putea fi răscumpărată, avea igrasie, sufla vântul prin ea, dar putea fi reparată și amenajată pentru a face din ea o locuință omenească.

Locotenentul era frământat de această idee. În toți acești ani de declin nu fusese niciodată neglijent, nu se mulțumise să lase lucrurile în voia lor, nu-i stătea în fire. Era torturat de propria sa mizerie fără să o poată împiedica însă. Cu ce să o stăvilească? Să câștige ceva? Să producă? El? Acest om, care nu era în stare decât să cheltuiască și să plătească, să plătească, un risipitor, dar un risipitor fără o avere pe care să o toace, un geniu negativ, atât de priceput în a-și crea cheltuieli. Era vlăstarul strămoșilor săi și trăia în umbra acestora.

Din ziua în care primi acel semn, real sau imaginar, din

partea domnului Holmengră, lucrurile începură să se adune, să se aglomereze: uita sau nu lua cu bună-știință în considerație bunurile sale mobiliare, casa înțesată, mobilierul, operele de artă, biblioteca, șeptelul, caii, bărcile, uneltele, mașinile... Nu se gândea la ele. Un om ca el, cu o minte atât de ordonată, ar fi trebuit să se gândească la o cale de a scăpa de faliment.

Bătrânul locotenent... era în voia unei forțe demoniace! Să se adreseze surorilor sale din Suedia? Vedeți, nu i-a trecut niciodată prin gând: între ei nu existase o legătură trainică în cei douăzeci de ani, iar de când murise mama lor nici măcar nu-și mai scriau. Poate c-ar fi putut să-și schimbe modul de viață, să reducă numărul servitorilor, facturile anuale cu mărfurile de la Bergen! La aceasta își răspundea că ar fi fost cea mai mare prostie și că n-avea chef s-o ia în seamă. Să-și facă cei din străinătate ideea că la Segelfoss lucrurile mergeau prost? Nu erau obișnuiți cu așa ceva și nici n-o meritau. Micul Willatz nu trebuia să-și facă altă părere despre tatăl său decât cea pe care locotenentul o avea despre tatăl lui: că putea să-și impună mereu autoritatea, să ajute, să ofere, să cumpere, să fie stăpân; un Willatz Holmsen. Dar în privința servitorilor? Erau oare mai multe servitoare și mai mulți servitori acum în sala comună decât pe vremea tatălui său? Stătea micul Gottfred în calea cuiva? Sau sora lui, Pauline, nu era ea singura care îi dădea răspunsuri drăgălașe locotenentului, făcându-i câte o plecăciune, ca unui tată, atunci când trecea pe lângă ea? Nici nu ar fi putut să renunțe la menajeră acum, când soția sa lipsea. Nu, nimic nu se mai putea schimba.

Menajera! O persoană destoinică și harnică, formată ani la rând de însăși Doamna, astfel că acum conducea casa cu devotament. Ce scârțâia sub mâinile ei? Nimic.

Domnișoara Salvesen nu părea că ar duce lipsă de ceva, avea tot ce-i trebuia, domeniul îi furniza cea mai mare parte a necesarului, vinul, delicatesele și colonialele

veneau de la Bergen ca și înainte. Nu lipsea nimic. Cu toate acestea doamna Salvesen nu era tot timpul veselă și mulțumită de soarta ei, își strâmbă adesea gura și le înțepa pe fete.

Cum oare, nu era ea jupâneasa la Segelfoss? Și asta nu era totul: șeful debarcaderului îi făcea curte și voia s-o ia de nevastă. Cu adevărat. Iar șeful debarcaderului știa și niște cântece atât de amuzante! Totul era ca și hotărât între ei, încă din primăvară; apoi avocatul Rasch începu și el să-i facă curte, cu aceleași intenții, dar asta era cu totul altceva. Vedeți, domnul Rasch dorea să facă așa cum făcuse și tatăl lui, și tatăl tatălui lui... să-și întemeieze o familie și să-și găsească un post și să ducă o viață mondenă. Viitorul șefului de debarcader ar fi fost mai nesigur, era doar om de afaceri și nu putea întreprinde nimic fără bani. Nu, șeful debarcaderului nu se putea compara cu el, cu celălalt, era, pur și simplu, un tip care te făcea să râzi cu lacrimi. Dar domnișoarei Salvesen nu-i plăcea să aibă doi pretendenți deodată.

Se împrietenise cu doamna Irgens, născută Geelmyden, și pleca adesea în plimbare, spre seară, la casa Holmengră să schimbe o vorbă cu ea. În calitate de văduvă de avocat, doamna Irgens înclina și ea spre Rasch... unde n-ar putea ajunge un bărbat instruit! Pe când celălalt, în cel mai bun caz putea ține o prăvălie. Nu-l respinge pe Rasch.

- Numai să nu se poticnească, spuse domnișoara Salvesen.

- Să se poticnească... un om cu studii? Niciodată. Un asemenea bărbat nu face așa ceva. Nici Irgens nu s-a poticnit.

- Cum o duci aici în casă? întrebă domnișoara Salvesen.

- Aici? Doamna Irgens își înălță capul în semn că era un paradis.

N-am mai trăit asemenea zile, zile fără seamăn. Să fi fost și Irgens aici!

- Știți ce cred, doamnă Irgens? Cred că domnul

Holmengră nu e numai ceea ce pare.

- Cum adică? Ce nu e?
- V-a cuprins vreodată de mijloc?
- Doamne ferește, domnișoară Salvesen!
- Pe mine, în schimb, da.
- V-a luat de după mijloc?
- Da. Acum câteva seri.

Dar acum doamna Irgens e de-a dreptul indignată: Presupun că n-a făcut asta nici cu altele, așa cum nici cu mine nu a făcut-o, dar acum, în ultimele săptămâni, pare puțin schimbat. Dar, și asta îi face cinste, nu merge prea departe. Deloc. Și față de dumneavoastră, care nu-l cunoașteți, cu atât mai puțin. E adevărat ce spuneți? Mă speriați!

Cele două doamne continuă să pălăvrăgească, iar domnișoara Salvesen este și ea indignată. Da, pentru că doamna Irgens spune că existau multe moduri de a te îmbrățișa cineva, puteai să te prefaci că stai în mijlocul drumului în fața unui bărbat care ar urma să treacă, și atunci ce să facă omul cu brațele, domnișoară Salvesen?

- Nu, să nu-mi umblați mie cu baliverne din astea. Și cum îți merge acum acolo, pe domeniu, dacă-mi dai voie să te întreb, spune doamna Irgens.

- La noi? Întreabă domnișoara Salvesen și e surprinsă, profund surprinsă. Vedeți, aici puteți fi oricât de spanioli și oricât de bogați, dar nu veți ajunge niciodată la înălțimea noastră, a celor de pe domeniu, spuneți-i asta domnului Holmengră. Eu n-am văzut în casa asta tăvi și pocaluri și farfurii de argint curat, dar noi avem, și n-am văzut nici toarte aurite la cutiile de argint pentru prăjituri, dar pe toate astea noi le avem. Da.

- Dar, draga mea domnișoară Salvesen, ea l-a părăsit, nu-i așa?

- Într-adevăr? Să păzească Dumnezeu gura Dumneavoastră de vorbe și bârfe, doamnă Irgens, și nu pe a mea. Ce spuneți! A plecat să-și însoțească fiul în

Germania, unde studiază ca să devină compozitor. Nu știu unde vreți să ajungeți. Am impresia că voi, cei de pe aici, ați început să vă cam schimbați! Dar, în ce mă privește, eu sper să trăiesc și să mor ca un om corect – pe mine, de pildă, consulul Coldevin nu m-a luat niciodată de mijloc, spuneți-i asta domnului Holmengră.

Cele două doamne povestesc în continuare. Sună atât de ciudat ceea ce-și spuneau, un amestec grotesc de stupidități și vorbe înțelepte. Când aceste ființe se încingeau la vorbă, nu țineau seama de nimic, propria natură le mâna, limbajul lor redevenea cel natural cu care crescuseră acasă, spuneau vrute și nevrute.

În sfârșit, preotul Windfeld se conformă legii privind schimbarea locului de muncă al funcționarilor și ceru un post în sud... A încercat să se opună, bătrân și istovit, căci de fapt îi era bine și se simțea minunat aici, biserica era plină, iar parohia liniștită. Dar ce-i mai rămânea de făcut? Dragii mei, oamenii din Østland doreau să se bucure de el până la sfârșit, dar preotul Windfeld nu se mai putea sustrage mult timp hotărârii luate. Primi un post acolo, în ținuturile de șes, cu priveliști frumoase.

Apoi sosi suplinitorul. Nu era chiar arhidiaconul, din păcate nu fusese încă găsit, nu, era un suflet darnic, care voia să slujească în parohie până la noi ordine. Trebuiau să se mulțumească cu ce se putea și să fie recunoscători că un pastor adevărat voia să slujească aici, în nord, și asta chiar peste câteva săptămâni. Și ce pastor! Un bărbat arătos, în redingotă neagră și lenjerie scrobită. Nimeni nu se înșela în privința lui, mâinile sale se subțiaseră de atâta răscolit prin cărți și hrisoave, dar putea căra o oaie pe umerii lui zdraveni! Purta ghete largi, în care îi încăpeau câte două perechi de ciorapi, și pe deasupra galoși. Nu avea cârja episcopală, nu încă, dar purta părul lung și ochelari de savant, că doar și el era tobă de carte. Era feciorul lui Lars Manusen, L. Lassen.

Acum era pastor. Venise acasă să se arate. Nu poți

străluci în Cordilieri, ci numai acasă.

Sosi cu o menajeră și câteva lăzi cu lucruri și se îndreptă imediat spre casa parohială. Paracliserii l-au așteptat și l-au ajutat cu tot zelul de care erau în stare. Da, fiindcă faima lui ajunsese aici de mult, cine nu auzise de L. Lassen?

- Să vă simțiți bine printre noi și să rămâneți cât mai mult! spuseră ajutoarele.

- Nu, nu. N-am să rămân mult aici, răspunse pastorul. Dar simt că e de datoria mea să fac un serviciu provizoriu aici.

- Ah, nu mai suntem pe placul dumneavoastră.

- Nu spuneți asta, dragi prieteni; dar aici suntem departe, la marginea lumii, n-aș putea trăi în fundătura asta. Interesele...

- Da, așa este. Dar dacă dumneavoastră ați cere postul ăsta de preot, l-ați primi cu primul cuvânt rostit.

- Postul ăsta? Da, dar n-am să-l cer. Medicul îmi interzice să rămân aici, nu suport clima, spune el, e mult prea la nord.

Apoi și-a ținut predica, iar biserica se dovedi a fi mult prea mică; ceru să fie deschise geamurile ca să-l poată auzi și cei de afară. Și, într-adevăr, niciodată nu se mai auzise o asemenea predică.

Dar biserica din Segelfoss se dovedi și mai neîncăpătoare când domnul Lassen sosi acolo să-și țină slujba, nici un ac nu puteai să arunci! Dragii mei, cu toții se duseseră la biserică! Da, și Per din Bua se dusese la biserică, și iată-i cum stăteau acolo, pe afară. Deschideți ferestrele, ordonă și de data asta pastorul, și cu ajutorul lui Dumnezeu glasul meu să ajungă până la cei mai îndepărtați! Și așa a și fost, vocea lui se auzi până la pod, vocea lui răsună până la casele dijașilor. Nici nu merita să te mai duci la biserică, și tocmai de aceea o tânără pereche renunță la vechiul obicei de duminică și coborî la hangarul cu bărci din spatele promontoriului, iar fata nu

era alta decât Daverdana, sora preotului, iar flăcăul nimeni altul decât ajutorul șefului de debarcader.

După serviciul divin, preotului îi era foame și, cum nu primi nici o invitație, nici de pe domeniu, nici de la domnul Holmengră, domnul Lassen plecă umil spre casa părinților săi, unde primi de mâncare.

Se regăsea din nou acolo, flăcăul Lars, binecuvântarea și minunea parohiei. Frații și surorile lui mai mici crescuseră, mama încăruntise și mai mult, tatăl era același om aspru, cu barbă roșcovană, iar Julius se făcuse bărbat în toată firea.

- Acum, mai știu eu dacă poți mânca și tu ce mâncăm noi, spuse mama.

- Da, mulțumesc, e carne proaspătă, după cum văd, și chiar asta mi-a prescris doctorul.

- Am tăiat o capră, spuse mama.

Își puse cu distincție șervetul sub bărbie și își luă pâinea cu furculița. Julius murmură numai pentru sine: Ei, drăcie. După care părăsiră cu toții odaia, pe rând, pentru ca Lars să aibă liniște; frații cei mici nu găsiseră ceva mai bun de făcut decât să stea în picioare într-un colț și tatăl a strigat după ei să-și ia tălpășița.

Vedeți, tatăl era copleșit, aproape mut de solemnitate, și unde mai pui că era de datoria lui să-i arate fiului că predica îl pusese pe gânduri, tocmai de aceea amuțise. Dar Julius, haimanaua, păcătosul, se strecură sus în pod, unde își făcuse dinainte o gaură în podea, iar acum stătea întins pe burtă, urmărindu-și fratele. Ia uite-l cum mănâncă! Lars s-a dezbatut de bunele obiceiuri, înfulecă pe nerăsuflăte, se ghistuiește cu lăcomie, bagă în el cu nemiluita, se îndoapă în neștire ca un porc, împrășcă cu grăsime! Și se grăbea de parcă ar fi trebuit să înghită cât mai mult înainte de-a veni cineva. După asta Julius aprecie, firește, că fratele lui nu ajunsese atât de distins încât el, Julius, să nu i se poată adresa.

După ce termină de mâncat, pastorul se trânteste pe

patul părinților și se culcă. Apoi intră mama și îi aduce cafeaua. Preotul își recăpătase forțele acum, cască zdravăn și mulțumește pentru cafea, ia de pe grindă cele două cărți binecunoscute ale casei, o carte de predici și „Oglinda inimii omenești”, pe care tatăl său le cumpăraseră pe timpuri la Lofoten.

Acum intră și ceilalți în odaie, unul după altul. Mai întâi cei mici, și în cele din urmă Daverdana. Preotul nu vedea și nu auzea nimic. Era adâncit în cărți. Lars și cărțile! Și cum se mai pricepea la răsfoit, fără să-și umezească degetul cu scuipat, și cum știe să țină cartea în mână, ca pe o comoară. Mama îl privea, recunoscându-și în sfârșit fiul, a cărui murdărie de pe mâini îi era atât de binecunoscută, după cum, de altfel, aceeași senzație de intimitate i-o trezea și jegul de pe gât.

Apoi Lars se smulge din concentrare și începe să vorbească cu ceilalți, o descoperă pe Daverdana și o întreabă despre locotenent.

- Da, mulțumesc, e sănătos.

- Trebuie să stau de vorbă cu el, spune pastorul, am auzit că soția lui a fugit.

Întreabă apoi și despre Willatz.

- Da, studiază muzica, răspunde Daverdana.

- Simplă deșertăciune lumească!

- Asta am zis și eu tot timpul, răspunde tatăl, Lars Manusen. Sunt un ignorant în privința cărților și jurnalelor, dar din câte mai știu și eu,... apoi muzica și dansul, și jocul cu zaruri, toate astea sunt născocirile diavolului... fie-mi iertate păcatele!

- Cât timp rămâi aici, în ținut? Întreabă Julius.

- Nu știu, cât mai puțin cu putință, răspunde pastorul. Episcopul meu mi-a promis că mă va elibera curând.

- De ce nu vrei să ceri postul ăsta?

- Sunt șubrezit din cauza studiilor și nu suport aerul de aici. Trebuie să merg în sud.

- Aerul? Dar ce naiba mai are și aerul ăsta?

- Tu n-ai studii, Julius, îi răspunde preotul.

Dar de fapt Julius nu era atât de prost, el se-întrebase pur și simplu ce îi lipsește aerului de aici. Sau poate că postul ăsta de pastor trebuie să rămână liber?

- Toate posturile din Nordland au cam aceeași soartă: nici un preot nu vrea să ajungă în Nordland. Eu sunt aici din pură bunăvoință.

Prostia savantă și cea evlavioasă își dăduseră mâna acum, iar mama spuse, mândră nevoie-mare de fiul său cel mare:

- Ah, da! Mare lucru că ai vrut să vii acasă.

Dar Julius nu se dădu bătut:

- Atunci, aici, în Nordland, să nu fie preoți?

- Ce tot vorbești, Julius, bodogăne tatăl.

Pastorul tușește ușor și răspunde:

- Episcopul meu e de părere că oamenii de aici, din nord, ar trebui să se mulțumească cu pastori fără prea multă știință de carte, iar în fața părerilor lui trebuie să te înclini, Julius.

Julius nu se înclina niciodată în fața nimănui decât dacă-i era frică, iar aici nu era nici un pericol. Și apoi, respectul față de fratele lui fusese ciuntit. Câtă carne de capră a fost în stare să înghită Lars, ceva de speriat!

- Cum adică... ești bolnav? întrebă el ca și cum ar fi auzit despre asta pentru prima oară.

- Da, din păcate, am studiat prea mult, pieptul mi-e suferind.

Dar Julius, care-și amintea de vocea tunătoare a fratelui din timpul slujbei, chiar în ziua aia, întrebă din nou cu mirare:

- Pieptul?

- Da, și ochii. Mi-a slăbit vederea.

- Fă bine și lasă-l pe Lars în pace, se răsti tatăl.

- Ce-ai pățit la ochi? întrebă Julius.

- E ceva care mă silește să port ochelari cu lentile concave. Tot nu pricepi.

Nu, Julius nu pricepea și tăcu.

Preotul pipăi cărțile și spuse:

- Cred că nu aveți mare trebuință de ceasloavele astea în casă.

- Nu, din păcate, răspunse tatăl, citim prea puțin cuvintele Domnului.

- Atunci pot să le iau cu mine? spuse preotul.

- Ce să faci cu ele? întrebă Julius.

Tatăl avea aerul că nu le-ar fi dus lipsa și spuse:

- Ia-le, dacă vrei.

- Atunci îți strici și mai mult ochii, spuse Julius.

- Ah, nu, nu va fi mai rău, cu ajutorul Celui de Sus, răspunse preotul. Medicul zice că acum văd mai bine decât cu câțva timp în urmă.

- Mai știi o carte, spuse Julius și ieși.

Apoi preotul începu să vorbească despre domnul Holmengră, cum că era un suflet păgân care nu se gândea decât la afaceri. E adevărat că s-a apucat de băutură?

- Holmengră?

- Așa am auzit.

Mama lui clătină din nou din cap cu nespusă admirație. Ah, Dumnezeule, câte mai știa fiul ei!

- Și cu el trebuie să stau de vorbă într-o zi, spuse preotul. Copiii lui stau acasă și sunt mai păgâni decât pe vremea când eram eu pe aici, nu-i așa?

- Da. Felix nu vrea să învețe nimic. Iar tatăl lui vrea să-l trimită înapoi în Mexic, după cum a aflat Daverdana.

Fratele devine atent:

- În Mexic? Și Mariane?

- Nu, numai Felix. Mariane va pleca mai târziu la Kristiania.

- Kristiania, așa!

Conversația se învârtea în jurul lui Per din Bua, preotul știa câte puțin despre fiecare, asistenții săi îl informaseră cu atâta zel! Per din Bua se îngărsa tot mai mult, putea fi chemat în orice clipă în fața judecătorului, ar fi trebuit să

renunțe la dexteritatea odioasă a degetelor sale când cântărea sau măsură.

Telegrafistul nu umbla noaptea după fuste? Dar șeful de debarcader, era într-adevăr ceva între el și menajeră, domnișoara Salvesen?

Daverdana stătea ca pe jar; cu siguranță că va întreba și de ajutorul șefului de debarcader, iubitul ei din hangarul cu bărci. Ah, și n-o să-l mai vadă niciodată!

Apoi intră Julius, val-vârtej, fusese la Ole Johan. Puse pe masă o carte groasă și soioasă, o, Dumnezeule... nu cumva o furase?

- Iată cartea, spuse el.

- E pentru mine? întrebă pastorul.

- E a ta.

Mama dă din cap: Ah, Lars și cărțile, Lars și învățătura!

Preotul așează cele trei cărți una lângă alta și le mângâie. Ce face cu ele? Ei bine! L. Lassen începuse să-și întemeieze o bibliotecă, devasta casele dijașilor. Aici avea încă trei volume, mai ales acest Jesper Brochmand, ar face nemaipomenit de frumos pe raft.

Apoi Julius spuse:

- Ole Johan te roagă să treci pe acolo înainte de a pleca, pentru o oră de rugăciune.

- La Ole Johan? Dar casa lui nu-i destul de mare!

- Am putea deschide și acolo ferestrele.

Pauză.

Mama spune:

- Nici nu mi-aș putea închipui că te vei coborî într-atât încât să ții o întrunire de rugăciuni la Ole Johan. Ai lui se vor lăuda prea tare cu asta.

- Nu, spune preotul. Și, de altfel, sunt obosit pentru azi. Gâtul, hm! Preotul duse mâna la gură și tuși cu mare precauție, de parcă mai avea puțin și-și dădea sufletul.

- Nu, nu-ți bate capul, spune și tatăl, Lars Manusen, lasă-l pe Ole Johan să se mulțumească cu slujba ascultată azi.

Dar Julius e diabolic.

- Pentru asta, adică pentru răgușeală, spuse el, mama îți poate sălta omușorul cu o linguriță de argint. Și mie mi-a făcut așa.

- Ești de o ignoranță înspăimântătoare, Julius, îi spuse pastorul fratelui său.

Își trase o șubă peste umerii masivi, își puse galoșii și plecă. Voia, fără îndoială, să facă o plimbare pe vechile terenuri înainte de a se întoarce la casa parohială. Daverdana și frații mai mici fugiră la geam să-l vadă.

Și iată-l pe L. Lassen urcând drumul cunoscut, înclinând puțin capul împovărat de atâta învățătură. Nu părea să-l mai sperie ceva acum, atât de bine și de sigur se simțea, iar când se întâlnea cu cineva pe drum, singura lui grijă era ca nu cumva să nu fie salutat. Pentru că, oricum, nu el trebuia să salute primul: nu era el pastorul? Treceau mulți oameni, dar unii îi erau străini, muncitori de-ai lui Holmengrâ, desigur, îi privea fix când îi ieșeau în cale, până în ultima clipă, dar unii tot nu-l salutau. Nu era ce și-ar fi dorit. Dar mai bine așa decât să salute el primul.

De fapt, L. Lassen avea stofă de om puternic al bisericii și cu siguranță că va răzbi. Mai să crezi că într-o bună zi va ajunge să-l bată pe umăr pe locotenentul Willatz Holmsen.

Lucru care, de altfel, avea cu siguranță să se întâmple.

Telegrafistul stă lângă aparat și recepționează mesaje. Iată că sosește o telegramă urgentă de la Berlin, nu e lungă, dar e atât de importantă încât ține să o înmâneze personal, pune trei puncte și o liniuță, se ridică, trage o dușcă dintr-o sticlă pe care o ține pe o etajeră cu perdelețe, închide biroul în mod neregulamentar și pleacă. Se îndreaptă spre domeniu. E un ins masiv care își mișcă umerii de parcă ar înota.

Nu mai fusese niciodată pe acolo, așa că se duce la intrarea din dos, ca să dea de cineva, o întreabă pe una din fetele de serviciu, fata revine cu menajera și abia la

cererea insistentă a telegrafistului apare și locotenentul.

Părea extrem de mirat și întreabă dacă unul din oamenii săi n-ar fi putut semna de primire.

- Ba da, ar fi putut. Nu-i vorba de asta. Am vrut doar să vă pregătesc, deoarece e o telegramă extrem de importantă.

Locotenentul vrea s-o desfacă numaidecât și s-o citească, dar telegrafistul îl împiedică, spunându-i:

- Așteptați. Luați-o încet. Nu e o veste bună.

În condiții normale, locotenentul l-ar fi repezit, acum zăbovi mirat, privindu-l. Știa că lucrează la biroul telegrafic, era un ins serviabil și simpatic, îl chema Bårdsen. Faptul că acum se comportase pur și simplu caraghios îl nedumeri pe locotenent, poate că tocmai asta și urmărise telegrafistul. Când locotenentul deschise în cele din urmă telegrama și o citi, nu se arătă deosebit de impresionat în prima clipă.

Mama accident, scria acolo. Uf, spuse locotenentul și se sprijini de tocul ușii. S-a accidentat în baie, se spunea. Straniu... te poți accidenta grav când faci baie? Mai scria și altceva, dar fără însemnătate.

- Trebuie să răspundem. Așteptați puțin. Vin și eu, spuse locotenentul.

Își luă căciula din hol și cei doi domni coborâră spre telegraf.

- În baie? spuse locotenentul către cel care-l însoțea, încă nedumerit.

- Poate că doamna s-a lovit. Dar sună ciudat. Telegrafistul părea că înțelege tot și după un timp adăugă, tocmai ca să-l pregătească treptat, pesemne: Poate că se ascunde ceva aici.

Intrară în birou și locotenentul se așeză să-i scrie lui Willatz un răspuns cu multe întrebări. Între timp, telegrafistul recepționa din nou.

- Așteptați puțin, spuse el. O nouă telegramă. Și îl pregătea pe locotenent chiar în timp ce scria: din păcate e

tot mai clar acum — e cu siguranță un mesaj...

Doamna Adelheid murise în timp ce făcea baie.

Peste câteva zile locotenentul plecă spre sud cu vasul poștal, urma să-și întâlnească fiul care era deja în drum spre Norvegia cu trupul neînsufletit al mamei. Și așa se face că locotenentul găsi totuși un prilej să se folosească de pelerina cea nouă pe care o cumpărase pentru călătoria în Anglia. Ah, dar acum n-o mai purta cu o atât de beduină elegantă.

XVI

Anunțul morții de la Berlin avu un efect ciudat asupra domnului Holmengră, care, fără doar și poate, se cam țicnise.

La început fu copleșit de o adâncă jale, o nespusă mâhnire, pentru că doamna de la Segelfoss fusese de o extraordinară amabilitate față de el, încă din prima clipă, da, ei ar trebui, poate, să-i fie recunoscător că și-a lansat aici marea întreprindere.

Dar după câteva zile se petrecu o schimbare. Și domnul Holmengră începu să vadă viața în culori mai luminoase. Da, de ce să ascundem adevărul, începu să descopere că viața e amuzantă... Ar fi putut cineva să-l înțeleagă? Era văzut zâmbind, râzând, desigur că mai bea și din vinul spaniol în timpul mesei, nu exista o altă explicație. Iar atunci paracliserii se grăbeau la pastorul Lassen cu vești.

Cine era domnul Holmengră? O cruce pe cer, un simbol? Dar poate că nu avea nimic misterios, poate că reprezenta o instanță superioară încarnată într-un tip de tranziție? Nu era el cel care făcuse avere plecând de la nimic, dar trăise în obscuritate, înstrăinat pe platourile înalte ale Mexicului, și care acum dorea să se întoarcă acasă, unde să se bucure de onoruri? A venit, renumele său își găsea răsunet aici, dar acolo în larg, pe insula aceea cenușie de unde se trăgea, acolo nu și-l putea

menține sub nicio formă. Fusesse nevoit să plece de acolo în orice condiții și venise la Segelfoss; acesta era locul!

La Segelfoss trăiau persoane distinse și erau perspective formidabile în afaceri, de aici putea străluci peste toate provinciile din nord.

Ei și? Și-a realizat toate planurile, poate mai mult decât și-ar fi putut închipui, dar continua să ducă o viață liniștită; singurul lucru care făcea zarvă era mașinăria lui. Să fi fost ceva artificial în stilul său de viață? Să fi dat oare disciplina vreodată greș? Niciodată! Când să se întâmple? În relațiile cu locotenentul, stăpânul de pe domeniu, era elegant, amabil și degajat, cu muncitorii săi era atent, generos și binevoitor era față de toată lumea. Nu-i ajuta el pe toți, putea cineva să spună că-i un escroc? Era darnic și corect. Dacă locotenentul ar fi avut vreo bănuială asupra acestui străin ciudat, n-ar fi putut să se acuze decât pe sine. Întâmplarea cu digul morii care fusese luat de ape? Dar nu răscumpăraseră domnul Holmengră obligațiile de la bancă? Faptul că a ajuns și proprietar al întregului râu și al lacului de munte a fost doar o pură întâmplare, o întâmplare fericită, dar în orice caz a plătit numerar. Era ceva suspect în toate astea? Și în Mexic era aer curat, bunăoară, dar nu acolo unde locuia Holmengră... deși avea și acolo un joagăr. Sănătatea sa era șubredă și a înghițit pilule până când au pornit afacerile, dar după aceea nimeni n-a mai auzit nimic despre starea sănătății lui... desigur, era efectul tămăduitor al aerului de aici, în timp ce același aer acționa într-un mod atât de nefericit asupra sănătății unui alt luptător pe frontul vieții, pastorul Lassen.

Unde se mai pomenea un tact de felul celui pe care-l dovedea domnul Holmengră? Și tactul lui părea atât de natural, ca și cum nu l-ar fi dobândit prin experiență, ci s-ar fi născut cu el. Și-l avea oricând. În orice împrejurare. Dar pe doamna Adelheid n-o deranjase niciodată acest joc pe care-l pricepea atât de bine. Cum știa să o facă să se

simtă în siguranță și mulțumită! Era îndrăgostit de ea? Dar și-ar fi putut pune ochii pe una mai tânără! Și atunci pentru ce făcea atâta caz de ea, fiind aproape distrus când o văzuse plecând; nu putea fi vorba nicidecum de o înclinație amoroasă. Sau? Era un semn de distincție pentru Tobias de pe insulă să frecventeze conacul Segelfoss, să fie prietenul doamnei?

Nu e mare scofală să strălucești în fața unei femei care te întâmpină cu brațele deschise; pentru cei de rând poți străluci chiar și într-o vestă de lână roșie. Domnul Holmengrâ își manifestase, fără îndoială, slăbiciunea față de doamna Adelheid, tot așa cum și-ar fi arătat respectul față de un diplomat danez. Era țăran din leagăn și aparținea deci unei rase căreia viața nu i-a oferit altceva decât să o ferească de pieire. Tot ce știa prinsese din zbor, învățase ciulind urechea printre cei educați, inclusiv limbajul lor, și domnul Holmengrâ își însușise toate acestea ca proprietate personală... bine jucat, domnule Holmengrâ, splendid! Dar era cu două sute de ani mai tânăr decât proprietarii de la Segelfoss; învățase să salute, dar saluta cu pălăria unui sclav. Existau oare motive particulare să se întristeze de moartea doamnei Adelheid? Era întrebarea pe care domnișoara Salvesen, menajera, și doamna Irgens, născută Geelmyden, o răsuceau pe toate fețele atunci când puneau țara la cale. Probabil că doamna de la Segelfoss le-o va dezvălui cândva dacă i se va publica jurnalul intim. Se poate întâmpla ca o lupoaică să frecventeze un câine de curte.

Dar se vedea cât de colo că pe domnul Holmengrâ l-a îndurerat nespus moartea doamnei, se citea și pe fața lui suptă, i se lungise parcă și nasul, și asta din cauză că slăbise. Cu toate acestea dispoziția lui cunoscute o schimbare bruscă, deveni vesel, poate pentru că pur și simplu scăpase de o preocupare, căci acum nobila doamnă Adelheid murise.

Dar că făcuse o întorsătură, asta era sigur, dovadă că

mergea prea departe cu doamna Irgens, când ea de fapt ar fi trebuit să se apere și să spună: Nu, ar putea veni cineva. Se vedea și mai bine din faptul că într-o seară o prinse pe menajeră, domnișoara Salvesen, și îi ceru să se căsătorească cu el. Gândiți-vă, spuse el, aveți cuvântul meu! Veniți să vedeți casa, urcați!

Complet nebun.

Timp de o săptămână s-a ținut de bufonerii, a luat-o razna. Ca și cum ani în șir umblase ferecat în lanțuri, iar acum se eliberase. Seara dădea drumul găinilor și apoi se furișa sub fereastra Marciliei; când Marcilia nu era singură, i se năzărea să spună că au scăpat găinile și că trebuiau închise. Se ținea de capul ei, o urmărea la coteț, o săruta și îi dădea bani. Ce situație! Și înainte făcuse mici nebunii, dar rezonabile, nu ca acum. Fiindcă era atât de bogat, nu știa ce e nesiguranța, și nici nu-i păsa de gura lumii. În absența locotenentului, domnul Holmengră se duse la conac și se legă de Daverdana. Era totuși logodită cu ajutorul șefului de debarcader și nu ducea lipsă de dragoste; dar când află asta, pe domnul Holmengră îl apucă gelozia și făcu o pasiune, se ferchezui și își puse un lanț de aur dublu la reverul hainei. Era jalnic acest om înaintat în vârstă care făcea pe tinerelul!

Își aminti de Muus, doctorul districtului, și îl invită la el. De ce nu, din simplă politețe. Doctorul a fost tratat cu dărnicie, se întrezărea o zi interesantă pentru el. Omul acesta din vest era o gazdă plăcută, nimic de reproșat argintăriei și vinului, care erau toate pe măsura unui om cu dare de mână. Doctorul Muus se așeză picior peste picior. Se simțea bine.

- Sper ca mai târziu să apară și avocatul Rasch, spuse domnul Holmengră, așa că nu veți fi singur.

Deci avocatul nu fusese invitat la masă, ci doar mai târziu, ca să completeze cumva societatea. Doctorul puneă preț pe această demonstrație de onoare. Nu de altceva, avocatul Rasch era și el dintr-o familie de funcționari și

aproape de același rang; dar un avocat nu e deloc același lucru cu un doctor. Și nici chiar cu un pastor. Domnul Holmengră avea încă în sânge concepțiile oamenilor umili de pe insula sa despre clasele sociale, și pentru domnul Muus asta era acum un avantaj, de care se bucura.

Dar n-ar fi trebuit să se bucure prea mult, nu-i aducea nici un profit. Ce știau cei din casa asta despre ierarhia birocratică?

Partea comică era că și doctorul se credea aristocrat, și deci îndreptățit să-și dea aere corespunzătoare, iată de ce, fără îndoială, fusese atât de arogant cu locotenentul cu prilejul primei lor întâlniri. Domnul Muus era produsul a patru generații de sânguință școlară și aptitudini mediocre, și atunci cum să nu-și permită aprecieri despre muzică și despre noile partituri care se găseau pe pian? Doamna Adelheid își dorea aceste partituri, mai mult ca sigur, și așa se făcea că Holmengră s-a simțit dator să le cumpere. Acum, desigur, rămâneau acolo așteptând-o în zadar pe doamna Adelheid, care nu avea să mai revină niciodată, dar ele îi vor păstra stima, atâta lucru puteau face. Domnului Muus îi plăcea muzica italiană, învățase de la părinți că așa trebuie, dar aici era Beethoven, da, căci doamna Holmsen a fost întotdeauna atât de germană.

– Ce moarte dureroasă, spuse doctorul.

Domnul Holmengră înclină adânc capul și răspunde:

– O lovitură cumplită.

– Cum a primit-o?

– Locotenentul? E un om înțelept, un om superior. Dar l-a copleșit, a fost mai mult decât putea suporta, în mod cert.

– Chiar așa? E un om superior?

– Da, aceasta e impresia mea.

Doctorul spune:

– Mi se pare că impresia Dumneavoastră e eronată.

Așa zice doctorul și rămâne liniștit.

În concepția comună, medicul se situează mai presus de

mulți alții, dar domnul Holmengră mai văzuse și alți medici până atunci, erau și în Cordilieri, nu era el, Muus, o raritate. Domnul Holmengră considera de altfel că impresiile lui nu erau de neglijat, de multe ori în viață a fost nevoit să se bizuie pe propria sa impresie fără să se fi înșelat, dovadă faptul că acum se afla aici și era cine era.

- Cred, deci, că locotenentul e un om superior, spuse el.

Ceea ce nu-l impresionează pe doctorul Muus, pentru că făcea parte din înalta societate și învățase multă carte.

- Știu să fac deosebirea între unul care este îngenuncheat în urma unei nenorociri și acela care acționează metodic greșit și se prăbușește, spuse el. Locotenentul e din a doua categorie. Se vorbește că dumneavoastră, sunteți proprietarul domeniului său.

Nu, cum putea să facă din doamna Adelheid și locotenent niște persoane obișnuite, despre care oricine își poate îngădui să spună orice? Care ar mai fi fost virtutea lui Holmengră în calitate de bun și mare prieten al lor în toți acești ani?

- E doar o bârfă, spuse el.

- Bârfă? Am auzit asta din gura unor oameni onorabili!

- Înseamnă că dumneavoastră ați auzit greșit sau i-ați înțeles greșit pe acești oameni onorabili.

- Nu i-am înțeles greșit. Atunci nu e decât o temere neîntemeiată. Cu atât mai bine.

Sosi avocatul, băură. Desigur, avocatul era un ins mai terestru și fără prea mari pretenții de cultură, și mai puțin dificil, cu care se puteau discuta chestiuni practice. Nu trecu mult timp și începură să discute afaceri. Și unde mai pui că avocatul bea mai mult decât doctorul, da, și îl stimula și pe amfitrion să bea strașnic... Dumnezeu știe de ce, poate din afectuoasă stimă pentru binefăcătorul său. Avocatul Rasch îi era recunoscător domnului Holmengră pentru o mulțime de lucruri, pentru casă, pentru pământ și pentru primele sfaturi bune, în clipa de față treburile îi mergeau strună, își deschisese un birou de avocatură

acasă și un altul pentru secretarul lui. Îi mergea nemaipomenit de bine. De mai mult timp voia să cumpere terenul pe care se afla casa, precum și o altă bucată de pământ din apropiere, dar domnul Holmengrâ răspundea de fiecare dată că locotenentul nu mai e dispus să înstrăineze nimic din Segelfoss.

Întrebă din nou același lucru și primi același răspuns.

Apoi avocatul, cât se poate de respectuos, ciocnind în sănătatea lui, îl făcu pe Holmengrâ să mai golească un pahar.

Unde aveau să ducă toate astea? Domnul Holmengrâ, țăranul de pe insulă, puse vin pe limbă și în tot cursul după-amiezii dezvălui planuri mari, ultimul fiind acela că intenționa să se bage peste spanioli la pescuitul de sardine și să echipeze o flotă norvegiană de pescadoare la Santander.

- Pescarii norvegieni nu au voie să pescuiască acolo.

- Îi vor naturaliza.

Probabil că voia să strălucească în fața celor doi invitați, lăsa să se înțeleagă ceva în legătură cu descoperirea unui minereu în două zone precise, din apropiere, dorea să cumpere mine. Poate că voia să epateze, da, dar nu-i stătea în fire să-și mărturisească planurile, ci le purta cu sine în tăcere. Vorbea liniștit, fără emfază, așa cum îi era obiceiul, dar în cap îi clocoteau idei, era interesant să-l auzi vorbind. Și, noroc, domnii mei, spuse el, a fost drăguț din partea dumneavoastră că mi-ați onorat invitația.

Micuța Mariane, care crescuse de să n-o mai recunoști, se strecură discret în încăpere și demonstrează că știe să facă reverențe. Se dezvoltase uimitor, avea picioare lungi, gura mare și bine împlinită. Îi înmână tatălui poșta, spunându-i: Scrisoare de acasă! Era atât de straniu să auzi cuvinte norvegiene rostite de această făptură cu fruntea îngustă, cu păr de indiană și cu nasul în vânt. Asta-i tot, spuse ea.

- Mulțumesc, răspunde tatăl.

Da, asta era tot, ea nu primise nimic, nu mai soseau scrisori de la tânărul Willatz.

- Scuzați-mă o clipă, spuse Holmengră, și deschise un plic cu timbre străine. Aruncă o privire rapidă și-i spuse fiicei: Salutări și pentru tine, draga mea! Mariane făcu încă o reverență și ieși cu pași alunecoși.

Domnul Holmengră puse deoparte scrisorile.

- Dacă domnilor li se pare că sherry-ul este prea rece, sau poate prea cald - nu avem aceleași gusturi, nu-i așa - atunci să-l lăsăm.

Politicos și binevoitor și de data asta. Începu să-l tachineze pe avocat în legătură cu domnișoara Salvesen: probabil că de aceea ținea atât de mult la terenul acela, la pășune? Ah, tineretul ăsta!

Doctorul nu pierdu prilejul să spună:

- Chiar, n-ați putea să-i vindeți avocatului Rasch terenul, domnule Holmengră? Ați da dovadă pe loc că sunteți proprietar la Segelfoss.

- Cum aș putea vinde pământ din domeniul locotenentului? Per din Bua vrea să cumpere și el teren, e atât de plin de bani încât ar vrea să cumpere o pășune pentru furajarea a două vaci. Nici măcar nu i-am spus locotenentului. De altfel, toate astea sunt nimicuri, e indiferent care din noi e posesorul unei pășuni pentru două vaci. La două sute de vaci e cu totul altceva.

Avocatul întreabă:

- De ce n-ar vrea locotenentul să vândă? Doar primește bani în schimb. Mai știu pe cineva care ar dori să devină proprietar: Lars Manuelsen. A fost la mine și mi-a vorbit deschis: acum că are un fiu pastor, și încă unul cunoscut, nu mai poate rămâne dijmaș, ar dori să-și cumpere locul cu casa și, în plus, o bucată bunicică de pământ cultivabil.

- E tatăl pastorului Lassen? întreabă doctorul.

- Da. Și bineînțeles că pastorul e amestecat în afacere. Îl cunoașteți?

- Da. A fost la mine, mi s-a părut foarte timid. Un țăran,

dar a răzbit pe calea culturii.

- Da, e tatăl lui, un om de treabă deci, care are un fiu pastor, continuă avocatul, adresându-i-se lui Holmengră. Și mai cunosc încă mulți alții care ar vrea să cumpere pământ. De pildă, propriul dumneavoastră brutar, domnule Holmengră.

- Brutarul meu? Dar eu n-am brutar!

S-ar fi zis că în după-amiaza aceea Holmengră înghițise destule baliverne de la cei doi mici domni, drăguți și amuzanți. Brusc părea să nu-l mai intereseze nimic și spuse exact ceea ce voia să spună:

- Brutarul meu? Plecați de la ideea că sunt grozav de bogat, vă uitați la lanțul acesta al meu și credeți că e aur curat. Bineînțeles că nu e aur. De ce să risipesc? Nu sunt suficient de puternic pentru asta. Lanțul e aurit, e mai solid decât aurul și arată ca aurul, nu-i așa că strălucește?

Voia să le mai ofere celor doi domni un subiect de colportaj? Sau poate că voia, tot dintr-o bolnăvicioasă dorință de a epata, să-și reîmprospăteze reputația legendară? Trecu o clipă, apoi spuse, formulând totul ca pe un compliment:

- Am un fiu, Felix. Visul meu era să fac din el un om cultivat, așa cum sunteți dumneavoastră, dar nu vrea să studieze. Îl trimit înapoi în Mexic.

- Mai are la cine să meargă în Mexic? Credeam...

- Îl pot încredința cuiva, și de altfel îi are pe cei mai apropiați, mama lui, bunăoară.

Tăcere.

Avocatul și doctorul au un aer de profundă surprindere.

- Credeam... ni s-a spus că sunteți văduv!

Domnul Holmengră se întoarce spre doctor, privindu-l cu indiferență, cu o expresie nepăsătoare, dar spune ceea ce dorește:

- Nu, nu s-ar alege nimic de Felix aici, cel mai bine ar fi să se întoarcă la obârșii. Dar Mariane, fiica mea, rămâne cu mine.

Seara, când domnul Holmengră își conduse musafirii, era mai beat ca de obicei. Se înnopta, iar domnii mâncaseră și băuseră bine, nu se puteau plânge. Dar doctorul Muus spuse că, atunci când gazda îl contrazisese de câteva ori, simțise ura clasei de jos, neinstruită, față de clasa superioară, din care făceau parte el și avocatul Rasch. De altfel, acest lucru îl remarcase și avocatul Rasch.

Seara aceasta puse capăt exceselor domnului Holmengră, în zilele următoare redeveni stăpân pe sine și rege al tuturor. Făcu toate pregătirile pentru înmormântare, comandă telegrafic o coroană pentru sicriul doamnei Adelheid, iar în momentul în care vasul poștal ieși din fiord, cu drapelul în bernă, dădu ordin să se împrăstie crengi de brad pe chei și pe drum. Să fi încetat cu nebuniile din respect față de locotenent? Sau poate de rușine față de el însuși? Oricare va fi fost motivul, domnul Holmengră făcuse în aceste două săptămâni destule năzbâtii, și dacă n-ar fi fost cel care era, ar fi avut nevoie de timp îndelungat ca să dreagă lucrurile... ah, domnului Holmengră nu-i trebui timp. Nu, pentru că era oricum o legendă vie, te puteai aștepta la orice din partea lui.

*

La înmormântare veni și Fredrik Coldevin cu soția, în sfârșit își găsisese timp să ajungă din nou la Segelfoss, după atâta vreme. Apărură și bătrânii Coldevin de pe insula lor, ajunseseră niște ipochimeni împruținați la trup, albiți și fără glas. Erau ca niște copii albiñoși, plini de zbârcituri. Colonelul von Platz din Hanovra trimise un reprezentant cu o coroană de flori, care de altfel sosi cu o săptămână întârziere.

Nici chiar în această împrejurare, locotenentul nu se putu abține să nu aibă o idee năstrușnică: se asigurase telegrafic ca pastorul din parohia învecinată să officieze

serviciul divin la funeralii. Să mai fi avut locotenentul chef și putere să suporte? Fiindcă părea totuși profund afectat, pentru tot restul zilelor lui. Și totuși...

Dar oamenii care fuseseră trimiși după pastor se întoarseră seara fără el: aduceau un răvaș cu scuze și explicații: ceva îl împiedica să vină. Ah, trebuie să-și fi făcut scrupule în cele din urmă, poate nu îndrăznea să-l jignească pe colegul său, L. Lassen, care se bucura de bunăvoința episcopului. Așa stăteau lucrurile.

Atunci locotenentul zâmbi și îi spuse fiului:

- Deci va fi tot Lars până la urmă. Oricum, n-are importanță, mama ta tot nu l-ar auzi. Te-aș ruga să-i spui lui Martin să-l aducă mâine pe Lars, dis-de-dimineață.

Când pastorul sosi, consulul Fredrik fu nevoit să joace rolul de intermediar între el și locotenent. Locotenentul și-ar fi dorit foarte tare să fie scutit de un discurs al lui Lars, dar preotul nu putu accepta, - pur și simplu - în schimb, din respect pentru locotenent, a consimțit să-și scurteze orațiunea și să renunțe la a mai ieși în întâmpinarea sicriului la poarta cimitirului.

- Atunci rămân acasă, spuse locotenentul.

Consulul Fredrik simulă că ia în discuție și această variantă, pentru a nu-și irita prietenul; dar nu avea nicio îndoială.

- Da, e o soluție, spuse el, dând din cap, dar să nu ajungi să o regreti tu însuși.

- Fără îndoială că nu.

- Atunci, întrebarea se pune dacă nu e de preferat să suporti o oră chinuitoare, decât un gând chinuitor, câte zile oi mai avea.

Locotenentul renunță la ideea de a rămâne acasă. Se îmbracă de paradă, cu epoleți, sabie și trese aurite, iar pe deasupra își luă mantaua cea scumpă. Nimeni nu-l văzuse vreodată într-o asemenea ținută! Tânărul Willatz era îmbrăcat cu un costum negru nou și cu o pălărie din mătase cu crep cernit. Atât tatăl, cât și fiul purtau, în mod

ciudat, mănuși albe. Fără nici un semn de doliu pe ele.

Toți oamenii lui Holmengrâ fură învoiți, moara fusese oprită, toți dijmașii și zilierii veniră la cimitir. Gemea de lume, ca într-o duminică mare de botez. Coșciugul dispăruse cu totul între flori, erau coroane din Anglia, din Germania, de la familia Holmengrâ, de la toți Coldevinii, de la negustorii din Bergen. Un adevărat munte de flori fu coborât în pământ.

Apoi urmă predica. Preotul Lassen, fără îndoială, nu era prea sigur pe sine; dar avea acum o ocazie foarte bună să se pronunțe mai pe larg în legătură cu cele ale spiritului, nu putu renunța la decizia inițială de a ține un discurs lung. Oricare altul din mulțimea îndoliată ar fi fost desigur recunoscător pentru cuvintele de consolare rostite cu atâta gravitate, dar locotenentul nu abdică, rămase fidel lui însuși, avea un aer absent și pesemne că nici nu auzea nimic. Cum alocuțiunea dură o jumătate de oră și cum locotenentul nu avea chef să mai aștepte, smulse lopata de lemn din mâna paracliserului și i-o întinse preotului... Ah, și nici măcar nu i-o dădu cu coada înainte. Preotul trebui să se oprească, îl privi pe locotenent și înțelese că termenul expirase, luă unealta și aruncă trei lopeți de pământ în groapa cu flori.

Apoi groapa fu acoperită.

Dar cei care observă scena îl dezaprobă pe locotenent, Lars Manusen îl dezaprobă, Per din Bua îl dezaprobă, nu mai văzuseră o asemenea comportare față de un uns al Domnului, aflat în plină cuvântare, așa cum era bunul nostru Lars. Totuși, avu destul bun-simț ca să ia lopata și să facă ce se cuvine sub ochii locotenentului, că doar era un om instruit. Ceea ce dovedi până la capăt: abia se terminase ceremonia și încercă să adreseze personal câteva cuvinte de consolare celor apropiați, după bunul obicei al preoților. Dar cum nu era prea sigur de sine, începu cu tânărul Willatz, pentru că se afla cel mai aproape. Preotul Lassen îi întinse băiatului mâna și spuse:

Ai suferit o mare pierdere, dar Domnul te va ajuta s-o înduri! Aşa va face Domnul, negreşit, nu trebuia decât ca pastorul să-i ceară şi să-l îndemne să o facă.

Atunci răsună vocea locotenentului... Iar pastorul vede doi ochi cenuşii, aţintiţi asupra lui cu o glacială superioritate:

- Îndrăzneşti să-mi tutuieşti fiul? Să nu se mai întâmple!

Apoi locotenentul se îndreaptă spre casă.

*

Bătrânii Coldevini mai rămaseră doar două zile de data aceasta, apoi plecară spre casă cu vasul personal. Semăna cu o barcă din străvechi timpuri, care ducea la bord umbre. Bătrânii Coldevini... nu înţelegeau prea bine: înainte nu era nici un drum pe aici, spuneau ei, şi nici case. Apoi dădeau din cap fără să mai recunoască locurile: de data asta nu mai erau siguri că se aflau în Segelfoss. Apoi plecară acasă, fără să se fi plimbat prin pădurea tânără, fără să fi schimbat aproape nici o vorbă cu nimeni.

Consulul Fredrik cu soţia au zăbovit patru zile, apoi plecară cu vaporul poştal spre sud. De data asta nici consulul Fredrik nu mai era la fel de vioi ca pe vremuri, încărunţise mult şi avea pungi sub ochi. Iar soţia lui era grasă şi îmburghezită, în ultima vreme o interesa în mod deosebit problema misionarilor. Locotenentul era şi el ocupat cu ale sale, durerea îi era neînchipuit de mare, vădit profundă; locotenentul nu era, de bună seamă, omul care să aibă insomnii în urma pierderii doamnei Adelheid... pe care de fapt o pierduse încă mai dinainte. Dar de data asta şederea la Segelfoss nu mai putea fi amuzantă pentru consulul Fredrik şi în cele patru zile nu-şi dori decât să plece.

Îşi petrecea serile ca şi altă dată cu vechiul său prieten, cu o sticlă de vin în faţă, dar erau prea ceremonioşi şi

vorbeau fără prea mult chef. Consulul Fredrik nu găsi niciun prilej să-i repete locotenentului concepția sa de viață. Aproape că nici nu se aminti despre schimbările survenite pe domeniu; când consulul insinuă că nu era străin, din păcate, de toate aceste schimbări, locotenentul îl contrazise imediat și spuse:

- Nu, dimpotrivă, îți mulțumesc, mi-ai fost de mare ajutor.

Atunci consulul încercă să schimbe subiectul, aducând vorba de Willatz... Va rămâne la Berlin?

- Bineînțeles, răspunse locotenentul. Pleacă în sud, din nou, cu vaporul pe care-l iei și tu.

- Fiica mea Tea, spuse consulul... îți amintești de Tea? S-a măritat cu ofițerul de marină.

- Bine a făcut Margarete.

- Tânărul e căpitan.

- Uite, vezi!

- E căpitanul vaporului „Klaegen“, de cincizeci și două de picioare lungime. Dar asta nu mă consolează.

Pauză.

Bun, consulul încearcă să facă o mică glumă, în ciuda doliului.

- Când l-ai trimis pe Lars la școala de popi, te-ai declarat vinovat că păgubești ținutul de un pescar leneș.

- Da, regret, în numele umanității.

- Ce-ți spuneam eu! Îți amintești că în urmă cu mulți ani s-a născut un mulatru în orașul nostru? Ei bine, nu înțeleg de ce, dar s-a pus pe seama mea parternitatea acestui copil colorat. Ce zici de asta? Cică târășenia ar fi avut legătură cu o petrecere pe care am dat-o la mine în grădină, ha, ha, ha. În sfârșit, mi s-a făcut lehamite și am trimis copilul departe. Acum e la o școală de comerț din Philadelphia.

- Oricum, greșeala ta e mai mică, spuse locotenentul.

Cât de searbădă era acum discuția cu acest prieten! Consulul Fredrik mai că începea să regrete că venise la

înmormântare. Da, sincer vorbind, viața din orașelul lui începuse să-i placă. Oare nu-i mergeau bine afacerile? Nu scriau de zor condeiele în biroul său? Și nu se învârtea el în societatea celor mai bune familii din oraș? În clubul pe care-l aveau acasă puteau discuta multe subiecte interesante ca, de pildă, întâmplarea din vara aceasta, când una din fiicele proprietarului Bommen a dansat până și-a dat duhul pe puntea vasului de război ancorat în port. Ha, ha, ha, ce copilă nebună! Dar nici un ofițer francez n-ar fi dansat-o până s-o vadă moartă!

Consulul Fredrik, care de obicei avea voluptatea conversației și râdea cu atâta poftă, se retrăgea acum deseori în singurătate să mediteze. Fără îndoială că o făcea din decență. Într-o zi în care nu găsi destulă liniște în altă parte, intră în dormitorul doamnei Adelheid și rămase puțin acolo. Părea obosit și surmenat, sub ochi îi atârnavu pungi mari. Luă un pieptene care se găsea printre alte obiecte de toaletă, îl privi și probabil că îl găsi frumos, căci se uită la el îndelung: poate nu se cuvenea să zăbovească aici prea mult, pierdut în reverii. Ieși tăcut din cameră.

Coborî în seră. Acolo putea ajunge repede, îi făcea bine, era singur. Ce... luase și pieptenele? Ridicol? Bun, pentru că tot o făcuse, nu era decât un fleac, despre care nici măcar nu vru să-i amintească locotenentului. Pieptenele răspândea încă un ușor parfum — părul Adelheidei? Închipuiri. Mirosea oare a broască țestoasă? Dar dacă, deodată, Adelheid ar fi început să cânte, sus, în apartamentul ei, sau ar fi cântat acum, aici, printre flori? Ah, da... când își revărsa pasiunea era ca o deschidere de evantai, cât era de minunată, cât de dezlănțuită! Sărmana Adelheid! Sărmanii de noi!

Consulul Fredrik găsi un prilej să schimbe câteva vorbe de rămas bun și cu menajera, domnișoara Salvesen. Îi trebui timp, abia în penultima zi ajunsese în sfârșit sub fereastra cămării, după ce-și trimisese soția la doamna

Irgens.

- Dumneavoastră sunteți? spuse domnișoara Salvesen.
- Mai mult sau mai puțin, domnișoară.

Domnișoara Salvesen fusese până atunci legată de doliul casei și trecuse multă vreme de când din gura ei nu mai ieșiseră glume; înțelese, din tonul consulului, că poate îndrăzni să lase gravitatea deoparte pentru o clipă:

- Pesemne că veniți din nou să puneți lucrurile la punct, domnule consul.

Consulul Fredrik ia câteva înghițituri de aer și spune:

- Domnișoară Salvesen, am aflat tot.

- Tot!

- Da, puteți să-mi spuneți mai mult?

- Nu vreau să vă chinuiesc și mai tare.

- Femeie! V-ați promis altor doi bărbați. Șeful debarcaderului și avocatul, oare știu ei cum v-ați purtat cu mine, domnișoară Salvesen?

Dar trebuie să fi făcut o glumă puțin cam nesărată, căci domnișoara îi răspunse:

- Am să-i spun asta logodnicului meu, avocatul Rasch.

Consulul Fredrik deveni subit interesat, ca și cum ar fi aflat acum că domnișoara Bommen a dansat până și-a dat duhul. Întrebă, ridicând sprâncenele:

- Într-adevăr? Îmi dați voie să vă felicit?

- Da, cred că da, spuse domnișoara Salvesen zâmbind.

- Foarte bine. E într-adevăr o știre de zile mari. Când vă căsătoriți?

- Nu știu. Peste un an.

- Dar atunci cine-l va servi pe locotenent?

- Altcineva. Nu plec până nu mi se va găsi o înlocuitoare.

- Veți locui aici - adică în regiune?

- Da, un timp, în orice caz. Rasch are afaceri importante aici, știți. Dar după aceea vrea să ceară un post în sud.

- Poate veți poposi pe meleagurile noastre, domnișoară

Salvesen, și poate n-o să uitați să-mi faceți o vizită.

- Mulțumesc pentru amabilitate, domnule Coldevin.

- Pentru că știu să apreciez societatea unor oameni binecrescuți, strâng pe lângă mine oameni binecrescuți.

Într-adevăr, o veste minunată. Îmi permiteți să vă strâng mâna, domnișoară Salvesen?

- Da, așteptați puțin! răspunse domnișoara ștergându-se pe mâini.

Dar, în timp ce îi ținea mâna, consulul făcu din nou pe mucalitul și începu un discurs:

- Acum, că strâng această mâna pentru ultima oară...

- Ha, ha, ha.

- Vreau să spun: acum când încă sunteți inocentă... vreau să spun: cât încă suntem inocenți amândoi. Acum, când țin această mână pe care nu am obținut-o...

- Lăsați-mă, domnule consul!

- Care nu mi-a fost dată... aveți vreo picătură... ceva de băut, aici, domnișoară?

- Nu, de fapt... răspunse domnișoara privind în jurul ei. Dar dați-mi drumul, mă duc să caut ceva în sufragerie.

- Ah, nu are importanță. Dar, domnișoară Salvesen, spuneți că vin din nou să pun capăt visurilor? Nu. Vin doar să vă fac declarații. Să vă spun că acum am găsit forma potrivită. Dar, de fapt, ar trebui să v-o cânt, cu vocea vieții mele, să o interpretez: în momentul în care preotul Lassen vă va da sfânta binecuvântare, dumneavoastră și avocatului Rasch, atunci m-ați putea găsi cu o frânghie în mână, căutând cu ochii mei albaștri un cui.

- Ha, ha, sunteți imposibil.

- Știți ce urmează să se întâmple acum?

- Uite! Vine soția dumneavoastră.

Consulul se despărți de mâna domnișoarei Salvesen.

Și cum își cunoștea atât de bine soția, îi ieși imediat în întâmpinare, explicându-i că domnișoara Salvesen se logodise cu avocatul Rasch și că el nu venise decât să-i spună că îi dorește fericire.

- Și pentru asta trebuia s-o ții de mână?

Consulul răspunse:

- Am vrut să fiu politicos, de acum încolo va avea o altă situație. S-ar putea chiar să ajungă în societatea noastră.

*

Tânărul Willatz avea conștiința încărcată, încetase de mult să-i mai scrie Mariane. Cum se întâmplase? Uite-așa, cu timpul, pentru că avea atâtea de făcut. Da, în pasiunea și în frământările sale se destăinuise mamei, care devenise teribil de neliniștită și i-a cerut să nu-i mai scrie. Când îi mărturisi iubirea veșnică pentru Mariane, mama lui îi spuse: Așteaptă zece ani și-o să mai vedem. Mai întâi trebuie să ajungi cineva și să-l mulțumești pe tatăl tău.

Dar când o revăzu pe Mariane, pe chei, și mai apoi la cimitir, nu se putu stăpâni să nu-i dea mâna, iar ea îl privi drept în față și se strecură lângă el; foarte aproape, privindu-l. O tandrețe atât de imprudentă.

În cele din urmă se întâlniră, tânărul Willatz trebuia neapărat să coboare în drum și iată că fata îl aștepta; cum mai sus de pod era un stufăriș, se grăbiră într-acolo. Willatz era în ținută de voiaj; vaporul urma să sosească din clipă în clipă, dar deși avea atât de puțin timp, nu spuse nimic. Ce se întâmplase cu toate cuvintele din capul și din inima lui?

Mariane era și ea tăcută. Amândoi desfrunzeau câte o nuia.

- Azi voi pleca din nou, spuse el.

- Da.

- Nu-i chiar atât de departe, spuse el.

- Felix pleacă și el, răspunse ea. În Mexic.

- Da, chiar așa?

- Pentru că nu vrea să studieze. Eu am să mă duc la Kristiania, spuse Mariane. Și eu, ba vreau, ba nu vreau.

- Kristiania e mult mai aproape decât Berlinul, nu ai de

ce să te neliniștești.

- N-ai putea să-mi scrii din nou? Spuse ea.

- Ba da. Dar n-am timp, dacă vreau să-mi fac o carieră, să ajung cineva, așa spunea mama.

Nici vorbă ca Mariane să se fi simțit rănită, se gândea doar la ale ei, și era sinceră, îl ruga să îi scrie duminicile, în serile de duminică.

Dar el nu putea.

- Ți-am scris de multe ori, ți-am scris și ieri și azi. Uite, spuse ea și îi dădu câteva scrisori. Poftim!

Willatz întinse mâna, îi mulțumi și puse scrisorile în buzunar. Era fâstâcit și mut de fericire.

Și așa se face că... era înaltă, și dulce, cu părul ei de indiană, bogat, căzându-i pe spate, cu fața oacheșă și îmbujorată, așa se face că Mariane se strecură, se lipi din nou de el și acum Willatz o ținea în brațe și se pierduse cu firea. Cum stăteau așa, fără să se privească în ochi, el izbutea să îngaime:

- Lasă-mă să te sărut... pentru scrisori... dacă-mi poți da voie.

Și fiindcă o străbătu un fior, o mică tresărire, în semn de consimțământ, buzele lor se întâlniră, pentru o clipă nesfârșită, și amândoi închiseră ochii.

Apoi se despărțiră în grabă. Da, pentru că nu se mai puteau privi, și vorbeau, vorbeau cu ochii ațintiți în pământ.

- La revedere, spuse el.

- La revedere, spuse ea.

Când tânărul Willatz ajunsese acasă, Gottfred îl introduse în camera tatălui său. Bătrânul său tată, adus de spate, era foarte solemn și spuse:

- Te-am așteptat.

- Îmi cer scuze, eu...

- Te scuz. Hm! Numele tău este Willatz Moritz von Platz Holmsen.

- Da, ei și? întrebă fiul.

- Așa este. Așa te cheamă. Hm. Și în mod obișnuit Willatz.

- Da, și?

- Poți să te numești Moritz, în mod obișnuit, dacă preferi.

- Nu. Dar de ce?

- Dacă preferi, am spus.

- Da, dar nu am o asemenea preferință.

- Nu e mai bine să te numești Moritz în Germania? Mama ta... îi datorăm atât de mult, încât...

- Sunt înregistrat cu numele de Willatz, interveni fiul.

- Mama ta îți spunea Moritz.

- Nu-mi amintesc.

- Ba da, când erai mic.

- Da, dar acum, în urmă, n-o mai făcea.

- Bine, deci subiectul ăsta l-am încheiat. Hm. Mă scuzi că n-am chemat pe nimeni la dejunul de rămas bun.

- Dar, dragul...

- De data asta n-am putut, îi datoram ei...

- Dar gândește-te, tată, că ai fi putut veni și tu cu mine.

- N-am timp, copile. De altfel, acum ești bărbat în toată firea. Ai grijă de tine, Willatz, și drum bun.

XVII

De-ar fi fost ca în alte vremuri, locotenentul, ar fi ridicat un monument pe mormântul Adelheidei; dar acum ce putea face? Bineînțeles că ceva tot făcuse: pusese o placă mare și demnă din bronz, dar ăsta nu era un monument funerar, nu, era doar un simplu mormânt. Și bineînțeles că în numele Adelheidei ar fi făcut o donație bisericii, vase de argint aurite, de pildă, dacă ar fi avut de unde.

Începuseră să-i lipsească resursele?

Dar cum să nu-i lipsească?

Mai întâi fusese nevoit să renunțe la orgă. Și apoi nici portretele, al lui și al Adelheidei, pentru galeria

strămoșilor, nu le văzuse isprăvite! Omul acesta, cu un simț atât de înalt al ordinii, era revoltat că fusese neglijat un lucru de o asemenea importanță. În plus, mai era și micul Gotffred, trebuia să facă ceva pentru el. Dar micuța Pauline, de ce să fie oropsită? Și Petter, jumătate-laponul, care fusese cândva grădinarul său?

Ah, într-un fel era bine că Adelheid se prăpădise. Chiar la timp! Ea n-ar fi putut suporta toate acestea, cântecul ei ar fi amuțit. Există nenorociri care devin binecuvântări: lovind, cerul dă dovadă de milostenie.

Așa ai putea spune... dacă ai fi filosof, așa cum era și locotenentul.

Dar întrebarea lui Fredrik Coldevin, de mult, la înmormântare, dacă tânărul Willatz pleacă la Berlin, a fost chiar ridicolă. Dar ce altceva să fi făcut? Să rămână acasă, martor la mizeria tatălui? Fredrik, sărmanul, nedreptățit de viață, el n-a înțeles că era vorba de un Willatz Holmsen, unul care preferă să trăiască în străinătate, și uneori să vină acasă în vizită.

Nu era ingenuncheat, era tăcut, mândru, oștean și om de lume, cu o voință de neînfrânt. Se săturase locotenentul de viață? Ha, atunci n-ar fi trăit-o cu atâta patimă, zi și noapte. Anul de doliu nu se încheiase și erau multe argumentele care îi impuneau să dea dovadă de ordine în privința asta; dar răbdarea lui ajunsese la capăt; voia să-și reia serile de lectură.

Mica Pauline era acum camerista lui, cineva trebuia să fie, nu?, iar ea avea un fel de a fi atât de plăcut și de liniștitor, și mai avea și privirea aceea viorie și adâncă. Locotenentul voia să fie din nou pașă, o chemă pe Daverdana, care nu întârzie să apară. Stătea întins pe canapea și se gândea cu mulțumire că acum ea se spală pe mâini. Când pășea, își legăna în așa fel coapsele încât trezea în el cele mai periculoase speranțe. Stătea întins, cu pumnii strânși, mâinile vârâte în buzunarele pantalonilor, brutal și nesăbuit. Și fata avea să ia o carte

de la locul convenit, apoi să se întoarcă, să pășească legănat, legănat...

Dar, cum era o seară luminoasă de vară, ochii lui începură să cutreiere prin încăpere, privea mobilele și tablourile, și iată un portret al Adelheidei, și alfabetul, și toate jucăriile micuțului Willatz... lucruri vechi de acum, timpul trecuse.

Timpul trecuse.

Măinile lui se descleștau din nou în buzunare și se gândea cum se scursese timpul. Câți ani îi mai rămăseseră oare de trăit? Ah, cât de înșelat fusese și jefuit...

Când o aude pe Daverdana venind, sare în picioare și rămâne așa, înțepenit, drept din cap până în picioare. Supărat sau doar derutat? Îl cuprinse vechea înverșunare, stătea în picioare, fără să se clinească, atât de încurcat, în momentul în care Daverdana intră, el spuse doar ceva, cum că era o fată isteată, hm, că întotdeauna fusese o fată isteată, pe scurt, hm. Surescitarea lui se stinse, și în cele din urmă zise: Așteaptă puțin, stai acolo! Apoi găsi o bancnotă într-un sertar al biroului și i-o dădu.

Daverdana făcu o reverență, roși fericită și-i mulțumi. Ah, ce valoare avea o vorbă a locotenentului, fie ea bună sau aspră. Dar Daverdana era atât de mirată, încât rămase în picioare chiar și după ce el îi făcu semn cu capul... păi nu trebuia să-i citească? Nu trebuia să joace dame? Și locotenentul trebui din nou să facă un semn din cap și spuse: Asta e tot.

Exact cum hotărâse în legătură cu soția sa: e ultima oară! Hotăra și acum în legătură cu viața însăși. De ce fuseseră atât de pustii acești ani de bărbăție? Acum... putea face singurul lucru pe care-l avea de făcut un om bătrân fără a fi respingător, lui însuși și celorlalți: să rămână drept și neînduplecat. Cum altfel să fi procedat acum? Să se fi bucurat de resturi de la ospățul cel mare? Era un oaspete alungat, care nu voia să se înhăiteze cu servitoarea pentru o îmbucătură pe furis. Era furios,

încăpățânat și țeapăn. Da, bineînțeles, îi repugna să-și ofere, lui sau rămășițelor ființei lui, delicii care cândva îi fuseseră refuzate. Acum le respingea el. Se răzbuna pe sine însuși? Da, pe sine însuși, pe toți, pe toate, în picioare, drept...

Era ultima oară.

*

Micuța Pauline, camerista, ah, nici gând să fie înlocuită! Dar locotenentul avea o inepuizabilă capacitate de a-și găsi cheltuieli cu orice prilej, și Pauline primi o bancnotă, doar Daverdana promise și ea una. Și, de altfel, era o bancnotă dintr-astea noi, mici, pe care mai că se rușina să le ofere.

- Ești mulțumită? o întrebă el pe Pauline... că îi plăcea să-i adreseze câte un cuvânt.

- Da, mulțumesc, spuse Pauline.

- Ai dori încă una?

- Ah, nu, mulțumesc, nu.

O mai întrebă ce și-ar mai fi dorit? Ce ar mai fi vrut să învețe, i-ar fi plăcut să coasă?

Nu, Pauline ar fi preferat să ajungă menajeră.

Chiar dorea asta, într-adevăr? Menajeră? Așa. Ar fi putut s-o inițieze domnișoara Salvesen.

Locotenentul a stat de vorbă și cu telegrafistul Bårdsen despre micul Gottfred, întrebându-l dacă băiatul n-ar putea să învețe meseria lui. Vedeți, Gottfred era atât de plăpând, încât n-ar fi putut ajunge un pescar bun, firește, în schimb doamna îl învățase câteva limbi străine.

Telegrafistul Bårdsen era un bărbat ciudat, cânta la violoncel, un instrument de culoare închisă, gălăgios. În momentul în care locotenentul intră, se ridică și se înclină. Când află motivul vizitei, îi răspunse:

- Bineînțeles, domnule locotenent, oricând doriți. Nu era ironie, era politețe, respect, ca și cum locotenentul ar

mai fi fost marele stăpân de la Segelfoss.

Locotenentul răspunse, la fel de politicoasă, că-i era deosebit de recunoscător.

Când locotenentul plecă, telegrafistul Bårdsen se întoarse spre raftul cu perdea, trase o dușcă dintr-o sticlă și apoi se așeză din nou la violoncel. Umerii masivi i se legănau în timp ce cânta.

*

Zilele treceau, locotenentul îmbătrânea tot mai mult, dar rămânea drept. Dar ce frământări albeau părul domnului Holmengrâ, el, bărbatul lipsit de griji? Ciudat. Cele două săptămâni de beție nu puteau fi un motiv, bineînțeles, iar moartea doamnei Adelheid nu-l privea, doar nu era soția lui.

Felix plecase. Da, pentru că nu voia să învețe nimic, explică tatăl, a trebuit să se întoarcă la neamurile lui din Mexic. Era dureros să-l vezi pe domnul Holmengrâ, cum era și de așteptat, atât de mâhnit din această pricină. În orice caz, nu pentru toți era cer senin la Segelfoss, nu, pentru că și Daverdana începuse să-și plece capul în pământ și să plângă. Daverdana, cu toată tinerețea ei și cu părul ei roșcat. Într-una din zile stătea lângă fântâna de după grajdul din spatele caselor și tot acolo, de necrezut, stătea și domnul Holmengrâ, iar Daverdana îi plângea chiar în față, menajera Salvesen surprinsese scena. Ei bine... își ieșise lumea din țâțâni? Lumea era pe făgașul cel bun, domnișoara Salvesen are o bănuială și se gândește: cât de simplu mi-ar fi fost să fiu eu cea care să plângă în fața domnului Holmengrâ.

Cer senin? Nici vorbă. Până și unul ca Per din Bua o pățise, Per din Bua, obezul, care uneori era nevoit să cântărească a doua oară, deoarece prima oară cântărise prea corect, fu lovit de un atac. Și n-a fost un accident oarecare, a paralizat pe o parte, iar medicul de district

Muus a spus că dacă se mai întâmplă o dată, atunci s-a terminat, chiar așa spusese domnul Muus. Și parcă pentru Per din Bua universul se destrămase fără noimă. Cum... acea parte din ființa sa stătea cu el în pat și era moartă? Fără doar și poate că fusese un bărbat energic și nu și-ar fi închipuit că va ajunge infirm, și atunci, cum să nu fie atât de nenorocit? Într-un fel se afla în floarea vârstei, și niciodată nu se pricepuse mai bine ca acum să socotească greșit, iar după ce primise aprobarea pentru desfacerea de băuturi alcoolice începuse să vândă, inexplicabil, și mărfuri frumoase și scumpe! Perdele, da. Și apoi batiste de mătase, ciorapi croșetați de la oraș, lustre cu prismă. Asta era tot? Hm, cine ținea la tăvăleală și putea să lucreze în serile de iarnă, putea să-și cumpere orice de la Per din Bua! Vindea greble și securi, făcute în fabrică, cafea prăjită și măcinată în ambalaje fine, vindea unt în bidoane și carne de porc din America. Pe timpuri oamenii trebuiau să-și prepare singuri tutunul... gata, se terminase cu corvoada. Per din Bua aducea tutun prelucrat. Cizme? Pe vremuri, Nils pantofarul venea la fermă și prin alte locuri să repare toată încălțăminte de care era nevoie în casă pe timp de un an. Singur întindea pielea, ungea sfoara cu catran, o ducea minunat Nils pantofarul... Acum, Per din Bua vindea încălțăminte de la oraș... Și era fină ca o țesătură și lucitoare ca sticla.

Per din Bua fusese, fără îndoială, un om harnic și întreprinzător, și acum nu pricepea de ce stă la pat. Dar, de altfel, își continua comerțul prin mijlocitori, nevasta și copiii, dirijându-i cu autoritate din pat, astfel că negoțul mergea mai departe. Cât fusese sănătos, știuse cum să țină lumea la distanță, o făcea și acum, folosind un baston cu care bătea în podea când voia să cheme pe cineva la el. Adusese un doctor, un vraci și vindecători cu leacuri băbești, băuse untură de pește, înghițise medicamente, folosisese comprese reci, care de altfel nici nu-i priiseră, dar într-o zi bătu cu bastonul în podea și ceru să-i fie adus

pastorul, căci nimic nu-l mai ajuta.

- Aici puteți vedea ce se poate întâmpla mai rău unui om pe lumea aceasta pământeană, spuse el.

Preotul Lassen îl consolă, zicând că încă mai avea o parte sănătoasă, da, că totuși era viu.

- Viu? Ha, ha! Vedeți dumneavoastră bastonul ăsta, am tot atâta viață cât are și el.

Pentru a-i alina suferința, preotul Lassen îi vorbi despre Iisus și pătimirile lui, ce însemna suferința lui față de cea a Mântuitorului? Trebuia să-i fie recunoscător Domnului pentru că mai avea o parte din trup sănătoasă.

- Dumneavoastră vorbiți de partea sănătoasă, dar nici aceasta nu mai este cu adevărat sănătoasă. Și Per din Bua îi aminti de numeroasele neajunsuri ale părții așa-zis zdravene, în orice caz se dovedea a fi un bun cunoscător al trupului omenesc.

- Dar uitați-vă acum la mortăciunea asta, spuse el, și își împinse spre perete brațul mort, astfel ca preotul să-l poată vedea mai bine. Despre asta e vorba. Uite-o cum stă; dacă n-aș vedea-o, nici măcar n-aș ști de ea. Ce rost are s-o mai hrănesc! Apoi își prinse brațul paralizat cu cealaltă mână și îl ținu așa în aer, îl răsuci.

Preotul Lassen încercă să-l consoleze din nou, și acum îi spuse pe numele mare, Jensen, și la urma urmei nu erau mulți cei cărora le mergea atât de bine cum îi mersese lui, dragul meu Jensen, iar acum ar fi trebuit să chibzuiască bine dacă n-ar fi timpul să se căiască.

Bolnavul se răsucesce de nerăbdare și întreabă:

- Nu, nici dumneavoastră nu mă puteți ajuta? Nu cunoașteți nici un remediu... O invocație, o rugăciune, sau ce-o fi! Nu-i așa că dumneavoastră, preoții, știți lucruri de care noi habar n-avem?

La asta se gândise Per din Bua când îl chemase pe preot.

- Da, așa s-ar spune, într-o oarecare măsură, răspunse Lars, și nu negă faptul că mai știa câte ceva. Fiul de

pescar se simțea acum superior și se hotărî să se folosească de asta... Bineînțeles, în slujba binelui. Ar fi fost amuzant să afle cât de mare potlogar era acest Per din Bua; n-ar fi putut oare să-i smulgă niscaiva mărturisiri?

Preotul Lassen se îndreptă spre ușă și o închise bine, cu toate că și până atunci fusese închisă, apoi se așează lângă bolnav și îl privi. Per din Bua își zise că asta era pregătirea invocației și îl privea plin de încredere.

Atunci domnul Lassen spuse:

- Nu cumva - te întreb ca un păstor de suflete acum, Jensen - nu cumva tocmai cu această mână moartă ai fost mai isteț?

Per din Bua rămase cu gura căscată... și în două săptămâni îi crescuseră smocuri de barbă în jurul gurii.

- Cum adică?! Istet, cu asta?

- La cântărit și măsurat greșit, spuse domnul Lassen. Întreb în numele Domnului.

Per din Bua închise gura la loc, consternarea se transformă imediat în mânie, puse mâna pe baston:

- Mama ta de istet! strigă el. Ce... pentru treburi de-astea mi-ai venit! Du-te acasă și predică-i lu' tactu' și la tot neamul tău! Băiatul ăsta e nebun de legat!

Ah, cât de tare îl înfuriase asta pe domnul Lassen, păstorul de suflete! Acum îl tutuia, îi spunea de-a dreptul Lars.

Preotul dădu să plece.

Și atunci invalidul strigă după el:

- Salută-l pe taică-tu și adu-i aminte să plătească datoria cu care l-am trecut în registru. Nemernici ce sunteți!

Preotul Lassen se îndreptă direct spre casa părintească și făcu un mic bilanț: ei? Cum era cu Daverdana, avea să mai umble multe săptămâni pe aici fără să se mărite? Și ce era cu taică-su, o să stea cu mâinile în sân și să se facă vinovat față de Dumnezeu și față de toți vecinii? Per din Bua îi cerea banii.

- Trebuie să-i scoți de unde oi ști, spuse el. Eu n-am chef să te ajut, altfel ți-aș fi plătit datoria până la ultimul fir de ață. Dar tot ce câștig se duce pe cărți și învățătură. Trebuie să găsești singur o cale.

- Da, spuse tatăl, dar nu e așa de ușor. Și de unde să iau bani? Locotenentul nu vrea să-mi vândă locul și stau așa cu mâinile legate.

- Pe el l-ai întrebat?

- Pe Holmengrâ? Da, l-am întrebat.

Pauză. Fiul se gândește.

- Da, chiar Holmengrâ e cel care trebuie să te scoată din belea, spuse el. În orice caz, nu vreau să-mi văd cariera ruinată de voi,ăștia de-aici.

- Te cred și eu, spuse tatăl. Ce-ai spus că nu vrei să-ți fie ruinată?

- Cariera.

- Da, așa am spus și eu tot timpul, că nu vrei s-o vezi ruinată. Chiar azi mă duc la Holmengrâ, să cădem la o învoială.

*

Locotenentul nu-și mai face plimbările zilnice călare, a început să meargă pe jos. Toți se mirau, în afară de el însuși: caii nu mai stăteau oare în grajduri ca și înainte, iar Petter, jumătate-laponul, nu-i scotea afară, ca de obicei, să facă mișcare? De ce nu-i mai folosea locotenentul?

Trebuie să fi avut el vreun gând, poate că voia să se obișnuiască fără ei. Îl chinuiau insomniile, umbla și se frământa, uneori își făcea de lucru în preajma cărămidăriei, măsura, umbla și dădea din cap. Negreșit că-și rezervase un colț pentru o anume întrebuintare în clădirea aceea mare, marcă locul de amplasare a ferestrelor în lemnăria zidurilor. Și totuși, uneori, i se întâmpla să lase baltă treaba asta zile în șir: mergea cu un târnăcop, o sapă și răsaduri de flori, și făcea săpături. Ah,

dar săpa în locuri atât de ciudate, încât oamenii începură să intre la idei: oare și locotenentul, al treilea Willatz Holmsen, se apucase să caute comoara strămoșului? Acest bărbat mândru și puțin superstițios mersese mult prea departe. Să-l fi năucit insomniile? Dar aceste ghivece de flori din seră, pe care le umplea mereu pentru a le goli apoi în fiecare loc unde săpa? Astea păreau să fie mai curând praf în ochii lumii.

Dacă te uitală la el, totul părea normal, dacă totuși îl supăra ceva, atunci înseamnă că suporta bine. De când bătrânul cavalier începuse să meargă pe jos, picioarele i se încovoiaseră vizibil și avea aerul că umblă adus de spate, fiindcă pășea cu privirea în pământ, atent pe unde călca. El, vlăguit și sleit? El? Era de oțel!

Primi cu entuziasm știrea că menajera vrea să se căsătorească, deși era în defavoarea sa: Bineînțeles, spuse el, ați hotărât ziua? Vă rog să nu amânați! Dar când își dădu seama că acest entuziasm ar putea fi interpretat greșit, adăugă: Nu de altceva, dar n-aș putea concepe să conduc domeniul fără dumneavoastră!

Un compliment din partea locotenentului valora imens pentru domnișoara Salvesen, care în semn de recunoștință spuse că nu va pleca înainte de a-și găsi o înlocuitoare. Dar de altfel mica Pauline devenise chiar pricepută în aceste ultime săptămâni, adăugă ea.

- Așa. Mă bucur. Hm. Mai devreme sau mai târziu îmi voi amenaja câteva încăperi în altă parte, de aceea să nu vă amânați cununia nici măcar cu o zi, numai din pricina mea.

- Nu vreți să mai locuiți aici? Scuzați-mă, dar unde o să stea tânărul Willatz când va veni acasă?

- Nu va veni acasă, nu are timp.

- Dar odată și odată tot va veni, nu?

- Nu, eu am timp mai mult. Mă voi duce eu la el. N-ați citit în ziare despre el? E muzician, e compozitor.

- N-ați prefera să mai stau un an?

- Nu, dar vă mulțumesc. Ce voiăți să întrebați?

Domnișoara își dă drumul și spune:

- Logodnicul meu e de părere că nu ne putem căsători doar cu cele câteva coroane agonisite, și altceva în afară de casă nu avem. Nu avem pământ.

- Pământ?

- Doar pentru câteva vaci, domnule locotenent. Numai pentru laptele de care avem nevoie.

- Trebuie să găsim o soluție...

- Ah, doamne, dacă s-ar putea! spune domnișoara Salvesen. Logodnicul meu l-a rugat în repetate rânduri pe domnul Holmengră să vă întrebe, dar de fiecare dată domnul Holmengră a răspuns că locotenentul nu vrea să vândă.

Își ciuli urechile, nu puse nicio întrebare. Apoi dădu din cap și spuse: trebuie să găsim o cale ca să vă procurăm o bucată de pământ, domnișoară Salvesen.

Locotenentul dă din nou târcoale vechii cărămidării, măsurând și mișcând mereu din cap. Dar atunci de ce nu se apucă de amenajarea ei? Făcea acum eforturi mari să se poată ține drept, și poate că era la capătul puterilor, dar tot măsura și dădea din cap, ca și cum ceea ce tocmai aflate nu-l mai privea. Așa... domnul Holmengră dispunea de tot și de toate pe domeniul Segelfoss, și explica în numele stăpânului că acesta nu dorea să vândă! Hm. Și iată că domnișoara Salvesen, care fusese în serviciul său și al Adelheidei timp de mulți, mulți ani, nu putea primi o bucată de pământ de la vechiul său stăpân!

Locotenentul își trecu inelul pe mâna stângă. Ah, acest bărbat ciudat, de luni de zile nu-și mai schimbase inelul pe cealaltă mână, dar acum nu se mai putea altfel, cel mai bine ar fi fost să-l poarte tot timpul pe stânga, dar nu voia, în amintirea Adelheidei. Acum îi schimbă locul, ca și cum încă ar mai fi avut ceva să-și amintească, să facă ceva, să salveze ceva. O mică comedie față de sine însuși, o bravadă nevinovată pe care voința sa de neclintit o

investea cu valoare, o legitimă.

Voia să se ducă acasă și să întocmească o listă cu averea sa mobilă.

Părăsi cărămidăria. Când ajunse la oarecare depărtare se întoarse, o privi și dădu din cap. Și asta era tot o comedie, de sute de ori se gândise la fiecare detaliu de renovare a acestei cărămidării pentru a o transforma în locuință... dar rămânea tot în acest stadiu.

Mergea privind în pământ, după cum îi era obiceiul, și observă urme de cizme bărbătești care urcau spre domeniu. Avu timp să se gândească la o nebunie, să ia o hotărâre pentru a face față cum se cuvine confruntării.

Domnul Holmengră îl aștepta.

Domnii se salută, cu politețe reciprocă, prietenos. Intră și se așază, și pentru început vorbesc despre lucruri destul de banale. Domnul Holmengră e mai obosit, palid și cenușiu, nu pomenește nimic despre scopul vizitei sale, dar locotenentul vrea să grăbească decizia și să-l ajute:

- Ce bine că ai venit, domnule Holmengră, am de discutat ceva cu dumneavoastră.

Holmengră se înclină.

- Menajera mea e logodită și se va căsători, ea și logodnicul ei ar dori să cumpere o bucată de pământ din... Da, din Segelfoss. În alte condiții aș fi acceptat o asemenea tranzacție, în semn de recunoștință pentru serviciul îndelungat al domnișoarei Salvesen în această casă. Dar în situația de față nu mai pot vinde.

Domnul Holmengră se gândește o clipă, apoi zâmbește și spune:

- Asta depinde numai și numai de Dumneavoastră.

- Nu. Nu pot reduce ipoteca.

- Ah, ipoteca... dacă numai asta vă încurcă, atunci puteți vinde liniștit.

Dumnezeule, cine-l putea înțelege pe acest Holmengră? Locotenentul se obișnuise să pună răul cel mai mare în față - de pildă, eventualitatea de a se vedea alungat -

astfel că se însenină, își puse din nou inelul pe mâna dreaptă. Iată-l pe domnul Holmengră, nu se dezmințise, își arătase din nou superioritatea.

Dl. Holmengră părea că se bucură și el... ce se petrecea oare în mintea lui? Nu mare lucru, aproape nimic, locotenentul îi ușurase scopul vizitei și chiar, s-ar putea spune, îi rezolvase afacerile. Ah, domnul Holmengră se aflate în ultimul timp într-o situație atât de ingrată! Încărcătura enormă de secară, pe care, prin ordin telegrafic, o cumpăraseră mult prea scump, în zilele sale de beție, cu o nefericit de mare siguranță, îl nenorocise și-i umplea acum nopțile de spaimă. Colac peste pupăză, venise și fetișcana aia, Daverdana, și îi aruncase în față lacrimile ei. Dar asta nu era de-ajuns. Tatăl ei, Lars Manuelsen, începuse se ridice capul, era în stare să trăncănească peste tot, ba chiar să amenințe. Chiar azi îl oprise în drum pe domnul Holmengră și îi ceruse să ia o hotărâre.

- Vă sunt din nou... recunoscător, ca de multe ori, domnule Holmengră, spuse locotenentul. Bineînțeles că suma acestei tranzacții se adaugă la datoria pe care o am față de Dumneavoastră.

- Nu, mulțumesc. Consider că ipoteca nu se reduce cu nimic prin această mică afacere.

- Atunci tranzacția nu se poate încheia, spune locotenentul, și cei doi domni se întrec în curtoazie exagerată.

Până unde avea să meargă?

- În ultimul timp, spune Holmengră, mi s-au adresat mai multe cereri în legătură cu vânzarea de pământ, cred că sunt vreo patru sau cinci cazuri. Am răspuns că Dumneavoastră nu vreți să vindeți deocamdată, presupun că acești oameni au venit să vă sâcăie, tocmai acum, când aveți atâta nevoie de liniște.

- Mulțumesc, apreciez gestul.

- Dar pentru unul din ei aș dori să pun o vorbă bună,

dacă se poate.

- Bineînțeles.

- Mulțumesc. E vorba de Lars Manuelsen. Nu mai vrea să fie dijmaș, acum, că are un fiu pastor; dorește să devină el însuși proprietar.

- Așa deci, Lars Manuelsen?

- Lars Manuelsen. Mă bate la cap, mă oprește mereu pe drum și mă pisează.

- E prea de tot!

- Dacă domnul locotenent ar avea deci bunăvoința să mă scape de acest pisălog, atunci aş aranja eu totul. Bani ar fi plătiți de Lars prin mine.

- Voi face întocmai cum doriți Dumneavoastră, domnule Holmengră.

- De altfel, Lars Manuelsen nici nu cere chiar atât de puțin pământ, vreau să spun, vrea teren pentru furajarea a două vaci. Asta înseamnă toată pajiștea dintre el și Ole Johan.

- Așa. Lars Manuelsen. Fiul său poate să facă rost de bani?

- Probabil, răspunde Holmengră. Voi măsura terenul și voi pune totul la punct, să n-aveți nicio grijă. Vă rog, de altfel, să mă scuzați că v-am reținut cu această chestiune. Am amintit-o pentru că tot ne aflăm la acest subiect. Prețul... cum să-l calculăm?

- Ca de obicei.

- Da. Pământul și terenul de la Segelfoss au crescut în valoare acum, cu siguranță.

Locotenentul stă pe gânduri:

Aș ține ca tocmai în aceste două cazuri să nu fie nicio modificare de preț. Este vorba aici de menajera mea și de dijmașul meu.

Holmengră se înclină.

Dorește domnul locotenent să perfecteze vânzarea cu avocatul?

- V-aș fi recunoscător.

Holmengră se înclină.

Când dădu să plece, își aminti deodată că venise de fapt pentru ceva anume. Spuse:

- Aveam un mesaj, dar n-aș vrea să vă deranjez. Îi pot transmite personal domnișoarei Salvesen. Am vrut, cu ocazia asta, să vă salut. Cum îi merge tânărului Willatz la Berlin?

- Minunat.

Cei doi domni se despărțiră.

Mesajul domnului Holmengră pentru domnișoara Salvesen era următorul: voia să știe, din partea ajutorului șefului de debarcader, dacă Daverdana și-ar putea părăsi serviciul ca să se căsătorească. Domnul Holmengră voia, pentru că tot se afla acolo, să vorbească cu locotenentul, să-i acorde această favoare mirelui.

Și domnișoara Salvesen înțelegea foarte bine situația.

*

Locotenentul nu renunță la intenția sa de a inventaria obiectele de care se putea dispensa din avutul său mobilier și de a întocmi o listă. Îi trebuiau bani și nu avea, trebuia să facă rost de ei. Îndeplinea astfel o tristă misiune: ca să se adune o anumită sumă de bani, presupunea că avea să pună la socoteală și câte un obiect de preț, drag familiei, pe care ar fi trebuit să-l sacrifice. Un birou de aici, un secretaire de colo, adevărate minuni din bronz aurit - se îndura să se despartă de ele. Și, în sfârșit, cum să le transforme în bani? O licitație ar fi fost dezagreabilă, vestea ar fi putut ajunge la urechile lui Willatz, iar marea întrebare era dacă domnul Holmengră ar fi fost dispus să-l ajute din nou.

Holmengră sosi peste câteva zile cu actele pentru cele două vânzări de pământ și puse banii pe masă. Din nou avu loc o discuție cavaleriească despre bani, nici unul din domni nu voia să-i ia, și, de altfel, nu-i așa, era doar un

fleac, atât pentru unul, cât și pentru celălalt. În cele din urmă, după o propunere îndrăzneată a domnului Holmengră, banii fură împărțiți în două.

Astfel că acum totul era în bună ordine.

Prin această întâmplare neașteptată locotenentul avea din nou bani în buzunar, nu mulți, nu o sumă importantă, dar îndeajuns pentru a renova cărămidăria. Își luă materialele de la Namsen; acești bani binecuvântați, nici nu puteau să-și găsească o folosință mai bună. Din nou domnul Holmengră își făcuse o apariție providențială, fără bunăvoința acestuia nici o coroană n-ar fi ajuns la el. Da, dar așa cum avea să se dovedească, Holmengră îl ajutase acum pentru ultima oară.

Următorul pas era să facă rost de oameni care să zidească și să repare... dar nu erau de găsit. Vedeți, între timp se făcuse iarnă și era frig și oamenii nu aveau chef acum să degere pentru locotenent, oamenii dispuneau acum mai mult de ei înșiși. Îl avea pe Bertel din Sagvika, tatăl micului Gottfred și al Paulinei, da, el a venit numaidecât, dar Bertel nu se putea descurca singur. Atunci Martin, valetul, trebui să coboare de pe domeniu și să-l ajute cum putea.

Nu mai voiau oamenii să lucreze pentru locotenent? Doar erau dijmașii și zilierii lui, și nici unul dintre ei nu plătise locație pentru pământ, care, de altfel, nici nu le fusese cerută vreodată. Toți acești oameni profitaseră prea bine de pe urma lui, pe vremea când era puternic, iar Lars Manuelsen avea un vlăjgan de fecior, Julius, care însă nu binevoi să vină. Locotenentului îi prindea bine că învățase puțin de la filosofi, putea schița câte un zâmbet.

Deci Bertel din Sagvika și Martin valetul tăiau cu fierăstrăul, dădeau la rindea și băteau piroane. Făcură două încăperi cu ferestre, cu două rânduri de podea și de acoperiș, mai mare dragul să vezi cât de zdravăn era totul! Pentru temelie trebuiau să aștepte până la primăvară, când pământul se va fi dezghețat.

Dar iarna nu se anunța deloc veselă, pescuitul în Lofoten mersese prost, Per din Bua era olog și nu mai voia să vândă pe credit. Rămânea doar domnul Holmengrâ, era el săritor și generos, dar până la un anumit punct, și acel punct fusese atins, pentru că se înșelase atât de rușinos cu o mare încărcătură de secară din țări străine, și nu făcea din asta un secret. Nu era obișnuit cu eșecul și nu putea să-l suporte de unul singur, trebuia să-l facă știut. Era o pierdere enormă; dar ce putea fi cu adevărat o pierdere enormă pentru Tobias Holmengrâ, regele? Pescarii erau plecați la Lofoten, nevestele și copiii lor veneau să-l caute pe Holmengrâ, dar nu primeau întotdeauna ajutor... era de neînțeles. Soția lui Ole Johan avea atât de mare nevoie de un sac de făină albă, de dragul copiilor și, oricum, pentru a nu se lăsa mai prejos decât femeile din vecini, care puneau pe masă terci alb; dar domnul Holmengrâ i-a dat doar făină obișnuită. Ea-și dorise de mult timp un manșon de felul celui pe care-l avea soția lui Lars Manusen, nu l-ar fi costat pe domnul Holmengrâ mai mult de o bancnotă la Per din Bua; dar domnul Holmengrâ spuse nu. Nu mai era același.

Când pescarii se întoarseră de Paști, tânăra Daverdana se căsătorii și chiar fratele ei, preotul L. Lassen, fu cel care o cunună. Aici Holmengrâ se arată a fi din nou bun și generos, le oferi însurăteilor o căsuță. Da, pentru că mirele era angajatul său la debarcader.

Dar o cununie modestă ca aceasta nu-i învioră pentru multă vreme pe oameni, atmosfera rămânea sumbră. Nimeni nu putea înțelege. De fapt moara măcina ca și înainte, zi și noapte; vapoarele poștale, care la început treceau din trei în trei săptămâni, veneau acum săptămânal. Bårdsen de la telegraf și ajutorul său, micul Gottfred, transmiteau știri despre heringi, despre cumpărări și vânzări, despre mărfuri și afaceri... era destulă viață la Segelfoss, dar atmosfera era sumbră. Dintre toți oamenii din partea locului, se pare că șeful

debarcaderului lua lucrurile cel mai ușor. Ciudat se mai purta omul acela, poate că acum avea toate motivele să fie cătrănit, dar de fapt cânta, asta făcea. Poate că Dumnezeu îl dăruise cu o fire din cale-afară de nepăsătoare. Acum propriul lui ajutor făcuse o căsătorie frumoasă și onorabilă, iar el, șeful debarcaderului, fusese respins. Bine, domnișoară Salvesen, Kristine, păstrează-ți avocatul, Kristine! Dumnezeu știe dacă nu pur și simplu pentru a-și îneca amarul, dar chiar în toiul iernii șeful debarcaderului înființă un cor la Segelfoss.

Locotenentul a dat dispoziții valetului Martin să-i care pianul și mobilele necesare în încăperile cărămidăriei, pe care treptat începu s-o folosească. Proceda bine, proceda minunat, nu se putea spune că s-ar fi mutat. Începu prin a dormi acolo câte o noapte, nu-i strica, ardea lemne în sobă, avea lămpi și lumânări, strângea din dinți și adormea. Și iarăși la fel peste o săptămână, totul era atât de nou, atât de straniu și râul se auzea curgând foarte aproape, dar se silea să adoarmă. Iar după un timp locotenentul ajunsese să doarmă în fiecare noapte la cărămidărie și mergea pe domeniu doar să ia masa. Îi spunea domnișoarei Salvesen și îi scria fiului său că, în sfârșit, lăudat fie Domnul, găsise un leac împotriva insomniei.

Veni primăvara, locotenentul nu mai voia să-și oblige lucrătorii, îl trimise pe Martin, valetul, să caute pe îndelete, pe ici-pe colo, câte o piatră bună pentru temelie și să o aducă la cărămidărie, iar locotenentul săpa cu mâna lui. În toiul acestei îndeletniciri primi o scrisoare de la tânărul Willatz care-i scria că are nevoie de bani... oh, ce întâmplare, se afla la o licitație, unde o doamnă plângea după scumpul său pian, pâinea ei. Ce altceva ar fi putut face tânărul Willatz, îi recupera pianul, ce altceva să facă decât să răscumpere pianul, a fost o chestiune de onoare și o faptă generoasă. Dragă tată, e o sumă, o sumă mare... n-ar fi trebuit s-o fac? A fost o întâmplare. Ne-am dus mai

mulți muzicieni la o licitație de instrumente muzicale ipotecate, dar doamna plângea, trebuie să fi fost profesoară, noi, ceilalți muzicieni, stăteam și priveam. Atunci am făcut gestul, m-am gândit la tine și l-am făcut. Într-un cuvânt: trebuie să achit suma în decurs de o lună. Ce-ar fi trebuit să fac, dragă tată?

Ajunge! Locotenentul se adresa acum lui însuși și scrisorii. Să nu mai aud un cuvânt! Bani. Bineînțeles.

Se duse să-l caute pe domnul Holmengră. Pe drum observă că e foarte emoționat, fiul lui se purtase ca un adevărat Willatz Holmsen, era încântat de fiul lui, ochii i se umbriră umed. Tânărul Willatz, da, era vlăstarul spiței, un Willatz Holmsen, ca propriul său tată, acel nobil bărbat... într-un cuvânt, parcă-l văd...

Locotenentul era avizat de această dată ca să nu spere prea mult de la Holmengră; marele antreprenor dădea semne că începuse să bată în retragere. De exemplu, domnul Holmengră nu putea să nu fi observat că locotenentului îi lipsea mâna de lucru pentru renovare, dar nu ridicase nici un deget și nu trimisese nici un om. Totuși, același domn Holmengră se arătase până deunăzi a fi extrem de săritor, cine știe dacă nu și de data asta...

- Îmi cer scuze că vă solicit într-o chestiune intimă, spune locotenentul. Pentru a nu vă reține mai mult decât e necesar, aș vrea să vă spun doar în câteva cuvinte despre ce e vorba: vă rog să citiți această hârtie, e o listă cu anumite părți din avutul meu mobilier, doresc să le vând.

- Cea mai bună soluție ar fi o licitație, răspunde imediat Holmengră.

Locotenentul înțelese că bătuse drumul în zadar, domnul Holmengră refuza chiar să ia lista, un mod de a-l respinge cât se poate de evident.

- Desigur că aici nu figurează și cele mai prețioase obiecte, spuse el, vrând parcă să lase impresia că nu renunță imediat; dar s-ar putea rezolva și asta. Tablourile de vechi măestri pe care le-ați văzut la mine, statuile mari

de marmură, statuetele de argint. Și vă amintiți probabil statuia aceea mare, o femeie care poartă o amforă pe umăr, poate că și cele patru anotimpuri, opere de artă extrem de valoroase.

- Nu mă îndoiesc! spuse domnul Holmengră. Dar pentru moment nu sunt în măsură să mai fac cheltuieli suplimentare și concesii.

Locotenentul păli. Domnul Holmengră îi făcuse lui „concesii”? Deci nu-i mai rămânea decât să tacă.

Și atunci domnul Holmengră începu să vorbească, să povestească: totul îi mersese pe dos, pierduse o sumă mare, nu era vorba aici de mărunțișuri, ci de o adevărată avere. Poate că n-ar trebui să divulge atât de mult din grijile sale, oricum nu într-o manieră atât de brutală, dar odată și odată tot trebuia să vorbească; cine știe, poate că nu era nici el destul de rezistent în fața unui eșec pe cât ar fi trebuit să fie. Dar acest om de pe insulă era totuși un rege. Un rege n-avea voie să aibă slăbiciuni? Un rege își poate pierde echilibrul?

La aceasta se adăuga faptul că, în adâncul său, domnul Holmengră părea să aibă o slăbiciune pentru eleganță, pentru distincție. Fusesse deosebit de mândru că-i frecventase pe stăpânii de la Segelfoss. Dar ce lux mai era acela de a-l ajuta pe același stăpân, acest proprietar funciar falit, un om care locuia acum într-o cărămidărie? Domnul Holmengră nu era un om rău, dar nici prost nu era.

- Nu văd alt remediu, ar trebui să ne restrângem amândoi, spuse el.

Ceea ce locotenentului i se păru mult prea familiar și răspunse:

- Nu am din ce să mă restrâng.

- Ceva în sensul a ceea ce Dumneavoastră ați și făcut. Doar locuiți la cărămidărie, nu-i așa?

- Dorm la cărămidărie, răspunse locotenentul și, slavă Domnului, își păstră stăpânirea de sine. E cea mai bună

metodă pe care am găsit-o acum împotriva insomniilor.

Iar acum mânia putea exploda și adăugă:

- Atât cât voi fi aici... nu m-am gândit să abordez acest subiect, dar poate că aș putea vorbi despre asta în fața marelui meu creditor; locuiesc mult timp la cărămidărie, e adevărat, și la fel de adevărat e că îmbătrânesc și din această cauză aș dori poate să găsesc o altă formă de exploatare a domeniului Segelfoss.

- Ah, da?

Domnul Holmengră părea să fie foarte surprins... Dar probabil că în realitate nu se mira cu adevărat. Apoi avu loc următorul schimb de cuvinte:

- Să preiau eu domeniul?

- Nu-mi mai aparține.

- Nu-l pot conduce.

- Pot rămâne eu să-l conduc, după posibilitățile mele, încă un timp.

Pentru asta domnul Holmengră îi era foarte recunoscător... sau poate că nu...

În drum spre casă, locotenentul se gândea și dădea din cap: în zadar! Ce e de făcut? Da, regreta demersul făcut azi; ar fi fost și prea ușor să iasă din încurcătură în acest fel. Nu trebuie să pleci de la premisa că viața este ușoară, și atunci primești mai puține lovituri.

Nu mai era nimic de spus despre acest antreprenor, dăduse de atâtea ori dovadă de bunăvoință și găsisse multe soluții, acum era el însuși în impas.

XVIII

Viața locotenentului își urma făgașul obișnuit, dar fără îndoială că trăia zile grele. Devenise extrem de activ, se apucă din nou să sape pentru ghivecele sale cu plante din seră, ca și cum ar fi dorit să facă totul pentru florile acelea, doar că nu găsea nicăieri pământ îndeajuns de bun. Trecură mai multe zile până să abandoneze și această

activitate.

Îi telegrafie fiului său, transmitându-i că, desigur, procedase așa cum trebuia și banii aveau să fie expediați. Bineînțeles că banii urmau să fie obținuți, dar că era nevoie să plece cu argintăria la Trondhejm. Partea tristă și ridicolă era că nu mai avea bani de drum. În momentul ăsta oricare altul ar fi fost dărâmat, zdrobit, dar locotenentul nu făcea decât să se oțelească; începu să se folosească de baston, pentru că, în general, începuse să umble pe jos, asta era tot. Bastonul fusese al tatălui său, acel nobil stăpân, și avea mâner de aur cu șnur de mătase prin care să-ți petreci încheietura mâinii; îi venea bine locotenentului, îi dădea o notă de distincție în plus.

Într-o zi îi întâlnește pe medicul de district și pe avocat; amândoi îl salută pe acest bărbat atât de greu încercat, doctorul Muus salută și el, pentru că era bine educat. Vedeți, acestui proprietar de pământ de pe vremuri nu-i mai rămânea, și asta se știa din sursă sigură, nicio clădire galbenă și nici un valet Martin; cu toate acestea doctorul Muus îl salută. Oh! Dar locotenentul răspunde atât de indiferent, atât de absent, încât pierde simpatia domnilor, da, chiar și a avocatului. Desigur, avocatul tocmai obținuse cumpărarea bucății de pășune... desigur, exact asta obținuse, dar nu-și făcea o datorie din a rămâne veșnic recunoscător. Și pe domnișoara Salvesen urma să o ia săptămâna următoare de pe domeniu și să se căsătorească; cum avea să se descurce locotenentul fără menajeră, asta îl privea la urma urmei.

Așadar, perspectivele locotenentului erau sumbre. Și pentru asta să renunțe să mai sape? Nici gând! Venise toamna și avea nevoie de temelie zidită pentru a-l proteja de frigul iernii. Locotenentul săpa, iar valetul căra pietrele. Trebuie să fi avut o voință de aur, binecuvântată, de nu renunța.

Serile stătea în cărămidărie și se odihnea, făcea pasiențe cu cărți lipite și peticite. Le ascundea cu grijă de

fiecare dată, pentru ca Pauline să nu le vadă. În ultimele luni mâinile lui au trecut prin grele încercări, lovite și zdrelite, îi e silă să le privească în timp ce dă în cărți. Sunt dizgrațioase. Apoi ascunde cărțile de joc pentru seara următoare și rămâne meditând o oră sau două.

Stă acum acolo, împruținat și vlăguit în scaunul său. Vorbind cu sine însuși – din pură neputință? Stă cu capul aproape ascuns între umeri, picioarele ghemuite. Seamănă oare întreaga lui făptură cu un biet ghemotoc jerpelit în care zace o voce stinsă?

Firește că nu.

Lucrurile îi merg prost, da, are șaiszeci și nouă de ani, strivit de necazuri bănești, dar vorbește la fel de puțin cu sine ca și cu ceilalți, în general tace, tace îndărătnic, tace. Dar Paulinei îi spune... pentru că locotenentul vorbește uneori cu ea când aceasta coboară la cărămidărie să facă menajul, iar ei îi spune: Crezi, desigur, că arăt prost, Pauline, dar te înșeli, niciodată n-am dormit mai bine ca aici! Și atunci Pauline îi povestește că domnișoara Salvesen se va căsători joia viitoare, iar locotenentul răspunde: Bine face! Voi ține minte, negreșit.

Și pentru orice eventualitate își schimbă din nou inelul pe mâna stângă.

Adoptase un mod straniu de economisire în mica sa gospodărie din cărămidărie: ținea să facă economie la chibrituri. Ca și când asta îl putea ajuta! Nu-și permitea să aprindă focul dacă îl putea încropi suflând în jar, stătea în genunchi și sufla. Rămase cu această bizarerie până la sfârșit. Dar nu ajunsese peste măsură de excentric. Într-o zi, când cămașa de la uniformă se dovedi a fi găurită în cot, urcă imediat la domeniu să se schimbe. Își vedea de săpăturile sale și această gaură ar fi fost un bun pretext filosofic, de care ar fi putut face puțin caz în sinea lui... Am ajuns prea bătrân să mai fac pe interesantul, se gândi. Desigur; trebuie să existe ceva filosofie și într-o cămașă negăurită, își zise.

Se culca și se scula devreme, fie ca să facă economie de petrol pentru lampă, fie dintr-un veritabil instinct matinal. Apoi ieșea.

Căzuse zăpadă, în timpul nopții se prinsese o pojghiță subțire de gheață. Locotenentul și bastonul cu mâner de aur sunt afară, la plimbare. E o dimineață răcoroasă, pe cer câteva stele, ici și colo, giuvaeruri pe o canava albastră; din când în când, un țipăt de cocoș răzbate de la Segelfoss, domeniul său. De pe pod privește spre casa lui Holmengră, nu, acolo totul e cufundat în beznă. Iar râul coboară, coboară spre el cu un susur veșnic. Suflă vântul, s-a trezit și el, ca omul cu baston, e orb și nevăzut, fără trup, dar e acolo. Când simte că e prea frig pe pod, coboară spre debarcader, se pune la adăpost și privește marea.

Aude zgomote omenеști, trebuie să fie cineva care se trezește. Apoi aude zgomotul din nou: nu, e cineva care e de mult în picioare, e întuneric și nu poate să vadă, o ființă fără corp, doar un sunet, dar e acolo. După un timp se deschide o ușă, iese Lars Manuelsen, urmat de ajutorul șefului de debarcader. Socrul și ginerele nu vorbesc, se hușnesc cu un sac, iar Lars Manuelsen îl ridică pe umeri. Dar acum e prea târziu: când îl descoperă pe locotenent, nu se mai poate întoarce, dar salută stăruitor de respectuos în timp ce trece prin fața lui cu sacul în spinare. Iar băiatul de prăvălie dispare în spatele casei. Trebuie să fi lucrat noaptea, gândi locotenentul, fiecare cu necazurile lui, iată un om cocârjat sub greutatea unui sac.

Se hotărăște să împacheteze argintăria chiar în ziua aceea și să se imbarce fără întârziere pe vasul poștal, putea să-și plătească biletul când va fi sosit la Trondhjem, doar nu era un oarecare. Se hotărâse să înstrăineze câteva bijuterii, da, să se închidă în casă și să învelească în vată câteva podoabe de masă de care nevoia îl silea să se despartă. Dă din cap, figura îi rămâne inflexibilă. Pe când se îndreaptă din nou spre cărămidărie se luminează de

ziuă, împrejurimile sunt învăluite în penumbră, trece ca o siluetă într-un peisaj ocult, înalt, drept, ca o afirmație.

Nu presimțea nimic din ce avea să i se întâmple.

Acum, că pleca la Trondhejm, să lase oare baltă săpatul? Da' de unde! Dimpotrivă, voia să termine treaba asta chiar în ziua aceea și să pună lucrurile în ordine, o să aducă zidari când se va întoarce acasă din sud. După ce luă micul dejun pe domeniu, coborî din nou la cărămidărie și se apucă de lucru.

Și atunci se întâmplă ceva.

Săpase de câteva ori în ultimul colț al temeliei, când cazmaua izbi în lemn. Sapă în jurul lemnului, ia lopata și aruncă pământul, sapă din nou, iese la iveală o ladă, un cufăr... îl străfulgeră un gând, se cutremură: Comoara! Dacă primul Willatz Holmsen a îngropat o ladă, atunci asta este! Locotenentul nu credea în povești! Dar poate a avut un indiciu de care să se agațe, o istorie de familie, o notă scrisă, da, ca și cum ar fi recunoscut cufărul. Se luptă îndelung să-l scoată din groapă, dar trebui să renunțe, apoi sparse capacul și privi în adâncul întunecos al lăzi.

În cufăr erau cutiute și casete, grele și pline de monezi, bani de aur. Locotenentul încercă să le care în casă, dar era mai slăbit ca oricând, genunchii îi tremurau tot mai mult cu fiecare nou drum, ce noroc avea că era singur!

Martin, valetul, îi mai aducea câte o piatră mare pentru temelie, dar locotenentul nu era de văzut. La ora mesei Martin se întoarce acasă.

Dar locotenentul tot nu era de găsit și, în cele din urmă, Pauline coboară la cărămidărie să-l caute. Iată-l pe locotenent, bineînțeles, șezând în salonul său, e livid. Vedeți, o mare nenorocire cu siguranță că nu l-ar fi zdrobit, iar dacă se epuizase într-atât era doar din cauza unei mari bucurii. Trebuie să trimită vorbă după Martin, să vină să-l aducă acasă cu trăsura.

Își petrece toată ziua într-un du-te-vino cu trăsura între domeniu și cărămidărie, are multe lucruri de pus la punct

și e grăbit. Mâine pleacă. Își face bagajele în cărămidărie, le burdușește cu pachete misterioase, cu rulouri grele ca plumbul, e aur vechi, bani spanioli și guinee englezești, aceasta e comoara. Da, desigur, există rezerve pe un domeniu chiar dacă trece un război peste el.

A doua zi locotenentul plecă la Trondhejm. Era livid, stors, de parcă i s-ar fi scurs tot sângele, dar stătea drept pe vas, stătea în picioare și se sprijinea în bastonul cu mâner de aur.

*

Șeful debarcaderului avea mult de lucru, făcea repetiții cu corul mixt, iar propriul său ajutor era cel mai bun bas. În momentul de față ansamblul repeta corale, psalmi nupțiali care urmau să fie auziți la nunta domnișoarei Salvesen cu avocatul Rasch. Era într-adevăr frumos din partea șefului de debarcader că ținea cu tot dinadinsul să cânte cu acest prilej și să-și manifeste astfel stima față de această cununie. Da, desigur, toată stima, și puneă și el umărul cum putea.

- Cântăm ca niște vite, spuse el nemulțumit și supărat. Asta e cor? E mai rău decât sirena de ceață a vapoarelor poștale! În felul ăsta n-apucăm noi să mai fim gata la timp!

Dar într-o seară șeful debarcaderului veni sus la cor și anunță că, slavă Domnului, cununia fusese amânată cu o săptămână, ar mai fi fost deci timp să învețe să cânte ca oamenii! Și se porniră din nou pe corale.

Fusese amânată cununia? Da, din pricina domnului Holmengrâ. Da. Destinul a vrut ca tocmai în acea perioadă domnul Holmengrâ să fie extrem de deprimat din pricina speculațiilor sale ratate, și când primi invitația la nuntă o refuză pur și simplu. Era un om bogat, putea refuza. Binevoitor? Bineînțeles că era binevoitor, dar era și un mare om de afaceri, acum afacerile sale avuseseră însă de suferit. Vă mulțumesc, spusese domnul Holmengrâ. Dar

deocamdată trebuie să vă rog să mă scuzați!

De ce să fi făcut și alte concesii? Era un om care răzbise prin propriile puteri, pornise de la nimic, aerul său de aristocrat era în mare parte artificiu. Dar putea să pară și autentic, îi dădea mâna.

Doar că acum cununia nu mai putea avea loc fără domnul Holmengră. Avocatul Rasch vorbi despre asta cu logodnica sa, care era într-un tot de acord cu el că domnul Holmengră e indispensabil. Îl aveau pe medicul districtului, asta era bine, aveau un preot cu un nume binecunoscut, L. Lassen, îl aveau pe administratorul domeniului din Ura cu soția, câțiva negustori cu nevestele, șeful debarcaderului, doamna Irgens... ăștia erau toți. Niciuna din rudele mirilor nu va veni, mireasa nici măcar nu avea familie, sărmana, iar rudele mirelui ocupau posturi în sud și nu catadicseau să vină până aici, se săturaseră de Nordland. Telegrafistul Bårdsen nu fusese invitat fiindcă nu-l cunoștea nimeni, nu vizitase încă pe nimeni. Și cine a mai pomenit așa ceva, gândiți-vă, să nu faci nici o vizită nimănui! Și cine mai era invitat? Locotenentul era plecat, altfel ar fi fost cu siguranță oaspete la cununia domnișoarei Salvesen, ah, desigur, cu toate că fusese abătut în ultimele zile; domnul Holmengră era și el într-o dispoziție proastă și se scuzase. Care mai erau, deci, ceilalți invitați?

Dar nu se putea ca domnul Holmengră să lipsească!

Și, într-adevăr, când acest om mare află că nunta s-a amânat cu o săptămână doar pentru ca el să-și revină, atunci își recăpătă din nou o stare firească, măgulit de această atenție, și acceptă invitația. În fața unei asemenea drăgălășenii trebuie să mă dau bătut, spuse el binevoitor.

Apoi cununia avu loc, în toată simplitatea, într-adevăr, dar cu atâta eleganță și rafinament, cu vin și toasturi și telegrame și corul care cânta sub fereastră, dirijat de șeful debarcaderului.

Iar preotul Lassen fusese atât de drăguț! Era adevărat

că se neglija cam tare și că, de fapt, era cumplit de îngălat, vai, cât jeg avea preotul Lassen pe gât! De aceea și domnul Muus, acest bărbat distins până în vârful unghiilor, a fost la început rezervat față de el. Dar după-masă doctorul își schimbă părerea și începu o conversație interesantă despre cărți și examene cu acest eminent slujitor al bisericii. Aveau păreri atât de asemănătoare, ciudat era doar faptul că preotul nu descindea dintr-o familie cultivată, ca doctorul Muus.

- Cum se simte domnul doctor aici, în ținuturile copilăriei mele? Întrebă domnul Lassen.

- Ah... știți, foarte bine că nu e ca în sud. Dar am obligațiile mele. Trebuie să mă împac cu situația pentru un timp.

- Da, așa se întâmpla cu noi, slujbașii. Nu văd cum aș putea rezista aici mai mult timp, slavă Domnului că am fost eliberat și mi-am terminat misiunea aici.

Doctorul spuse:

- Mi-aș fi închipuit că Dumneavoastră, care sunteți din partea locului și ați plecat doar de câțiva ani... ah, da, după câte am auzit sănătatea Dumneavoastră ar avea de suferit aici, în nord.

- Nu trece o zi fără să mă simt rău, aerul ăsta nu e pentru mine. Da, așa se întâmplă cu cei care au fost plecați mai la sud în timpul anilor de studiu. Iar la asta se mai adaugă și aspectul pur psihic sau sufletesc, ispita situațiilor mai înalte. După părerea mea, doar personalități excepționale ar putea rezista în Nordland. Așa spune și episcopul meu.

Dar la asta doctorul, cu toată bunăvoința, fu nevoit să tresară și să aibă rezerve față de atâta naivitate.

- Într-o anumită măsură, spuse el, dar nu e valabil pentru toată lumea. Aveți de gând să plecați imediat?

- Peste câteva zile. Am și început să împachetez...

Darurile de nuntă erau obiecte casnice și argintărie; mulțumită amânării cu o săptămână, toți invitații ajunseră

la timp, însuși locotenentul îi trimise miresei un ceas de aur cu lanț, ca un fel de recompensă pentru îndelungatul și loialul său serviciu, iar domnișoara Salvesen vărsă lacrimi de recunoștință. Gândiți-vă, locotenentul plecase la Trondhjem și nu o uitase. Cine mai era locotenentul? Dar avocatul Rasch care, sub aspect social, se simțea oarecum stânjenit de această căsătorie, trebui într-adevăr să acopere aceste lacrimi de bucurie în mod elegant și spuse: Una din calitățile tale este că te poți bucura aproape din orice, draga mea Kristine!

- Ați văzut ceasul pe care l-a trimis locotenentul? Îl întrebă doctorul pe preotul Lars Manuelsen. Se pare că acest om are putere!

- Da..., nimeni nu știe ce e cu el. Am văzut că are un baston cu mâner de aur, mai scump decât orice cârjă episcopală.

Doctorul ridică din umeri. Și, în plus, voia să le dea o lecție, atât locotenentului, cât și preotului Lassen.

- Ceasul trebuie să fie destul de scump, spuse el. Dar n-am mai auzit ca cineva să fi trimis în dar unei mirese un ceas de aur de buzunar.

- Da, e adevărat... dacă spuneți dumneavoastră... Nu m-am gândit la asta.

Dar domnul Holmengră? Da, era de față. Venise târziu, iar acum era atent și binevoitor cu toată lumea. Poate că nu i se părea deosebit de amuzant, poate că îi lipsea cineva de care să se ocupe, cineva pe care să-l asculte, aici nu se vorbea de lucruri importante, cuvântul milion nici măcar nu a fost pronunțat. Mirele ținu un toast în cinstea lui... foarte bine; mirele îi mulțumi pentru că ajutase doi oameni cu o pășune din domeniul Segelfoss: Mulțumiri din partea mea și a soției mele.

Iar Holmengră ridică paharul, dar se apăra de onorurile nemeritate, nu avea nimic de-a face cu domeniul Segelfoss.

- Pentru că tot veni vorba, insistă mirele, acum brutarul

dorește să cumpere pământ, ca și Per din Bua, de altfel. Vedeți, sărmanul P. Jensen zace ca o zdreanță, așa cum obișnuiește el să spună, dar își conduce afacerile cu jumătatea sa cea bună. Gândiți-vă la el, domnule Holmengră.

Holmengră nu mai răspunse nimic, nu, pentru că nici măcar nu-i păsa. Nu s-a trădat, nu, nici măcar cu o tresărire a feței, că i-ar fi cunoscut pe mire și pe doctorul Muus cu ocazia unui chef, sau pe mireasă timp de câteva săptămâni în anul trecut, când umbla după fuste fără ascunziș. Și apoi această încăpere plină cu lucruri mărunte și discuții banale... și în mijlocul lor chiar el, eroul legendar, regele, care pare neînsemnat, dar e cel mai mareț.

Doamna Irgens, care își urmărește din priviri stăpânul, observă că acesta a găsit de cuviință că e timpul să se retragă. Când îl vede că dispare pe ușă, își zice, desigur: Aha, Marcilie stă acasă și așteaptă!

Mirele bea cu cei doi negustori la care și-a plasat bani; în orice caz, el trebuie să fie cel care să dea dovadă de amabilitate, pentru că mireasa nu e deprinsă deloc cu uzanțele sociale. Îi spuse miresei că în privința telegramelor acelea, Kristine, nu e momentul să facem caz de ele. Mirele era revoltat că nu fuseseră scrise chiar de telegrafistul Bårdsen, ci de micul Gottfred, care abia învățase să telegrafieze și încă nici nu fusese angajat definitiv. Pe mire îl indispunea la culme scrisul acela școlăresc, telegramele trebuiau închise și depuse pe mama familiei.

Apoi oaspeții plecară. La plecare, preotul Lassen spuse: Rămâneți în pace în casa asta!

Era bine dispus, doctorul era plin de respect pentru tactul înăscut al fiului de pescar.

– Cărți din nou! Mereu cărți, cărți, domnule preot!

Și domnul Lassen răspunse că da, așa era, îl învățaseră atât de multe. Azi trecuse pe la una din case și primise

aceste două cărți pentru biblioteca sa, una din ele era de Berthe Canuthe Arflot, original, iar cealaltă o istorisire creștină despre fata unui preot, intitulată *Sfârșitul fiicei pastorului și alte povestiri*.

Când ajunsese acasă, locotenentul era sfârșit, a fost adus cu trăsura de pe chei până la cărămidărie și așezat în pat. Dacă dorea să vină medicul de district? Nu. Dacă tânărul Willatz să fie înștiințat? Nu. Locotenentul nu dorea nimic, voia doar să zacă și să se mai întremeze.

Dar locotenentul nu-și revenea, starea sa se înrăutăți, ce noroc că nu adusesese zidari cu el. Nu puteau veni înaintea lunii martie. Când Pauline cobora cu mâncare de pe domeniu, Mariane îi ieșea în cale să întrebe despre starea lui, stătea acolo și aștepta în fața cărămidăriei și de fiecare dată afla același lucru: Azi se simte mai rău! Și într-o zi, când locotenentul îl chemă... nu pe doctor, nici pe preot, ci pe telegrafistul Bårdsen, Mariane a fost cea care a dat fuga până la oficiul telegrafic să-l aducă.

- Încep să am îndoieli în privința însănătoșirii mele, spuse locotenentul, am răcit foarte tare în drum spre casă, venind de la Trondhjem.

La care telegrafistul Bårdsen răspunse doar în câteva cuvinte, că voința locotenentului e probabil în stare de multe...

- V-aș fi recunoscător să trimiteți o telegramă fiului meu. Nu de alta, dar cu siguranță că nu va ajunge la timp aici.

Bårdsen răspunse:

- Am motive întemeiate să cred că fiul Dumneavoastră e deja pe drum înapoi.

Bătrânul locotenent își ascunde plăcuta surprindere și întreabă sec:

- Deci l-a anunțat cineva?

- Da. Eu.

Pauză.

- Hm. Vă mulțumesc... în acest caz vă mulțumesc... hm.

Nu de alta, dar nu va ajunge la timp. Când ar putea sosi?

- Cu primul vas spre nord.

Locotenentul numără zilele și spune:

- Pe masă e o scrisoare, am scris-o pe vapor. Aveți un dulap de fier în oficiul telegrafic, acolo s-ar afla în siguranță.

- Da.

- Și v-aș ruga să i-o dați fiului meu în cazul... în caz că, deci...

- Așa va fi! Doar atât spune Bårdsen și ia scrisoarea.

Locotenentul mulțumește din nou și-i face semn că asta fusese tot.

- Îmi permiteți să vă mai vizitez? întreabă telegrafistul.

- Nu mă simt singur, de fapt... aveți timp pentru asta?

- Am timp destul. Gottfred lucrează.

- Atunci vă mulțumesc dacă veți mai veni.

Bårdsen ieși, iar Mariane era acolo și aștepta în fața ușii. Ființă ciudată, suflet credincios și needucat, nu-i făcea desigur nicio plăcere să stea aici în fiecare zi și să aștepte, dar își băgase în cap că bolnavului i-ar face bine aceste întrebări despre care știa, era informat de Pauline. Telegrafistul se înclină în fața ei și spune: Mariane, tânărul Willatz e în drum spre casă.

Fața oacheșă a Mariane se înroșește, și fata răspunde doar:

- Așa... într-adevăr...

Telegrafistul Bårdsen venea cu regularitate la cărămidărie, bolnavul nu avea nimic împotriva și Bårdsen însuși nu obosea. Își aducea și violoncelul și cânta câte puțin, vorbea rareori și asculta cu înțelepciune, fără el locotenentul ar fi fost lipsit de compania unui om care se interesa sincer de el în ultimele zile de viață. Bårdsen îl informa pe bolnav unde se află tânărul Willatz în fiecare moment, iar locotenentul îi era recunoscător. Iată, zăcea acolo, cărunț, vlăguit, așteptându-și fiul, privirea parcă i se întorsese înăuntru, tâmplele erau supte... în felul ăsta

lucra moartea.

- Așteaptă puțin, Mariane! spuse Bårdsen într-o zi din pragul cărămidăriei. Astfel îi dădu telegrafistul de veste bolnavului că Mariane se afla afară.

- Cum de poate veni copila asta în fiecare zi! spuse el. Chemați-o înăuntru!

- Voi pleca în curând la Kristiania, îi spune Mariane, și nu știu dacă Dumneavoastră vă faceți bine până atunci.

- Așa, ai venit să-ți iei rămas bun. Ce drăguț din partea ta. E foarte ocupat tatăl tău?

- Da, așteaptă un vapor cu o nouă încărcătură de secară.

- Salută-l din partea mea.

În aceeași clipă ușa se deschide și intră doctorul Muus. Nu bătuse la ușă ca să nu provoace tulburare; iar când se află înăuntru, își scoase imediat haina cu un aer autoritar.

- Am aflat că sunteți bolnav, spuse doctorul, și dădu să-i ia pulsul.

Când bolnavul se feri, acesta insistă și se înarmă cu multă hotărâre:

- Acum trebuie să renunțați la prostii. Trebuie să vă lăsați pe mâna mea de astă dată.

Omul își făcea datoria, desigur, chiar mai mult decât atât, și asta era cât se poate de lăudabil, dar locotenentul nu putuse niciodată să se supună, iar acum era cam prea bătrân ca să mai învețe s-o facă. Căută ajutor cu privirea și îl chemă pe Bårdsen.

- Scoate-l afară, spuse el.

- Trebuie să vă scot, spuse telegrafistul Bårdsen și îl ajută pe doctor să-și îmbrace haina. Vedeți, telegrafistul Bårdsen avea umeri masivi și aproape că îl săltă pe doctor de la podea pe când îl ajuta să-și îmbrace pardesiul.

*

Tânărul Willatz nu sosea și zilele se scurgeau. Vasul

poștal se apropia, dar se apropia mult prea încet și locotenentul își pierduse voința cea de fier, nu, moartea i-o secătuisese.

- În caz că mor azi sau mâine, spuse el, nu poți să știi niciodată... am un mesaj pentru fiul meu. Vor sosi câteva tablouri de familie de la Trondhjem... portretul meu și al soției mele... nu sunt bune, dar trebuie atârnate pe perete... alături de celelalte. Vreți să-i spuneți asta?

- Așa am să fac.

- Iar la primăvară va sosi o orgă... o orgă mică pentru biserică. A întârziat, mama lui o ceruse. Va putea extinde partea din spate a bisericii... sunt suficiente treizeci de picioare... ar putea face o galerie pentru orgă. Lemnul de construcție va sosi de la Namsen. Atunci o să fie și o orgă, în sfârșit...

Voință neștirbită până la capăt, neclintită.

A doua zi sosi preotul Lassen, să-și facă și el datoria, nici că se putea altfel. Era o zi frumoasă de toamnă târzie și soarele pătrundea cu generozitate în camera locotenentului.

Dar această apariție îl făcu pe bolnav să zâmbească. Omul acesta, care era deja sub stăpânirea morții, schiță un zâmbet strâmb, după care închise ochii din nou. Nu-i mai deschise niciodată.

*

Telegrafistul Bårdsen încuie cărămidăria.

Două zile mai târziu, când tânărul Willatz se apropia cu vaporul de Segelfoss, pe domeniu, la casa lui Holmengrâ și pe chei drapelele erau în bernă; înțelese imediat ce se întâmplase.

Era atât de ciudat, mult mai ciudat decât atunci când murise mama lui. Nimic nu părea schimbat, dar totul era atât de deosebit; trecu pe lângă hangarul din spatele promontoriului, pe care Per din Bua îl transformase în sală

de dans, hangarul se afla și acum acolo, zugrăvit și bine întreținut; când intră în micul golf, auzi zumzetul morii. Pe chei, sub macara, era ancorat un vas mare de la Marea Neagră și se descărca secară, marinarii forfoteau la bord și erau ocupați cu ale lor. Viața clocotea, dar drapelele erau în bernă și tatăl era mort. Iar el, tânărul Willatz, stătea acolo și privea spre uscat, sperase să ajungă la timp, crescuse, era bărbat în toată firea și avea nasturi de aur la haină. Pe măsură ce privea în jur, era din ce în ce mai zăpăcit, vedea totul, dar nu putea reține nimic. Își aminti că trebuia să-i transmită salutări tatălui din partea lui Fredrik Coldevin, care nu avea timp să viziteze domeniul Segelfoss acum, ci doar la vară.

Pe chei îi întâlnește pe Martin, valetul, și pe Pauline, domnul Holmengră veni spre el și îi întinse mâna, doamna Rasch, fostă domnișoara Salvesen, avea ochii foarte roșii. Și iat-o și pe Mariane, cu mâinile împreunate, privindu-l.

Când ajunse la cărămidărie, telegrafistul Bårdsen era acolo și-l aștepta. Intrară în salon, o cameră mare, luminoasă, cu mobile și tablouri; trecură în cealaltă încăpere mare, acolo zăcea tatăl, cu mâinile pe piept, chipul supt, cu trăsături arabe, încremenite. Era acoperit cu o manta militară, Bårdsen o pusese pentru că aparținea locotenentului. Locotenentul avea astfel să se folosească acum pentru ultima oară de această scumpă manta. Telegrafistul Bårdsen ieși și tânărul Willatz rămase singur. I se povestise despre ultimele zile ale tatălui său, primise scrisoarea acestuia și o citise. Va răscumpăra domeniul ipotecat, desigur, bani erau în cutare și cutare loc, slavă Domnului, tatăl său fusese tot timpul un om bogat! Dacă i-ar mai fi putut vorbi o dată, de-ar mai fi putut auzi un cuvânt de la el! Vedeți, acum tânărul Willatz stătea la căpătâiul tatălui său și purta un veston cu nasturi de aur. Acești nasturi de aur fuseseră cumpărați chiar de tatăl său în timpul călătoriei în Anglia și-i dăruise lui, iar azi se îmbrăcase cu haina asta pentru a-i face plăcere.

Ieși. Zgomotul râului ajungea până jos la el, de pe vaporul cel mare sosit de la Marea Neagră se descărca secară. Mariane urca singură coasta dealului, spre casă.